

Ioan Munteanu

SEVER BOCU

1874-1951

Editura Mirton Timișoara, 1999

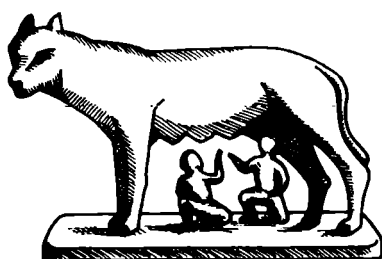
IOAN MUNTEANU

SEVER BOCU
(1874–1951)

MVSEVM BANATICVM
TEMESIENSE

BIBLIOTHECA HISTORICA
ET ARCHAEOLOGICA
BANATICA

XX

Edenda curavit
Dr. Florin Draşovean

TIMIŞOARA MIM

IOAN MUNTEANU

SEVER BOCU
(1874–1951)

EDITURA MIRTON
Timișoara, 1999

Culegere computerizată: CORINA MIHUȚ, VIRGIL MIHUȚ

Tehnoredactare computerizată: LADISLAU SZALAI

Traducere rezumat: MIHAELA ANDREI

Coperta: MIHAELA ULICZAI

Fotografii: Colecția particulară dr. Mircea GOIAN
Colecția Muzeului Banatului

MUNTEANU, IOAN

Sever Bocu: 1874-1954 / Ioan Munteanu. - Timișoara:

Editura Mirton, 1999

252 p.; il.; 24 cm.

Bibliogr.

Index.

ISBN 973-578-760-1

1. Bocu, Sever

94(498)“19”Bocu, S.

929 Bocu, S.

CUVÂNT DE ÎNCEPUT

*Epoca în care a trăit și s-a afirmat Sever Bocu, încărcată de tensiuni, contradicții și confruntări, a marcat puternic destinul multor personalități proeminente din societatea românească. Viața și activitatea lui Sever Bocu s-au integrat deplin acestui destin, străbătut de pilduitoare strădanii închinat poporului din rândurile căruia s-a ridicat, de notabile realizări, dar și de multiple suferințe și nedrepte încercări de care a avut parte în cursul anilor. Apartinea unei familii în care morala creștină și credința în Dumnezeu s-au contopit într-o **Religie a Libertății națiunii române**. Străbunul, Pavel Bocu, a fost tras pe roată în răscoala lui Horea de la 1784, iar tatăl său, învățătorul Gheorghe Bocu, a fost și el întemnițat datorită răspândirii Doinei lui Lucaciu în lumea satelor arădene și bănățene.*

Educat în spiritul sacrificiului pe altarul idealurilor naționale, Sever Bocu s-a implicat din tinerețe în opera de regenerare și de făurire a statului român unitar. Participă, ca jurnalist, la mișcarea politică din Transilvania și Banat până la primul război mondial, suportă condamnări la închisoare, dictate de justiția maghiară, pentru curajul de a spune adevărul și de a incrimina opresiunea națională din monarhia austro – ungară. Privațiunile și temnița nu-i zdruncină voința de a lupta cu toată puterea minții pentru eliberarea provinciilor românești aflate sub stăpânirea străină.

*Profund atașat acestui crez, în anii primului război mondial se află în România și se alătură grupărilor politice care acționează pentru intrarea țării în război de partea Antantei. În 1916, la vârsta de 42 de ani, se înrolează voluntar în Armata Română și participă efectiv la campania militară. Din însărcinarea guvernului român, are o contribuție majoră la organizarea "**Corpului voluntarilor români**" din rândurile prizonierilor bănățeni, ardeleni și bucovineni internați în lagărele din Rusia. Pentru atitudinea din timpul războiului, justiția din Ungaria l-a condamnat pe Sever Bocu, în contumacie, la pedeapsa capitală. Aceeași credință în biruința idealului unității românilor îl determină să plece la Paris în toamna anului 1918, pentru a se alătura importantului grup de oameni politici și apoi delegației române la Conferința de Pace, în susținerea recunoașterii internaționale a Marii Uniri. Cu argumente istorice, geografice, economice, demografice militează aici pentru menținerea integrității Banatului istoric și unirea acestuia cu Regatul României.*

Temperament de luptător politic, orator de talent, ziarist cu un verb percutant, conștient de justetea principiilor pe care le afirma, Sever Bocu va fi mereu prezent în perioada interbelică la nivelul de vârf al societății românești. Acționează neîncetat pentru consolidarea unei Românie democratice și independente, bazată pe respectarea libertăților cetățenești, pe moralitatea în viața publică și privată, pe neîngrădita posibilitate de afirmare a oamenilor și provinciilor sale istorice. A militat, cu un remarcabil spirit constructiv, pentru unitatea și integritatea României Mari, dar s-a zbatut, fără odihnă, și pentru interesele Banatului. Datorită statornicelor convingeri

democratice pe care le exprima mereu, s-a impus în viața publică bănățeană ca o autentică forță morală, constituindu-se în jurul său un adevărat curent de simpatie populară ce îl va propulsa adeseori în postura unui veritabil "tribun" al Banatului.

Îl aflăm neconținut angajat în acțiuni menite să ridice nivelul de civilizație din această provincie: întemeierea Universității de Vest, a Teatrului de Vest și Asociației culturale din Baant; restaurarea Episcopiei Timișoarei și înființarea Mitropoliei Banatului; ridicarea de monumente în memoria eroilor căzuți în războiul mondial sau a marilor personalități bănățene (Dimitrie Țichindeal, Vincențiu Babeș, Eftimie Murgu, Alexandru Mocioni, Coriolan Brediceanu); împrăștierea voluntarilor; repararea de biserici; construirea de școli etc. Prin străduința sa și neînduplecarea în susținerea cerințelor justificate ale Banatului și, cu deosebire, prin scrisul său inspirat a fundamentat un curent de opinie **bănățenistă**, cu un cuprinzător suport popular, care, fără să contravină dezvoltării generale a statului român unitar, încuraja aici armonia interetică, afirmarea forțelor creatoare locale și a instituțiilor democratice. Este motivul pentru care autoritățile comuniste au văzut în Sever Bocu un real pericol pentru sistemul politic totalitar, îl vor aresta în mai 1950, îl vor arunca în temnița din Sighet unde va trece în eternitate la 21 ianuarie 1951.

Între temnița maghiară de la începutul veacului al XX – lea și închisoarea comunistă de la Sighet, viața și activitatea lui Sever Bocu a fost o flacără nestinsă, care s-a mistuit fără reținere pentru marile idealuri ale poporului român și pentru propășirea materială și spirituală a provinciei sale de suflet: **Banatul**.

Ne-am aplecat cu pioșenie asupra personalității acestui patriot și martir cu credința că, aducându-l în conștiința generațiilor prezente, punând în limbă lumina zburcunilor și strădaniile sale într-o apărare a valorilor democratice, facem un modest act de dreptate și recuperare, atât de necesar spiritualității românești. Pentru că timp de peste patru decenii de "eră comunistă", numele lui Sever Bocu a fost rar menționat, iar activitatea sa politică prezentată trunchiat, adeseori distorsionat. Cum impresionanta sa bibliotecă și colecția etnografică de artă țărănească au fost risipite, așa s-a intenționat ca uitarea să fie așezată definitiv pe numele lui Sever Bocu.

Se impunea, prin urmare, prezentarea personalității lui Sever Bocu din perspectiva adevărului istoric, al rolului avut în epocă și al reflectării activității sale în conștiința contemporanilor. Am căutat, de aceea, să reconstituim principalele trăsături care au conturat preocupările sale multiple, gândirea politică dominată categoric de principiile democratice și orizontul cultural deosebit de larg, elemente percepute de contemporani, simpatizanți sau adversari, în mod diferit, dar care definesc, în osmoza lor, o personalitate remarcabilă, un om statornic în convingeri politice, încrezător în forțele creatoare ale națiunii române. În mod cert, acest prim volum nu poate cuprinde, în totalitate, complexa și atât de însemnata activitate desfășurată de Sever Bocu. Este, totuși, un început prin care restituim spiritualității românești reperele unei personalități importante, cu idealurile și frământările sale, cu împlinirile și sacrificiile sale, care a cunoscut, în curgerea timpului, și elogiile și ingratitudinile semenilor săi. Depistarea arhivei personale a lui Sever Bocu, în cazul în care nu a fost și ea distrusă de autoritățile comuniste, extrem de bogată în informații documentare, valorificarea numărului impresionant de articole publicate în presa timpului vreme de câteva decenii, vor putea desăvârși strădania noastră, pe care o dorim ca un modest omagiu adus memoriei celor care s-au jertfit pentru libertatea poporului român.

IOAN MUNTEANU

VIAȚA ȘI PERSONALITATEA LUI SEVER BOCU

Viața lui Sever Bocu s-a identificat, până la contopire, cu destinul, cu frământările poporului român din prima jumătate a secolului al XX-lea, destin în care a crezut fără reținere. În finalul introducerii primului volum din seria *“Drumuri și răscruci”*¹, un adevărat testament politic, publicistul bănățean sublinia: *“Eu cred în destinele neamului meu și perioadele-i de slăbiciune, le socotesc efemere, trecătoare... Eu cred în un destin al neamului meu și nu sunt răspânditor de temeri, de îndoieli.”*² Într-adevăr, bogata experiență de viață și implicarea directă în zbuciumul românilor îl îndreptățesc să-și exprime această convingere la vârsta de 65 de ani. În tinerețe a trăit din plin momentele de impresionantă solidaritate națională ale mișcării memorandiste și ale luptei împotriva opresiunii străine; cunoaște apoi bucuria Marii Uniri din 1918 și se înrolează cu toate forțele sale în consolidarea regimului democrat din România întregită; în ultima parte a vieții va suporta din plin consecințele opresiunii comuniste impusă de ocupația sovietică și va trece în neființă, încarcerat, în temnița de la Sighet. Furtunile care s-au abătut asupra poporului român au distrus și recolte bune, va scrie Sever Bocu în *“Memoriile”* sale³. Era o învățătură pe care omul politic Sever Bocu și-a însușit-o din însăși experiența familiei în care a văzut lumina zilei, la 19 noiembrie 1874, în localitatea Șiștarovăț din județul Arad.

Străbunul său, Pavel Bocu, moț din localitatea Lazuri, în Ținutul Hălma-giului, a murit, tras pe roată, ca urmare a participării și rolului avut, în răscoala din 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan. Tatăl său, învățătorul Gheorghe Bocu, stabilit la Șiștarovăț în 1872 va fi un neobosit militant pentru drepturile naționale ale românilor⁴, condamnat la temniță de autoritățile austro-ungare pentru răspândirea *Doinei lui Lucaciu* în lumea satelor arădene⁵. În atmosfera unei asemenea familii își va petrece copilăria Sever Bocu. Școala primară o urmează în localitatea natală, având ca dascăli pe bătrânul învățător Tomiciu și pe tatăl său. Studiile secundare le parcurge în Lipova, după care este înscris la Liceul maghiar din Arad. În preajma examenului de bacalaureat a fost eliminat din această instituție întrucât a refuzat să poarte la butoniera hainei panglicuța cu

culorile drapelului maghiar. La nici 18 ani suporta prima măsură represivă a unui regim de opresiune națională. Își va continua, mai târziu, pregătirea intelectuală la Academia Comercială din Viena și la *Hautes Etudes din Paris*.⁶

În anul 1892 se afla la Sibiu ca angajat la banca "*Transilvania*". Împotriva voinței părinților, pleacă de la bancă și devine, pentru scurt timp, redactor al ziarului "*Tribuna*", alături de Septimiu Albini și I. Russu Șirianu. În această calitate participă la lucrările Conferinței naționale a P.N.R. din 1892 și ia primul contact cu frunțașii acțiunii memorandiste. A rămas impresionat de cuvântarea magistrală ținută de Alexandru Mocioni la Conferință, deși nu-i împărtășea poziția. "*Îmi aduc aminte cu sfîințenie de acele vremi în cari persoana noastră, interesele noastre mărunte din acea mișcare nu mai contau, ea ne lua și ne ducea cu ea, tumultos,*"⁷ va scrie spre sfârșitul vieții Sever Bocu.

Din imboldul acestor simțăminte a pornit organizarea unei importante manifestații politice la Lipova în zilele când delegația memorandistă se afla în capitala Austriei, în mai 1892. Sute de tineri din Lipova, având la butonieră o panglică albastră cu inscripția "*Totul pentru Națiune*" și-au arătat acordul la cauza Memorandului. În seara zilei respective, Sever Bocu, principalul organizator al manifestației, este arestat și escortat de 12 jandarmi maghiari, fiind apoi trimis la Timișoara, închis și interogat. Este primul său contact cu temnițele austro-ungare. În amintirea acestor momente va ridica, mai târziu, *Crucea de piatră*, pe dealul de la marginea Lipovei.⁸

După încheierea studiilor la Paris se reîntoarce în Lipova unde va funcționa un timp contabil la banca "*Lipovana*". Din anul 1899 se stabilește la Arad, ca redactor al ziarului "*Tribuna poporului*", activând alături de Roman Ciorogariu, Nicolae Oncu, Ion Brânda, Sever Secula⁹. În înțelegere cu Vasile Goldiș reorganizează acest important organ de presă românească, care va apare din 1904 și până în anul 1912 sub denumirea de "*Tribuna*". În anii 1909 – 1910 va fi director al acestui ziar.¹⁰ În calitate de redactor și coproprietar¹¹ al ziarului, întreprinde o susținută campanie pentru difuzarea acestuia și afirmarea *noului activism* politic stabilit la Conferința națională de la Sibiu în ianuarie 1905. Din primăvara până în toamna anului 1905 străbate zeci de localități bănățene, de la Timișoara la Orșova și Panciovo, apoi trece pentru prima dată Carpații în Vechiul Regat. La Turnu Severin este primit de oficialitățile locale și stabilește legături trainice cu societatea severineană. În cursul anului 1906 își continuă drumul prin orașele României. Face o bună propagandă ideilor tribuniștilor și cauzei naționale, stabilind noi contacte politice la Craiova, Ploiești, Pitești, Brăila, Galați, Roman, Iași etc. Acum o va cunoaște pe viitoarea sa soție, *Marilina*, fiica distinsului primar al orașului Sinaia, cu care se căsătorește în anul 1907¹².

Familia Sever Bocu se va menține în elita intelectualității românești arădene ca o dârză susținătoare a idealurilor naționale. Alături de soția lui Nicolae Oncu, directorul băncii “Victoria”, Marilina Bocu organizează la Arad numeroase serate culturale la care participă și importante personalități ale vieții publice din România. Când principesa Maria, viitoarea Regină, trece prin Lipova, îi va organiza o emoționantă primire, la care participă peste 2.000 de români. Va avea o contribuție majoră la strângerea fondurilor pentru construirea Internatului de fete din Arad și realizarea altor acțiuni culturale¹³. Sever Bocu, împreună cu Gh. Pop, I. Russu Șirianu, I. Montani, C-tin Bucșan, Sava Raicu, vor iniția construirea *Palatului Tribunei* din Arad. Inaugurarea (13-15 noiembrie 1909) acestui edificiu s-a transformat într-o adevărată sărbătoare a românilor din Banat, Bucovina și Transilvania. Au participat zeci de ziaristi și oameni de cultură din toate provinciile românești. Cu prilejul manifestărilor respective s-au pus bazele *Sindicatului Presei Române*. Obiectivele organizației erau: afilierea la *Organizația Internațională a Ziaristilor*; apărarea intereselor gazetarilor și informarea străinătății asupra situației naționale a românilor din Monarhia austro-ungară. Președinte al Sindicatului a fost ales Octavian Goga, iar *vicepreședinte Sever Bocu*¹⁴.

În anii petrecuți ca redactor la “*Tribuna poporului*” și apoi la “*Tribuna*” din Arad va fi printre primii susținători ai noii orientări activiste a tacticii P.N.R. din Transilvania, argumentând, în numeroase articole, necesitatea susținerii drepturilor politice ale românilor printr-un larg sprijin popular. Sever Bocu considera însă activismul parlamentar ca o acțiune “*tranzacțională, ocazională*”, care trebuia să completeze acțiunea politică desfășurată de păturile largi ale populației românești. Apelul la popor, prin intermediul presei sau prin participarea la adunările naționale, a rămas pentru el un factor de rezistență morală în fața puternicei presiuni exercitate de autoritățile maghiare¹⁵. Pentru articolele publicate în ziarele amintite a fost pus sub strictă supraveghere, fiind considerat “*unul din cei mai periculoși agitatori valahi*”¹⁶. În anul 1904 i-au fost intentate primele procese de presă pentru articolele: “*Atentatul comitatului în contra noastră*” (*Tribuna poporului*, nr. 219/1903); “*Dezastru*” (*Idem*, nr. 223/1903) și “*Tribuna*” (*Tribuna*, nr. 1/1904). A fost acuzat pentru următoarele delikte: 1) provocarea de revoltă și amenințări primejdioase pentru a înfrica guvernul maghiar în liberul exercițiu al misiunii sale; 2) provocarea de ură contra unei clase; 3) întârâtarea națiunii române și a altor națiuni din Ungaria contra națiunii maghiare¹⁷.

Articolele incriminate nu conțineau, în realitate, nici cel mai mic îndemn la revoltă, la ură națională sau de clasă, ori întârâtare contra națiunii maghiare. Erau însă o virulentă acuzare a politicii guvernanților maghiari față de românii din

Transilvania și, totodată, un avertisment dat acestora privind consecințele grave ale politicii lor în problema naționalităților din Ungaria. Legile – scrie Sever Bocu în primul articol menționat – nu sunt respectate când este vorba de interesele românilor. Aceștia sunt împiedicați să-și aleagă reprezentanții naționali în Dietă sau Congregația comitatensă; se pun “*cătanele și puștile și tunurile în calea noastră*”; când “*mergem să ne plângem împăratului, ei (domnii, guvernării) ne stau în cale și ne aruncă în temniți*.”¹⁸ Autoritățile recurg la amenințări și pedepse împotriva celor aleși în Congregațiile comitatense ca “*să bage frica în ei*”; folosesc legea electorală în mod abuziv și împart cercurile electorale ca să defavorizeze pe români. Populația românească – precizează Sever Bocu – plătește birurile, dă cătanele, își îndeplinește toate obligațiile, suferă și rabdă respectând legile. Pentru ea a rămas doar amarul și foamea astfel că “*nu este în lume neam de oameni care să știe suferi cât suferim noi*”, românii¹⁹. Cu demnitate, întreabă și atenționează guvernării: “De ce ne chinuiți, de ce ne faceți numai nedreptate, de ce limba noastră dulce o huiduiți, de ce ne batjocoriți pe noi ? Cerem dreptul nostru, să trăim și noi ca oamenii pe pământul ăsta îngrășat cu sudoarea noastră; cerem dreptul nostru în satul nostru, în comitatul nostru, în țara noastră. Nu ne-am vândut noi robi vouă, nici cu sabia nu ne-ați cucerit ca vouă să vă slujim și foamea să ne fie numai parte în lume! Loc cerem plugurilor noastre dornice de arat. Suferim, răbdăm. Necazul ni-l purtăm, legea o ascultăm, dare dăm, cătane dăm, *dar nu o să fie bine în țară dacă pe noi ne scoateți din drepturile noastre!*”²⁰.

Aceeași critică vehementă la adresa politicii cercurilor guvernante maghiare o face și în articolul “*Dezastre*”. Preocupările acestor cercuri, susține Sever Bocu, erau cu totul rupte de problemele societății din țară. Legile și constituția “*au devenit cuvinte deșarte*.”²¹ Guvernele se perindau mereu, certurile politice și etnice, greutățile economice ș.a. zguduiau din temelii statul. Pacea și liniștea internă au fost distruse, în timp ce guvernării nu urmăreau decât să-și păstreze puterea. Își încheie articolul din nou cu un alt avertisment: “*Istoria e atât de bogată în pilde când izbucnirea exploziilor populare au pricinuit prăbușiri mari, de tronuri și state*.”²² Observator atent al fenomenelor sociale și politice, a sesizat încă de la începutul secolului al XX-lea criza ireversibilă în care a intrat regimul dualist austro-ungar²³. Poziția sa ca ziarist s-a manifestat neconținut în spiritul presei naționale din Banat și Transilvania, angajată în susținerea cerințelor justificate ale societății românești.

Pentru aceste critici, Sever Bocu a fost chemat în fața *Tribunalului din Oradea* în noiembrie 1904. Dezbaterile au durat aproape o săptămână, trezind un puternic ecou în opinia publică românească. Ședințele Tribunalului s-au

transformat în manifestații politice organizate spontan de tineretul român din Oradea, care umplea până la refuz sala unde se desfășura procesul. Asistat de avocatul și militantul național *Ioan Suciu*, publicistul arădean se apără în limba română, fiind mereu aclamat de tinerii prezenți la proces. În două rânduri președintele tribunalului evacuează sala respectivă. Sever Bocu a fost condamnat la trei luni și 15 zile temniță pe care le va ispăși în închisoarea de la Arad²⁴. În anii următori va mai fi condamnat în două rânduri la închisoare, la câte două luni de fiecare dată, pentru articolele publicate în ziarul "*Tribuna*". Peste 30 procese de presă va suporta până în anul 1912, când ziarul "*Tribuna*" își încetează apariția. Nu a încetat, însă, să condamne opresiunea națională și să susțină drepturile românilor. "*Am plătit cu temniță, dar nu au putut să ne pună căluș*"²⁵, consemna peste ani omul politic bănățean.

Critica redactorilor "*Tribunei*" din Arad nu s-a limitat doar la sistemul politic austro-ungar. A vizat și limitele existente în concepția unor conducători ai mișcării naționale românești din Transilvania. Paginile ziarului cuprind accente drastice la adresa moderației unor deputați naționali, a tratativelor purtate de aceștia cu guvernanții maghiari. Sever Bocu susține orientarea politicii naționale spre păturile de jos ale populației românești și nu spre compromisuri cu cercurile politice ungare. Atacurile virulente ale "*Tribunei*" duc la o adevărată criză între redacția ziarului și conducerea P.N.R. din Transilvania. Principalul vinovat era considerat redactorul și directorul ziarului, Sever Bocu. Criza se accentuează la începutul anului 1910 când se ajunge chiar la cunoscuta "*afacere de onoare*" între Sever Bocu și conducerea Partidului Național Român. Pentru soluționarea acestei "*afaceri*", conducerea partidului a numit un juriu având ca președinte pe Andrei Bârseanu²⁶. Temperament impetuos, convins că rezolvarea năzuințelor naționale se puteau realiza numai prin participarea masivă a poporului, Sever Bocu nu mai acceptă *moderația și tendința spre compromis* a unor lideri politici români. Atitudinea dârză a redactorilor "*Tribunei*" a deranjat și cercurile politice din Regatul Român, care intervin în divergențele din Transilvania și determină, în cele din urmă, dispariția ziarului "*Tribuna*".²⁷

Dezamăgită de frământările care au dus la încetarea apariției acestui important organ de presă, familia lui Sever Bocu părăsește Aradul în anul 1912 și se stabilește în România. Cu mari eforturi materiale va construi un hotel la *Techirghiol*, fiind astfel unul din primii ctitori ai frumoasei stațiuni turistice. Gazde primitoare și culte, Marilina și Sever Bocu vor face din hotelul respectiv locul de întâlnire sau odihnă pentru importante personalități politice, din țară și străinătate: *Regele Ferdinand, Regina Maria, principele Nicolae, Nicolae Titulescu, Barbu Știrbei, Otto Czernin von Busche* etc.²⁸ Susține activ campania proantantistă dusă de N. Filipescu în perioada neutralității, pentru intrarea

României în războiul mondial și eliberarea provinciilor naționale aflate sub stăpânire străină. În 1915 și prima jumătate a anului 1916 este un foarte activ colaborator al revistei “*Tribuna*” (alături de Iosif Șchiopul, Gh. Stoica, Zaharia Bârsan etc.) editată la București de Onisifor Ghibu, Gh. Pop și Constantin Bucșan. Susține întemeierea unităților militare de voluntari bănățeni, ardeleni și bucovineni, cât și intrarea României în război de partea Antantei. Participă la o serie de întruniri publice cu această orientare, iar prin ziarul “*Tribuna*” de la București aduce noi argumente în favoarea desăvârșirii unității de stat. Prin intermediul ministrului de externe din guvernul român, adeseori oaspetele lui Sever Bocu la Techirghiol, îi documentează primului ministru I.I.C. Brătianu necesitatea menținerii *integrității* Banatului istoric și includerea acestei cerințe în Tratatul cu Antanta.²⁹

La intrarea României în primul război mondial, a solicitat, deși avea aproape 42 ani, înrolarea ca voluntar. După o serie de tergiversări birocratice îi este admisă înrolarea, alături de alți fruntași ardeleni (Octavian Tăslăuanu, Ghiță Pop etc.). Pentru activitatea ce o va desfășura în anii războiului în România, un tribunal militar din Ungaria l-a condamnat, în contumacie, la moarte³⁰.

Înainte de a pleca spre Craiova, pentru a se pune la dispoziția Cartierului general al Armatei a I-a, la București asistă la funerariile generalului Ion Dragalina. Este repartizat la *Biroul de informații*, unde se ocupă, zi și noapte, de interogarea prizonierilor germani și austro-ungari aduși de pe front. La Craiova mai sprijină pregătirile de apărare ale orașului odată cu apropierea trupelor inamice. Împreună cu Cartierul general se deplasează apoi la Slatina, unde, timp de o săptămână, va lua parte la dirijarea unităților române aflate în retragere spre noile sectoare de front. Pleacă apoi la Pitești, unde generalul Prezan preluase comanda Armatei a I-a și pregătea dramatica înclăștare de pe Neajlov. În cursul acestei bătălii s-a aflat în localitatea Bragadiru, cu misiunea de transmitere a ordinelor și de primire a rapoartelor de la diviziile angajate în luptă. “*Patul meu era pe mese, în biroul unde mi se instalase telefonul*”.³¹ După pierderea bătăliei va lua drumul retragerii spre Moldova. Cu amărăciune, va relata peste ani acest exod: “*Bărăganul desfundat, presărat de unități, de arme sfărâmate, tunuri, chesoane, căruțe împotmolite, cai și oameni mergând care încotro*”.³³ Își regăsește Cartierul general la Urziceni de unde pleacă la Bârlad pe un ger cumplit, apoi va ajunge la Iași.

În ianuarie 1917 s-a constituit la Iași *Comitetul celor 12* care va deveni principalul organism de conducere al românilor refugiați din Transilvania. Alături de Sever Bocu, din *Comitet* mai făceau parte: Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Ion Nistor, Ion Udrea, Ioan Matei, Aurel Popa, Zaharia Bârsan ș.a. Vor redacta

o *Declarație*, care a fost trimisă guvernului Austro-Ungariei de primul ministru I.I.C. Brătianu. *Declarația* făcea precizarea că membrii *Comitetului*, în numele refugiaților ardeleni, declară “*război Monarhiei austro-ungare pentru a alipi Ardealul la patria mamă, România*”³⁴. Se argumentează, totodată, această decizie prin aceea că “*Dezrobirea Ardealului se obține numai prin sacrificii din partea tuturor, deci și al ardelenilor*”. În aceeași zi de 7 ianuarie 1917, Ministerul de Interne al Regatului României delegă pe cei 12 membri ai *Comitetului*, printr-un act confidențial, să acționeze în vederea recrutării voluntarilor bănățeni, ardeleni și bucovineni în Armata Română. Guvernul Austro-Ungariei i-a învinuit pe membrii *Comitetului* de “*înaltă trădare*”³⁵ și a dispus, prin sentință judecătorească, condamnarea lor la moarte, în contumacie. Era nedreaptă sentința capitală dată lui Sever Bocu. În amintirile sale, notate peste două decenii, va scrie cu amărăciune: “Am fost împreună cu alți 12 (membrii *Comitetului* – n.n. I.M.), printre care părintele Lucaciu, condamnat la moarte, în efigie, condamnare publicată în Monitorul Oficial din Budapesta, iar casa mamei mele din Lipova a fost pusă sub sechestru”.

Împreună cu alți fruntași ardeleni, bucovineni și bănățeni, Sever Bocu a trimis Regelui și guvernului mai multe memorii pentru înființarea *Legiunilor de voluntari* din rândul prizonierilor români aflați în lagărele din Rusia țaristă. Va fi chemat la Iași, pe lângă guvern, pentru a demara pregătirea acestei importante acțiuni. Se va îmbolnăvi grav de tifos exantematic și după săptămâni de suferință se va reface treptat, îngrijit cu abnegație de soția sa. Pleacă apoi un timp la Odesa, unde așteaptă răspuns la cererea adresată ministrului de interne, Alexandru Constantinescu, de a aproba deplasarea sa la Kiev pentru a edita un ziar destinat prizonierilor români. Obține aprobarea și ajunge la Kiev în 15 iulie 1917. Cu ajutorul lui *Ghiță Pop*, *Iosif Șchiopul* și *Filaret Doboș* tipărește, în 5.000 exemplare, la 20 iulie 1917, primul număr al ziarului “*România Mare*”³⁶. Va reuși cu mari eforturi să tipărească, în mii de exemplare, 22 numere ale gazetei și să le trimită în lagărele de prizonieri români. “În aceste 22 de numere câte am scos în Kiev – va scrie Sever Bocu – din ziarul <<*România Mare*>> găsesc probe duioase, splendide de caracter, de iubire de neam, printre acele mii de scrisori ce le primeam din lagărele de prizonieri, cărora le-am răspuns, la toate prin ziar; scrisori de la oameni simpli, dintre care unii exteriorizau, prin versuri, sentimente nu întotdeauna personale, ci colective, obștești”. Timp de aproape jumătate de an, redacția ziarului “*România Mare*”, Sever Bocu în primul rând, au fost legătura nemijlocită a miilor de prizonieri români din lagărele rusești cu Țara, cu idealurile lor naționale. Prin intermediul acestui organ de presă au aflat știri referitoare la situația de pe diferite fronturi; din țările neutre

sau beligerante; despre organizarea voluntarilor sârbi, slovaci, cehi, polonezi sau despre frământările revoluționare din Rusia etc.

Gazeta "*România Mare*", cât și redactorii săi, au constituit în tot acest răstimp un puternic focar de susținere a idealului unității naționale și de mobilizare a conștiințelor spre înfăptuirea acestuia. Iată ce scrie redacției, în 3 septembrie 1917, un prizonier român ardelean: "Citind foaia D. voastră care am primit-o de la un amic și aflând de luptele cele vitejești ale soldaților români (se referă la luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz – n.n. I.M.), mi-au dat lacrimile de bucurie. M-am gândit ce bine ar fi să fiu și eu între ei, luptând împreună pentru dezrobirea neamului românesc. Pe mine mă așteaptă părinții mei, căci dâșii știu dorința mea, mă știu că pentru neamul românesc vreau să mor și că mai mult nu mă întorc la ei rob, ci numai liber. Pentru că decât într-o robie plină de durere, mai bine în luptă și-n foc de șrapnele. Mai bine îmi jertfesc viața pentru neamul meu românesc decât să mai trăiesc sub jugul Austro-Ungariei, care nouă nici un bine nu ne-a făcut, cum nu a făcut nici la celelalte naționalități de sub stăpânirea sa. Cu cât numărul de voluntari se înmulțește în Armata Română, cu atât Austro-Ungaria slăbește. Iar dacă voi muri pe câmpul de război, numele nostru va fi înscris în istoria neamului românesc nemuritor". În ziua de 21 iulie 1917 are o primă întâlnire cu *Thomas Masaryk*, viitorul președinte al Cehoslovaciei. Hotărâsc convocarea unui Congres al reprezentanților națiunilor oprite din Monarhia austro-ungară. Prin curier, trimite proiectul discutat cu Th. Masaryk guvernului român de la Iași, pentru a fi aprobat. Cu sprijinul ministrului de interne, Alexandru Constantinescu, mijlocește primirea liderului mișcării naționale cehe la membrii guvernului român în octombrie 1917.³⁷ În 15 septembrie 1917 participă la adunarea politică a reprezentanților popoarelor din fostul Imperiu țarist și susține dreptul națiunilor la autodeterminare și organizare democratică. Își încheie discursul cu cuvintele "*Trăiască libertatea tuturor naționalităților*".³⁸

Tot la Kiev, Sever Bocu este prezent la o altă manifestație politică a reprezentanților cehilor, slovacilor, slovenilor, românilor, polonezilor, croaților, sârbilor, ucrainenilor din Monarhia austro-ungară. Se adresează miilor de participanți în limba franceză, dezvoltând ideea dreptului națiunilor oprite de acționa unite pentru destrămarea statului multinațional austro-ungar. Indiferent de rezultatul războiului mondial, susține Sever Bocu, fiecare națiune aflată sub stăpânire străină trebuie să-și proclame dreptul la autodeterminare: "Orice s-ar întâmpla, suntem hotărâți a continua până la biruința dreptului nostru, care este și dreptul tuturor popoarelor asuprite. Orice mijloc legal sau ilegal, pașnic ori revoluționar, ne este bun contra dușmanilor noștri".³⁹ Afirmă cu acest prilej voința românilor de a-și desăvârși unitatea național - statală: "Acest război ne-a

unit și ne-a contopit sufletește cu frații noștri din România; jertfa comună ne-a înălțuit; sângele vărsat împreună și pe care-l vom mai vărsa cu frenezie pentru cauza unității noastre, ne-a înjghebat într-un singur bloc. De acum nici o putere de pe fața pământului nu ne va mai putea despărți”.⁴⁰ Susține că românii din Monarhia austro-ungară cu nici un chip nu mai voiesc a se întoarce la “vechea robie” și niciodată nu mai voiesc să reînceapă calvarul suferințelor naționale.⁴¹ În cuvântarea amintită, Sever Bocu a dezvoltat ideile pe care le-a susținut la Congresul Armatei Ucrainene din 20 octombrie 1917. Și aici a declarat public că oprirea națională din Austro-Ungaria va fi înlăturată. Își exprimă speranța că armata de voluntari români, născută “*din acel mare și rodnic principiu al libertății naționale*”⁴², va contribui la împlinirea acestui deziderat.

Chestiunea voluntariatului și a sacrificiului autoacceptat l-a frământat enorm pe Sever Bocu și va fi, în toată perioada interbelică, pentru dânsul o problemă de conștiință. O va relua mereu sub forma dreptului la împrumut a voluntarilor. Explicația este simplă: el însuși a sacrificat totul pentru realizarea dezideratului participării efective, armate, a bănătenilor, ardelenilor și bucovinenilor la eliberarea pământului lor natal și la Unirea cu Țara. Poziția lui Sever Bocu în problema voluntariatului, pe care a afirmat-o constant în anii interbelici, ne îngăduie să conturăm o latură a profilului său moral și politic. A căutat mereu să pună în lumină aspectul patriotic și dăruirea efectivă a celor înrolați ca voluntari, a celor care au avut prilejul, mai mult sau mai puțin independent de opțiunea lor, să participe la acțiuni operaționale, în contrast cu “*voluntarii*” de după război, mulți dintre aceștia aflați în posturi importante în România Mare.

Exemplificăm aceste afirmații prin mărturisirile lui Sever Bocu în broșura pe care a publicat-o în anul 1933 cu titlul “*Opt luni la Kiev*”. Corpul voluntarilor români “să nu se creadă că s-a născut așa de la sine, ușor, ca o necesitate, recunoscută de toți din primul moment. O, nu, a trebuit o întreagă luptă prealabilă ca el să poată lua naștere”. Când scrie aceste memorii, Sever Bocu mărturisește și intenția să nu împartă oamenii între “eroi și lași”, să “nu idealizeze pe unii și să denigreze pe alții”. Dar, scrie omul politic bănățean în 1933, în plină afirmare a carierei sale, e “sigur că voluntariatul a fost un admirabil mijloc de selecțiune. A fost termometrul conștiinței naționale, care era firesc să pulseze mai viu în Ardeal și Banat, pământul clasic al naționalismului românesc”. Sever Bocu, elogiind fenomenul participării voluntarilor ardeleni la războiul reîntregirii naționale, nu ezită să condamne cu vehemență pe cei care “au refuzat să se facă voluntari”, care nu au avut “încredere în victoria finală și nu voiau să-și compromită puțința reîntoarcerii”. Mulți din acești falși patrioți, arată Sever Bocu, au “ajuns mai târziu demnitari în statul român, deputați, senatori, prefecți, primari. *Națiunea a uitat defectiunea lor*, i-a amnistiat și și-a recrutat conducătorii mai

târziu numai după criteriile utilității”. Sever Bocu a fost politician, indiscutabil; a înțeles compromisurile care, inevitabil, se impun în politică și, uneori, le-a făcut, dar a ținut să fie respectate principiile morale esențiale ale unei cariere politice.

La Kiev, Sever Bocu a întreținut intense legături politice cu personalități importante ale vieții publice ucrainene: primul ministru *Vinnicenko*, istoricul *Hrușevshy*, marele hatman *Petliura*, membrii ai Radei ucrainenene etc. Încearca să folosească orientarea politică antirusească a liderilor ucraineni pentru a sprijini mișcarea națională din Basarabia, în vederea unirii acesteia cu România. Obține de la guvernul Petliura armament și muniție pe care le trimite la Chișinău pentru înarmarea *Gărzilor Naționale Române* și apărarea capitalei amenințate de gărzile bolșevice rusești. Mai insistă pe lângă guvernul român să grăbească trimiterea unor unități militare în sprijinul *Sfatului Țării* din Basarabia și pentru apărarea vieții și avutului locuitorilor basarabeni de atacurile bandelor înarmate bolșevice. În urma insistențelor frunțașilor români aflați la Kiev s-a decis ca un detașament din rândul voluntarilor să plece la Chișinău, cu un tren militar special. Detașamentul respectiv va fi atacat prin surprindere, la 6 ianuarie 1918, de gărzile bolșevice în gara Chișinău și va fi dezarmat. În cursul ciocnirii au căzut șase morți și numeroși răniți. “Primul sânge ce se varsă pentru Basarabia – consemna Sever Bocu- era sânge ardelean și bănățean”.⁴³

La începutul lunii ianuarie 1918 Sever Bocu se reîntoarce la Iași și militează pentru intensificarea activității românilor aflați sub stăpânire străină. La 21 ianuarie 1918 se pune bazele noului *Comitet al românilor din Austro-Ungaria* din care făceau parte Octavian Goga, Ion Nistor, Octavian Tăslăuanu, Ion Mețianu, V. Deleu, M. Popovici, Alex. Lapedatu, Onisifor Ghibu, Sever Bocu etc. După semnarea preliminarilor păcii de la Buftea și dizolvarea Corpului voluntarilor români, Sever Bocu, Octavian Goga și alți frunțași ai românilor bănățeni, bucovineni și ardeleni vor pleca în Franța pentru a susține, pe cale politică, desăvârșirea unității de stat⁴⁶.

Drumul lui Sever Bocu spre Paris a fost un lung coșmar. La 7 iulie 1918, cu un pașaport fals, pe numele Sergiu Bogdan, cu câteva mii de ruble și un cec de zece mii de franci, travestit în negustor demobilizat, pleacă din Iași la Odesa, apoi la Kiev. Trăiește aici momente dramatice, deoarece orașul era ocupat de trupele germane, care-l puteau aresta și preda autorităților austro-ungare spre a fi executat. Pleacă la Moscova, apoi ajunge la Petrograd, unde domnea teroarea bolșevică, încât: ”în fiecare dimineață te întrebai dacă vei mai ajunge seara, iar seara dacă vei mai ajunge dimineață”. Cu mari dificultăți se strecoară în Finlanda. La 10 septembrie 1918 ajunge la Stockholm, iar de aici, cu un vapor britanic, trece în Anglia. La 22 septembrie 1918 se află la Londra de unde, după zece zile, pleacă la Paris. În “*Memoriile*” sale va consemna: “Am

*făcut drumul acesta, prin Apocalips, din Iași la Paris în 87 de zile.*⁴⁷

În capitala Franței se va alătura eforturilor unor importanți oameni politici români pentru a susține necesitatea și legitimitatea unirii Transilvaniei, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu România. Face parte din *Consiliul Național al Unității Române*, prezidat de Take Ionescu. Alături de Take Ionescu și Sever Bocu, din Consiliu făceau parte personalități de prim rang ale vieții culturale și publice românești: Vasile Lucaciu, Octavian Goga, C. Angelescu, Traian Vuia, N. Titulescu, I. Cantacuzino, Lascăr Catargi, Partenie Cosma, C. Costescu Comneanu, I. Găvănescu, Simion Mândrescu, Constantin Mille, G.G. Mironescu, I. Ursu ș.a. Își concentrează strădaniile spre combaterea propagandei naționaliștilor sârbi referitoare la Banat. La solicitarea făcută de liderii *Consiliului Național*, ministerul de externe al Franței făcea cunoscut în 12 octombrie 1918 că îl “consideră interpretul cel mai autorizat” al idealurilor naționale românești și îl asigură de “Concursul întreg al Republicii franceze”. În 5 noiembrie 1918 *Consilul Național* de la Paris este recunoscut oficial de guvernul S.U.A., la 12 noiembrie de Anglia, iar la 19 noiembrie 1918 de guvernul italian. Era un succes major al mișcării naționale românești la care Sever Bocu și-a adus în acei ani o substanțială contribuție. Pentru a sprijini eforturile delegației române la Conferința de Pace și pentru a susține cauza românească în opinia publică occidentală, din 7 ianuarie 1919 la Paris va fi editată gazeta săptămânală “*România Mare*”, având ca redactor șef pe *Sever Bocu*. Între altele, va milita pentru repatrierea prizonierilor bănățeni, ardeleni și bucovineni din lagărele statelor Antantei, contribuind efectiv la reîntoarcerea în țară a mii de români.⁴⁸ Pentru a grăbi întemeierea legiunilor de voluntari din rândul prizonierilor români aflați în Italia, *Consiliul Național al Unității Române* a decis ca Sever Bocu să se deplaseze aici pentru a sprijini acțiunile lui Vasile Lucaciu, Simion Mândrescu, Ion Ursu. Se pare că deplasarea nu s-a realizat, întrucât războiul se va încheia.⁴⁹ Va activa pe lângă delegația română la Conferința de Pace, ca un consilier tehnic, în *problemele integrității Banatului istoric*.⁵⁰ În acest scop, publică la Paris două importante lucrări documentare.⁵¹ Marele savant francez, Emm. de Martonne, le recunoaște valoarea informațională pentru realitățile sociale, etnice și demografice din Banatul istoric.⁵² Timp de peste un an depune eforturi considerabile pentru a susține integritatea Banatului și unirea acestuia cu România.⁵³ Va rămâne în deceniile următoare cu amărăciunea dezmembrării acestei provincii. Intransigența sa în chestiunea Banatului îl va îndepărta politic de Take Ionescu și Octavian Goga, de care l-au legat până atunci idealuri și o lungă colaborare. Numeroase articole publicate de Sever Bocu în perioada interbelică conțin referiri critice și chiar atacuri dure, unele nejustificate, la adresa lui O. Goga, care nu l-a sprijinit la Paris în

problema integrității Banatului. Unele atacuri au la bază și porniri politice sau subiective.

După reîntoarcerea în Banat, va lua parte activă la reorganizarea acestei provincii și la consolidarea administrației românești. Ocupă un loc important în cadrul Partidului Național Român din județul Timiș-Torontal. Timp de peste două decenii și jumătate, până la arestarea și înmormântarea sa de către regimul comunist în anul 1950, viața și toată activitatea lui Sever Bocu se vor contopi cu cerințele locuitorilor Banatului. În anul 1921 este ales, pentru prima dată, deputat în Parlamentul României, pe lista P.N.R., în circumscripția electorală Buziaș. În această calitate va cere Parlamentului să nu ratifice Tratatul cu Regatul Sârbo-Croato-Sloven și să lase deschisă această chestiune. În discursul pe care-l ține în Parlament pornește de la ideea că de buna conviețuire dintre români și sârbi s-a îngrijit natura când a dat frontiera lor naturală, pașnică, pe Tisa și Dunăre⁵⁴. Ca atare, afirma Sever Bocu, era necesară respectarea granițelor stabilite în Tratatul României cu Antanta în 4 august 1916. Încălcarea acestuia a însemnat o nedreptate făcută poporului român. Poziția lui Sever Bocu în această chestiune este discutabilă, însă trebuie remarcat că nu pornea de la concepții șoviniste sau anexioniste. De altfel, intransigența lui Sever Bocu, chiar dacă nu era confirmată de realitățile diplomatice internaționale, era împărtășită de o bună parte a populației bănățene. Este una din cauzele care i-au asigurat o incontestabilă popularitate în această zonă a țării,⁵⁵ concretizată în alegerea sa de nouă ori în Parlamentul României.

Începând cu anul 1922 va fi neîncetat în fruntea *Uniunii Voluntarilor* români din primul război mondial și va depune importante strădanii pentru împrăștierea lor. Redactează și va conduce ca director, timp de trei ani, ziarul *"România"*, organul principal de presă al Partidului Național Român.⁵⁶ La 12 ianuarie 1923 a fost ales președinte al organizației P.N.R. din județul Timiș-Torontal, urmându-i în această funcție pe Vasile Chiroiu și Gh. Adam. La fuziunea acestui partid, în octombrie 1926, cu Partidul Țărănesc, devine președintele organizației Partidului Național Țărănesc din județul Timiș-Torontal. Deține această demnitate până la arestarea sa în anii regimului comunist. A fost vreme de peste două decenii liderul principal al național-țărăniștilor bănățeni. Începând cu anul 1921 editează gazeta săptămânală *"Voința Banatului"* care va fi, timp de aproape 25 de ani, o adevărată cronică a vieții politice, sociale și culturale din vestul României. Sute de articole poartă semnătura lui Sever Bocu, atestând clare convingeri democratice. Nu lipsesc, desigur, atacurile vehemente, cu destule accente subiective, la adresa actelor legislative și guvernamentale ale Partidului Național Liberal. Răzbate din ele omul politic temperamental, devotat intereselor partidului în care s-a înrolat.

Deși, adeseori, critica este pătimașă, se menține în limitele decenței, iar atacurile la persoană sunt rare.

Datorită criticilor virulente făcute politicii liberalilor, a fost exclus în două rânduri, până în anul 1928, din Parlamentul dominat de P.N.L. În anul 1928 (februarie) este exclus din nou, deși era deputatul ales cu cele mai multe voturi (32.000) într-o campanie electorală dirijată de guvernul liberal. La părăsirea forului legislativ precizează că nu a adus în Parlament “un temperament rebel, necontrolat și inconștient”⁵⁷, dar că a încercat să-și exprime indignarea față de guvernarea liberală. Declarația sa pornește, în mod sigur, și din interesul politic, ca membru marcant P.N.Ț., de a prelua puterea în țară. Poziția lui Sever Bocu este explicabilă dacă ținem seama de faptul că a fost împuternicit de Iuliu Maniu cu organizarea campaniei în Banat pentru înlăturarea liberalilor de la guvernare. Sever Bocu a publicat numeroase articole în presă și va lansa apeluri către populația bănățeană pentru o acțiune politică, legală, fermă, în vederea înlăturării P.N.L. de la conducerea țării. A fost susținut în această acțiune de importante personalități ale vieții publice din vestul României: Coriolan Băran, dr. Liviu Cigăreanu, dr. Aurel Leucuția, C-tin Jicu, dr. Ion Pascu, dr. Aurel Văleanu, Mihail Gașpar, Ioanichie Neagoe etc.⁵⁸.

În urma unui asemenea articol publicat de Sever Bocu⁵⁹ s-a cristalizat ideea convocării marii întruniri politice la Alba Iulia în mai 1928. Adunarea politică menționată avea menirea să devină un moment hotărâtor pentru înlăturarea liberalilor de la conducerea țării. Sever Bocu, ca și întreaga conducere a Partidului Național Țărănesc, pornea de la convingerea că majoritatea electoratului nu mai sprijinea programul de guvernare liberală.⁶⁰ Sever Bocu are o contribuție importantă la redactarea *Moțiunilor* adunărilor politice organizate de Partidul Național Țărănesc în București (18 martie 1928) și Alba Iulia (6 mai 1928).⁶¹ Prin cele două documente politice se cerea Partidului Național Liberal să renunțe la guvernare.⁶²

După demisia liberalilor în toamna anului 1928, Sever Bocu a fost numit *Ministru al Banatului*, fără portofoliu, în primul guvern condus de Iuliu Maniu. Populația bănățeană îi face o frumoasă primire la Timișoara, Buziaș, Recaș, Comloș, Lipova etc.⁶³, omagiindu-i strădaniile pentru apărarea intereselor acestei provincii. Cu aceeași prețuire va fi sărbătorit în noiembrie 1934, la împlinirea vârstei de 60 de ani. Oameni politici și de cultură (Iuliu Maniu, Aurel Leucuția, Zaharia Boilă, Cornel Lazăr, Filaret Barbu, Sabin Drăgoi, Ioachim Miloia etc.) îi adresează cuvinte de apreciere.⁶⁴ În urma reorganizării administrative făcute de guvernarea național-țăranistă a fost numit la conducerea *Directoratului VII Ministerial*, care întrunea județele din sud-vestul României. În scurta perioadă de timp cât a ocupat posturi de decizie a avut unele inițiative

menite să rezolve cerințele locuitorilor Banatului. Localitatea Lipova a fost ridicată la statutul de oraș; a fost modernizată șoseaua Timișoara-Lipova; s-a extins rețeaua electrică și pavarea străzilor în Lipova; tot aici a sprijinit ridicarea noului local al primăriei și reconstrucția cartierului de locuințe distruse de inundațiile din anul 1932 etc.⁶⁵ S-a preocupat de modernizarea drumurilor; rezolvarea pașnică a unor conflicte de muncă; ridicarea unor monumente în cinstea eroilor din primul război mondial; de rezolvarea unor probleme sociale; de împrumutarea voluntarilor din primul război mondial; de sprijinirea efectivă a manifestărilor culturale etc.

Greutățile crizei economice din anii 1929 – 1933, când Sever Bocu a deținut funcțiile amintite, nu i-au îngăduit să-și ducă la îndeplinire toate obiectivele propuse. Adeseori și-a arătat nemulțumirea că datorită unor factori de natură birocratică nu și-a putut realiza promisiunea de împrumutarea voluntarilor din primul război mondial. Unele inițiative, reușite, din perioada interbelică rețin totuși atenția, mai ales în plan cultural și de punere în adevărata lumină a valorilor spirituale bănățene. Cum vremurile nu i-au îngăduit realizarea unor obiective de anvergură, își concentrează strădaniile spre acțiuni mai puțin costisitoare, dar cu un impact major asupra conștiinței populației bănățene.

Din inițiativa lui Sever Bocu a fost ridicat Monumentul cu bustul marelui luptător național Vincențiu Babeș, dezvelit la Timișoara în 22 noiembrie 1934.⁶⁶ Îl va susține pe dr. Ilie Groșșianu pentru așezarea în pământ românesc a osemintelor lui Vincențiu Babeș. Reînhumarea acestor oseminte la Hodoni, unde s-a născut cărturarul bănățean, prilejuiește lui Sever Bocu o pertinentă și obiectivă considerare asupra activității lui Vincențiu Babeș și mișcării naționale din Transilvania. Și de această dată învățămintele pozitive ale istoriei le aduce ca argumente pentru educația civică, patriotică a contemporanilor săi din perioada interbelică. “Mormântul lui Vichente Babeș – spunea Sever Bocu în fața miilor de participanți la ceremonie – nu e pentru noi gol, lipsit de semnificație, de simbol. Suprema lui morală este: *Națiunea și Patria* înainte de orice! Sunt frumoase convingerile și pentru convingeri trebuie să dăm orice luptă, dar națiunii trebuie să-i știm sacrifica și convingerile. În aceasta a stat aristocrația Mocioneștilor și a lui Babeș, aceasta ne-o transmit ei ca moștenire spirituală.”⁶⁷

Cu puțin timp înainte, din inițiativa sa, a fost ridicat Monumentul din localitatea Becicherecu Mic, în amintirea lui *Dimitrie Țichindeal*, născut în această comună. Peste 20.000 de țărani și intelectuali bănățeni sunt prezenți la ceremonia dezvelirii și sfințirii Monumentului, în 4 decembrie 1932.⁶⁸ Aprecierile aduse de Sever Bocu personalității cărturarului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea nu sunt doar de bun simț. Dovedesc și temeinica

cunoaștere a valorilor spiritualității românești pe care s-a clădit conștiința națională. “Țichindeal – afirma Sever Bocu la ceremonia menționată - e plin de latinătate, până la uimire; plin de acea mândrie romană ce străbate din fiecă și al său, de printre șire, până la obsesie, la exces, devenind prin aceasta un izvor imens de forțe creatoare...Conștiința latinității făcu din el un martir.”⁶⁹

Tot în anul 1932 a organizat aducerea în țară a osemintelor lui *Eftimie Murgu*, aflate într-un cimitir din Budapesta.⁷⁰ Reînhumarea lor în cimitirul din Lugoj a prilejuit o ceremonie cu adânci reverberații politice în condițiile înmulțirii sloganurilor și pretențiilor revizioniste. Numeroase coruri și fanfare, zeci de mii de români vor fi prezenți la ceremonie, aducând omagiu tribunului revoluției bănățene din 1848 – 1849. Reîntoarcerea lui Murgu în pământul natal, afirmă Sever Bocu, are loc tocmai în împrejurările “când la noi se redeschide procesul milenar cu ungurii, crezut definitiv închis.”⁷¹ De aceea, umbra fugară a marelui patriot apare din nou pe Câmpia Libertății din Lugoj ca însăși revoluția în mers, ca un avertisment dat celor care se pun de-a curmezișul istoriei.”⁷² În anul 1937 sprijină ridicarea Monumentului cu bustul lui *Coriolan Brediceanu* la Lugoj.⁷³ Cuvântarea pe care o rostește și la dezvelirea acestui Monument, pe lângă vibrantul omagiu adus neobositului luptător pentru drepturile românilor, indică și un adânc respect pentru cultura națională și valorile ei autentice.⁷⁴

Sever Bocu nu a uitat de cei care și-au jertfit viața în primul război mondial. A susținut și încurajat eforturile primăriilor comunale pentru a ridica monumente în amintirea acestor eroi. În 30 noiembrie 1930, alături de prefectul Vasile Boleanțu, este prezent la sfințirea Monumentului eroilor din localitatea Igriș. Rostește și aici, în fața miilor de săteni prezenți la ceremonie, cuvinte emoționante de prețuire a celor căzuți pentru realizarea unității naționale: “Să nu uităm niciodată că acești eroi nu pentru scopuri individuale s-au jertfit, ci pentru scopurile istorice ale poporului român și să păstrăm ce ei au câștigat. Este bine că ați așezat monumentul lângă biserică, ca atunci când slăbește voința și se înmoaie inima, să-l aveți, lângă voi, ca balsam de binefăcătoare reconfortare morală.”⁷⁵ Strădaniile lui Sever Bocu în aceste acțiuni, cu profundă semnificație morală, definesc personalitatea unui om politic sincer atașat idealurilor naționale care i-au călăuzit activitatea de redactor la “*Tribuna poporului*” în anii tinereții.⁷⁶

Pe aceleași coordonate s-a înscris și activitatea sa politică, ca *președinte al organizației Partidului Național Țărănesc din județul Timiș – Totontal, iar din decembrie 1936 ca vicepreședinte al acestui partid pentru Ardeal și Banat.*⁷⁷ A fost principalul organizator al impresionantei întruniri politice antirevizioniste de la Timișoara din 24 mai 1936. În fața celor peste 50.000 de participanți, au condamnat politica revizionistă de modificare a granițelor și de

amenințare a păcii, importante personalități ale vieții publice românești: *Ion Mihalache, Virgil Madgearu, dr. Nicolae Lupu, Mihai Popovici, Sever Bocu* etc.⁷⁸ În același an, la 22 noiembrie, Sever Bocu este prezent la marea adunare populară antirevizionistă de la Arad. Își încheie cuvântarea ținută aici cu cuvintele: "Veni-va timpul când Ungaria se va convinge că e mai prețioasă prietenia noastră decât atentatele acelea absurde la granițele noastre la care n-au nici un drept. Până atunci, replica noastră la ieșiri ca a d-lui Mussolini,⁷⁹ ale unguirilor, ale oricui, să fie fraza celebră rostită pe vremuri de memorandiști la Cluj: "*Drepturile noastre nu se discută, se afirmă.*"⁸⁰

Unele din inițiativele valoroase ale omului politic bănățean nu se vor realiza în perioada interbelică, dar indică interesul său constant pentru cerințele reale din vestul României. În 11 februarie 1934, la ședința Sindicatului Presei din Banat, lansează un apel celor prezenți (Ion Clopoțel, Avram Imbroane, Aurel Buteanu, Dimitrie Nistor ș.a.) să-și unească forțele, peste interesele partidiste, pentru *reînființarea Mitropoliei Banatului*.⁸¹ Va susține de nenumărate ori acest deziderat justificat al bănățenilor. Se va opune categoric unor planuri ce susțineau întemeierea unei episcopii la Timișoara și desființarea celei de la Caransebeș. În vara anului 1939, când se rediscută aceste proiecte, Sever Bocu adresează regelui Carol al II-lea un *Memoriu* în care argumenta: "Nu fără rost stă din veacul al XII-lea o Episcopie românească aci în creierul Carpaților banatici, în acest Caransebeș, oraș sfânt al cnejilor români, unde veghează singură și ține nestinsă flacăra românismului în lupta cu un întreg ev... Aici, pe această centură de vest, Episcopiile au contravaloarea spirituală a unor Corpuri de armată."⁸² De aceea, scrie Sever Bocu, mutarea Episcopiei de la Caransebeș la Timișoara și subordonarea ei Scaunului mitropolitan de la Craiova este un act fără sens. Soluția optimă, în consens cu voința întregii populații bănățene, era păstrarea Episcopiei la Caransebeș și întemeierea Mitropoliei Banatului la Timișoara. Își încheie *Memoriul* cu câteva considerații personale ce conțin un mare adevăr: "Puterea Mitropolitului este peste graniți. Noi, care am avut nenorocirea să pierdem la Conferința Păcii hotarele noastre naturale, istorice, nu putem lăsa pe frații noștri – 120.000 români în Banatul sârbesc și peste 500.000 pe Văile Moravei și Timocului, în Bitolia și în Pind, fără nădejdi în lupta lor disperată. Mitropolitul Timișoarei va fi o ancoră a nădejdilor lor."⁸³ De abia în septembrie 1947 se va reînființa Mitropolia Banatului, împlinindu-se astfel, peste timp, și dorința neobositului publicist Sever Bocu. Atunci a început însă pentru dârzul luptător calvarul teroarei comuniste.

La fel de semnificative au fost și eforturile depuse de acesta pentru *întemeierea Universității de Vest la Timișoara*. Fundamentează acest deziderat în numeroase discursuri și articole din presă. O Universitate în capitala

Banatului este o obligație majoră pentru România și înfăptuirea ei pornește din majore rațiuni de stat.⁸⁴ Ea va fi, argumenta Sever Bocu, “ contrafortul românesc în fața Belgradului și Seghedinului. Mitropolia este farul spiritual, Universitatea este farul intelectual, menit să străbată peste graniți în toate sufletele românești. Universitatea din Timișoara este Alma-Mater pentru românii din Jugoslavia, cum a fost Alma-Mater, cea din Iași, pentru românii din Basarabia.”⁸⁵ În anul 1944, prin *Decretul Regal nr. 660/30 decembrie*,⁸⁶ s-a aprobat întemeierea acestei instituții universitare. A fost și consecința directă a demersului făcut de Sever Bocu, care, în *fruntea unei delegații de cărturari bănățeni*, a documentat Regelui Mihai I necesitatea Universității la Timișoara. Prin același Decret Regal s-a constituit *Eforia Universității de Vest*⁸⁷, cu menirea de a pregăti condiții optime în vederea deschiderii cursurilor universitare. *Președinte al Eforiei* a fost numit Sever Bocu,⁸⁸ care, la vârsta de 70 ani, își vedea un alt deziderat pe cale de împlinire. Era doar o speranță, la care Sever Bocu nu va mai fi martor când se va realiza. Din motive politice, odată cu instaurarea regimului comunist, Eforia Universității de Vest a fost dizolvată, iar o parte din membrii ei vor fi arestați (Sever Bocu, Ilie Rusmir ș.a.).⁸⁹

Începând cu anul 1938 prezența sa în viața publică se restrânge, limitându-se la activitatea ca deputat și unele participări la manifestări cu caracter cultural (discursuri la diferite comemorări, conferințe publice, în general cu caracter istoric). Notele critice la adresa regimului personal al Regelui Carol al II-lea și în special a Elenei Lupescu (“Duduia” din articolele lui Sever Bocu)⁹⁰ duc la cenzurarea și chiar sistarea ziarelor “*Vestul*” și “*Voința Banatului*” pentru unele perioade de timp.⁹¹ Continuă să militeze pentru apărarea integrității României Mari. Condamna în repetate rânduri politica statelor revizioniste și va protesta vehement împotriva cedărilor teritoriale din anul 1940.

Alături de N. Iorga, I. Maniu, C.I. Brătianu, Gh. Brătianu, Alex. Lapedatu ș.a., Sever Bocu semnează, în 2 iulie 1940, *Memoriul – Protest* adresat Comisiei de politică externă a Senatului României în legătură cu cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord. Ultimatul dat de U.R.S.S., se arată în *Memoriul – Protest*, urmat “de o luare în stăpânire imediată nu poate găsi niciun temei istoric și legal de înstrăinare a unei atât de largi părți a României Unite; calcă pe dreptul a trei milioane de țărani români și a unei pătri de intelectuali devotată cauzei naționale. Fără a pune în discuție necesități care s-au socotit că nu se pot evita, subsemnații, dintre care cei mai mulți sunt întemeietorii înșiși ai Statului Român nou, în hotarele lui firești, nu pot admite ca, în orice formă, să se dea o recunoaștere legală, în numele statului și poporului român, la ceea ce nu este decât o uzurpație, determinată de confuzia de noțiuni, firește trecătoare, a unei epoci de criză fără pereche.”⁹² Documentul respectiv constituie o

impresionantă filă din istoria suferințelor românești și, totodată, un act de acuzare a guvernului și Regelui Carol al II-lea, care au acceptat, fără rezistență, dictatul ultimativ impus de U.R.S.S.

Tot în anul 1940 îl aflăm pe Sever Bocu printre cei mai dârji contestatari ai *Diktatului de la Viena*. La 7 septembrie 1940 s-a desfășurat în București o mare demonstrație populară sub lozinca “*Să apărăm Ardealul*”. Zeci de mii de oameni, din toate colțurile țării, s-au întrunit la statuia lui Mihai Viteazul și apoi pornesc pe Calea Victoriei până în fața ambasadei Ungariei. În fața mulțimii, Sever Bocu rostește cuvinte izvorâte din durerea omului care și-a închinat anii tinereții luptei pentru desăvârșirea unității naționale: “Toată populația Capitalei trebuie să arate întregii țării că nu se poate lăsa să dispară Ardealul, care este leagănul românismului. Toată țara să fie mobilizată. Ardealul nu poate fi dat. Treziți-vă din letargie ca să salvăm Ardealul. Dușmanii neamului românesc au văzut cum am părăsit Bucovina și Basarabia și că acum părăsim Ardealul. Prea de mult tăcem, prea de mult timp patriotismul este încătușat. Poporul român nu poate fi dezonorat. A fost destul rușinea, care am suferit-o, că fără vărsare de sânge, am dat Basarabia.”⁹³

Convins de injustețea acestor acte dictatoriale, Sever Bocu va susține în anii 1940 – 1944 o serie de conferințe, pe teme istorice mai ales, cu o mare audiență publică, în care argumentează drepturile românilor asupra teritoriilor cedate. Din șirul acestor acțiuni menționăm ; *Două secole - XVIII și XIX – din istoria Lipovei* (13 mai 1941); *În amintirea lui Ioan Suci* (14 mai 1942); *Memorandul* (31 mai 1942); *Un conte Teleki despre Transilvania și români la 1848* (11 aprilie 1943) etc.⁹⁴ Va respinge categoric în acești ani și zvonurile care circulau referitor la intenția lui Hitler de a organiza Banatul ca un teritoriu autonom, în genul Croației. Menționează adeseori că aceste zvonuri nu pot fi decât fantezii, așa cum a fost și “republica bănățeană”, cu durată de o săptămână, creată artificial de Otto Roth în noiembrie 1918. *Banatul*, sublinia Sever Bocu, nu poate fi decât *parte integrantă a României*, întrucât aici “națiunea autohtonă majoritară și istorică este numai națiunea românească.”⁹⁵

Aceeași pornire sufletească îl determină în noiembrie 1940 să sprijine “*Apelul legionar*” pentru ajutorarea materială a *refugiaților* români din teritoriile cedate. Se adresează în acest scop populației bănățene, arătând: “Dacă nu s-a putut înlătura la timp compromisul de la Viena, să nu uităm de cei năpăstuiți. Pe cei rămași peste granițe nu-i putem, deocamdată, ajuta decât cu credința că *despărțirea este vremelnică*. Pe cei refugiați însă suntem datori cu mai mult. Nimeni nu are de prisos în zilele de acum, dar fiecare poate face un sacrificiu pentru fratele căzut în nenorocire.”⁹⁶ Deoarece acțiunea de sprijin material a refugiaților a pornit din inițiativa legionarilor, Sever Bocu va fi acuzat, după 23

august 1944, de colaborare cu aceștia⁹⁷ și va constitui unul din motivele sfârșitului său dramatic. În realitate, intervenția sa în susținerea „*Ajutorului legionar*” nu a urmărit decât diminuarea lipsurilor materiale ale celor care și-au părăsit locuințele din teritoriile cedate în vara anului 1940.

Conștiința marii nedreptăți făcute poporului român îl determină să întemeieze, în 28 aprilie 1941, „*Asociația Luptătorilor Bănățeni*” care reunea voluntari din primul război mondial.⁹⁸ La vârsta de aproape 67 ani, Sever Bocu este ales președintele acestei asociații. Menirea ei era să mențină mereu trează încrederea în redobândirea teritoriilor răpite. În februarie 1942 a fost ales președinte al *Sidicatului Ziariștilor din Banat*,⁹⁹ organizație care întrunea nume de elită a publicisticii românești: Aurel Cosma jr., C. Miu - Lerca, Petru Sfetca, O. Metea, I.C. Subțire etc. Din însărcinarea Ministerului Economiei Naționale a deținut și funcția de *președinte al Consiliului de Administrație al Uzinelor de Fier și Domeniilor Reșița*, din care demisionează la 26 martie 1945.¹⁰⁰ A fost singura demnitate oficială ocupată de Sever Bocu în anii regimului Antonescu. Deși în anii interbelici a criticat mereu prezența unor oameni politici în consiliile de administrație ale întreprinderilor industriale și instituțiilor bancare, în cele din urmă a acceptat această situație. Presa comunistă din anii 1945 – 1947 îl va ataca violent pe această temă, acuzându-l că s-a folosit de prestigiul său politic pentru a intra în consiliile de administrație ale unor întreprinderi din Banat.¹⁰¹ La procesul conducătorilor Partidului Național Țărănesc din anul 1947, procurorul C-tin Stanciu arăta în actul de acuzare că prezența unor fruntași național - țărâniști (Sever Bocu, Mihai Popovici) în conducerea unor întreprinderi din industria metalurgică și chimică a însemnat o colaborare a P.N.Ț. cu “clica criminală a lui Hitler pentru susținerea războiului și pentru jefuirea țării.”¹⁰²

În afara unor obiective tactice de partid, prezența lui Sever Bocu în calitate de Administrator al Uzinelor de Fier și Domeniilor Reșița credem că poate fi explicată și prin dorința sa sinceră de a sprijini efortul mareșalului Antonescu de *reîntregire a României Mari*. Într-un discurs din februarie 1942 precizează că deși “nu împărtășesc pe de-a întregul politica guvernului Antonescu... am încredere în Mareșal, în puterile și românismul lui.”¹⁰³ Atitudinea omului politic bănățean trebuie judecată și din perspectiva contextului anilor 1940 – 1944 și a luptătorului național care a trăit la cote maxime deznădejdea cedărilor teritoriale și a supunerii, fără rezistență, față de dictatele străine. După conduita unor factori politici din timpul regimului autoritar al regelui Carol al II-lea, după violența adusă în viața publică de legionari, era normal ca acțiunea lui Ion Antonescu pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei să găsească aprobarea lui Sever Bocu și *speranță pentru desrobirea Ardealului de Nord*. De aceea și declară public în februarie 1942 că îi deschide lui Ion Antonescu

“credit complet până la capătul eforturilor lui.”¹⁰⁴ Considerăm că aprobarea politicii guvernului antonescian de către Sever Bocu s-a concretizat în acest aspect al reîntregirii țării. De altfel, nu va ezita să critice o serie de măsuri luate de guvernarea antonesciană pe plan intern, de restrângere a libertăților cetățenești.¹⁰⁵ De aici și *rezistența pasivă* pe care o declară public față de politica internă a mareșalului Antonescu.¹⁰⁶ Nu a împărtășit, de asemenea, continuarea războiului alături de Germania nazistă, dincolo de granițele naționale naturale și împotriva unor alianțe diplomatice tradiționale. Aceasta explică faptul că deși la vârsta de 70 ani, după ce s-a retras din viața publică o perioadă de timp, revine pe scena politică în urma loviturii de stat de la 23 august 1944. La 10 septembrie 1944 semnează *Apelul Blocului Democratic din Banat* în numele organizației Partidului Național Țărănesc din județul Timiș – Torontal. Apelul respectiv a mai fost semnat de Dimitrie Nistor (P.N.L.), Moise Cocos (P.S.D.) și Miron Constantinescu (P.C.R.). Era o *chemare onestă*, adresată populației bănățene de a-și strânge rândurile “în jurul Regelui, a Armatei și a Drapelului națiunii ca împreună cu Aliații noștri firești să readucem, în ziua izbânzii, dreptul și libertatea noastră, dreptul și libertatea fiecărei Națiuni.”¹⁰⁷

Semnătura lui Sever Bocu pe documentul menționat și angajarea sa în această alianță politică nu o considerăm conjuncturală. Ea răspundea atunci unei *cerințe* naționale primordiale, cât și *speranței* că alăturarea României la efortul Aliaților pentru înfrângerea Germaniei hitleriste va facilita anularea Diktatului de la Viena și revenirea țării la un regim democratic. A fost o speranță deșartă. Sever Bocu și Dimitrie Nistor¹⁰⁸ vor deceda în temnițele comuniste, iar Moise Cocos¹⁰⁹ va cunoaște, de asemenea, represii ale regimului comunist.

Cu această speranță în cuget, Sever Bocu se angajează din nou, cu toată energia, în viața politică a Banatului, deși condițiile de activitate îi vor fi tot mai ostile. O avalanșă de injurii și etichetări îi sunt aduse în presa comunistă pentru a-i fi știrbit prestigiul politic și compromisă personalitatea. La rubrica “Galeria trădătorilor” din ziarul comunist “Luptătorul bănățean”, un anume Tudor Olaru semna articolul “Povestea unui Bidiviu ce trebuie neapărat scos la reformă.”¹¹⁰ Autorul îl acuza pe Sever Bocu că “ocupă un loc de frunte în galeria colaboraționiștilor cu regimul Antonescu”, că este “un ilustru agent nazist” care a militat ani îndelungați “cu o rară consecvență, într-un larg front manisto – legionaro – brătienist a tuturor forțelor huliganismului român.”¹¹¹ Atacurile dure și amenințările nu-l împiedică să-și continue activitatea. În anul 1945, ca președinte al *Eforiei Universității de Vest*, depune mari eforturi pentru a îndeplini prevederile Decretului Regal de înființare a Universității bănățene. Se preocupă de reorganizarea Partidului Național Țărănesc din județul Timiș – Torontal și de pregătirea campaniei electorale din noiembrie 1946. La vârsta de

72 ani, strădaniile sale sunt exemplare. Cu toate falsurile comise de comuniști, rezultatele scrutinului electoral la secția de votare nr. 73 din Lipova nu au putut fi modificate. Sever Bocu a obținut majoritatea și a fost ales ca unic deputat din județul Timiș – Torontal al Partidului Național Țărănesc.¹¹² Era preludiul dramei ce avea să urmeze.

La fel ca majoritatea deputaților Partidului Național Țărănesc, Sever Bocu nu va lua parte la lucrările Parlamentului constituit la sfârșitul anului 1946 prin grosolana falsificare a rezultatelor electorale. Se va retrage din viața publică și va locui în vechea sa casă din Lipova, transformată parțial de Marilina Bocu într-un muzeu etnografic de o excepțională valoare istorică și artistică (vezi Anexa 1). Aici se dedică redactării volumului III din valoroasa lucrare “Drumuri și răscruci”, volum proiectat încă din anul 1939. Efectua, după cum menționează Marilina Bocu în memoriile sale, corecturile la această lucrare, când a fost arestat de Securitate în noaptea de 5 spre 6 mai 1950.

Nu avem, până în prezent, nici o informație despre condamnarea sa într-o instanță judecătorească. Ca atâția alți oameni politici democrați, a fost aruncat în temniță fără judecată. Va deceda la închisoarea din Sighet. Actul de deces, întocmit la Sighet în 20 iulie 1957, consemnează *21 ianuarie 1951* ca dată a morții lui Sever Bocu. Precizează cauza decesului: *insuficiență circulatorie datorată miocarditei cronice* (vezi Anexa 2). Ne îndoim de corectitudinea actului de deces, ținând cont de redactarea sa târzie și de menționarea greșită a locului și datei de naștere a martirului Sever Bocu. După alte informații¹¹³ decesul a survenit în anul 1953, adăugându-se lungului șir de oameni politici români care au plătit cu viața credința lor statornică în valorile democrației și libertății naționale.

NOTE

1. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol I, *Memorii*, Timișoara, 1939.

2. *Ibidem*, p. 112.

3. *Ibidem*, p. 113.

4. *Vestul*, X, 1939, nr. 2324, 10 august, p.1.

5. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 13, din 28 martie, p.2.

6. *Calendarul “Voința Banatului”*, an 1935, p.37; Valeriu Braniște, *Correspondență*, vol III, Edit. Minerva, București, 1989, p. 184, nota 2.

7. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II, București, 1945, p. 308.

8. *Ibidem*, p. 307.

9. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol I, ..., p.53.

10. *Dimineața*, 29 februarie 1929.

11. Coproprietari ai “*Tribunei*” din Arad au fost N. Oncu, R. Ciorogariu, I. Raicu, S. Bocu.

12. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 63.

13. *Ibidem*, p. 64.
14. Valeriu Braniște, *Correspondență*, vol. III, ..., p. 190, nota 1.
15. Vasile Popeangă, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867–1918)*, Edit. Facla, Timișoara, 1978, p. 171.
16. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 81.
17. *Drapelul*, IV, 1904, nr. 13, din 29 ianuarie/11 februarie, p. 2.
18. *Tribuna poporului*, VII, 1903, nr. 219, din 29 noiembrie/12 decembrie, p. 1.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*.
21. *Tribuna poporului*, VII, 1903, nr. 223, din 4/17 decembrie, p. 1
22. *Ibidem*.
23. Ioan Munteanu, *Mișcarea națională din Banat. 1881 – 1918*, Timișoara, 1994, p. 167–169.
24. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 82–83.
25. S. Vasilescu, *Publiciști precursori ai Marii Uniri*, Edit. Facla, Timișoara, 1988, p. 266.
26. Valeriu Braniște, *Correspondență*, vol. III, ..., p. 223.
27. Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania. 1900–1914*, Cluj, 1986, p. 172.
28. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 117.
29. *Ibidem*, p. 116.
30. *Calendarul "Voința Banatului"*, 1935, p. 37.
31. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 137.
32. *Ibidem*, p. 141.
33. *Ibidem*, p. 143.
34. *Unirea Transilvaniei cu România. 1918*, București, 1978, p. 440–441.
35. Octavian Goga *în correspondență*, București, 1975, p. 17–20.
36. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 143.
37. *România Mare*, I, nr. 11, 28 sept. 1917; Apud, Vasile Dudaș, *Sever Bocu și voluntariatul românilor ardeleni, bănățeni și bucovineni în anii primului război mondial*, în "Almanahul tuturor românilor", Edit. Augusta, Timișoara, 1998.
38. Sever Bocu, *Opt luni la Kiev*, Timișoara, 1933, p. 6.
39. *Ibidem*, p.7.
40. *Ibidem*.
41. *Ibidem*.
42. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 163.
43. *Ibidem*, p. 169.
44. *Voința Banatului*, IV, 1924, nr. 12, din 23 martie, p. 2.
45. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 169.
46. *Calendarul "Voința Banatului"*, 1935, p. 38.
47. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 194.
48. Cf. Vasile Dudaș, op. cit., p. 87.
49. *Correspondența lui George Moroianu. 1891–1920*, vol. I, Edit. Dacia, Cluj, 1981, p. 183, ediție de Ș. Polverejan.
50. *Vestul*, V, 1934, nr. 1433, din 25 noiembrie, p. 3.
51. Sévère Bocou, *Les légions roumanie de Transylvanie. L'iredentisme roumain*, Paris, 1918, 23 pg.; Sévère Bocou, *La question du Banat, Roumains et Serbes*, Paris, 1919, 63 pg.

52. *Vestul*, V, 1934, nr. 1433, din 25 noiembrie, p. 3
53. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I.
54. *Voința Banatului*, IV, 1924, nr. 1, din 6 ianuarie, p. 2.
55. *Calendarul "Voința Banatului"*, XIV, 1942, p. 36.
56. *Vestul*, V, 1934, nr. 1433, din 25 noiembrie, p. 3.
57. *Voința Banatului*, VIII, 1928, nr. 8, din 18 februarie, p. 1.
58. *Idem*, nr. 4, din 21 ianuarie, p. 1.
59. Articolul "O mare adunare la Alba Iulia", în "*Voința Banatului*", VIII, 1928, nr. 19, din 6 mai, p. 1.
60. Apostol Stan, *Iuliu Maniu, Naționalism și Democrație*, București, 1997 p. 171–175.
61. *Voința Banatului*, VIII, 1928, nr. 13, din 25 martie, p. 5; *Idem*, nr. 19, din 6 mai, p. 1.
62. *Voința Banatului*, VIII, 1928, nr. 13, din 25 martie, p. 5.
63. Detalii în ziarele "*Voința Banatului*", anii 1929–1931; "*Vestul*", anii 1930–1931.
64. *Vestul*, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 1.
65. *Calendarul "Voința Banatului"*, 1935, p. 38.
66. *Vestul*, V, 1934, nr. 1433, din 25 noiembrie, p. 2–3.
67. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 54.
68. *Vestul*, III, 1932, nr. 687, p. 1.
69. *Idem*.
70. *Idem*, nr. 700, p. 2–3.
71. *Idem*.
72. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 35–38.
73. *Vestul*, VIII, 1937, nr. 2066, din 3 noiembrie, p. 1–2.
74. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 56–59.
75. *Voința Banatului*, X, 1930, nr. 50, din 14 decembrie, p. 1.
76. I.D. Suci, *Introducere*, în "*Drumuri și răscruci*", vol II, ..., p. V–XXIX.
77. *Vestul*, VII, 1936, nr. 1822, din 17 decembrie, p. 1.
78. *Idem*, VII, 1936, nr. 1659, din 24 mai, p. 1.
79. Se referă la un discurs ținut de B. Mussolini la Milano în anul 1936. Afirmă că România Mare s-a realizat prin dezmembrarea Ungariei. Cf. *Vestul*, VII, 1936, nr. 1805, din 26 noiembrie, p. 1.
80. *Vestul*, X, 1936, nr. 1805, din 26 noiembrie, p. 1.
81. *Voința Banatului*, XIV, 1934, nr. 7, din 18 februarie, p. 1.
82. *Vestul*, X, 1939, nr. 2342, din 23 noiembrie, p. 1.
83. *Ibidem*.
84. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 51, din 20 decembrie, p. 4.
85. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 193.
86. *Monitorul Oficial*, partea I, din 31 decembrie 1944.
87. Arhiva Istorică Națională, filiala jud. Timiș, fond *Prefectura jud. Timiș–Torontal*, dos. Eforia Universității de Vest. Din acest organism mai făceau parte: Vasile Lăzărescu, episcop; Gh. Ciorman, prefect; Coriolan Drăgulescu, primarul Timișoarei; Sabin Drăgoi, I.C. Subțire, Ilie Rusmir, N. Apostolescu, Marin Bănărescu etc.
88. Prof. dr. I.P. Popescu, *Memorial aniversar (1944–1994). Drum din trecut*, Timișoara, 1994, p. 13.
89. *Ibidem*, p. 14.
90. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 51–52, din 25 decembrie, p. 1

91. *Ibidem*.
92. *Voința Banatului*, XX, 1940, nr. 29, din 14 iulie, p. 2.
93. *Idem*, nr. 37, din 8 septembrie, p. 1.
94. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 150–261.
95. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 22, din 1 iunie, p. 3.
96. *Idem*, XX, 1940, nr. 46, din 10 noiembrie, p. 3.
97. *Luptătorul bănățean*, III, 1946, nr. 589, din 30 august, p. 1.
98. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 18, din 4 mai, p. 1
99. *Idem*, XXII, 1942, nr. 4 – 6, din 8 februarie, p. 1.
100. *Vestul*, XV, 1945, nr. 3283, din 28 aprilie, p. 1.
101. *Luptătorul bănățean*, III, 1946, nr. 589, din 30 august, p. 1. În legătură cu această chestiune avansăm, ca *ipoteză*, în stadiul actual al informației documentare disponibile, ideea că noua atitudine a lui Sever Bocu are explicații mult mai profunde. Iuliu Maniu, care a menținut legături constante cu Aliații (S.U.A. și Marea Britanie) în anii 1941–1944 și le-a transmis rapoarte politice și economice de mare însemnătate despre România, menite să grăbească ruperea colaborării acesteia cu Germania hitleristă, și-a plasat oameni de încredere în posturi importante, care facilitau obținerea de informații. Iuliu Maniu era *nașul de cununie* al fiicei lui Sever Bocu, Lygia. Soțul acesteia, A.C. Georgescu era director al Societății petroliere Româno-Americană și a mijlocit, până la arestarea sa în 1941, legătura dintre Iuliu Maniu și serviciile de informații și diplomatice engleze și americane de la Cairo. În anii următori, Lygia Georgescu a preluat, în parte, misiunea de a duce lui Iuliu Maniu mesajele secrete ale Aliaților, transmise din Cairo (cf. Ivor Porter, *Operațiunea "Autonomous"*, Edit. Humanitas, București, 1992, p.114). Numirea lui Sever Bocu ca "administrator" al Uzinelor din Reșița, în contextul arătat, nu o credem întâmplătoare. Sever Bocu a fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Iuliu Maniu în toată perioada interbelică. Uzinele din Reșița erau printre principalele producătoare de materiale de război din România. Președintele Consiliului lor de Administrație, respectiv Sever Bocu, putea cunoaște, cu de-amănuntul, toată producția și, în consecință, putea furniza informații esențiale.
102. *Procesul conducătorilor fostului Partid Național Țărănesc*, Edit. de stat, București, f.d., p. 334.
103. *Voința Banatului*, XXII, 1942, nr. 8, din 22 februarie, p. 1
104. *Ibidem*.
105. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 51 - 52, din 25 decembrie, p.1.
106. *Ibidem*.
107. *Voința Banatului*, XXIV, 1944, nr. 37, din 10 septembrie, p. 3.
108. *Arhiva Tribunalului Militar Timișoara*, dos. Dimitrie Nistor.
109. *Ibidem*.
110. *Luptătorul bănățean*, III, 1946, nr. 589, din 30 august, p. 1.
111. *Ibidem*.
112. *Luptătorul bănățean*, III, 1946, nr. 671, din 5 decembrie, p. 3.
113. Sever Bocu, *Dictatura se amuză. Articole din publicațiile bănățene interbelice*.
 Ediție îngrijită și note de V. Popeangă, Edit. Paco, București, 1997, p. 5.

CONCEPȚII DEMOCRATICE ÎN GÂNDIREA POLITICĂ ȘI ACTIVITATEA LUI SEVER BOCU

Activitatea lui Sever Bocu, ca om politic și publicist, s-a desfășurat pe parcursul unei jumătăți de secol și s-a identificat cu etapele parcurse de societatea românească în acest interval de timp. A participat activ la mișcarea națională din Transilvania până la primul război mondial; a cunoscut închisoarea ca urmare a condamnării opresiunii naționale¹; este prezent în viața politică și publicistică interbelică, cunoscându-i frământările, aspirațiile și neîmplinirile; trăiește în ultimii ani ai vieții drama instaurării regimului totalitar comunist. Între aceste două extreme ale destinului: temnița austro-ungară de la începutul veacului al XX-lea și temnița comunistă de la Sighet, unde trece în eternitate, s-a conturat și manifestat gândirea politică a patriotului Sever Bocu, dominată, incontestabil, de concepții democratice.

Participarea intensă la lupta politică a românilor din Banat și Transilvania, persecuțiile îndurate ca ziarist la "*Tribuna poporului*" și "*Tribuna*"² din Arad îi întăresc convingerea, încă de la începutul activității sale, că *libertatea* este condiția esențială a unei vieții politice democratice. Într-un stat multietnic, susținea Sever Bocu, respectarea *libertății naționale* este cerința primordială a unui regim politic în care să prevaleze valorile democratice. Atent observator al realităților din Ungaria, într-un articol din anul 1901, sublinia că nu era aici posibilă liniștea internă și pacea socială atâta vreme cât "puterea statului, guvernul însuși, împreună cu legislativa țării, una după alta ne aplică loviturile cele mai păguboase și ilegale în toate terenurile vieții publice."³ Starea de lucruri insuportabilă creată în țară se datorează "ordonanțelor și zvârcolirilor ilegale ale șovinștilor care nu binele și fericirea obștei este azi preocupățiunea de căpetenie."⁴ De pe această poziție critică vehement politica cercurilor guvernante din Ungaria, conduse "pururea de un singur gând nebun, de a maghiariza total, chiar și prin foc și sabie."⁵ În chip volnic au desființat orice organizare politică a românilor și numai "la zvonul că în fața noilor alegeri parlamentare aceștia vor să-și

aleagă reprezentanții lor pentru marele sfat al țării, bărbații politici maghiari și toată presa șovinistă unisono strigă că nouă închise să ne fie toate porțile parlamentului. De ani mulți deja viața publică a statului, de jos până sus, o vedem afectată de orgiile ideii utopice.”⁶

Geneza nemulțumirilor din țară, sublinia mereu Sever Bocu în același ziar *“Tribuna poporului”*, se află în permanenta încălcare a libertăților și drepturilor cetățenilor. Ca urmare, sistemul politic din Ungaria este corupt și desprins “de problemele societății”⁷; legile și constituția au ajuns cuvinte deșarte; pacea și liniștea internă au fost distruse; majoritatea populației nu este nici măcar reprezentată în parlament, astfel că s-a instaurat *monopolul politic al unui singur partid* și s-a anulat, practic, constituționalismul. Monopolizarea puterii de către un singur partid a dus la sufocarea manifestărilor și curentelor politice sănătoase, la împiedecarea aspirațiilor de progres ale majorității cetățenilor⁸. De la introducerea pretinsului constituționalism în viața de stat a Ungariei “solemnitatea actului electoral o năpastă a fost și o deslănțuire de orgii și păcate sub aproape toate guvernele perindate. Singurul dor și scop al guvernanților fiind să se mențină cu orice preț la putere.”⁹ Consecințele acestei politici antidemocratice sunt nefaste, arăta publicistul român, întrucât vor naște dezastre și vor “duce la explozii populare.”¹⁰

Referindu-se la revoluția din Transilvania și Ungaria de la 1848 – 1849, explică cauzele înfrângerii sale prin încălcarea brutală a principiilor libertății sociale și naționale. Într-o conferință publică¹¹, ținută în sala *Teatrului Național din Timișoara*, la 11 aprilie 1943, sublinia că revoluția a proclamat în 1848 două mari deziderate: *autodeterminarea*, ca bază a formării statelor naționale și *împroprietărirea țăranilor* iobagi. Amândouă “aceste principii, urmărite sincer, duceau încă de atunci la suprimarea stăpânirii maghiare în Ardeal și la desființarea latifundiilor.”¹² Maghiarii, remarca Sever Bocu, își “făcură totuși revoluția lor, dar urmărind tocmai scopuri contrarii a ceea ce mărturiseau”, ajungând astfel la un conflict cu revoluția, la un conflict fatal de principii care i-au adus pe maghiari la conflicte inevitabile cu alte naționalități din țară. Concluzia pe care o formulează este limpede: anexarea forțată a Transilvaniei la Ungaria și încălcarea principiilor libertății sociale și naționale au însemnat negarea revoluției și cauza înfrângerii ei.

Credincios acestei convingeri, în anii primului război mondial va susține că organizarea democratică a Europei postbelice este condiționată în primul rând de respectarea dreptului de autodeterminare al popoarelor și al deplinei lor libertăți naționale. La marea întrunire politică de la Kiev, din 29 noiembrie 1917, declara următoarele: “Atâta timp cât Europa nu va fi primit o nouă

organizațiune internațională, întemeiată pe principiile libertății și democrației, atâta timp cât polonii, cehoslovacii, românii, jugoslavii, ucrainenii, slavii nu vor dobândii deplina lor neatarnare și unitate națională, nu va fi pace durabilă în Europa și în lume.”¹³

Întreaga activitate politică din perioada interbelică îi va fi călăuzită de această concepție democratică. Va afirma adeseori: ”Eu și generațiunea mea ne-am născut și am crescut în religia libertății.”¹⁴ În gândirea sa politică, libertatea era concepută ca o libertate atât politică cât și economică și instituțională într-o societate. Numai în acest fel se va putea realiza o democratizare reală, care să fie extinsă până la deprinderile și moravurile oamenilor. Ea trebuie fundamentată pe ideile de: *ordine, pace, justiție socială, reprimarea corupției publice sau private*.¹⁵ Din motivele respective a fost un adversar al politicianismului, uneori de factură balcanică, promovat de o serie de lideri ai partidelor din Vechiul Regat. Considera că ”puzderia partidelor duce la anarhie internă.”¹⁶ Critică mereu, adeseori cu duritate, acțiunile liberalilor de controlare și subordonare a vieții publice din țară. O face, desigur, și din motive de partid, dar în destule cazuri o face cu îndreptățire și mai ales cu argumente temeinice. De pildă, în articolul ”Un nou '48 ?” menționează că după Unirea din 1918 s-a realizat libertatea națională în țară ”dar vloga noastră merge la ghișeele unui partid, la clientela și băncile lui.”¹⁷ Mai subliniază că în instituțiile de stat din capitală, ardelenii și bănățenii erau numiți doar izolat, numai dacă acceptau să devină ”unelte, instrumente politice ale partidelor din Vechiul Regat.”¹⁸ Doar aceste persoane erau admise între demnitarii țării, condiția de bază fiind să devină ”aliați anemici, fără putere, de care să profite protipendada.”¹⁹

Sever Bocu a combătut neînduplecat unele manifestări xenofobe și antisemite ce se vor derula în România, mai ales în deceniul al patrulea. Considera că democrația politică din România nu se putea consolida decât prin respectarea drepturilor minorităților naționale. Conduita sa din timpul scurt cât a ocupat funcții decizionale arată că a fost credincios acestor convingeri democratice. În februarie 1936, la ședința Comitetului executiv al organizației Partidului Național Țărănesc din județul Timiș-Torontal atrage atenția asupra greșelilor comise de grupările extremiste de dreapta care exaltau un naționalism patriotard. ”Noi suntem naționaliști – spune Sever Bocu colegilor de partid – dar nu vrem să exploatăm acest sentiment, ci să-l slujim. Între națiunea majoritară și minorități trebuie să existe un respect reciproc. Nu-i permis ca majoritatea să abuzeze de forța pe care i-o dă numărul. Cei care urlă și strigă contra minorităților, abuzează de această forță aducând, inconștient, o pată tocmai pe ceea ce a constituit baza morală a tratatelor de pace.”²⁰

Deși a fost adeseori acuzat de “*internaționalism*”, Sever Bocu condamnă mereu în anii deceniului patru propaganda agresivă șovinistă, arătând că în fața “*naționalismului turbulent, zgomotos*”, el opune “*naționalismul său de autoritate*” pe care l-a câștigat prin timpul petrecut în temnițele austro-ungare. Respinge ferm concepția “*patriotismului rasial*” și susține că națiunea română, majoritară în țară, trebuie să promoveze un patriotism sintetic²¹, bazat pe respectul dintre oameni, acceptat conștient de toți cetățenii țării, fără deosebire de religie sau de rasă. “Eu cred – afirmă omul politic bănățean – că trebuie să atragem pe minoritari nu prin mijloacele urii, ci ale iubirii, prin mijloacele strălucirii culturii noastre române.”²² Sfătuiește, de aceea, pe cei care doreau cu adevărat propășirea democratică a României să nu accepte politica șovinistă. În mod cert, această poziție corectă i-a adus respectul multor minoritari naționali din Banat. Conștient de această realitate, Sever Bocu o explică astfel în anul 1937: “Eu cred că acești minoritari respectă în mine nu numai prezentul, care azi e firesc să fie românesc, ci și trecutul în care românismul meu n-a reacționat altfel. Ei găsesc în trecutul meu garanții și chezășii, azi, pentru însăși soarta lor, fiindcă cred că din asuprit ce am fost nu voi deveni asupritor.”²³ Pentru a da o ripostă propagandei grupărilor de dreapta, în februarie 1938 vine cu propunerea, pe care o și realizează în practică, de înființare a secțiilor minorităților naționale (maghiară, germană, sârbă) în cadrul organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc. Aduce ca argument faptul că deși Partidul German și Partidul Maghiar din România au avut multiple exagerări și nu “s-au mărginit doar la rolul de apărare a propriilor interese naționale”, totuși Partidul Național Țărănesc a fost și este “tolerant față de drepturile minorităților, nu din considerațiuni electorale, schimbătoare, ci din o filosofie însăși, ce rezultă din misiunea poporului român.”²⁴

În spiritul principiilor democratice care i-au călăuzit activitatea politică, Sever Bocu susținea că *principalul comandament* al factorilor responsabili din țară era *apărarea suveranității și integrității României Mari* prin consolidarea valorilor democrației, respectarea deplină a libertăților cetățenești, asigurarea progresului societății în plan economic și spiritual. Orice încălcare a valorilor democratice și orice tendință dictatorială, scria publicistul bănățean în anul 1931, ar fi un non-sens politic în România.²⁵ Un regim politic dictatorial “este, prin toate mijloacele și rezultatele sale, o retrogradare a civilizației omenеști.”²⁶ În articolele din presă și în cuvântările din Parlament, din anii deceniului patru, atenționează mereu că o dictatură “ori de câte ori s-a produs, ea a fost inevitabil întovărășită de mari vărsări de sânge, fără să fi izbutit a realiza și a impune secolului măcar un punct din programul său.”²⁷ Toate regimurile dictatoriale au

dus la regresul popoarelor și, de aceea, încă din evul mediu oamenii au luptat pentru a-și câștiga dreptul la libertate și “de a se guverna pe sine.” Tendințele dictatoriale au existat în toate perioadele istoriei și ele dăinuie și în lumea modernă, astfel că “o parte a omenirii își poartă încă crucea”²⁸, trăind în dictatură.

Preocupat de evoluția vieții politice din România și atent observator al acesteia, simțea pericolul acțiunilor grupărilor extremiste pentru sistemul democrației. Dacă în anul 1931 afirma că în România “nu existau condițiunile necesare, sociale sau politice”²⁹, pentru instaurarea unui regim dictatorial, în anii următori îngrijorarea sa este vizibilă și luările de atitudine sunt ferme și clare. Într-un articol din 3 mai 1936, publicat de ziarul “*Voința Banatului*”, arăta că “toate cămășile colorate³⁰, croite și vopsite”³¹ după influențele străine, lovesc sistematic în forțele politice democratice și puteau duce la o situație gravă pentru țară. Într-o Europă încordată, remarcă Sever Bocu, România este pusă în primejdie de oameni subvenționați din fonduri străine, aflați sub influența unor interese străine. Toate aceste manifestări au un caracter subversiv și sunt de *inspirație hitleristă sau bolșevică*. Între aceste două curente extremiste se află interesele fundamentale ale națiunii române, care “nu are alt sprijin decât propriile ei forțe, alt drum decât propriile ei nevoi.”³² Condamna și intenția grupărilor de dreapta, care preconizau să îndeparteze România de aliații ei firești, în frunte cu Franța, și să o apropie de Germania nazistă “călcătoare de tratate”, susținătoare a revizionismului, pregătitoare a războiului. Punea atunci, public, următoarea întrebare: “Ce fel de români sunt acei plătiți în secret de Germania?”³³ În discursul ținut cu prilejul constituirii secțiilor minorităților în organizația Partidului Național Țărănesc din județul Timiș-Torontal aduce din nou în discuție propaganda extremistă care otrăvește spiritul public, subminează liniștea politică și pacea socială. Valurile anarhiei, generată de această propagandă, amenință însăși hotarele țării și “anunță răsturnări, nu doar politice, ci și sociale.”³⁴ Doar cu câteva zile înaintea instaurării regimului politic autoritar al Regelui Carol al II-lea, atrage iarăși atenția asupra gravelor consecințe ale propagandei antisemite dusă de mișcarea legionară. “Să nu-și închipuie nimeni – declară Sever Bocu – că mișcarea actuală se va opri la evrei. O concesiune ideologică atrage după sine alta, irezistibil, fatal.”³⁵ În esența ei, această propagandă este asemănătoare cu aceea din “catechismul bolșevic”³⁶, la fel de primejdioasă, urmărind instalarea unui regim totalitar.

Se referă la această chestiune și în “*Memoriile*” publicate în anul 1939, precizând că “succesele personale ale lui Hitler și Mussolini i-au dezechilibrat pe mulți oameni politici” și din această cauză, în diferite țări, au apărut imitatori “fie

că s-au potrivit împrejurărilor, fie că nu.”³⁷ Sunt foarte interesante considerațiile sale privitoare la regimul politic autoritar al Regelui Carol al II-lea. Regimurile absolutiste, dictatoriale sau totalitare, unde s-au instaurat, au fost urmarea spiritului de cucerire în exterior. Regimul autoritar românesc creat de Carol al II-lea nu este însă consecința unei politici de cucerire, ci a unor interese de politică internă “pentru ca urmașii claselor deposedate să se mențină la putere, să poată guverna.”³⁸ Autocratismul instaurat în România “nu e altceva decât o încercare de revenire la trecut, de refacere a servitudinilor de sub care poporul român complet nu s-a eliberat niciodată, nici prin război.”³⁹ Urmașul modestului învățător din Șistarovăț și al moșului ucis pe roată nu a agreat ifosele aristocratice din viața politică românească în perioada interbelică. “Clasele deposedate economicește – sublinia Sever Bocu – au căutat să se reabiliteze de pierderile lor, prin politică.” Din această perspectivă, critică cu vehemență politicianismul din România, în special guvernările liberale, care au recurs la “trucarea adeseori a formelor democratice”, practicând un “dictatorism deghizat, ascuns, ipocrit.”⁴⁰

Respinge, de aceea, cu fermitate și încercările unor politicieni de a-și etala contribuția la înfăptuirea actului istoric de la 1 Decembrie 1918. Susține mereu că adevăratul merit îl au sutele de mii de morți și de răniți din primul război mondial. În articolul “Cine a făcut România Mare?”, Sever Bocu include și următoarea remarcă: “Este această renaștere o operă de politicieni? S-a pretins aceasta! Individual și colectiv încă, rolul politicienilor a fost atât de neînsemnat, încât, ignorat, evenimentul nu pierde nimic... Au făcut România unită sau România Mare, cum i-a plăcut spiritului popular să o numească, cei 800.000 de morți. Mai mult, desigur, ca politicienii. De aceea, idolatria de altădată a fost înlocuită cu o idee simbol de masei, a tranșeelor, cu ideea *eroului necunoscut*.”⁴¹ Actul Marii Uniri, nu îl poate revendica nici un politician, întrucât a fost o operă general românească “nu de ieri, de alaltăieri, ci în curs de secole. Câți eroi nu s-au ridicat și nu au căzut în martiri, fiindcă s-au ridicat înainte de a fi sunat ceasul. Fiecare provincie își are martirologiul ei.”⁴² Militantul național de la începutul secolului al XX-lea, condamnatul la moarte, în contumacie, în anii primului război mondial pentru rolul avut în lupta pentru înfăptuirea României Mari, nu putea accepta denaturarea adevărului sau știrbirea meritelor celor care s-au sacrificat pentru unitatea statului român.

Subliniind mereu adâncă semnificație și importanță a unității național-statale, Sever Bocu se va număra printre cei mai consecvenți adepți ai concepțului politic democratic privind *descentralizarea administrativă* a României întregite. Acuzațiile nenumărate care i-au fost aduse în anii interbelici de “regionalism”, sau de “bănățenism” porneau, în fapt, de la stăruințele sale în

afirmarea și argumentarea acestui obiectiv democrat, ca soluție a consolidării statului român unitar. În conferința publică referitoare la istoria orașului Lipova, argumentează următoarea teză: "*Centralismul nu are naționalitate; el a dus, fie că a fost unguresc sau românesc, la aceleași concluzii logice: exploatare sau sărăcie.*"⁴³ Viitoarea organizare a statelor, în spiritul unei democrații reale, va trebui să oprească această exploatare a unei regiuni prin alta.⁴⁴ Va declara în nenumărate rânduri că deși susține descentralizarea administrativă, nu este "în idealul său de a înfăptui o descentralizare care să meargă până la marginea de unde să amenințe unitatea." Nu urmărește o "politică federativă"⁴⁵, ci instituirea unei *politici sănătoase* în organizarea statului român.

Își definește clar poziția și într-un interviu dat ziarului "*Temesvári Hirlap*" în noiembrie 1936: "Eu stau pe punctul de vedere al perfecte unități. Națiunea română este una și indivizibilă. În atitudinea mea politică nu se manifestă un spirit federalist, ci spiritul celei mai depline unități. Aceasta nu înseamnă că sub *pretexte și imputări regionaliste* să fie promovată aici o politică centralistă care ne despoaie de toate bunurile noastre materiale și spirituale. Nu uniformizare, ci armonia forțelor diverse, echilibrul forțelor concurente, acesta îmi este idealul."⁴⁶ Centralizarea excesivă are dureroase consecințe, întrucât, în numele principiului unității, se frânează dezvoltarea unor regiuni pentru a favoriza dezvoltarea altora.

Abordează chestiunea descentralizării din două perspective la fel de importante: 1) *cea economico-administrativă*; 2) *cea a interesului de securitate națională și integritate teritorială*. Sub raport economico-administrativ, afirma Sever Bocu, centralizarea nu mai putea îndeplini cerințele unei economii și administrații moderne, fapt dovedit de practica unor state dezvoltate și de realitățile din România. Considerațiuni speciale au făcut ca Banatul și Crișana să ajungă regiuni de frontieră. "Timișoara și Aradul și Oradea alcătuiesc azi o puternică centură de graniță. În urma centralizării, aceste orașe erau destinate să ajungă pe urmele Iașului, ruine glorioase în profitul unui singur oraș, a Bucureștiului. Or, tocmai aici, în această centură de graniță, trebuie să pulseze un principiu dinamic de viață intensă românească."⁴⁷ Într-un interviu dat ziarului "*Lupta*" din București, în noiembrie 1936, declara fără reținere: Bucureștiului îi convine politica economică îngustă a vechiului Regat, bazată pe centralizare, care favorizează regiunile acestuia și dezavantajează vizibil provinciile unite cu Țara în anul 1918, în special zonele din vestul României. "*De 18 ani numai cărăm de aici și nu aducem nimic înapoi; de ani de zile se*

substrag de aici toate forțele economice care ar putea să le învioreze și să le dea viață.”⁴⁸

Sub raportul securității naționale, politica Bucureștiului de centralizare pune în pericol însăși integritatea teritorială a țării. Defavorizarea certă a vestului României lasă impresia că teritoriul respectiv este considerat ca “*un provizorat*” în apartenența la Regatul Român. Impresia de provizorat “*lovește în interesele*” superioare ale românismului. Se cară de aici totul”, ca și cum nu se știe cât vor mai sta aceste regiuni în componența României întregite.⁴⁹ Condamna, uneori cu vehemență, această politică cu consecințe grave pentru unitatea statului român. Amintește mereu guvernanților din vechiul Regat că românii bănățeni, maramureșeni, cei din Ținutul Crișului și Mureșului “*nu au sentimentul de provizorat*” și cred în libertatea și unitatea națională câștigate, ca fiind definitive și irevocabile.⁵⁰

Cu remarcabilul său simț al responsabilității, omul politic bănățean atrage atenția că de situația neglijării regiunilor din vestul României profită în primul rând propaganda revizionistă maghiară. Unul din sloganurile preferate de această propagandă susține că orașele din vestul României aparțin mai de grabă “*hiterlandului economic maghiar*” decât celui românesc, din moment ce guvernanții români nu le acordă prea mare importanță.⁵¹ Convinși de gravitatea consecințelor acestei politici, Sever Bocu va susține neîncetat principiul descentralizării administrative ca o soluție majoră pentru consolidarea suveranității și unității statului român. De aceea, regiunile din vestul țării nu trebuie neglijate în viziunea globală a statului român. Orașele de aici, de la Timișoara la Satu Mare și Sighetul Marmăției, alcătuiesc o adevărată centură de protecție națională și, ca atare, trebuie să fie “*tot atâtea fortărețe economice și culturale ale vieții noastre de stat național unitar românesc.*”⁵²

De pe aceste poziții, evident democratice, Sever Bocu și-a ridicat mereu glasul împotriva politicii de revizuire a granițelor, promovată de unele state europene. În cuvântarea pe care o ține la adunarea antirevizionistă de la Arad, din 22 noiembrie 1936, respinge afirmațiile lui Benito Mussolini referitoare la România întregită care s-ar fi realizat “*prin dezmembrarea Ungariei.*” Face aici o mențiune de incontestabilă valoare istorică: “*România Mare nu este rezultatul unor cuceriri, cum a fost Ungaria, ci, ca și Italia, rezultatul unei dreptăți.*” Desmembrarea Ungariei deci nu e o mutilare, ci încetarea unei nedreptăți pe care vechimea nu a legitimat-o. Dacă Ungaria a fost mutilată pentru că Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul s-au deslipit de ea și au revenit la Dacia Traiană de unde au fost smulse prin cuceriri de arme, atunci și Austria a fost mutilată când Lombardia, Toscana, Veneția, Milano, Triestul au fost realipite

Italiei.”⁵³ Raționamentul lui Sever Bocu corespunde întru totul adevărului istoric și atestă profunzimea și obiectivitatea cu care omul politic bănățean aborda chestiunile esențiale ale României întregite. Gândirea sa politică, de certă factură democratică, se fundamenta, astfel, pe un orizont spiritual remarcabil.

La scurt timp după invadarea Poloniei, când agresivitatea revizioniştilor maghiari se accentuează, Sever Bocu publică un important articol în ziarul “*Vestul*” din Timișoara. Intitulat sugestiv “*Apropierea maghiaro-română*”, articolul este un adevărat mesaj-avertisment adresat politicienilor revizionişti. Conținutul său demonstrează nu doar o temeinică cunoaștere a istoriei, culturii și mentalității popoarelor central europene, ci și o perfectă înțelegere a intereselor prezente și viitoare ale acestor popoare în configurația geopolitică a continentului. Odată cu declanșarea celui de al doilea război mondial, scria Sever Bocu, toate “popoarele mici sunt avizate întreolaltă, dar chiar pe acest sentiment comun trebuie să stea solidaritatea româno-maghiară. Sunt două neamuri stinghere, pe care soarta le-a așezat în această Vale a Dunării, între germanism și slavism, ca între două pietre de moară.”⁵⁴

Respingând cu fermitate politica revizionistă a Ungariei, Sever Bocu nu alunecă pe panta naționalismului șovinist. Cel care a stat în câteva rânduri în temnițele maghiare și a purtat amenințarea unei condamnări la moarte dată de un tribunal maghiar, nu s-a lăsat călăuzit de gândul răzbunării. Într-o pornire de firească sinceritate, va consemna în volumul său de “*Memorii*”, apărut în anul 1939: “Iată, mă gândesc la acea luptă inegală și permanentă, la acel neisprăvit al meu de proces cu Statul Maghiar. Ce a mai rămas din el, în sufletul meu ? O singură pasiune, din acea vânzoleală de uri, *pasiunea pentru adevăr*.”⁵⁵

Activitatea sa politică în problema minorităților naționale din România Mare poate fi apreciată ca un exemplu de democratism. Acuzat uneori de adversarii politici că s-a vândut Budapestei pentru că adoptă o poziție corectă față de minorități, în aprilie 1930 va face următoarea declarație oficială: “În scaunul meu de la Directorat⁵⁶, eu sunt chemat să fac dreptate. Eu nu sunt pus aici ca să dovedesc sentimentele mele românești. Aceasta ar fi prea târziu. Sentimentele mele românești nu se discută. *Nu urlând << jos minoritarii >> voi face operă de bun român.*”⁵⁷

Concepții democratice dezvoltă Sever Bocu și atunci când se pronunță pentru o viață politică și activitate ziaristică bazată pe moralitate. Potrivit convingerii sale, luptele politice sunt, în fond, lupte de caracter. Omul este stâncă atât timp cât este moral. De aceea, *puterea adevărată se găsește acolo unde este cinstea*. Cea mai mare putere o are omul politic moral și cinstit.⁵⁸ Pentru ca proiectele de consolidare a României să fie realizabile trebuie să fie instaurată o

ordine morală în toate acțiunile politice, o ordine cu adevărat sănătoasă.⁵⁹ Un rol important în realizarea acestui obiectiv îl ocupă presa. Valoarea ei este educativă, de formare a unui spirit public democrat și se poate îndeplini numai dacă este o presă de calitate, așezată pe principii morale, care să cultive cu onestitate respectul pentru adevăr și să impună un limbaj decent.⁶⁰

Ținând seama de consecvența convingerilor democratice, afirmate în repetate rânduri și respectate în activitatea politică, atitudinea și unele declarații făcute de Sever Bocu în anii 1940 – 1944 implică o analiză atentă. Frământările generate de regimul personal al Regelui Carol al II-lea⁶¹, cedările teritoriale din vara anului 1940, ascensiunea mișcării legionare și actele de violență politică săvârșite de legionari au provocat reacții diverse în conduita oamenilor politici români. Pentru Sever Bocu, *adept al ordinii politice și sociale interne*, al principiilor democratice, dezamăgirea, fără-ndoială, a fost foarte mare. Aceasta explică faptul că deși a combătut mereu regimurile dictatoriale, la puțin timp după reprimarea rebeliunii legionare, acordă “credit complet” generalului Ion Antonescu.⁶² Cu prilejul alegerii ca președinte al Sindicatului Ziariștilor din Banat, afirmă public că generalul Ion Antonescu “a scos țara din anarhie”, a preluat puterea “chemat de țara întreagă, în ceasuri de grea cumpănă, de grea răspundere.”⁶³ Considerăm că declarația respectivă se referă, în primul rând, la ordinea și siguranța restabilite în țară, care au fost și rațiunea regimului autoritar introdus de Ion Antonescu.⁶⁴

Sever Bocu nu a aprobat însă nediferențiat sistemul politic din anii 1941 – 1944. În unele articole din presă și conferințele publice ținute în acești ani se pronunță împotriva restrângerii libertăților cetățenești și a dreptului de exprimare. Precizează că este doar o iluzie părerea “că un popor poate fi tare fără libertate, că cultura lui poate fi răspândită prin jandarm.” Deși și-a exprimat încrederea în capacitatea militară și “românismul” lui Ion Antonescu, nu-și ascunde nemulțumirea și dezaprobarea pentru măsurile restrictive impuse în viața publică. În 25 decembrie 1941, cu prilejul aniversării a două decenii de la apariția ziarului “*Voința Banatului*”, afirmă “că cenzura devine din ce în ce mai insuportabilă, mai absurdă, mai fără sens.”⁶⁵ Cu toate că ziarul nu a căutat să facă dificultăți guvernării Antonescu, totuși articolele sale “au fost cenzurate până la mutilare.”⁶⁶ Este motivul care l-a obligat pe Sever Bocu să adopte o atitudine de “*rezistență pasivă*” față de această guvernare.

Schimbările multiple din situația internațională, ca urmare a victoriilor militare obținute de Germania nazistă și Italia fascistă în 1940 – 1941, a indeciziei și compromisurilor făcute de democrațiile occidentale⁶⁷, au fost alte motive de descumpănire pentru o serie de oameni politici români. Și Sever

Bocu a resimțit, temporar, în mod sigur, șocul acestor zguduiri. Vreme de două decenii a susținut ca alianțele externe ale României să fie orientate spre statele democratice și să fie respinsă apropierea de statele revizioniste, cu sisteme politice totalitare. "Toate interesele externe ne cereau să *nu ne sincronizăm* cu puterile totalitare"⁶⁸, va scrie în anul 1939.

Totuși, în anii 1941 – 1942 își exprimă, desigur, în condiții conjuncturale încrederea în politica lui Ion Antonescu, chiar și după alianța acestuia cu Germania hitleristă. Poziția sa nu a fost singulară. Mulți din principalii lideri politici români democrați considerau regimul Antonescu ca o soluție necesară într-un moment când România părea că va fi strivită între Reichul german și U.R.S.S., iar alianța acestuia cu Axa Berlin – Roma ca o *modalitate de protecție împotriva expansionismului sovietic și o cale posibilă de reîntregire a țării*.⁶⁹ Titulescu însuși, aflat în exil în Franța, va scrie lui Churchill, în 1941, următoarele rânduri: "Greșelile țării mele nu trebuie să fie imputate generalului Antonescu; el a trebuit să-și asume o grea moștenire și în situația în care se găsește nu poate face altfel."⁷⁰

Influențat, evident, de succesele militare obținute de Hitler și Mussolini în primii ani ai războiului mondial, decepționat de reculul democrațiilor occidentale, Sever Bocu ajunge la câteva judecăți politice eronate, contrare convingerilor politice exprimate până atunci. Cel care s-a exprimat mereu, și încă vehement, împotriva "*corepetitorilor teoriilor hitleriste*", cedează, pentru scurt timp, în fața noilor realități europene și găsește unele considerații pozitive la adresa lui Hitler și Mussolini. Afirmă, spre exemplu, în februarie 1942, că Hitler l-a depășit pe Bismarck "ca forță de viață și prin rezultatele atinse; căci trebuie să recunoaștem că prin Hitler întregul germanism a fost organizat într-o mare națiune, problemă pe care nimeni n-a putut-o realiza înaintea lui."⁷¹ Nu este o apreciere a regimului politic hitlerist, ci a personalității conducătorului de stat, care, trebuie recunoscut, a descumpănit și înșelat pe mulți politicieni ai Europei. De altfel, în același discurs din februarie 1942, rostit cu prilejul alegerii sale ca președinte al *Sindicatului Ziariștilor din Banat*, își justifică aprecierea amintită prin aceea că nu a dat și nu dă "prea multă importanță ideilor, căci ele sunt abstracte", ci a "pus întotdeauna temei pe om, pe oamenii care au dat viață ideilor."⁷² Tot atunci Sever Bocu mai pronunță o idee surprinzătoare, având în vedere experiența sa politică și competența de care a dat dovadă, în nenumărate rânduri, în formularea unor considerații de însemnătate doctrinară. Afirmă că sunt două categorii de dictatori, anume "dictatori ceruți de mulțime, deci s-ar putea spune democrați și oameni ajunși la dictatură prin uzurpare. Dictatura lui Hitler, Mussolini și Antonescu e o dictatură democratică."⁷³ Este o

apreciere categoric greșită, pornită dintr-o luare în considerare doar a aparențelor conjuncturale și o neglijare a fondului real al regimurilor instaurate de cei doi dictatori.

Nu am omis această temporară deviere a lui Sever Bocu de la convingerile sale de o viață tocmai pentru a sublinia cât de mult, și uneori cât de grav, pot influența opiniile unor oameni politici schimbările majore din situația internațională.⁷⁴ Omul politic bănățean a dat tributul său acestor schimbări. Ele n-au afectat însă substanța democratică a gândirii și activității sale politice. Au fost mai mult exprimări singulare și, în mod cert, conjuncturale, de la începutul regimului antonescian, vizând să susțină efortul acestuia de reîntregire a țării. De altfel, puținele sale apariții și manifestări publice din anii 1942 – 1944 se vor orienta nu spre problemele ideologice ale sistemului politic din România, ci spre argumentarea *dreptului istoric* al românilor asupra teritoriilor cedate în vara anului 1940. Nu este, deci, vorba de un compromis sau de o colaborare a lui Sever Bocu cu regimurile dictatoriale, ci de o atitudine politică generată de o anumită situație internațională și de cerința găsirii unei soluții pentru realizarea obiectivelor naționale.

În analiza activității desfășurate de fruntașul politic bănățean după lovitura de stat din 23 august 1944 trebuie să avem, de asemenea, în vedere câteva elemente speciale, care explică, în parte, și poziția sa anterioară. Când semnează, în septembrie 1944, *Apelul Blocului Democratic din Banat* în calitate de președinte al organizației Partidului Național Țărănesc din județul Timiș-Torontal se declară de acord cu condamnarea regimului antonescian, a alianței cu Germania hitleristă și aprobă schimbarea politică din România. Documentul respectiv preciza că prin regimul Antonescu, România a fost “desfăcută de aliații ei firești cu care împreună a făcut România Mare și azvârlită tocmai în lagărele ei adverse, în lagărele adversarilor ei, a căror prim act a fost, când au putut, să o dezmembreze prin Diktatul de la Viena.”⁷⁵ Se mai sublinia că alianța cu Germania a fost “de la început trădătoare a intereselor românești” și a dus România în stare de război cu aliații ei tradiționali.”⁷⁶ Semnarea acestui *Apel*, alături de reprezentanții P.N.L. și P.C.R., arată că Sever Bocu a înțeles limpede cerințele esențiale ale momentului istoric imperativ în care se găsea România.

La 30 septembrie 1944, când este deschis noul sediu al Partidului Național Țărănesc din Timișoara, se folosește de prilej pentru a-și preciza atitudinea politică. Vorbește din nou omul politic care a militat toată viața pentru unitatea național-statală a poporului român, pentru păstrarea integrității României Mari. Condamna pe fostul Rege Carol al II-lea și camarila acestuia, pentru cedarea, fără rezistență, a unor importante teritorii din trupul țării.⁷⁷

Critică guvernarea Antonescu pentru politica internă de gravă restrângere a libertăților democratice și continuare a războiului alături de Germania hitleristă după eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord. Cu amărăciune, dar și cu simțul de răspundere al unui adevărat om politic, declară acum: "Starea în care ne aflăm, după două dictaturi, n-a venit de la sine. Am pregătit-o noi. Ne avem fiecare vinele noastre. Și cei ce n-am participat la acele acte. Vina prin prea multă iertare, indulgență. Națiunea prea a fost iertătoare."⁷⁸

După două regimuri autoritare, în care principiile democratice au fost limitate și încălcate, după o participare la un război în alianță cu o putere revizionistă, totalitară, Sever Bocu înțelege necesitatea unei *schimbări profunde* în viața publică a României. "Să nu ne închipuim – spunea în cuvântarea din 30 septembrie 1944 – că mai putem continua vechile sisteme de politică internă. Se naște o lume nouă pe urma imensului sânge vărsat, fără pereche, în istoria universală. Trebuie să ne conformăm, să ne adaptăm acestei lumi noi, în devenire."⁷⁹ Modalitatea prin care vedea realizarea "*unei noi așezări a României*" era unirea forțelor naționale, reintrarea partidelor democrate în viața politică și reînnoirea alianței cu democrațiile occidentale. Apelul pe care îl face în acest sens colegilor național-țărăniști și tuturor locuitorilor Banatului dovedește bunacredință a omului politic preocupat de soarta țării și de așezarea ei pe temelii democratice trainice.

Cu această convingere sinceră se angajează în 1946, la vârsta de 72 ani, în campania electorală pentru Parlamentul României. Înfruntă cu demnitate atacurile dure, calomniile și acuzele grave pe care slujbașii agresivi ai comuniștilor și ocupanților sovietici i le aduc fără încetare. Este agresat verbal și chiar fizic, se folosesc toate mijloacele pentru a fi discreditat. Răspunde acestor atacuri furibunde cu demnitate, apărând onest, dar ferm, *adevăratele valori ale democrației românești*. Electoratul bănățean îi respectă din nou convingerile și conduita, acordând P.N.Ț.-ului din județul Timiș-Torontal peste 22.000 voturi, (?) alegându-l pentru *a noua oară* deputat în Parlamentul României. În semn de protest față de falsificarea grosolană a rezultatelor alegerilor din noiembrie 1946, Sever Bocu, împreună cu alți deputați național-țărăniști, nu vor lua parte la activitatea Parlamentului constituit prin fraudă.⁸⁰ Era încă o manifestare publică de afirmare a crezului său în importanța respectării principiilor democratice în viața politică a României. În mod sigur, timpul care a urmat acestui moment a fost pentru Sever Bocu o cumplită dezamăgire. Speranța sa de reasezare a României pe calea unei democrații reale s-a prăbușit odată cu preluarea puterii de către partidul comunist și aservirea totală a țării

intereselor sovietice. Noua “așezare a României”, de care cu atâta încredere vorbea Sever Bocu la sfârșitul anului 1944, va lua un alt curs, iar cei care au militat cinstit pentru ea, vor fi condamnați la ani grei de temniță. Sfârșitul său în închisoarea comunistă de la Sighet a însemnat jertfa pe care o dădea pe altarul convingerilor democratice afirmate fără încetare.

NOTE

1. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol I, *Memorii*, Timișoara, 1939.
2. S. Vasilescu, *Publiciști precursori ai Marii Uniri*, Edit. Facla, Timișoara, 1988, p. 264–275.
3. *Tribuna poporului*, V, 1901, nr. 63, din 5/18 aprilie, p. 1.
4. *Ibidem*.
5. *Ibidem*.
6. *Idem*, nr. 134, din 18/31 iulie, p. 1.
7. *Tribuna poporului*, VII, 1903, nr. 223, din 4/17 septembrie, p. 1.
8. *Ibidem*.
9. *Tribuna poporului*, V, 1901, nr. 135, din 19 iulie/1 august, p. 1.
10. *Idem*, VII, 1903, nr. 223, din 4/17 decembrie, p. 1.
11. Sever Bocu, *Un conte Teleki despre Transilvania și români la 1848*, Timișoara, 1943.
12. *Ibidem*.
13. Sever Bocu, *Opt luni la Kiev*, Timișoara, 1933, p. 8.
14. *Voința Banatului*, X, 1930, nr. 15, din 13 aprilie, p. 1.
15. *Banatul*, I, 1919, nr. 76.
16. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 18, din 3 mai, p. 1.
17. *Idem*, VI, 1926, nr. 16, din 18 aprilie, p. 1.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*.
20. *Vestul*, VII, 1936, 1587, din 22 februarie, p. 1.
21. *Voința Banatului*, XVII, 1937, nr. 31, din 1 august, p. 1.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*.
24. *Voința Banatului*, XVIII, 1938, nr. 7, din 13 februarie, p. 1.
25. *Vestul*, II, 1931, nr. 230, din 1 februarie, p. 1; 3.
26. *Idem*, I, 1930, nr. 13, din 1 februarie, p. 1; 3.
27. *Ibidem*.
28. *Vestul*, II, 1931, nr. 234, din 6 februarie, p. 3.
29. *Idem*, nr. 230, din 1 februarie, p. 3.
30. Aluzie clară la mișcarea legionară, la cămășile verzi purtate de legionari.
31. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 18, din 3 mai, p. 1.

32. *Ibidem*.
33. *Ibidem*.
34. *Voința Banatului*, XVIII, 1938, nr. 7, din 13 februarie, p. 4.
35. *Ibidem*.
36. *Ibidem*.
37. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, *Memorii*, ... p. 97.
38. *Ibidem*, p. 96-97.
39. *Ibidem*, p. 96.
40. *Ibidem*, p. 98.
41. *Voința Banatului*, IX, 1929, nr. 18-19, din 12 mai, p. 2.
42. *Ibidem*.
43. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. 234.
44. *Ibidem*.
45. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 46, din 15 noiembrie, p. 1.
46. *Idem*, nr. 47, din 22 noiembrie, p. 2.
47. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. II, ..., p. XVII; *Vestul*, I, 1930, nr. 168.
48. *Voința Banatului*, XVI, 1936, nr. 47, din 22 noiembrie, p. 2.
49. *Ibidem*.
50. *Ibidem*.
51. *Ibidem*.
52. *Ibidem*.
53. *Vestul*, VII, 1936, nr. 1587, din 22 februarie, p. 1.
54. *Idem*, X, 1939, nr. 2330, din 21 septembrie 1939, p. 1.
55. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, ..., p. 84.
56. Sever Bocu deținea atunci funcția de Director ministerial al Banatului.
57. *Voința Banatului*, X, 1930, nr. 15, din 13 aprilie, p. 1.
58. *Vestul*, VII, 1936, nr. 1587, din 22 februarie, p. 1.
59. *Idem*, V, 1934, nr. 998.
60. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, Vol. II/1, ..., p. 215.
61. Keith Hichins, *România. 1866 - 1947*, Edit. Humanitas, București, 1994, p. 450-453.
62. *Voința Banatului*, XXII, 1942, nr. 7, din 15 februarie, p. 3.
63. *Ibidem*.
64. Keith Hichins, *op. cit.*, p. 499.
65. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 51 - 52, din 25 septembrie, p. 1.
66. *Ibidem*.
67. Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Edit. Humanitas, București, 1992.
68. Sever Bocu, *Drumuri și rascruți*, vol. I, ..., p. 96-97.
69. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Edit. Univers enciclopedic, București, 1997, p. 386-396.
70. *Ibidem*, p. 396.
71. *Voința Banatului*, XXII, 1942, nr. 7, din 15 februarie, p. 3.

- 72. *Idem*, nr. 8, din 22 februarie, p. 1.
- 73. *Ibidem*.
- 74. Gh. Buzatu, *Războiul mondial din 1939–1945*, Iași, 1995.
- 75. *Voința Banatului*, XIV, 1944, nr. 37, din 10 septembrie, p. 1.
- 76. *Ibidem*, p. 3.
- 77. *Idem*, nr. 40, din 8 octombrie 1944, p. 3.
- 78. *Ibidem*.
- 79. *Ibidem*.
- 80. *Voința bănățeană*, II, 1947, seria II, nr. 387, din 15 august, p. 1.

CAPITOLUL III.

INFORMAȚII ISTORICE ÎN PUBLICISTICA LUI SEVER BOCU

Sever Bocu a fost un publicist de talent, animat de convingeri democratice, cu un verb penetrant și un stil sobru, limpede și precis în exprimare. Publicistica¹ sa vreme de aproape o jumătate de secol, nenumăratele conferințe publice, legate de o bogată activitate politică, abundă în informații istorice, în referiri la momentele importante din istoria națională și universală. Fără exagerare, se poate afirma că Sever Bocu a posedat o adevărată cultură istorică, exprimată în termeni care definesc chiar conturarea unei gândiri istorice. Ea s-a fundamentat și cristalizat, în timp, prin convergența a doi factori care au marcat esențial multitudinea preocupărilor sale: 1) *orizontul spiritual* foarte larg, generat de o formație intelectuală temeinică și o bună cunoaștere a culturii universale; 2) *credița* că proiectele de acțiune politică și spirituală trebuie să-și afle întotdeauna temeliile în trecutul istoric național, în tradiția și viața specifică fiecărei națiuni. “*Viața noastră – spunea adeseori Sever Bocu – nu începe astăzi. În sufletele noastre trăiesc strămoșii noștri. Noi existăm pe o moralitate istorică.*”²

Gândirea sa istorică a fost determinată de participarea efectivă la mișcarea națională din Banat și Transilvania la începutul secolului al XX-lea și de implicarea directă în procesul de consolidare a României Mari după primul război mondial. Continuă, în timp, concepția istorică a cărturarilor români George Barițiu, Vincențiu Babeș, Alexandru Mocioni ș.a... Și pentru Sever Bocu istoria are un *caracter pragmatic*; învățămintele ei trebuind mereu corelate cu cerințele societății contemporane. Cunoașterea și învățămintele istoriei sunt menite să *slujească* realizării obiectivelor naționale, să *ofere* suportul moral al mobilizării conștiințelor pentru propășirea generală a poporului român.³ În conferința ținută la Lipova (1 octombrie 1938) cu prilejul comemorării cărturarului Atanasie Marian Marienescu, făcea următoarea remarcă: “*Trecutul istoric este pedestalul pe care se clădește și se înalță viața fiecărei generații. El nu poate fi răsturnat, ci doar cunoscut și folosit ca mijloc de*

*instruire și învățăminte. Îndărătul fiecărei generații nu stă un vid, ci o istorie. Ea trebuie cunoscută, pentru că necunoașterea duce la dezechilibru între generații, la pierderea simțului măsurii.”*⁴ Un băănățean care nu cunoaște activitatea lui Eftimie Murgu și militantismul lui Andrei Mocioni – afirmă atunci Sever Bocu – *nu e băănățean decât cu numele.*⁵

Într-o altă conferință publică, ținută tot la Lipova, în 13 mai 1941, dezvoltă aceleași idei și face o interesantă conexiune teoretică între adevăratul sentiment patriotic și cunoașterea corectă a istoriei. *Nu există patriotism fără de istorie.* Prezentul unei națiuni “nu este decât o verigă, ultima verigă, dintr-un lanț care este Națiunea. Fiecare generație își făurește veriga ei, dar aceasta numai în legătură cu lanțul poate avea vreo valoare. Singură, fără conștiința apartinerii lanțului, este absolut fără valoare.”⁶

Se referă, într-o serie de articole de presă sau discursuri politice, la interesul pe care-l prezintă cunoașterea istoriei și la rolul major pe care-l are istoria în viața unei națiuni. Înălțarea edificiului Statului român și al Dinastiei nu se poate continua decât pe temeliile cunoașterii și însușirii învățămintelor istoriei. *O țară “fără tradiție, fără statui este ca o trestie ce se încovoie și se frânge la cel mai ușor vânt; nu este un stejar care să fie înfipt adânc în glia rezistenței și a veșniciei.”*⁷ Reproșând autorităților române nepăsarea arătată la decesul lui Victor Deleu, comandantul voluntarilor români băănățeni și ardeleni în 1917, omagiindu-i meritele naționale, Sever Bocu scria în anul 1940: “*Un popor care nu-și cunoaște și nu-și respectă istoria și eroii, este un popor slab. Este un popor în sevitudine care nu merită decât sevitudinea.*”⁸

Singura modalitate – susținea omul politic băănățean – pentru ca istoria să-și îndeplinească misiunea ei morală, educațională, pragmatică, este cunoașterea ei corectă, prezentarea și interpretarea obiectivă a faptului istoric. Verdictul istoric “*numai drept are valoare, nu necruțător, dar nici cruțător. Altfel, este un panegiric, pe care-l comandăm la duhovnic, cu laude după tarif.*”⁹ De aceea, istoricul nu trebuie să fie neapărat “un lăudător, temporis acti.”¹⁰ *O istorie trebuie slujită și nu lingușită.* “A nu lăuda, demagogic, greșelile poporului tău, a te opune, din contră, lor, este un lucru ingrat, dar un imperativ categoric al spiritelor mari, alese, din care un popor poate beneficia mai mult.”¹¹ Popoarele își pot face istorii după plac, pe măsura necesităților lor politice, dar istoria universală le dărmă și anulează fără milă dacă nu sunt obiective și nu corespund adevărului. Asemenea istorii false nu lasă după ele “decât mituri bune pentru întreținerea unor hipertrofii grandioase, istorice, dar prejudiciabile în fond, însuși acelora cărora cred că pot servi.”

Din această perspectivă condamnă pe acei istorici străini, care, lipsiți de obiectivitate și "onestitate științifică", recurg la prezentarea denaturată a istoriei românilor, închiriindu-și "știința guvernelor din Viena". În cuvântarea pe care o ține la prima adunare eparhială a Episcopiei din Timișoara (anul 1940), Sever Bocu menționează: "În știință, cel ce afirmă e dator să dovedească. Vestiții *istoriografi* (istorici puși în serviciul factorilor politici habsburgici – n.n.) ne-au impus nouă dovedirea însă cu totul antiștiințific. Ei au afirmat că am fi venit în urma ungurilor, de pildă, prin veacul XI sau XII din Balcani în Dacia Traiană. Unde le sunt dovezile? Când și supt care regi am venit, căci teoria strecurării noastre tiptilă trebuie înlăturată ca ceva cu totul neserioasă. Ne-am strecurat aici și strecurații au devenit națiunea majoritară, cum i-a recunoscut totdeauna, fiindcă nu-i putea ascunde, însuși statisticile lor ? Aceasta este inadmisibil. Vană discuție de savanți, un fel de *gramatici certant* pe originea noastră, care a izbutit totuși să mențină o confuzie peste un secol în diferite aeropaguri, cancelarii europene, căci formele istorice creiază dreptul și noi apăream aci fără drepturi istorice, ca niște venetici, pripășiți, ceea ce dovedia – afirmau ei - și lipsa instituțiilor politice și religioase, care ni-au fost turce, austriece, maghiare, cele politice; slave, cele religioase."

În aceeași cuvântare, eruditul om politic bănățean mai sublinia: "Un popor nu e un produs al savanților. Negarea continuității noastre pe aceste plaiuri este contrazisă de orice raționament normal, omenesc. Cum ? Știm când au venit aici ungurii, cei mai puțini; știm când au fost colonizați nemții, ceva mai mulți; știm cum au venit sârbii în veacul XV supt conducerea despotului Gheorghe Brancovici și în veacul XVII supt conducerea patriarhului din Ipek; n-am ști oare când ar fi venit românii, *națiunea majoritară* tot timpul, dacă ea ar fi venit de undeva? Eu cred că, țăranul român a dezlegat mai bine cunoscuta controversă, când, înainte cu câțiva ani – prin '80 ai veacului trecut - întrebat de un sas de ce nu serbează și românii venirea lor în Transilvania, cum o fac sașii, care serbează acum 700 ani de la venirea lor, i-a răspuns: *Apoi, noi ce să serbăm dacă suntem de aici !* De o imensă importanță a fost pentru noi această conștiință a autohtonității în ciuda atâtor savantlăcuri străine care ne-au atacat-o."¹²

În articolul "*Răspuns ziarului Știrea*",¹³ referitor la critica adusă de Brutus Păcurariu lucrării "*Drumuri și răscruci*", vol I, "*Memorii*", mărturisește că nu se consideră istoric, dar că a urmărit să spună adevărul, preferând "*metoda critică celei de linguşeli*."¹⁴ Sunt semnificative considerațiile sale privind metoda scrierii istoriei și atitudinea istoricului față de propria sa operă. "*A fi istoric – susține publicistul bănățean – este ceva greu, foarte greu, nu atât prin inteligență, cât prin ceea ce numim caracter. Mobilitatea de*

caracter la istorici este fatală. *A fi istoric, ceea ce n-am pretenția, nu e a comanda la el lucrări ca la păpușar, pentru sau contra libertății, pentru sau contra moralității, pentru sau contra despotismului, tiraniei, după comandă.*"¹⁵ Susține aceleași idei și într-o importantă conferință din 11 aprilie 1943, în sala Teatrului Național din Timișoara. În trecutul popoarelor, inclusiv cel român, nu totul a fost ireproșabil, înălțător, măreț. Oportuniștii, ariviștii, profitorii, renegații, trădătorii au existat pretutindeni. Rolul istoricului este să prezinte corect realitatea istorică, pentru că și greșelile constituie posibilități de învățăminte.

Considerăm că acestea sunt *principalele puncte de reper* pe care trebuie să le avem în vedere când analizăm informația istorică din publicistica lui Sever Bocu. Aflăm în articolele, cuvântările și lucrările sale numeroase date, *unele inedite*, referitoare la momentele importante din istoria națională a românilor din perioada modernă. La fel de însemnate sunt judecățile de valoare asupra unor evenimente istorice și, mai ales, considerațiile pertinente privind activitatea unor personalități ale culturii și istoriei românești. Multe din ele își păstrează actualitatea și valoarea, atestând marele respect arătat de Sever Bocu obiectivității și adevărului istoric. Vom exemplifica cele afirmate cu o serie de informații selectate din vasta sa publicistică și din discursurile politice.

În conferința "*Memorandumul*", publicată în broșură și o suită de articole în ziarul "*Vestul*"¹⁶ din anul 1942, include considerații interesante privind politica monarhiei habsburgice. Menirea dinastiei habsburgice, sublinia cărturarul bănățean, a fost să țină în echilibru diferitele popoare din cadrul imperiului pentru a nu se război între ele. Numai în acest mod, conglomeratul etnic din monarhie putea constitui o mare putere, capabilă la început să se opună primejdiei musulmane și mai târziu expansiunii panslavismului și pangermanismului. Misiunea Curții din Viena era dublă: *federativă*, în interior, pentru a păstra echilibrul; *unitară*, în exterior, pentru a se manifesta ca mare putere. Prima misiune a fost sacrificată în 1866 – 1867 prin instaurarea dualismului, când principiul echilibrului a fost înlocuit cu dominația a două națiuni.¹⁷ Obiective și judicioase sunt aprecierile făcute de Sever Bocu pe seama dualismului și a consecințelor sale. Dualismul a însemnat "împăcarea Dinastiei cu ungurii, în contul românilor și slavilor; ridicarea ungarilor dincoaci și a nemților dincolo de Leita, asupra celorlalte rase (neamuri – n.n.), opt la număr, care va duce inevitabil la distrugerea monarhiei. La cine mai puteau face apel celelalte opt națiuni și rase asuprite pentru apărarea lor ? Numai în afară. În trecut făceau apel la Coroană. De aici dinasticismul lor. După 1867, cui se mai puteau adresa ? Nu mai exista nici un punct concentric. *Salvarea nu mai exista decât în centrifugism.*"¹⁸

Din această perspectivă corectă abordează importanța acțiunii memorandiste de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Și după 1867 o parte a românilor din Transilvania mai aveau încredere în Curtea din Viena. Dinasticismul habsburgic era alimentat în mare măsură prin biserică, de Andrei Șaguna, drept recunoștință pentru restaurarea Mitropoliei Ortodoxe. În Biserică se cânta “*Doamne ține și protégé Patria și pe Împărat*” pentru a se protesta contra regelui Ungariei și a dualismului. Bunăvoința Dinastiei austriece s-a întins însă numai până la restaurarea celor două Mitropolii, în rest, credinciosul popor român a fost lăsat complet în seama politicii maghiarizării.¹⁹ Populația românească transilvăneană, bănățeană și bucovineană “*trebuia vindecată*” de această credință. Nu se putea prin vorbe. Trebuia un fapt, limpede, chiar brutal. Refuzul Împăratului de a primi delegația Memorandului și de a lua în considerare doleanțele românilor a însemnat acest fapt. Ultima încercare, afirma Sever Bocu, au făcut-o românii prin Memorand “*la drăguțul de Împărat*, dar *drăguțul* nu-i primea. Mocioni o prevedea aceasta, că delegația românilor nu va fi primită, dar nu era destul să o știe Mocioni numai, trebuia să o știe toată suflarea românească. Fără Memorand nu o putea ști. Trebuia această dovadă publică a decreștitudinii dinastice. Ea a venit. Prin Memorand. Abia de acum vor fi românii definitiv vindecați de Viena... Cu un minunat instinct, părinții noștri de la 1892 inițiau această mișcare memorandistă. Habsburgii dacă profitau de ea, în al doisprezecelea ceas, erau salvați. N-au făcut-o. Spre norocul nostru. Franz Josef guverna, neștiutor, înainte, cu femei, cu conți, cu baroni, pe care îi tot schimba, ca să sature poște individuale. Se dovedea însă și în cazul habsburgilor că și în monarhie, ca instituție, nu este mântuire fără omul ce trebuie.” Știa acum și ultimul român – afirmă Sever Bocu – “că la Viena nu mai avem ce căuta. Politica dinastică de veacuri a românilor cădea pentru totdeauna. Meritul acesta era al *Memorandului: Ne vindeca de habsburgism.*”²⁰ După momentul Memorandului opinia publică românească va merge cu pași repezi “*spre plenitudinea aspirațiilor românești.*”²¹

Considerăm obiective și considerațiile făcute în legătură cu poziția lui Alexandru Mocioni față de Memorand. Acesta și-a apărat cu tenacitate convingerile la Conferința națională a Partidului Național Român de la Sibiu din 20 – 21 ianuarie 1892, susținând lipsa de oportunitate a trimeriei Memorandului la Împărat. Faptul că acesta nu a primit delegația română, a dat, într-un anumit fel, dreptate lui Mocioni. În urma procesului din 1894 și a condamnării liderilor memorandiști, Alexandru Mocioni putea să-și impună controlul asupra mișcării naționale din Banat și Transilvania. Nu s-a prevalat – scrie Sever Bocu- de această situație. Dimpotrivă! Nu a făcut pe plac guvernanților maghiari, ci a

întemeiat ziarul “*Dreptatea*”, cu nume simbolic în acel moment istoric, care va stăruia pe aceeași linie a susținerii drepturilor naționale ale românilor și a solidarității lor politice.

Corecte sunt și aprecierile referitoare la importanța mișcării memorandiste pentru afirmarea maturității politice a românilor. “Memorandul fu într-adevăr piatra de încercare a solidarității naționale în acele clipe. Presa națională era divizată. “*Gazeta Transilvaniei*”, a Mureșenilor și a lui Bariț, ziarele Mitropoliiilor din Sibiu și Blaj; ziarele din Banat, s-ar putea spune că marea majoritate a ziarelor era contra Memorandului. Pentru Memorand nu era decât *Tribuna* din Sibiu, dar aceasta ajungea. “*Tribuna*”, la acea dată, domina opinia publică românească. Polemica pe această chestiune era pătimașă, violentă, care mergea până la acuzări de trădări. Se susținea că Alexandru Mocioni era exponentul Casei Magnaților din Budapesta în atitudinea lui. Ungurii alimentau disensiunile dinlăuntru. Pentru ei, dacă nu puteau împiedica ducerea Memorandului la Viena, care, oricum era un atac frontal împotriva dualismului, ajungea și atâta, ca valoare echivalentă: spargerea solidarității românilor înlăuntru. De la 1881, de când românii s-au constituit în un singur partid, care nu mai lăsa loc la nici o posibilitate de joc, de intrigă, de dejucare, chestiunea românească devenea din zi în zi tot mai critică pentru Statul maghiar. Pe cerul iluziilor maghiare nu se ridica decât un singur nor: *chestiunea românească*... În Parlamentul din Budapesta chestiunea românească era permanentă, în opinia publică a Europei de asemenea. Iluziile maghiare se spulberau acum: *Memorandul pleca la Împărat, iar solidaritatea românilor nu se spărgea.*” Articolele despre *Memorand* sunt importante și prin o serie de informații inedite privind manifestările politice de la Lipova, organizate în timpul prezenței delegației române la Viena. La biserica din localitate, preotul rostește o rugăciune pentru memorandiști, iar sutele de români prezenți depun jurământ de credință față de idealurile naționale.

Un studiu, relativ bine documentat, consacră Sever Bocu istoriei orașului Lipova din secolele XVIII și XIX, cuprinzând o serie de informații inedite. De altfel și precizează că datele istorice noi le-a adunat din diferite izvoare vechi, culegând mărturii, răsfoind arhive și ziare vechi.²³ Se referă, de pildă, la prezența călugărului Sofronie în anul 1744 la Lipova pentru a propovădui revenirea românilor la Biserica ortodoxă strămoșească. Valoroase sunt informațiile despre Biserica și Școala națională din această localitate, cu aprecieri judicioase pentru activitatea dascălului Ioan Hațeg, a protopopului Paul Lăzărescu și mai ales a clericului Dimitrie Petrovici Stoichescu, numit de Eftimie Murgu, la Adunarea de la Lugoj din 15/27 iunie 1848, ca vicar mitropolitan în

locul episcopului sârb destituit. Pentru rolul avut în încercarea de reinstaurare a Mitropoliei Banatului, D.P. Stoichescu va fi arestat în septembrie 1849, înmormântat timp de peste două luni.²⁴

Rămâne de verificat ipoteza lui Sever Bocu din acest studiu, potrivit căreia autorul numeroaselor *memorii* care au pornit din Banat spre Curtea imperială din Viena între anii 1830 – 1848 a fost protopopul Dimitrie Petrovici Stoichescu. În orice caz, amănuntele din lucrare sunt interesante și corecte. Referitor la alegerile dietale din anul 1860 consemnează următoarele: “Ion Missici, va fi rivalul lui Athanasie Marienescu, deputat printre anteluptătorii din 1861 în Dieta din Budapesta, de o rară, foarte aleasă cultură. Ca oameni tineri, cei doi lipoveni, Athanasie Marienescu și Ion Missici, își măsurară forțele la alegerile din 1860 în Lipova. Marienescu cu “partida națională”, Missici guvernamental, dar cu un program tot românesc. Iritația în cursul alegerii crescuse așa de mare încât lăsa pe câmpul luptei 16 morți. Marienescu căzu. Casa lui Missici, de unde se diriguia asaltul, este casa mea de azi. De aici, cu pari de vie, au ieșit partizanii lui Missici și s-au încăerat cu cei ai lui Marienescu. Missici, om de educație aleasă, cu veleități aristocratice, care iscălea “de Missici”, foarte bine văzut și apreciat în cercurile comitatului, în Timișoara, moderat în concepții, deakist, godzuișt în politica generală, în Dieta din 1861 era antipodul lui Athanasie Marienescu, democrat, penetrat de românism în toate fibrele, ceea ce va rămâne și în funcțiile publice.” Corecte sunt aprecierile referitoare la activitatea lui Moise Nicoară în plan spiritual. Prin prestigiul intelectual dobândit, Moise Nicoară va avea o contribuție majoră în susținerea Bisericii ortodoxe din Banat și Transilvania, în numirea episcopului român Vasile Moga și înființarea *Preparandiei din Arad*.

Răzbate și din acest studiu sensul pragmatic pe care Sever Bocu îl dădea cunoașterii istoriei. Subliniind, spre exemplu, importanța activității preotului D.P. Stoichescu, nu ezită să remarce că “lipsa simțului de măsură și de istoricitate” al unor oameni politici din România interbelică au dus la intenții de “scuzare” a cedărilor teritoriale din vara anului 1940. În comparație cu jertfa clericului din Lipova, atitudinea acestor factori politici români constituie o “reîntoarcere dureroasă în rânduri de epigoni.”²⁵ Consideră că cedările teritoriale sunt și consecința acestei politici “presărate cu păcate”, când *valorile morale ale istoriei naționale au fost înlocuite cu interesele electorale de partid*.

Idei asemănătoare afirmă în conferința cu tema “Ziaristica ardeleană și bănățeană dinainte de război”²⁶, susținută în 23 ianuarie 1938, cu prilejul comemorării ziaristului Gustav Augustini de la “*Tribuna poporului*” din Arad. Își propune să prezinte “o grafică a sentimentului național, așa cum el s-a manifestat în ultimii ani care au precedat Desrobirea.”²⁷ Subliniază valoarea educativă și

morală a presei de calitate și obiectivă. Oferă ca exemplu jurnalistică românească din provinciile aflate sub stăpânirea austro-ungară și însemnătatea ei în apărarea dezideratelor naționale. Redacțiile ziarelor respective, afirmă Sever Bocu, erau adevărate ateliere de destin. Asuprirea națională străină a impus tipul gazetarului-apostol, al gazetarului-martir. În conștiința publică românească, până la sfârșitul primei conflagrații mondiale, ziaristul național era considerat “un om de credințe mari, profunde.” De aici a rezultat stima deosebită de care s-au bucurat. Țăranii români vedeau în acest ziarist “un apostol, un prieten, căruia i se puteau dărui pe de-a întregul”, iar în jurnalistică națională vedeau “o misiune, un sacerdoțiu”, care își desfășura activitatea într-un climat aspru și cu primejdii permanente. A revenit mereu asupra acestei chestiuni. Într-o foarte interesantă cuvântare rostită în 11 februarie 1934 la ședința Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat, aduce câteva informații inedite privitoare la procesele de presă suportate de ziaristii români înainte de primul război mondial. “Se dezbătea un asemenea proces la Tribunalul din Timișoara, cu inculpații: Valeriu Braniște, Jurca și Ștefan Petrovici pentru o serie de articole încriminate. Asistam și eu la proces, ca reporter al <<Tribunii>> din Arad. Ce admirabilă a fost atitudinea “inculpaților” în fața Tribunalului ! Ei aveau apărători, dacă îmi mai aduc aminte, printre alții pe Emanuil Ungureanu; Jurca și Ștefan Petrovici, erau avocați, se puteau apăra și singuri. Braniște, după atâta experiență, la fel. Soarta <<inculpaților>> depindea, de altfel, de ei. Era destul să fi primit a vorbi ungurește, ca să fie achitați. Dar ei nu se prezentau acolo, în acuzați, ci în acuzatori; atitudinea lor nu trebuia să fie deci o atitudine de cerșire a vreunei bunăvoinți, ceea ce nu-i putea încununa cu o aureolă de luptători convinși, de martiri. Iar întrebuintarea limbei românești era chestiunea de afirmare a unui înalt principiu. Ei își dădeau seama că pentru a pretinde maselor să-și ridice sus capul din oportunitate și umilință, trebuie să și-l ție întâi pe al lor, drept, în fața asupritorilor, cu prețul oricărui sacrificiu. Cei trei, îmi aduc aminte, mi-au făcut să-mi bată inima în sala Tribunalului, cu putere de o mândrie până atunci necunoscută, atâta demnitate era în cuvintele și gestul lor. În loc de achitare, pe care o puteau obține, ei se întorceau încărcăți cu vreo șase ani de temniță. Noi toți am plâns și nu știu ce era în lacrimile noastre, un amestec de indignare, ură, înălțare sufletească, bucurie. Dar ajunși acasă îi primea de-a lungul ulițelor, tot Lugojul și sub balconul redacției <<Drapelului>> corul lui Ion Vidu le cânta serenada *Eroi au fost și vor fi încă* ”. În antiteză cu această ziaristică, preponderent angajată în lupta pentru idealurile naționale, se află, afirmă Sever Bocu, o parte a presei interbelice care practică o “țiganiadă” prin limbaj, și “subtilități” suburbane.

Conferința referitoare la semnificațiile presei ardelenice îi îngăduie să facă o serie de reflecții interesante asupra unor factori politici români care au activat înainte și după primul război mondial. Răzbate, după aproape trei decenii, opoziția fostului gazetar de la "*Tribuna*" din Arad față de proiectele de federalizare ale Monarhiei austro-ungare și de tratativele purtate cu guvernul maghiar înainte de anul 1914. De aici și unele considerații critice exagerate la adresa deputaților români aleși în Parlamentul din Budapesta în anii premergători primei conflagrații mondiale. Cu tot zgomotul activismului politic din această perioadă, susține Sever Bocu, vom "găsi proclamațiile, vrerile, ideile acestei ultime generații mult sub nivelul activismului parlamentar din 1860 și 1870 și omul politic străbătut de un spirit utilitar, oportunist, mult mai pronunțat ca cel din 1860. Cei de atunci au părăsit decepționați Parlamentul din Budapesta ca să nu se mai întoarcă acolo. Cei din 1910 nu învață nimic din experiența lor și încep o experiență pe cont propriu de la început. Războiul i-a cruțat de decepțiile inevitabile. Structura sufletească a deputaților din 1910 diferă fundamental de cea a colegilor lor din 1860. Mai întâi, deputatul din 1910 nu mai aspiră la coroana de martir. Nici unul nu mai vrea să sporească Armata de martiri. Din contră, cu nădejdi în Franz Ferdinand, pe unii îi animau de pe atunci dorinți secrete de portofolii."²⁸ Critica făcută de Sever Bocu este, credem, doar parțial îndreptățită. Aluzia la Alexandru Vaida-Voievod, în primul rând, este evidentă. Considerațiile respective, ca și multe altele din conferințele și publicistica lui Sever Bocu, atestă limpede *prezenteismul* gândirii sale istorice. Momente importante din trecut sunt judecate și interpretate prin prisma realităților interbelice, când omul politic bănățean analiza aceste probleme. Explică și condamnă, totodată, atitudinea oportunistă a unor oameni politici interbelici, interesați mai mult de avantajele personale, prin "devoluția ideii naționale" care s-a concretizat în "antagonismul aproape permanent între rațiune și sentiment, între idealism și realism, utilitarism". De altfel, în conferința menționată, face precizarea clară că prin redarea acestei "devoluții a ideii naționale" a urmărit să dezavueze public "pretențiile și orgoliile" acelor oameni politici care s-au folosit de meritele în lupta națională până în anul 1918 pentru a obține portofolii ministeriale în perioada interbelică. Mai precizează că în acest mod a căutat să demonstreze "cât de complex acoperite sunt semnificațiile prezentului."²⁹ Pentru a susține această idee, afirmă că cei care au imprimat cu adevărat un curs puternic mișcării naționale în deceniul premergător primului război mondial nu au fost, în primul rând, deputații români dietali, ci "cărturarii, preoții, învățătorii de la sate, tinerimea universitară, toți cei zguduți de un singur mare suflet."³⁰ Este un argument cât se poate de întemeiat.

Aceeași concepție istorică prezenteistă o afirmă și în conferința intitulată *“Un conte Teleki despre Transilvania și români la 1848”*, susținută la 11 aprilie 1943.³¹ Abordarea acestui subiect de către Sever Bocu nu a fost întâmplătoare. Prin analiza întreprinsă asupra unui moment istoric atât de important, ca revoluția din Transilvania din anii 1848 – 1849, a căutat, de fapt, să demonstreze *lipsa de legalitate și viabilitate a Diktatului de la Viena din 1940*. Învățămintele istoriei erau folosite pentru argumentarea unei majore probleme contemporane: *injustețea Diktatului de la Viena* și imposibilitatea dăinuirii sale. Prospecția istorică pe care o realizează Sever Bocu în această chestiune este deosebit de judicioasă și pertinentă, nu atât ca informație, cât mai ales ca logică și discernământ. Tema respectivă îi oferă prilejul de a expune în detaliu, într-un moment de cumpănă pentru viața publică democratică din România, ideile sale politice bazate pe o corelare temeinică cu învățămintele desprinse din cele mai semnificative momente ale istoriei poporului român. *Obiectivitatea* este elementul esențial al demersului cărturarului bănățean. Ea se asociază cu rațiunea omului politic și cu atașamentul la idealul menținerii *integrității României Mari*.

Aduce un omagiu și apreciază pozitiv rolul lui Ladislau Teleki în timpul revoluției din 1848 – 1849, fără a avea dorința “de a-l confisca istoriei ungurești.” Scopul temei abordate era să dovedească că “faptele unui om ales, onest, drept, nu rămân fără urmări.”³² Spre deosebire de majoritatea liderilor revoluționari maghiari, contele Teleki are o atitudine favorabilă, corectă, față de revendicările social-politice ale românilor din Transilvania. A condamnat răspicat anexarea Transilvaniei la Ungaria în anul 1848 și lipsa de înțelegere a liderilor maghiari pentru idealurile naționale românești. În opoziție cu conduita conducătorilor revoluției maghiare, Ladislau Teleki susține că “fiecare națiune are dreptul la teritoriul ei”,³³ că fiecărei națiuni din monarhie trebuie să-i fie recunoscut dreptul la autodeterminarea națională și teritorială și, ca atare, Transilvania este o provincie românească. Liderii revoluției maghiare nu au acceptat poziția contelui Teleki, au încălcat grav principiul de autodeterminare național-teritorială, fapt ce va contribui decisiv la înfrângerea revoluției. Atitudinea contelui Teleki în chestiunea Ardealului, subliniază Sever Bocu, merită să fie relevată. “Ea avea o dublă semnificație și ca ungar și ca feud. Ce însemna la 1848 anexarea forțată a Ardealului la Ungaria? În realitate, negarea revoluției. Revoluția proclama atunci două mari principii: autodeterminarea ca bază a formării statelor și desființarea iobăgiei și împroprietărirea pe bani a celor fără de pământ. Amândouă aceste principii, urmărite sincer, duceau încă atunci la suprimarea stăpânirii maghiare în Ardeal și la desființarea latifundiilor. Ungurii își

făcură totuși revoluția lor, dar urmărind scopuri tocmai contrarii a ceea ce mărturiseau, trebuind să ajungă repede la un conflict cu ea, la un conflict de idei, fatal. Aceasta este psihologia revoluției maghiare din 1848. Aceasta îi ducea pe unguri la inevitabile conflicte sângeroase cu celelalte națiuni, deși revoluționare și acestea, până într-atât încât revoluționarii de pretutindeni să încerce să arbitreze între revoluțiile din Ungaria, încăerate între ele.

S-a găsit atunci printre unguri unul care să nu vroiască să facă pe revoluționarul de paradă, unul care să vroiască să tragă cinstit, inextricabil, sincer, toate consecințele logice ce se puteau, ce trebuiau, să se tragă din revoluție. Aceasta este povestea lui Teleki Ladislau și a conflictului său cu revoluționarii unguri”. Valoarea și actualitatea ideilor promovate de Ladislau Teleki în 1848 – 1849 constau în faptul – afirma Sever Bocu – că de înțelegerea lor depinde stabilitatea politică din întreaga Valea Dunării și evitarea unor drumuri greșite în istorie.³⁴ La trei ani de la Diktatul din 30 august 1940, Sever Bocu argumentează injustețea acestuia prin ideile susținute de unul dintre cei mai importanți oameni politici maghiari în timpul revoluției de la 1848 – 1849. La întrebarea cui trebuie să aparțină Ardealul, contele Teleki a răspuns în 1848 fără ocolișuri: *Ardealul este românesc, Ardealul trebuie să revie posesorilor săi legitimi, românilor*.³⁵ Aceasta – afirmă Sever Bocu – este principala învățătură pe care ne-o oferă poziția lui Ladislau Teleki, ca și întreaga istorie a revoluției din Transilvania.

Fruntașul politic bănățean a fost un talentat și subtil memorialist. Primul volum “*Memorii*” din seria proiectată “*Drumuri și răscruci*” are valoarea unui veritabil document istoric, mai ales pentru viața politică și culturală din Banat și Transilvania în primele două decenii ale secolului al XX-lea. Ca în orice lucrare memorialistică, informația istorică, referirile la diferite evenimente și personalități poartă amprenta judecății proprii autorului, cuprind analize și interpretări obiective, dar nu lipsesc nici considerațiile subiective, părtinitoare. Apariția volumului respectiv în anul 1939 a stârnit, cum era de așteptat, mult interes și a dat naștere la o serie de luări de atitudine în presa vremii. Pe lângă aprecierile favorabile lucrării, nu au lipsit notele critice referitoare la “subiectivismul” de care a dat dovadă autorul în prezentarea unor evenimente importante și a rolului avut de diferite personalități ale vieții publice. Petre Nemoianu îi aduce reproșuri pentru că a neglijat contribuția lui Octavian Goga la constituirea corpului de voluntari români la Kiev și în susținerea delegației române la Conferința de Pace. Îl mai acuză că “s-a cocoțat” în fruntea organizației P.N.Ț. din județul Timiș-Torontal și se dă “mare bănățean” deși nu este născut în Banat și în anii de la

“*Tribuna*” nu s-a preocupat de problemele bănățene.³⁶ Unele critici îi sunt aduse în ziarul “*Știrea*” din Arad prin articolele semnate de Brutus Păcurariu.³⁷

Răspunsurile date acestor note critice definesc mai limpede concepția sa despre istorie și aduc câteva precizări importante privind conduita sa politică în perioada interbelică. În articolul “*Răspuns ziarului Știrea*” arată că prin volumul de “*Memorii*” a dorit să spună adevărul, preferând “metoda critică celei de linguești”; a încercat să reconstituie glorie naționale, uitate sau deformate și nu să se închine la idoli falși. De aceea – subliniază Sever Bocu – l-a “reînălțat pe Murgu pe pedestalul lui de pe care l-a răsturnat o nedreptate a vremii; de aceea a scris cuvinte de prețuire pentru Avram Iancu, Mocionești, Papiu-Ilarian, Vincențiu Babeș, Ion Rațiu, Ion Suciuc etc.”³⁸ În articolele polemice cu Petre Nemoianu menționează că la întoarcerea sa de la Paris în 1919 a fost sfătuit de Take Ionescu și Octavian Goga să înceteze a mai susține chestiunea integrității Banatului și să uite discuțiile de la Paris legate de Banat. A refuzat propunerile celor doi oameni politici, ceea ce a determinat răcirea raporturilor cu Take Ionescu și o polemică de aproape 20 de ani cu Octavian Goga.³⁹ Refuzul lui Sever Bocu de a “abandona” chestiunea integrității Banatului istoric își află motivații în poziția sa politică din perioada interbelică. A fost un permanent susținător al respectării Tratatului de Pace de la Paris, cu toate inconsecvențele acestuia. Niciodată nu a pretins revizuirea granițelor României cu statele vecine. Dimpotrivă, a combătut vehement revizionismul ! Nu a uitat însă că pe teritoriul unor state vecine, inclusiv în partea din Banatul istoric (și nu numai !) revenită Regatului Jugoslaviei prin Tratatul de Pace, au rămas un foarte mare număr de români. De soarta acestora, guvernele României s-au interesat prea puțin. Repetatele referiri făcute de Sever Bocu la românii din afara granițelor țării, la chestiunea Banatului istoric, au avut semnificația unei *justificate atenționări* a factorilor decizionali din politica României în privința *susținerii intereselor și năzuințelor* elementului național rămas dincolo de granițele sale.

Excluzând unele aspecte “subiective”, volumul de “*Memorii*” conține importante informații istorice, care aduc lămuriri necesare explicării diferitelor evenimente. În mod cert, prezintă însemnătate considerațiile sale referitoare la poziția ziarului “*Tribuna*” din Arad și la cauzele dispariției sale în anul 1912.

Ziarul “*Tribuna*” din Arad, afirmă Sever Bocu, critica cu vehemență tratativele purtate de unii lideri ai mișcării naționale din Transilvania cu primul ministru maghiar, contele Tisza, considerând că ele contraveneau intereselor românilor. Bucureștiul, scrie Bocu în “*Memoriile*” sale, urmărea cu îngrijorare aceste tratative de împăcare și dorea finalizarea lor cu succes, acuzând pe “tribuniști” de boicotarea lor. “Regele Carol vroia să stingă cu orice preț focarul

din Arad. Războiul se apropia și el, care-și concentrase în mâinele sale frânele întregului destin românesc, vroia să aibă în mâini și mișcarea din Ardeal, care putea deveni periculoasă.” L-a trimis, de aceea, la Arad pe Constantin Stere cu “mandatul să supue “*Tribuna*” sau să o distrugă.” De reală valoare sunt prezentările făcute unor aspecte ale vieții cotidiene din România în anii neutralității și mai cu seamă momentelor dramatice ale campaniei militare din 1916. La fel de semnificative sunt consemnările despre acțiunile menite să întemeieze unitățile de voluntari din rândurile prizonierilor români aflați în lagărele din Rusia sau cele care aduc precizări referitoare la sprijinirea luptei basarabenilor pentru unirea cu România. Cu toate că lucrarea are o serie de limite și unele relatări trebuie confruntate cu alte informații documentare, în ansamblul ei constiuie, incontestabil, un izvor istoric de reală însemnătate.

Pentru a exemplifica această afirmație, redăm câteva fragmente din “*Memorii*”. Referitor la bătălia de pe Neajlov – Argeș (noiembrie 1916) scrie următoarele: “luptele s-au angajat de la început crâncene, dar foarte promițătoare pentru noi. Patul meu era pe mese în biroul unde mi se instalase telefonul (în localitatea Bragadiru – n.n.). Bombardamentul era teribil. Totuși de el mai puteam dormi, dar nu ne mai îngăduiră nici un somn, imensul număr de răniți pe care ni-i aduceau toată noaptea. Nu știam ce mai face cu ei. Se umpluseră școlile și casele particulare și veneau într-una cu răni oribile, cei mai mulți muribunzi. Într-o dimineață de aceasta, după o noapte nedormită, primii o vizită neașteptată: pe regele Ferdinand, Generalul Prezan, colonelul Antonescu în biroul meu și pe instalatorii care instalară mai multe telefoane și-n celelalte încăperi. Urmăreau de aici operațiile. Ziua aceasta, în care veni Regele, ne fu bună. Făcuserăm vreo 20 mii de prizonieri, material de război mult, tunuri. Dar succesul nostru nu fu de durată. Inamicul, în posesiunea planurilor bătăliei, a patra zi putu sparge inelul de foc în care se afla și să amenințe el acum cu întoarcere diviziile noastre.”

Interesante sunt și relatările sale privitoare la demersurile întreprinse pentru înființarea unităților de voluntari bănățeni, ardeleni și bucovineni. După pierderea bătăliei de pe Neajlov – Argeș și retragerea spre Moldova, Sever Bocu a “redactat 4 memorii în chestia legionarilor (voluntarilor – n.n.) din Rusia, la Cartier, la Miniștrii, la Rege... Dacă aceste memorii ar fi fost ascultate, legiunile noastre se formau, simultan, cu ale cehilor, jugoslavilor. Nu au fost însă ascultate decât pe măsura șanselor schimbătoare ale războiului. La Bârlad se schimbă comandamentul și-n fruntea Marelui Cartier venise generalul Prezan, victoriosul comandant de pe fronturile Moldovei. În 1917, la Bobotează, Ion I.C. Brătianu se afla la Petrograd cu Regele nostru de azi (Carol al II-lea – n.n.), pe atunci

prinț moștenitor. La Alexandru Constantinescu în casă, în telegrama de felicitare de Sf. Ion, trimisă lui Ion I.C. Brătianu, A. Constantinescu îl rugase să nu se reîntoarcă fără soluționarea definitivă a chestiunii legionarilor. Se pare că în vizita aceea la Țar s-a aranjat definitiv problema voluntariatului cu rușii, care până atunci ridicau mereu greutăți. După aceasta s-a făcut prima concentrare a prizonierilor noștri în lagărul din Darnița, lângă Kiev. Ajunși aci, prizonierii și-au ales un comitet de ofițeri, în fruntea căruia l-au pus pe Victor Deleu. Prin februarie 1917 guvernul din Iași l-a trimis la Darnița pe colonelul Pietraru, care înrolă 500 de ofițeri și 1500 soldați – prima recoltă – cu un angajament iscălit, prin care deveneau soldați ai vitezei Armatei Române. În timpul acesta eu abia mă sculam din exantematic. Am plecat la Odesa să mă reculeg, după ce în prealabil mă înțelesesem cu A. Constantinescu, ca cu o echipă de 3 colaboratori (Ghița Pop, Iosif Schiopul și bucovineanul Filaret Doboș) să scot la Kiev un ziar de propagandă pentru înrolarea voluntarilor.”

Sever Bocu și-a demonstrat prețuirea pentru istoria națională și prin articolele sau cuvântările ținute cu prilejul comemorării unor evenimente importante sau a marilor personalități ale culturii și spiritualității românești. A închinat acestora aprecieri de adâncă semnificație, justețea lor dăinuind, ca obiectivitate și adevăr, peste timp. Răzbate din conținutul lor personalitatea omului de cultură, bun cunoscător al valorilor spiritualității naționale. Conțin uneori și expresii tipice discursului politic, dar nota dominantă este conturată de o judecată corectă asupra activității personalităților respective, de respectul pentru adevăr și de nuanțările făcute cu discernământ privitoare la rolul acestora în viața politică sau culturală națională. Rezultă, totodată, și din aceste evocări *prezenteismul* concepției sale istorice. Corelează mereu momentele semnificative din activitatea sau conduita oamenilor la care se referă, cu realitățile și cerințele societății românești interbelice. Vom argumenta cele afirmate, referindu-ne doar la câteva din numeroasele evocări pe care le-a făcut în cursul anilor.⁴⁰

În 4 decembrie 1932, când participă la dezvelirea monumentului cărturarului *Dimitrie Țichindeal* din localitatea Becicherecul Mic, alături de cuvintele prin care cinstea memoria acestuia, nu ezită să remarce actualitatea ideilor susținute de Țichindeal și învățămintele pe care scrierile sale le oferă prezentului. Dimitrie Țichindeal – afirmă Sever Bocu – a fost plin de latinătate, mândria romană străbate din fiecare scris al său, a cunoscut cu exactitate granițele românismului, pe care le-a arătat limpede istoricilor și întregului neam românesc.⁴¹ De aceea, în condițiile accentuării politicii revizioniste în deceniul al patrulea, opera lui Țichindeal oferă argumentele necesare combaterii “tezelor orgolioase” ce contestau autohtonía poporului român.⁴² Condamnă “moștenirea

fanariotă” a Vechiului Regat, din cauza căreia nu erau înțelese amenințările ce planau asupra României și erau neglijăți aproape 700.000 de români din Jugoslavia, de pe Valea Timocului, iar în Ungaria “erau sacrificați alte multe mii de români.”⁴³

“O, mărite Țichindeal, spunea atunci omul politic bănățean, cât de mult te actualizează din nou vremea, ca pe un principiu de tragedie, în care, la răstimpuri, se situează provincia ta față de restul de românism. Se repetă tragedia ta, a lui Murgu, a sufletului bănățean în genere, pe care moștenirea fanariotă, nu-l înțelege, nu poate să-l înțeleagă. Nedreptatea din 1919 este uitată, iar știrbătorii statului nostru devin aliații noștri. Fie ! Putut-a însă această alianță asigura măcar o mizerabilă soartă de minoritari floarei neamului nostru din Banat, fraților noștri, separați prin granițe jignitoare ? Putut-au ridica autorii acestei alianțe măcar o școală primară, o biserică în Timoc, unde vegetează ultima minoritate etnică a Europei, neamul nostru ? Iar episcopia românească din Bitolia, pe care marele Rege Carol I cuprins-o-a în Tratatul de pace din 1913, luat-a ea ființă, sau Bitolia Aromânească nu mai este și neamul nostru de șoimi izgonit din unul din cuiburile ancestrale din Balcani ? Dacă nu, atunci, pentru ce menținerea acestei alianțe pe altarul căreia se aduce teribilul tribut a 700.000 de români și a granițelor noastre apusene ?”

Și cu prilejul acestei manifestări publice, Sever Bocu nu evită să critice politica exagerat *centralistă* a Bucureștiului și neglijarea vădită și voită a Banatului și a vestului României: “O, mărite Țichindeal ! Contrastul se mărește mai mult când ne gândim la deosebirea dintre *idealul tău cultural* și *idealul fiscal*, cu care moșteniri politice legitime vreau să apere la noi granițele. Tu ai ridicat aici fortificații pe graniță, episcopia românească și școalele preparande din Aradul Vechiu... Azi, abea mai putem păstra, cu statul liber a optsprezece milioane de români, ceea ce ai întemeiat tu, din nimica, și credem a ne putea apăra frontierele prin batalioanele perceptorilor. Un episcopat în Timișoara sau un palat cultural ce n-a fost un lux pentru vremea ta, e socotit de lux azi de un centralism excesiv, grijuliu de a nu micșora dăjdiile ce trebuiesc cărate de aici.”

O evocare obiectivă face personalității lui Valeriu Braniște la trecerea acestuia în eternitate. Excluzând afirmațiile conjuncturale (înmormântarea marelui patriot), specifice momentului, judecățile de valoare asupra rolului lui *Valeriu Braniște* în mișcarea națională din Banat, sunt de cel mai desăvârșit discernământ analitic. Evocă contribuția acestuia la afirmarea luptei împotriva asupririi străine, la implementarea presei naționale în conștiința publică românească. La elanul verbului din ziaristică, Braniște a adăugat prestigiul unei pregătiri și a unui spirit de metodă științifică, erudit, doctoral.⁴⁴ Nu a ezitat să intre în temniță,

dând astfel o aureolă jertfei pe care nu o pot oferi decât spiritele de elită. Raportarea la realitatea interbelică este prezentă și în această evocare a publicistului și omului politic Valeriu Braniște. După anul 1920, afirmă Sever Bocu, cunoscutul militant național Braniște a privit cu îndurerare răsturnarea de valori adusă de politicianismul Vechiului Regat și s-a autoizolat, nu într-o mândrie personală, ci în demnitatea poporului său pe care l-a servit cu credință.⁴⁵

“Învățătorul Banatului, spunea cu tristețe Sever Bocu, fu, după pilda divină, și cel mai mare martir al lui. Bănățenii niciodată nu trebuie să uite aceasta. Tată a cinci copii, el nu ezită să treacă primul pragul temniței, între păreții căreia se mistuia omul, dar rodea în tăcere sacrificiul, deschizând convoiul martirolog în Banat. Îl urmau адвоаți, preoți, învățători, coriști, căci el dădu o aureolă jertfei pe care o înfățișă ca o supremă aspirație, către care pot tinde spiritele de elită. Sună apoi ceasul realizărilor integrale și miraculoase. La ghișeele României Mari se prezentau acum conturile. Erau unii care se cereau miniștri înamovibili, pentru că pe când Braniște își pierdea vederea ochilor la Seghedin (în temniță – n.n.), ei se sacrificau la Iași, în scaune de miniștri. El privi cu adâncă îndurerare marea răsturnare de valori care se caracteriză definitiv; lui, marelui Valeriu Braniște i se contestă până și un mandat de deputat, pe care i-l furară monopolizatorii patriotismului nou la Oravița. Braniște, întoarse stoic spatele zarafiei politice ce se deschidea. El își urmă partidul prin toate peripețiile și-i împărtăși soarta: în țara unită și Banatul liber pentru Valeriu Braniște încetă orice rol.” Afirmatia lui Sever Bocu este în bună măsură justificată. O parte a marilor personalități ale Banatului și Ardealului, care au militat, cu mari sacrificii, pentru desăvârșirea unității național-statale, și care nu au acceptat integral practicile politicianismului Vechiului Regat, au fost treptat marginalizate din viața publică a României Mari.

Din punct de vedere istoric, poziția adoptată de Sever Bocu și afirmată mereu în anii interbelici, era îndreptățită. El a dezavuat permanent acțiunile politicianilor din Bucureștiul interbelic de a subaprecia contribuția oamenilor politici din Banat și Transilvania la valorile spiritualității sau la împlinirea dezideratelor naționale. La încetarea din viață a avocatului *dr. Victor Deleu*, comandantul corpului de voluntari ardeleni, bănățeni și bucovineni, care la 8 iunie 1917, la Iași, depuneau jurământul de credință pentru România, în prezența Regelui Ferdinand I, deplânge faptul că la funerariile acestuia nu au participat oficialitățile române din toamna anului 1940. Cu amărăciune va scrie atunci: “Epigonii de azi nu te mai cinstesc decât cu indiferența lor.”⁴⁶ Absența oficialităților Statului Român de la această ceremonie o califică public ca o “inadverdență, umilire, pălmuire a sentimentelor noastre, ale Ardealului.”⁴⁷

Un merit incontestabil al omului politic Sever Bocu îl constituie faptul că într-o serie de prezentări sintetice ale activității unor cărturari și politicieni români, considerațiile de ordin general, făcute cu responsabilitate, au fost susținute și prin informații inedite, de reală valoare documentară pentru interpretarea obiectivă a rolului acestora în viața publică românească din perioada modernă. Referindu-se, spre exemplu, la *Atanasie Marian Marienescu*, îl caracterizează a fi fost un spirit de un pronunțat caracter enciclopedic, un om călăuzit în toată activitatea de viziunea Daco-României, pe care a documentat-o pe plan cultural prin numeroase lucrări. Pentru a susține în popor idealul unității naționale a publicat romanul istoric “Petru Rareșiu”. După obținerea diplomei de doctor în drept (1860), la propunerea protopopului Ion Țeranu din Lipova, a candidat la alegerile dietale, cu program național, înfruntându-l pe candidatul guvernamental Ion Missici. Lupta electorală a fost înverșunată, ajungându-se la o confruntare sângeroasă între cele două tabere, încheiată cu 16 morți și numeroși răniți din rândul românilor din Lipova.⁴⁸ Evenimentul respectiv duce la atașarea deplină a cărturarului At. M. Marienescu de ideile daco-românismului.⁴⁹

Atanasie Marienescu, va fi însoțit de atmosfera intrasigentă creată la Lipova “în toată munca sa, în toată gândirea, în tot romantismul său, care era cel al acelei societăți.” Acest spirit “va face din el un vizionar al Daco-României, în toate manifestările lui multiple. Era Consilier la Curtea de Apel din Brașov când se încoronau Regele și Regina României. Marienescu le dedică versuri ocazionale pe care le publică. Faptul nu evită atenția Ministrului de Justiție din Budapesta, atrasă de altfel printr-un denunț, din partea tot a unui român pe care ministrul i-l arătă lui Marienescu. El abea își putu salva postul în acel *audiendum verbum*, de la ministru, mai clement totuși ca denunțantul, care era din sângele lui.”

La fel de sugestive sunt referirile la activitatea militantului național *Ioan Suci*, unul din artizanii actului istoric de la 1 Decembrie 1918. Conferința publică ținută la 14 mai 1942 despre Ioan Suci constituie un reușit portret moral și politic al cărturarului și omului politic arădean. Informațiile detaliate referitoare la atmosfera din Oradea în timpul proceselor de presă intentate lui Sever Bocu⁵⁰ au valoarea unui important document istoric privind mișcarea națională din Banat și Transilvania. “Duelul lui Suci cu procurorul – evocă Sever Bocu – adunase toată lumea cultă românească în sala tribunalului, frunțașii, studenții de la Academia de drepturi. Rolurile adesea se inversau. Suci trecea de la apărare la atac și procurorul, strâmtorat la perete, se vedea silit să se apere el. Când, în dimineața aceea, la ora cinci, tribunalul își rostea verdictul

de condamnare, sala tribunalului, ticsită până la refuz, ne ridica în slavă... Orașul ungurit, în zorile acelei dimineți, se deștepta în accentul lui <<Murim mai bine în luptă>>”⁵¹

Evocarea personalității lui *Vincentiu Babeș* oferă lui Sever Bocu posibilitatea unui interesant demers în istoria Banatului și Transilvaniei din secolul al XIX-lea. Întreaga activitate a luptătorului bănățean este analizată dintr-o dublă perspectivă:

- a) a epocii în care a trăit, aflată într-un rapid proces de schimbare;
- b) a cerințelor primordiale impuse de afirmarea națiunii române, a conștiinței naționale și a ideii de unitate național-statală.

Acțiunile lui Babeș sunt prezentate într-o continuitate organică cu cele întreprinse de înaintașii săi și într-o conexiune logică cu obiectivele întregii mișcări politice românești.⁵²

“Steagul Națiunei, de la Iorgovici și Țichindeal, este predat din mâini în mâini . El este purtat o vreme de protopopul Lipovei, Stoichescu Petrovici, și-n urmă de Eftimie Murgu. De la aceștia trece la Alexandru Mocioni și Vichentie Babeș, de la care apoi într-o ordine, oarecum suverană, tot la un Mocioni, la Brediceni, la Aurel C. Popovici. Și ce complicată este activitatea și personalitatea lui Vichentie Babeș. Îl reclamă juriștii. A fost el jurist? A fost. În Camera din Budapesta ia parte activă la alcătuirea celor mai importante legi fundamentale. Creatorul dualismului, Francisc Deak, discută polemic cu dânsul, celebra lege maghiară de naționalități. El este numai jurist? El este un *polihistor*, în sensul cel mai elen al cuvântului. El este întemeietorul ziaristiceii române de dincoace de Munți, alături de Barițiu și de Mureșeni. Înființează cel mai important ziar politic românesc, împreună cu Mocioneștii, în capitala Imperiului, la Viena. Ziarul nu rămâne decât trei ani aci, fiindcă guvernul maghiar îi retrage debitul poștal. Babeș mută atunci ziarul la Budapesta, și-l continuă alți opt ani. Ce ziar era “*Albina*”! Și câtă autoritate avea scrisul lui Babeș! Pentru anii ’60 și ’75 (secolul XIX- n.n.), “*Albina*” este cronica Istoriei Naționale”. Din acest punct de vedere, se impun atenției aprecierile privitoare la rolul lui Andrei Mocioni și Alexandru Mocioni în imprimarea unui curs modern luptei politice a românilor din monarhie. Deși elogiază aportul acestora la susținerea culturii și la afirmarea dezideratelor politice naționale, nu ezită să arate și limitele Mocioneștilor, și în general a grupării mocioniste, în problema *Memorandului*. Remarcă că aceștia nu au apreciat îndeajuns foloasele ce puteau rezulta pentru românii din Transilvania prin actul demonstrativ, agitatoric, al înaintării *Memorandului* Curții imperiale din Viena.⁵³

Memorandiștii și antimemorandiștii, susține cu deplin temei Sever Bocu, erau “aceiași buni români, cu toate săgețile ce-și aruncau și deosebirile erau mai mult de metodă, de temperament. Mocioneștii și Babeș, deși în minoritate, n-au spart Partidul Național Român, și-au călcat ambițiile, și-au supus vanitățile, până la urmă și convingerile și, pildă strălucitoare, de devotament și supremă abnegație, când memorandiștii au căzut cu politica lor, Babeș și Mocioneștii le-au legat rănile celor învinși. Ei au dat istoriei noastre și asemenea exemple. Vremurile noi n-au mai fost înțelese perfect de Babeș și de Mocionești. În vremurile ce veneau nu mai era ponderator elementul rațional, ci aproape exclusiv cel de instinct. Ei, împreună cu Episcopatul, erau mult prea statici, mult prea preocupați de a păstra, de a nu risca, *decât de a fi putut înțelege* răscolirile adânci de care erau zguduite generațiile ce-i urmau.” Familia Mocioni, rolul pe care l-au avut mai ales *Andrei și Alexandru Mocioni* în viața publică românească, vor reveni mereu în discursurile și publicistica lui Sever Bocu. Acestuia îi aparține, probabil, cea mai întemeiată și nuanțată apreciere făcută membrilor familiei Mocioni, pe care i-a considerat o adevărată “*dinastie morală*” a românilor bănățeni.⁵⁴

Sever Bocu a închinat file de remarcabilă și subtilă discernere psihologică, morală și chiar politică altor personalități din istoria modernă românească. Evocările respective nu conțin informații istorice noi privind activitatea acestora, dar judecățile de valoare pe care le face, atestă o preocupare evidentă de respectare a adevărului istoric și de a aborda fenomenul cultural sau politic în spiritul obiectivității. Cuvinte de prețuire, spre exemplu, are pentru domnitorul *Alexandru Ioan Cuza*, considerat marele fondator al României moderne. Cât timp va trăi cultul lui Cuza, afirma Sever Bocu în ianuarie 1929, “mormintele noastre vor fi în siguranță.”⁵⁵ Este o afirmație care definește limpede cât de mult aprecia omul politic bănățean cultivarea respectului pentru istoria națională și pentru rolul ei în apărarea ființei și integrității statului național român. Deși în plan politic a fost un redutabil adversar al liberalilor, nu șovăie să elogieze meritele lui *I.C. Brătianu*, al cărui nume se afla mereu pe buzele liceenilor români din Arad după proclamarea Regatului.⁵⁶

“În un orașel mic din Banat, menționa Sever Bocu în cuvântarea ținută la 4 mai 1941, cu prilejul serbărilor comemorative de la Florica dedicate Brătienilor, la extremitatea de vest a românismului, stă pe un perete al unei așa numite *Societăți de lectură* din 1868, îngălbenit de vreme, un portret al lui Ion Brătianu. Din copilărie îmi aduc aminte cu ce emoție priveam la acel portret pe care l-au așezat părinții noștri acolo. La 1868 deci numele lui Ion Brătianu perforase Carpații... Eram la prima înfrângere, simbolică, a granițelor nedrepte.

La 1884, pe băncile liceului unguresc de la Arad, îmi aduc aminte, numele Regelui Carol I, încoronat cu coroana de oțel, și al marelui său sfetnic Ion Brătianu, fluturau pe buzele noastre de liceeni.” Elogiază atitudinea politică a lui *Ion I.C. Brătianu*, care, prin Tratatul cu Antanta din 1916, fixase granițele viitoare ale României Mari “*în cadrele lui limes romanus*”, ceea ce însemna menținerea integrității Banatului istoric și unirea sa cu Regatul Român.

Pe *Nicolae Filipescu*, principalul organizator al manifestărilor pro-antantiste din anii neutralității, îl apreciază ca “un sol al istoriei, un nunțiu al marilor evenimente care se apropiau.”⁵⁷ Considerație arată și personalității social-democratului *Constantin Mille* pentru sprijinul acordat mișcării naționale din Transilvania.

Atenția principală a publicistului bănățean, cum este de așteptat, s-a îndreptat spre evocarea unor valori autentice ale vieții culturale și politice din Banat și Transilvania. Pe *Ion Vidu* îl caracterizează ca o personalitate creatoare și un “adevărat difuzor al sentimentelor românești” prin intermediul muzicii. Creația sa l-a ridicat la demnitatea morală, neoficială, de “ministru prin vocație al artei naționale.”⁵⁸

Activitatea lui *Emanuil Ungureanu* este prezentată în spiritul sacrificiului făcut de adevărații patrioți pentru împlinirea idealurilor naționale. Viața acestuia – arăta Sever Bocu – a fost “de o moralitate divină”, dedicată fără reținere sprijinirii celor “slabi și neajutorați”.

”N-a ocupat situații oficiale, n-a fost nici ministru, nici prefect, nici primar. Asemeni năzuinți i-ar fi împrumutat o notă comună cu a altora. El vroia să rămâie singur, într-o izolare în care nu-l putea egala nimeni, în care stau aleșii: aceea a austerității severe, a controlului rigid asupra actelor sale din fiecare clipă, ce trebuia să-l ție mereu deasupra aceluia vulgus cu care nu s-a amestecat niciodată... A strâns o viață întreagă, nu și-a permis o vară de vilegiatură, a riscat să ajungă pensionar sărac al orașului pentru a-și putea arunca tot avutul, toată agoniseala chinuită pentru visul mângâiat de el: o Catedrală și o Episcopie în inima Timișoarei.”⁵⁹ Preocuparea sa principală a fost realizarea unor opere culturale și umanitare pentru românii bănățeni. De la *Emanuil Ungureanu* a pornit inițiativa întemeierii de fundații pentru ridicarea unui Palat Cultural la Timișoara, pentru înființarea Căminului de ucenici și a Casei Culturale, pentru înființarea unei Academii de Studii Comerciale în Timișoara etc. În vederea înfăptuirii acestor obiective a înaintat autorităților locale zeci de memorii și proiecte justificative.

Cuvinte de aleasă prețuire are pentru *Traian Lalescu*, care, în scurta lui trecere prin viață, a lăsat totuși un nume în lumea științifică mondială.⁶⁰ Un admirabil portret moral și politic face lui *Ștefan C. Pop* la trecerea acestuia în

eternitate. Șt. C. Pop – remarca atunci Sever Bocu – a dus pretutindeni un robust bun simț și a fost un factor de echilibru în tensiunile politice din țară prin romantismul său revoluționar. Fie că apăra memoria lui Avram Iancu la ședințele Congregației Comitatense a Aradului, fie că se ridica în adunări publice contra legilor școlare maghiare, fie ca apăra în sălile tribunalelor, elocința și verva lui se rostogoleau torențial, impunându-l ca un conducător înăscut.⁶¹

În anul 1937, cu prilejul dezvelirii monumentului ridicat în memoria lui *Coriolan Brediceanu* la Lugoj, Sever Bocu rostește poate cele mai pătrunzătoare adevăruri despre rolul acestuia în lupta politică națională vreme de peste trei decenii. Coriolan Brediceanu a fost “un mareșal al luptelor naționale, un legatar al istoriei dezrobirii noastre.”⁶² Fie în adunările populare, fie în săli de tribunale, ca apărător al martirilor, Coriolan Brediceanu oferea întotdeauna “imaginea celui mai tipic, mai duios reprezentant al mărețelor vremi, ce-au condus la Unire.”⁶³ Erau în figura lui “curioase tipare de românism și latinism. Dacă nu l-ai fi cunoscut, l-ai fi putut descoperi printre sute de deputați maghiari, în Parlamentul de la Budapesta, dacă ai fi căutat figura lui latină, bine legată, având pronunțate asemănări fizice cu Corvinii, cu care a venit pe aceleași drumuri și pe aceleași obârșii.”⁶⁴ Emoționantă și plină de învățăminte este evocarea personalității neobositului militant național *Avram Imbroane*. Răzbate din cuvintele lui Sever Bocu respectul pentru cel trecut în neființă, dar și îngrijorarea pentru situația României din anul 1938, când se auzeau din nou zăngănit de arme, ascuțit de săbii. Ca în multe alte discursuri, Sever Bocu se referă și cu acest prilej la ingratitudinea arătată de politicienii Vechiului Regat multor luptători ardeleni și bănățeni pentru unitatea națională. Viața lui Avram Imbroane – afirmă omul politic bănățean – a fost “dominată incontestabil de eroic.” De aici elementul de tragedie dintre acesta “și o generație care n-a mai înțeles eroicul.”⁶⁵

Multe din articolele publicate de Sever Bocu în ziarele vremii, multe din discursurile sale și mai cu seamă evocările consacrate unor personalități românești constituie redutabile file de istorie a culturii și a vieții politice naționale. Considerațiile și aprecierile sale au o valoare istorică reală și nu vor trebui să lipsească din nici o sinteză istorică consacrată mișcării naționale până la Marea Unire din 1918 sau vieții culturale și politice bănățene din perioada interbelică.

Sever Bocu nu a fost istoric și, în mod sigur, nu și-a propus să realizeze cercetare istorică propriu-zisă. Activitatea sa îl impune ca un remarcabil om politic, care a folosit informația istorică autentică ca o modalitate corectă, morală și științifică, de susținere a ideilor și obiectivelor sale în viața publică. A căutat, cum îl caracteriza un contemporan, să facă cultură prin politică și să facă politică

prin mijlocirea culturii. Felul în care utilizează informația istorică și modul în care interpretează evenimentele istorice naționale în publicistica și cuvântările sale, îl înfățișează posterității ca un adevărat patriot, sincer și deplin atașat de marile aspirații și cerințe ale poporului român.

NOTE

1. Din lucrările publicate de Sever Bocu, menționăm: a) *Les légions roumaines de Transylvanie*, Paris, 1918; b) *Discours pour la defense du Banat. Roumaines et Serbes*, Paris, 1919; c) *Biserica greco-ortodoxă română din Lipova*, Timișoara, 1930; d) *Opt luni la Kiev*, Timișoara, 1933; e) *Vinzențiu Babeș și vremea sa*, Arad, 1934; f) *Ziaristica ardeleană și bănățeană dinainte de război*, Timișoara, 1938; g) *Drumuri și răscruci*, vol I, *Memorii*, Timișoara, 1939; h) *Memorandul*, Timișoara, 1942; j) *Drumuri și răscruci*, vol II/1, București, 1945; k) *Spre unitatea organică*, Timișoara, f.a.; l) *Un conte Teleki despre Transilvania și românii de la 1848*, Timișoara, f.a.; m) *Un veac, al XIX-lea din istoria Lipovei*, Timișoara, f.a. etc.
2. *Vestul*, II, 1931, nr. 308, din 8 mai, p.1; 3.
3. Pompiliu Teodor, *Evoluția gândirii istorice românești*, Edit. Dacia, Cluj, 1970.
4. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 223.
5. *Ibidem*.
6. Sever Bocu, *Două secole, XVIII și XIX, din istoria Lipovei*, în "*Drumuri și răscruci*", vol II/1, ..., p. 235
7. *Vestul*, V, 1934, nr. 1245, din 28 noiembrie, p. 1; 4.
8. *Idem*, XI, 1940, nr. 2351, articolul "8 iunie 1917, ziua lui Victor Deleu".
9. *Vestul*, IX, 1938, nr. 2242, articolul "Atanasie Marian Marienescu" din 29 septembrie, p. 1; 4.
10. *Ibidem*.
11. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 342.
12. *Ibidem*, p.405–406.
13. *Vestul*, X, 1939, nr. 2320, din 20 iulie, p. 3.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. *Vestul*, XII, 1942; *Voința Banatului*, XXIV, 1944, mai – iunie; *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 293–310.
17. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 295
18. *Ibidem*, p. 296.
19. *Ibidem*, p. 306–307.
20. *Ibidem*, p. 307.
21. *Ibidem*.
22. *Ibidem*, p. 300.

23. *Vestul*, XI, 1941, nr. 2490-2503.
24. *Ibidem*, și în "Drumuri și răscruci", vol II/1, ..., p. 251.
25. *Ibidem*, p. 252.
26. Publicată în "*Vestul*", VIII, 1938, nr. 2122-2125; în *Drumuri și răscruci*, vol II/1, p. 203-216.
27. *Vestul*, VIII, 1938, nr. 2122, din 26 ianuarie, p. 1.
28. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 208.
29. *Ibidem*, p. 207.
30. *Ibidem*, p. 213.
31. Publicată în ziarul "*Vestul*"; în broșură separată; în volumul *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p.310-359.
32. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 342.
33. *Ibidem*, p. 341.
34. *Ibidem*, p. 342.
35. *Ibidem*, p. 356.
36. *Vestul*, X, 1939, nr. 2327, din 25 august, p. 3-4.
37. *Ibidem*, X, 1939, nr. 2320, din 20 iulie, p. 3.
38. *Ibidem*.
39. *Vestul*, X, 1939, nr. 2327, din 25 august, p. 3.
40. Din personalitățile evocate de Sever Bocu în materiale publicistice distincte menționăm: Alex. Ioan Cuza; I.C. Brătianu; E. Murgu; V. Braniște; D. Țichindeal; N. Filipescu; V. Babeș; At. M. Marienescu; Tr. Lalescu; Ctin Mille; Șt. C. Pop; Coriolan Brediceanu; Ionel Mocioni; Alex. Mocioni; Victor Deleu; Ioan Suciu; A. Imbroane; V. Chiroiu; A. Halic; I. Vidu; Em. Ungureanu; F. Manuilă; R. Cărăbaș etc.
41. *Vestul*, III, 1932, nr. 687, din 6 decembrie, p. 2-3.
42. *Ibidem*.
43. *Ibidem*.
44. *Voința Banatului*, VIII, 1928, nr. 2, ianuarie, p. 6.
45. *Ibidem*, p. 7.
46. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 73.
47. *Ibidem*.
48. *Ibidem*, p.220.
49. *Ibidem*, p.221.
50. Ioan Suciu, avocat, l-a apărat pe Sever Bocu în aceste procese de presă.
51. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 291.
52. *Ibidem*, p.126-140.
53. *Ibidem*, p.138.
54. *Vestul*, I, 1930, nr.137, din 6 octombrie; articolul despre Ionel Mocioni, p. 3.
55. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p.14-15.
56. *Voința Banatului*, XXI, 1941, nr. 19, din 11 mai, p. 1-2.
57. *Idem*, VIII, 1928, nr. 48, din 2 decembrie, p. 1.
58. *Vestul*, II, 1931, nr. 239, din 12 februarie, p. 1.

-
59. *Voința Banatului*, IX, 1929, nr. 5, din 3 februarie, p. 1; 2.
 60. *Idem*, nr. 14, din 7 aprilie, p. 1.
 61. *Vestul*, V, 1934, nr. 1026, din 21 februarie, p. 4.
 62. *Idem*, VIII, 1937, nr. 2066, din 3 noiembrie, p. 1.
 63. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol II/1, ..., p. 58–59.
 64. *Ibidem*, p.58.
 65. *Ibidem*, p.60.

SEVER BOCU ÎN CONȘTIINȚA CONTEMPORANILOR SĂI

Viața și activitatea omului politic Sever Bocu a fost, cum am arătat, permanent conectată la frământările societății românești vreme de aproape jumătate de secol. Este prezent în jurnalistica românească din Banat și Transilvania până la primul război mondial, suferind condamnări la închisoare pentru curajul de a spune adevărul și de a susține dezideratele naționale ale românilor. În anii neutralității militează pentru intrarea României în război de partea Antantei și eliberarea provinciilor aflate sub stăpânire străină. Participă efectiv la campania din anul 1916 ca voluntar în Armata Română.

Perioada interbelică îl află pe Sever Bocu angajat plenar în agitata viață publică românească, ca susținător tenace al valorilor democratice și al intereselor Banatului, adeseori neglijate sau încălcate de politicienii Vechiului Regat. Temperament de adevărat luptător politic, conștient de justețea și însemnătatea principiilor pe care le susținea, de importanța măsurilor pe care le propunea, Sever Bocu va fi mereu prezent la nivelul de vârf al vieții publice bănățene. Gândirea sa politică nu a fost lipsită și de unele erori, fapt explicabil într-o perioadă istorică complexă, dinamică, încărcată de tensiuni interne și confruntări internaționale. Nu lipsesc din aprecierile sale și unele considerații subiective, referitoare la oameni sau evenimente politice. Orator de talent, ziarist cu un verb percutant, om politic care își susținea cu patos convingerile, Sever Bocu a creat în jurul său un adevărat curent popular de simpatie și prețuire care îl va propulsa, adeseori, în postura unui veritabil “tribun” al Banatului. A trezit însă și multe invidii și adversități din partea rivalilor politici, fie din alte partide, fie din propriul partid. De aceea, părerile contemporanilor despre Sever Bocu au fost diferite și nu odată încărcate de subiectivism sau alterate de patimile politice. Alături de aprecieri elogioase se găsesc critici vehemente, atacuri dure din partea adversarilor politici. Dincolo de aceste aspecte, proprii firii omenești, și specifice unei vieți politice marcată de repetate confruntări, rămân judecățile de valoare ale oamenilor de cultură care au văzut în Sever Bocu un om politic atașat

de cerințele societății românești, interesat de progresul ei material și spiritual. Simpatizanți sau adversari, așa cum rezultă din *documentele pe care le publicăm*, cu toții au recunoscut în Sever Bocu un om politic autentic, cu merite reale, importante, în apărarea dezideratelor naționale și în susținerea intereselor Banatului.

1. VOINȚA BANATULUI (Timișoara):

SEVER BOCU

Sever Bocu s-a născut în comuna Șiștarovăț, din Bănat, în 19 Noemvrie 1874. Fiul învățătorului George Bocu, descendent din satul lui Avram Iancu, care a trezit la conștiință națională Nordul Bănatului. Un străbun al său, Pavel Bocu, a fost condamnat cu pedeapsa capitală a lui Horia, frângerea pe roată, în revoluția din 1784.

Și-a făcut studiile secundare în Arad și Lipova. La 17 ani a luat bacalauratul. În fața bacalaureatului a fost eliminat din școală pentru că ar fi călcat în picioare tricolorul maghiar, în realitate fiindcă a refuzat să-l pună la butonieră.

Mai târziu a făcut studii la Hautes Etudes în Paris.

A intrat la 19 ani în ziaristică, pe vremea Memorandului, la "*Tribuna*", unde a lucrat cu Septimiu Albini și Ion Russu Șirianu. A trecut apoi la "*Tribuna*" din Arad, unde la început ca redactor, mai în urmă ca director, a realizat cel mai mare ziar al românilor de peste munți. A ridicat palatul "*Tribuna*". În tot acest răstimp s-a remarcat prin viguroase atacuri contra opresiunii maghiare. Temperament inspetuos, linie de intransigență îndrăznească, îl pun într-un conflict permanent cu procurorii maghiari. Este "agitatorul" prin excelență al mișcării românești. Devine oaspe permanent al tribunalelor de represiune a luptei naționale. Este condamnat în diferite rânduri la aproape un an temniță, pe care o și execută în cazematele din Arad.

Lovit cu peste 30 procese noi de presă, în 1912 trece în Vechiul Regat, stabilindu-se la Constanța. Ia parte activă în lupta contra neutralității, alături de Nicu Filipescu și Take Ionescu, pentru intrarea României în război. Se înrolează ca voluntar în armata română și face până la capăt războiul sub ordinele generalului Prezan. Autoritățile maghiare luând cunoștință de agitația ce-o face contra fostei sale patrii vitrege, în absență, îl condamnă la moarte, îndrumând pe toți agenții forței publice, să-l prindă viu sau mort. După ce România încheie pacea dela Buftea cu Puterile Centrale se duce în Rusia pentru a organiza, împreună cu alți frați ardeleni și băănățeni, Legiunile de voluntari, cari alături de frații din Regat, să lupte pentru victoria finală a românismului. Stabilindu-se la

Kiev, aici redactează ziarul voluntarilor "*România Mare*" și dezvoltă alături de Masaryk și-n colaborare cu el, o vie activitate pentru formarea legiunilor și destrucțiunea monarhiei austro-ungare. În camera sa de Hotel din Kiev, îl împacă pe Masaryk cu Ucrainenii, în războiul fratricid, izbucnit între Ucrainenii și diviziile Ceho-slovace.¹

Războiul României terminat, traversează cu Octavian Goga, bolșevismul, travestiți în negustori din Iași, pentru a ajunge pe frontul occidental ca să continue lupta de dezrobire. Prin peripeții nesfârșite, înfruntând moartea la tot pasul, cei doi pelerini ajung în Occident. Timp de un an, dl. Sever Bocu, dezvoltă aci o activitate care-i reliefează toată personalitatea sa, hotărâtă, intransigentă. Face parte din Consiliul Unității Naționale. Tipărește două cărți, una asupra legiunilor și alta asupra Banatului, care devine izvorul de informațiune al Conferinței de Pace asupra țării românești privitoare la Banat. Cartea scrisă de un diletant, prezintă remarcabile calități de intuiție științifică. De Martonne, îl socotește geograf, profesor de geografie la Universitatea din București. Reîntors în țara unită, dl. Sever Bocu își reia locul în rândurile partidului național, pe care nu le părăsește nici o clipă. Devine leaderul patriei sale restrânsă, a Bănătului, pe care-l încorporează complet ideii național-țărănești. Este poate cel mai combativ, cel mai intransigent. Ales în toate legislaturile, ilustrează tribuna și animă cu scrisul său 10 ani opinia publică. Redactează trei ani, ca director, oficiosul partidului "*România*". Articolele sale, sunt acte, nu fraze. Pe urma unui asemenea articol a luat naștere idea Albei Iulii, care a sfârșit prin a înfrânge regimul liberal. El luă jurământul maselor la Alba Iulia. A redactat cele două moțiuni ce vor rămâne istorice, cea a adunării din martie dela București și cea dela 6 mai 1928 din Alba Iulia, în care guvernul urgisit de popor fu numit "dușman al Patriei".² Cu o deosebită dinamică în verb, el scormoni sufletul maselor și dădu un ritm revoluționar mișcării politice. Mai târziu, el a fost organizatorul și animatorul celei mai strălucite serbări a țării, ce a avut loc în Alba Iulia – a treia Albă Iulie. În timpul cât a fost ministru în cabinetul dlui Iuliu Maniu, dl. Sever Bocu a fost mai viu atacat. În cabinet a luat loc ca ministru al Banatului. Provincia sa a fost foarte mândră cu această distincție dată celui mai valoros fiu al ei. Opiniunea generală l-ar fi văzut însă, mai bucuros la un resort, unde puterea sa de muncă putea fi pusă în valoare. Desigur că, omul care a organizat Alba Iulia, în comparație cu alții era îndreptățit la un portofoliu plin, mai cu seamă că a dat dovezi de un abil organizator.

Ca Director Ministerial, a fost cel mai activ, deși n-avea atribuții, fiindcă miniștrii din București deloc n-au voit să renunțe la ele. Cu toate acestea, în timpul relativ scurt, a creat o șosea³ de 200km până la Lipova și o biserică monumentală tot în Lipova, care va rămâne pentru posteritate ca un cap de

operă. Întălegând mai bine ca ori și care, nevoia unui cotidian românesc, a înființat ziarul "*Vestul*", mândria Banatului cultural de azi.

În a doua guvernare național-țăranistă, deși un simplu și modest primar al comunei Lipova, reușește într-un an și jumătate dintr-un sat să facă un adevărat oraș. Lipova veșnic îi va fi recunoscătoare fiindcă sub el s-au pavat străzile cu bazalt, s-a introdus curentul electric, s-a zidit noul local al primăriei și tot sub mâna lui autoritară de primar s-a refăcut partea dinspre Mureș, inundată în 1932, construind aproape 200 căși noi.

Dacă guvernarea a doua național-țăranistă n-ar fi fost atât de scurtă și de dificilă, așa cum a dat Timișorii Școala superioară de Arte frumoase i-ar mai fi dat o Mitropolie și o Universitate. Viitorul politic și împrejurările în care va activa, îi vor da și această satisfacție, ca numele lui Sever Bocu să fie legat de înființarea acestor două instituții culturale de primă necesitate pentru bănățeni și în deosebi pentru copiii de țărani ai acestui ținut.

Voința Banatului, XIV, 1934, nr. 48, din 2 decembrie, p. 1.

*
* *

2. *VESTUL* (Timișoara):

CU PRILEJUL UNEI ANIVERSĂRI

D. Sever Bocu a împlinit 60 ani!

Șasezeci de ani de viață frământată sau întrebuițând o populară figură de stil, șasezeci de ani "bătuți pe multe". În viața d. lui Sever Bocu, fiecare an a fost în adevăr "bătut pe muchii", fiecare an reprezintă un interval de timp ale cărui momente reprezintă tot atâtea puternice impulsuri date românismului subjugat, spre a-i accelera mersul spre neatârnare și aproape tot atâtea reacțiuni stârnite de forțele ostile acestui scop, reacțiuni învinse prin eforturile și perseverența sa. D. Sever Bocu a fost și este omul care mereu luptă. Înainte de războiu, obiectivul luptelor era acela al tuturor românilor aflați sub stăpânire străină. După războiu, obiectivul a fost: bunăstarea acestui colț de țară. A pretins mereu ce-i trebuie Banatului. A cerut continuu Mitropolie, descentralizare, Universitate, palat cultural. A cerut, pentru că și-a dat seama de importanța acestor așezăminte, aici în partea sud-vestică a țării, lângă Banatul Jugoslav și

părțile ungurene. A cerut descentralizare pentru că și-a dat seama cât de defectuos este sistemul de guvernare centralist, mai ales pentru regiunile situate la sute de km. de capitală. A cerut.

Pentru toate guvernele, fie ele național-țăraniste, fie liberale, averescane etc., dl. Sever Bocu este “omul care cere mereu”. D. Sever Bocu nu a cerut și nu cere nimic pentru dânsul. Cere pentru neamul din sângele căruia este și în mijlocul căruia a crescut și trăiește.

Din cauza impetuosității cu care a pretins satisfacerea tuturor dezideratelor bănațene, d. Sever Bocu este cel mai hulit om din țara românească. Hulit de toate partidele adverse,⁴ hulit chiar de democratica conducere centrală a propriului său partid,⁵ conducere ce zilnic arborează procedee dictatoriale. D. sa opune o rezistență de titan uraganului deslănțuit.

Ce e val, ca valul trece. Numai că dl. Sever Bocu nu rămâne rece la loviturile ce i se dau. D. Sever Bocu e permanent aprins de focul ofensivei. Atacat, atacă ! Niciodată în defensivă. Fie ce-o fi ! La D. sa proverbul turcesc cu “capul care se pleacă, nu-l taie sabia” nu are trecere. O întreagă viață a fost în ofensivă. De aceea, simpatiile maselor merg spre dânsul. E omul care nu cedează. Zecile de mii de țărani care au răspuns chemării D. sale în ziua de 17 maiu cât și în 21 noiembrie sunt zecile de mii de impresionați de dârzenia sa și vrăjiți de cuvântul său. Luptăm cu d. Sever Bocu, nu ne lăsăm !...

Vestul, V, 1934, nr. 1244, din 27 noiembrie, p. 1.

*
* *

3. ROMÂNIA NOUĂ (Cluj):

D. Sever Bocu împlinește 60 de ani.

O vârstă, la care de obicei muritorii de rând își încheie activitatea lor și reclamă o binemeritată odihnă. Dar pe Sever Bocu îl surprinde etatea geronților în toiul luptei. În luptă cu cine? Credem că nu exagerăm dacă vom spune: cu toată lumea. Pentru ce ? Iarăși vom răspunde scurt: PENTRU DREPTATE. Dreptatea care e văzută de oameni sub aspecte diferite, după cum diferă și ei, ca temperament, cultură și simțire patriotică.

Prin urmare, dl. Sever Bocu are și adversari, dușmani însă nu credem să aibă.

Înzestrat cu un admirabil talent de gazetar, neîntrecut organizator și ineuizabil inițiator de acțiuni mari, dl. Sever Bocu e un adversar de temut și un luptător neîntrecut.

Oricine însă, prieten sau adversar, trebuie să admită marele merit al d-lui Sever Bocu de a fi ținut mereu trează conștiința națională a Banatului, de a anima pentru un înalt ideal populația din acea provincie și de a încadra elanul concetățenilor săi în lupta pentru biruința ideilor generoase de progres. Marile acțiuni populare au găsit, datorită d-lui Sever Bocu, întotdeauna *un puternic răsunset la Bănățeni*.

Sever Bocu este, incontestabil, un mare patriot, în același timp însă și un fanatic bănățean.

Dumnezeu să ni-l țină la mulți ani!

Voința Banatului, XIV, 1934, nr. 48, din 2 decembrie, p.1.

*
* *

4. **TRIBUNA GRANIȚEI** (Caransebeș):

Sever Bocu împlinește 60 ani

E o vârstă care prin ea însăși impune respect: viața care trece triumfătoare peste granițele anilor. Dar cu atât mai mult trebuie să-i aducem recunoștință cu cât nu s-a desfășurat egoist și lipsită de sens. A fost una din acele vieți fecunde, închinată unui neam întreg, din clipa când Sever Bocu își făcea ucenicia în școală până la luptele încordate de astăzi pentru restaurarea dreptății.

Singura mângâiere, în mijlocul furtunei de acum, e ceea ce a spus dl. Iuliu Maniu în discursul de la Lipova, că atacurile suferite n-au venit de la români adevărați. Aceștia și-au exprimat simpatia și omagiul la împlinirea a 60 de ani, cu toată căldura și sinceritatea.⁶ Coloanele "*Vestului*"⁷ mărturisesc că omul acesta nu e un izolat, ci trăiește încă viu și înconjurat de iubire în conștiința românească.

Astăzi, dacă Banatul este oarecum desconsiderat, provine din aceea că îi lipsesc oamenii. Drepturile se cuceresc și nu se câștigă prin spinări încovoiate. Singur, Sever Bocu agită un viforos steag de luptă pe întreg cuprinsul lui. Dinco-

lo de el, renunțări penibile pentru mândria acestei provincii. Iată de ce admirația pentru Sever Bocu nu va înceta o clipă și, peste adversitățile de partid, se va recunoaște că el continuă o nobilă tradiție și rămâne ultimul mare bănățean...

Voința Banatului, XIV , 1934, nr. 49, din 9 decembrie, p.3.

*
* *

5. VESTUL (Timișoara):

Sever Bocu

Evenimente, crezuri și lupte trăite sub imperativele destinului spre bine ori prin răzvrătiri de sub robia destinului potrivnic, au dăltuit o figură reprezentativă a duhului vremii, adâncită dinainte cu șaizeci de ani și până acum. Înfruntarea tuturor năpăstuirilor dintr-o viață de mari evenimente și oțelirea credinței și voinții în aspru hărțag și vecinică luptă, l-au păstrat însă într-o vigoare ce nu vrea să recunoască vârsta.

După șaizeci de în crustături în răbojul vârstei, dintre care patruzeci limitează intervale a tot atâția ani de războire matură, strănepotul revoluționarului Pavel Bocu a rămas, ca și copacii, adânc înrădăcinați în pământul pietros pe care nu-l pot scurma rostogolirile apelor pătimaș de spumoase și nici puterile vânturilor înfuriate de tăria rădăcinilor. Masiv în figură și gând, cu trăsături ce exprimă clasice purități de *entuziasm*, *convingeri* și *intrasigență*, îi lipsește doar toga pentruca să ai imaginea patricianului roman. Dotat cu nervul de lupte, inteligența clarvăzătoare, pasiunea pentru idealuri, credință și puteri de sacrificiu, nu de puține ori și-a făcut prietenii din obstacole și forțe dușmănoase. Dar nu de puține ori și-a pus singur, sie-și, cătușe și ziduri de zădărniciere tot prin propriile-i calități, care însă erau de data aceasta *sinceritatea* și *încrederea*.

Sub îndemnurile conștiinței istorice - într-o vreme când dușmăniile stărnite însemnau verificarea valorilor și a căilor bine alese spre inima scopurilor - neobositul de azi s-a bucurat de lumina grațiilor închisorii și tot astfel s-a resemnat până acum sub izbirea cu pietrele injuriilor. Mintea și sufletul lui au fost cremene scăpărătoare de scânteii în toate marile evenimente din multul celor șaizeci de ani și elanurile entuziasmului său au încordat multe din abaterile și nădejdiile dinaintea izbânzilor de până acum. Și cu toate că încercările i-au fost întâmpinate cu zădărniciore pizmă, iar realizările cu și mai ticăloasă dușmănire, continuă să demonstreze, prin atitudine și faptă, că entuziasmul are eternitatea

credițelor neșovăitoare. Așa i-a fost începutul și așa vrea să-i fie sfârșitul, sub permanenta obsesie a chemării de sine.

De la fanatica și exuberanta contribuție din timpul asupririi,⁸ la ultima pornire spre zările libertății în fruntea convoaielor voluntarilor din Kiev; și de la tălăzuitoarea pregătire a demonstrațiunei adunării de la Alba Iulia... în toate realizările sale și-a dăruit, fără rezervă, sinceritatea ori credința și cu toate acestea a rămas un ostracizat.

În conștiința bănățenilor, însă, nerenunțătorul la integritatea provinciei⁹ și orientatorul vieții spirituale a Banatului, care a încercat să fixeze grinzile crezurilor noastre, se bucură de toată recunoștința.

Și dacă ultimul mare reprezentant și părtaș al Banatului, în toate importantele evenimente ale vremii măsurate cu numărul anilor vârstei de 60 de ani, din cauza vechiului drum impus de conștiință și imperativele de viață ale provinciei, a ajuns depozitat și de cele mai mici onoruri, poate că e bine că a fost să fie așa, pentru că în această Duminecă a vieții, pe mătaniile amintirilor, poate să-și urmărească fericit numărul anilor în care a fost pasionatul unei credințe, păstrată cu tot calvarul suferințelor și care nu va întârzia să-i aducă izbândă curată, căci suferințele pentru credință nu sfârșesc fără lauri.

Vestul, V, 1934, nr.1243, din 25 noiembrie, p.1.

*
* *

6. *VESTUL* (Timișoara):

La 60 ani o coroană de stejar !

Din prilejul împlinirii vârstei de 60 ani, dl Sever Bocu a primit din partea ziarului "*Vestul*", care este cea mai de seamă operă a d.sale, o coroană de stejar (din argint), semn al vigorii.

Pe panglica de aur, stă scris: "Șefului, cu admirație și devotament – 60 ani."

Vestul, V, 1934, nr.1244, din 27 noiembrie, p.4.

*
* *

7. UNIREA ROMÂNĂ (Timișoara):

Metropola Banatului trăiește azi clipe de mare sărbătoare, prin dezvelirea bustului celui care a fost marele Vincențiu Babeș. Bronzul ridicat în parcul Scudier, va rămâne o icoană vie a figurii marelui român bănățean, pentru generațiile care vor veni să-i proslăvească amintirea.

Cel care a ocupat 22 de ani la rând importante posturi în magistratura Imperiului austriac și a fost 22 de ani deputat în dieta maghiară, luptând cu mult entuziasm și pricepere pentru interesele poporului român, a fost eternizat în bronz *prin străduințele bănățeanului Sever Bocu, poate singurul dintre bănățenii care a înțeles să-l preamărească așa cum se cuvine.*

Unirea Română, IV, 1934, nr. 919, din 22 noiembrie, p. 1.

*
* *

8. UNIREA ROMÂNĂ (Timișoara):

Dl. Sever Bocu împlinește 60 ani

Dl. Sever Bocu împlinește mâine 60 ani. La vârsta când se poate spune că omul e spre apusul vieții, D. Sever Bocu continuă să dea dovadă de un temperament vioiu, plin de tenacitate în toate evenimentele și problemele naționale. În cinstea sa, amicii d-lui Bocu i-au pregătit pentru mâine o frumoasă serbare. Urăm marelui luptător naționalist viață lungă și succes.

Unirea Română, IV, 1934, nr. 917, din 19 noiembrie, p.1.

*
* *

9. RENAȘTEREA (organul de presă al Partidului Național Liberal Timișoara):

D. Potârcă în Banat...

Neînțelegerile dintre național-țărăniștii timișoreni, devenind tot mai accentuate, au determinat conducerea Partidului Național Țărănist să tragă cu

buretele peste actuala organizație județeană și să numească pe d. Potârcă președinte provizoriu. În acest scop, conducerea centrală a partidului a dat următorul comunicat:

“Delegația permanentă a Partidului Național Țărănesc, în acord cu președinția regională Cluj, ascultând raportul d-lui V. Madgearu și a d-lui A. Călinescu cu privire la neînțelegerile intervenite în organizația județeană Timiș-Torontal, a decis:

1. Dizolvarea Comitetului județean;

2. Delegarea d-lui Virgil Potârcă cu pregătirea operațiunilor premergătoare Congresului Județean etc.”

Comunicatul se încheie cu amenințarea de excludere din partid a celor ce nu se vor supune hotărârei centrului.

Starea de spirit în tabăra insurecților din tabăra național-țărănistă s-a schimbat sensibil în urma acestui comunicat. Dl. Băran, care a fost scos de păr de d. Sever Bocu din marele anonim în care rățacea înainte de a fi primar și prefect, se spune că, de bucurie, și-ar fi dublat obezitatea. Bucuria este mare și printre ceilalți insurecți – fiindcă fiecare dintre dâșii se visează, după provizoratul d-lui Potârcă, șef de organizație. Aceasta însă este numai socoteala de acasă. Fiindcă în târg se găsește întotdeauna și d. Sever Bocu, care, în frământările de până acuma, a dovedit mereu că știe să domine situația. Lupta d-lui Sever Bocu contra unei *anumite oculte din partid* e de altfel mult ușurată de faptul că în conștiința publică a intrat de mai mult timp convingerea că vânătoreea se dă în realitate pentru capul d-lui Maniu. *Și asta va reuși foarte greu.*

Cât privește delegarea d-lui Potârcă la Timișoara, lumea politică de aici o consideră o glumă foarte puțin reușită. Dl. Vaida n-are curajul să ia lupta personal nici măcar cu d. Sever Bocu? În cazul acesta, delegarea d-lui Potârcă este mai mult decât inutilă. Dacă, până acuma, d. Sever Bocu n-a putut fi doborât de d. Vaida prin interpușii săi, o să fie doborât acuma prin cele 200 kg. ale d-lui Potârcă?

E un fel de comedie bufă, care va da rezultate foarte triste. *Oricâte adversități ar fi între noi și d. Sever Bocu, nu putem să-i negăm frunzașului național-țărănist meritele din trecut* - și nu ni-l putem închipui doborât de anonimul domn Potârcă.

Renașterea, V, 1934, nr. 22, din 25 mai, p. 1.

*

* *

10. Calendarul "*Voința Banatului*" (Timișoara):

Metropolia bănățeană și Astra bănățeană

În noianul de preocupări și realizări pe plan general, sugerate de dl. Sever Bocu, prin conferințele sale ținute în cadrul vieții de partid a organizației noastre, Metropolia bănățeană a ocupat întotdeauna un loc de frunte. Necesitatea ei este atât de adânc simțită încât realizarea ei a fost încercată, trunchiat și împotriva intereselor vitale ale Bisericii și vieții religioase din "granița veche", de către chiar aceia cari au privit la început cu dușmănie inițiativa d-lui Bocu. De unde Banatul cere o Metropolie prin menținerea episcopiiilor de la Caransebeș și Arad, mâini sacrilege au încercat desființarea, din interese personale și de club politic, a străvechei episcopii a Caransebeșului, prin mutarea ei la Timișoara. Împotriva acestei tentative odioase, d-l Sever Bocu a mobilizat nu numai organizațiunile politice ale partidului național-țărănesc din întreg Banatul, ci întreaga suflare bănățeană și prin un demn protest adresat în ziua de 18 Iulie 1937 Patriarhiei a împiedecat desăvârșirea sacrilegiului proiectat de suflete mărunte și meschine.

Tot în anul acesta a mai fost realizat încă unul din gândurile scumpe marelui nostru șef și bănățean, dl. Sever Bocu: constituirea regionalei bănățene a Asociațiunei pentru cultura poporului român, a *Astrei*, sub președenția d-lui Sabin Evuțian, d-l Sever Bocu, dând, în calitatea d-sale de președinte al despărțământului din Lipova, întregul său concurs pentru traducerea în fapt a regionalei. Ca un prim semn al importanței pe care a câștigat-o Banatul prin această organizare regională, quasi autonomă, conducerea centrală a Astrei a ținut congresul ei anual de astădată în Timișoara, în vederea lucrărilor căruia dl. Sever Bocu a scris unul din cele mai frumoase articole evocative și îndrumătoare pentru rosturile acestui vechiu așezământ de cultură.

Calendarul "Voința Banatului" pe anul 1938, Timișoara, pg. 43.

*
* *

11. IULIU MANIU:

Toastul d-lui Iuliu Maniu pentru Dl. Sever Bocu,
22 noiembrie 1934, Lipova.¹⁰

Ridic paharul pentru Sever Bocu care a stat în cascada injuriilor, contra căruia s-a intentat proces penal, punându-l pe banca de acuzare, care a suferit și răbdut. Pentru sănătatea lui, pentru roadele muncii lui, pentru el care a ridicat acest splendid monument¹¹ orașului său, care a fost apostolul înființării celorlalte instituții, care a luptat totdeauna numai pentru ce a fost bine și drept și pentru acela pentru care poporul bănățean a manifestat atât de cald, azi, întrucât am ajuns la concluzia: *personalitatea sa, sufletul său s-au contopit cu sufletul poporului bănățean, convingându-mă că el este șeful și apostolul predestinat poporului bănățean.*

Pentru cauză dreaptă a luptat și suferit și el și familia lui și dacă privesc numai această biserică trebuie să recunosc că ea a meritat toate suferințele și dacă văd toată dragostea și însuflețirea de care este înconjurat, văd că da, tot ceea ce a realizat, i-a meritat suferința. Îi doresc atât lui, cât și familiei sale să treacă de la ei suferințele și nedreptățile și voi căuta și eu să ajut această izbăvire ca să răsară pentru ei soarele dreptății.

Eu n-am avut virtuțile să fiu în locul în care m-a pus soarta, dar odată ajuns unde am fost n-am putut să-ți dau nimic, deși am vrut să-ți dau totul, ce atât de mult ai binemeritat. Țin să-ți spun că eu te-am iubit întotdeauna pe dumneata. Pentru tradiționalismul dumitale, pentru suferințele din temnițele ce le-ai făcut, pentru ruina dumitale, lăsând tot și străbătând drumurile pe întreg continentul pentru țara d-tale, pentru lupta d-tale dusă la Paris¹² pentru întregirea scumpului d-tale Banat, pentru calvarul urcat în tot acest timp din urmă, pentru toate atacurile suferite în care ai putut avea totuși o mângâiere că ele n-au venit de la români adevărați. Prea Sfințite Domnule Episcop (Grigorie), roagă-te pentru Sever Bocu, pentru toată familia lui și pentru toți urmașii din sângele lui.

Voința Banatului, XIV, 1934, nr. 47, din 25 noiembrie, p. 4.

12. SABIN DRĂGOI (compozitor):

Muzica bănațeană (precum și celelalte arte surori) are ocazia rară de a stima în persoana dlui Sever Bocu – distins fiu al Bănățului – pe cel mai îndrăgostit adorator al ei, care cu orice prilej a înțeles să o stimuleze, aprecieze, să o iubească și cinstească, fie cu scrisul, fie cu graiul și mai ales cu fapta.

Preocupările artistice și mai ales cele muzicale, nu degradează de loc, ci, dimpotrivă, înalță prestigiul oamenilor distinși, cu predestinație pentru conducere. Au fost și sunt încă mulți iluștri oameni de stat, cari au găsit un refugiu recreator, apropiindu-se nu numai cu dragoste, dar cu o adâncă înțelegere de altarul muzicei, după oboselile zilnice și rigide. “Cinstind cum se cuvine arta izvorâtă din sufletul neamului tău și preoții (propovăduitorii) care o oficiază și o păzesc cu sfințenie, te cinstești pe tine însuși.”

Personal, am avut cinstea să mă bucur de dragostea și aprecierea sa – ca să zic – părintească. Am ferma credință, că strădaniile mele au îndreptățit această încredere și mi-au asigurat un locșor desăvârșit în sufletul său.

Bucurându-ne – alături de cei mulți – care cinstesc cu inimă curată împlinirea celor 60 de ani ai dlui Sever Bocu, căliți în lupta continuă pentru adevărul și binele neamului, noi, muzicanții, ne asociem fierbintele noastre urări de bine și dorim, ca sufletul său, care vibrează la cea mai gingașă și ușoară suflare, să lumineze încă multă vreme ca un luceafăr strălucitor și să vegheze ca un străjer dârz și neclintit asupra drepturilor și bogățiilor bănațene de toate soiurile.

Mulți ani înainte !

Timișoara, 17 nov. 1934.

Vestul, V, 1934, nr. 1244, din 27 noiembrie, p. 4.

*
* *

13. FILARET BARBU (Directorul Conservatorului de Muzică – Lugoj):

Muzica bănațeană, care se manifestă îndeosebi prin cântecul popular, repertor permanent al corurilor țărănești, a găsit în Sever Bocu pe cel mai sincer încurajator.

Pentru a servi această mișcare culturală bănățeană, dl. Sever Bocu a dat locul cuvenit cronicilor bănățene în ziarul *“Vestul”*, care în cea mai bună parte a servit și servește înainte propovăduirea specificului în arta cântecului bănățean.

Azi, poate nu ne dăm seama de importanța *“Vestului”* lui Sever Bocu - și mai ales doinitorii bănățeni nu înțeleg pe deplin străduințele ce se depun zi de zi pentru cimentarea acestui crez de doină și afirmare bănățeană...

Dacă Sever Bocu ne-ar fi dat numai atât - și atunci se cuvine ca Banatul întreg să-i ureze astăzi, când împlinește 60 de ani, viață lungă, pe care s-o poată folosi pentru același ideal: afirmarea hotărâtoare a Banatului în viața muzicală a României.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

14. ROMUL LADEA (prof. Școala de Arte Frumoase):

Când omul de luptă¹³ e pasionat pentru cultură și artă, el răscumpără efemerul prin etern, spiritualizându-și personalitatea și mijloacele de luptă pentru supreme valorificări istorice. Pe omul din această categorie îl apreciez în d. Sever Bocu, care - în mulți din cei 60 de ani sărbătoriți azi - a încercat, în Banat, să realizeze prin cultură politică românească și prin politică cultura românească.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

15. IOACHIM MILOIA (Directorul Muzeului Bănățean):

Sunt aproape 70 de ani când, în ultimii ani ai zbuciumatei sale vieți, marele pictor bănățean Nicolae Popescu încerca înființarea unei Academii de Arte Frumoase în Caransebeșul vechilor tradiții românești. Acest vechiu și insistent ideal se înfăptuiește abea acum doi ani, la insistențele d-lui Sever Bocu, prin mutarea la Timișoara a Școalei de BeleArte din Cluj. Iubitor de artă, înțelegător

al rosturilor noastre culturale, d.s.a a executat o parte a Testamentului cultural al marelui gânditor bănăţean, Emanuil Ungurianu¹⁴, însufleţit în toate acţiunile vieţii sale de un puternic instinct de rasă.

O Şcoală de Arte Frumoase în Banat nu este o ficţiune. Răspunzând unei necesităţi sufleteşti accentuate prin însăşi esenţa bogatelor manifestări de artă ale Banatului, acest aşezământ completează aspectul etnic al acestei provincii.

Dacă va fi cine să vegheze ca această Şcoală să fie ferită de patima politică şi de micile socoteli personale, se va putea mândri – mâine – cu o bogată recoltă culturală, posibilă numai cu preţul jertfei binecuvântate a conducătorului ei şi al gândului curat, pus în slujba consolidării ideii româneşti.

Voinţa Banatului, XIV, 1934, nr.48, din 2 decembrie, p. 2.

*
* *

16. Dr. C. GROFŞOREANU:

Socot acţiunile politice ca efemere dacă nu ating zodia universalităţii. Pe când orice acţiune – cât de mică – pe teren cultural poartă în sinea sa pecetea vecinicieii. Astfel şi la dl. Sever Bocu acţiunile şi vrerile sale culturale le consider în adevăr preţioase şi perpetue.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

17. Dr. CORNEL LAZĂR:

Ai muncit şi luptat dezinteresat o viaţă întreagă pentru frumosul şi falnicul nostru Banat; astăzi când împlineşti 60 de ani îţi urez deplină sănătate şi putere spre a putea îndeplini opera începută pentru care toată suflarea conştiinţă bănăţeană îţi va fi recunoscătoare.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

18. *Ing. VICTOR VLAD* (Prof. Școala Politehnică – Timișoara):

Pentru că de cele mai multe ori crezurile d-lui Sever Bocu au fost identice cu crezurile și interesele Banatului însăși, azi, când bănățenii sărbătoresc cei 60 de ani ai luptătorului, mă consider alături de domnia sa cu însuflețite aprecieri pentru ideologia-i bănățeană și cu stăruitoare îndemnuri pentru nepregetarea unor cât mai stăruitoare realizări în fapte a credințelor menite să impuie acest Banat.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

19. *ROMULUS CĂRĂBAȘ* (Director de bancă):

Reamintesc timpul copilăriei, când eram împreună la școală. Abonam ziarul său redactat atunci ca student. Admiram împreună cu ceilalți colegi români ai noștri, ținuta lui bărbătească și românească. Doresc prietenului meu Sever Bocu viață lungă, ca să vadă cel puțin în parte realizate dorințele sale pentru binele obștesc.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

20. *IOSIF VELCEANU* (Președintele Asociației Corurilor și Fanfarelor din Banat):

În Banat mișcarea muzicală a fost cultivată cu mari și eroice tendințe naționaliste. Răscolind trecutul Banatului ne putem convinge că aproape toate Corurile și Fanfarele bănățene, aceste nuclee băștinașe de cohesiune și viabilitate

sufletească, au fost inițiate și înfăptuite de către vechea gardă dascălească, animată și protejată în această muncă idealistă, cu mult suflet, de către frunțașii de odinioară, cărturarii și luptătorii din vremile apuse.

În vremea ce o trăim azi, mulți dintre frunțașii noștri, răsăriți din glia satelor, abia mai știu găsi firul tradiției. Lumea nouă a scos la iveală tipul intelectualului pornit spre demagogie, mic la suflet și pătimăș, care nu se mai poate identifica cu imperativul mediului bănățean și ignorează realitatea și avântul artistic al Banatului. Ori, realitatea este că lichelismul politicianist a răsturnat și la noi valorile și ne-a înecat satele. Dar, cum Corurile și Fanfarele bănățene constituie una din mândriile plugarilor noștri, a le păstra în deplină podoabă, este mai mult decât o datorie patriotică și românească. Prin ele ne venerăm strămoșii, părinții și pe marii fii ai Banatului.

Domnul Sever Bocu, fiul modestului dascăl sătesc, alintat din frageda copilărie în leagănul cântecelor bănățene, și-a păstrat din plin această podoabă sufletească. Deși intrat, ca ministrul Banatului, în arena politică, a avut la toate ocaziile inimă caldă și firea deschisă, duioasă și neaoșă bănățeană de a aprecia, a cinsti și a proteja manifestările artistice ale Banatului.

Împlinind acest fiu ales al Banatului vârsta de 60 de ani, ne înșirui și noi cu multă venerațiune, aducându-i urări de bine, ca D-zeu să-i deie sănătate deplină, voie bună și toată puterea de muncă, de a băzători neîndoielnic, cu dărzenie și elan, drumul spinos, trasat de înaintași, marii fii ai Banatului, drum ce duce la unitatea sufletească, singura ce poate realiza justele deziderate ale Banatului.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

21. Prof. IOACHIM PERIAN

Domnule Ministru,

Anii scurși în atâtea înfăptuiri mari, care în mod natural au atras după sine contopirea Banatului cu numele D.voastră, prin identificarea D.voastră cu interesele superioare ale Banatului, precum și ale neamului nostru românesc în general, în serviciul cărora V-ați pus toată munca și energia D.voastră neprecupețită, au crustat la răbojul lor un număr frumos de ani. Și ceea ce constituie fala și mândria D.voastră și a noastră a tuturor e că în tot timpul și sub

toate împrejurările, oricât de vitrege să fi fost, ați rămas la datorie: cinstitul și neînfricatul luptător al drepturilor noastre naționale generale și în special bănățene. Din prilejul împlinirii a 60 ani, Vă urez sănătate deplină ca să puteți duce la biruință stindardul ridicat sus, pentru înfăptuirea aspirațiilor românești bănățene.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

22. *VASILE GALU* (avocat Igrîș; Periam):

Să suferi pentru națiunea ta condamnațiune la închisoare și să o execuți pentrucă o preferi în locul închinării așteptate de dușman, obligi adevărații patrioți a te urma în acțiunile tale. Suntem alături de el și îl urmăim pe calea lui de aceea, pentrucă sunt o cheazăsie faptele și suferințele lui din trecut pentru națiunea noastră și în prezent pentru mândrul și bogatul nostru Banat ciuntit și astăzi exploatat, neprimind înapoi nimic din ceea ce dă.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 2.

*
* *

23. *CONSTANTIN MIU-LERCA* (scriitor; ziarist):

În perspectiva vremii, cei 60 ani pe care i-a împlinit d. Sever Bocu, sunt 60 de trepte urcate în panta fericit înclinată a datoriei împlinite. Și acest drum însumează energie și elan, două caracteristici ale luptătorului, pe care vârsta îl surprinde neobosit, sus, pe meterezele bănățenismului, în ascensiunea dreptelor noastre aspirații, spre marea zi a izbăvirii de toate greutățile ce se întrepun în calea sfântă lui, a optimei lor îndepliniri.

Viața lui Sever Bocu, activitatea lui se îmbină, se conturează după o geometrie morală pe care, viitorului îi va fi dat s-o măsoare în toată splendoarea

formelor și proporțiilor ei. Prezentul e întotdeauna ingrat. Balastul răutății omenеști atârna greu de fiecare din noi. Negația celor mici, se înalță, perdea uriașă, păienzeniș pânditor, în fața adevăratului om.¹⁵ Totul însă e virtual. Atunci când omul nu va mai fi, anarhia negației va înceta și va rămâne reală, *opera*. Pe temeliile acesteia, configurația adevăratei personalități a autorului, nimeni și nimic n-o poate altera. În lumina timpurilor, ea se va contura, reală, într-un raport direct și permanent cu toate coordonatele care au determinat-o. Dincolo de metamorfoza cea de fiecare clipă a prezentului, lăsăm în urmă pașii vieții noastre, dimensiunile durate fidel în realizările pe care le-am promovat.

Sever Bocu a pășit pe acest drum. Îndreptar pașilor săi a fost acea rază de idealism, alimentată de jarul aprins al credinței în primatele solului bănățean, neștiute filoane de aur în profunzimea valorilor românești. Cei 60 ani, cele 60 trepte urcate zi de zi, pas cu pas, e un uriaș început în perspectiva nesfârșită a misiunii, a destinului neamului său și a provinciei sale. Câți semeni, câte framântări n-au sucombat, nu prin tragedia efortului, ci prin hiatusuri inițiale, prin lipsa unor condiții esențiale pe care trebuie să le întrunească un luptător. Cel ce acceptă lupta, e gata să primească orice lovituri. Și numai aceluia îi va aparține victoria definitivă, care va putea să renască pe ringul înfrângerilor temporare. El e eroul. Răsare acolo unde primejdiile se încing și se înalță prin sacrificiu deasupra lor. Cu tăria crezului în suflet, călit în probe de foc, va învinge.

Sever Bocu, numai satisfăcând acestor condiții, a putut deveni regeneratorul conștiinței bănățene, apostolul unui cult nou în comprehensiunea crezului național: bănățenismul. Și i-au trebuit forțe de instinct, care au sudat o conștiință și un caracter de câmpul acestei activități.

Viața și faptele lui Sever Bocu s-au identificat cu însuși Banatul.

*

Crucea Memorandului dela Lipova de pe dealul zis la "Rugă", stâlp simbolic al istoriei - început al martiriului - amintește de un tânăr de 19 ani. E *Sever Bocu*. De la răscoala de atunci împotriva asupraitorilor și până acum la 60 ani, drumul lui Sever Bocu duce din redacția "*Tribunei*" în temniță, apoi pelerin al nevoilor prin Banat, pentru a-i da ziarului său tipografie și palat; pleacă în războiul cel mare pentru a deveni arbitru situației în Kievul Ucrainei¹⁶, alături de un Petliura. Și după ce însuși Masaryk i-a întins mâna recunoștinței, pribeag prin stepele Rusiei, ajunge cel mai energic apărător al Banatului la mesele de la Trianon. Tot el a dat unui partid Alba Iulia. Pe această traiectorie trebuie

căutați cei 60 ani ai d-lui Sever Bocu. Personalitatea d-sale depășește însă o simplă apariție sporadică deoarece în el se rezumă toate năzuințele care concretizează eroicele frământări ideologice ale acestei provincii. Pentru Banat, Sever Bocu, e o epocă.

*

După ce Banatul a cunoscut nedreptatea internațională, Sever Bocu a venit acasă. La ai săi. Pentru durerile și problemele lor. A găsit că în antagonismul forțelor locale, politicianismul a spulberat atâtea energii. Iar divergențele au determinat o anihilare a liniilor de evoluție. Banatul ajunsese la un moment dat, la un punct mort. Atunci a intervenit voința care a desgropat din mormintele ignoranței marile figuri ale trecutului nostru, înfățișându-le în splendida lor realitate, lumină nouă la orizonturile fragmentate ale vieții bănățene. Ca luptător pentru înlăturarea oscilațiilor politice deconcernante, în activitatea d-sale se precipită o reacțiune viguroasă împotriva celor desrădăcinați de către furtunile trecutului cât și a celor captivați astăzi de oculte cointerese să ne domine. Banatul, pe marginea tuturor marilor evenimente, i-a urmărit scrisul, i-a ascultat cuvântul, i-a admirat fapta. Ecou al unei solii seculare, faptele sale, legătura sa cu poporul bănățean, încep acolo unde geana întunecată a istoriei s-a lăsat peste o luptă dâră și dezinteresată, lângă pragul temniței ungurești.

*

A scrie despre bănățenismul d-lui Sever Bocu, în toată extensiunea lui ideologică și programatică, a scrie despre atitudinea d-sale politică dâră, intrasigentă pe pozițiile acestui bănățenism, ar necesita pagini întregi. E suficient însă că în acest număr jubiliar scriu cei mai autentici reprezentanți ai muzicii bănățene, pe care a sprijinit-o; scriu Voluntarii, pe care i-a organizat în Rusia; scriu și toți cei care au înțeles că peste convingerile lor politice, să cinstească obiectiv omul care a făcut ceva pentru acest Banat. Activitatea lui Sever Bocu a binemeritat aceste colaborări.

Și fiindcă a spus:

“Vreau ca voința Banatului să fie respectată.

Tranzacții în contul ideilor și moralității politice nu fac, să mă taie. E oricând atât de ușor să fi cabotinelul tranzacțiilor. Aranjamentele personale sunt oricând posibile, lupta e grea. E suficient să fi un concesionar oneros, pentru a fi apoi cel mai dărnice profitor. Dar cu o morală de oscilări nu se poate consolida o

tară. Nici oligarhia aristocrată a talentului, a diplomelor, nici însuși primatul intelectual nu folosesc dacă nu se integrează într-o ordine morală de largi concepții”.

iar Voluntarilor la 30 martie 1934:

“1. Un sentiment organic al unității românești, așa cum el s-a manifestat prin Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, Eftimie Murgu, Mocionești;

2. Un atașament inerent față de dinastia întregitoare de neam și simbolizarea acestei unități, așa cum acest atașament s-a manifestat prin mișcarea pentru Restaurație, pornită de aici din Banat.

3. O toleranță față de națiunile conlocuitoare cu care împreună am realizat aici o civilizație și care trebuie să o accepte și să prefere pe acest pământ stăpânirea românească, fără constrângere.

4. Un sentiment iredent, pe care nu-l pot avea în aceeași măsură ceilalți români, care n-au lăsat ca noi, rude, frați, surori dincolo de hotarele nedrepte, asupra cărora nouă nu ne este permisă tranzacția nici vremelnic.

Aceasta este, după părerea mea, bănățenismul. Aceasta este ceea ce cu românii de pretutindeni ne și unește, ne și separă. Ceea ce ne separă este un plus de românism, un românism mai pronunțat, superior, mai fără tocmeală, care nouă ne este impus. Eu am văzut în Vechiul Regat oameni decorați cu Mihai Viteazul, care au scuzat trădarea de patrie pentru utilități de partid. Noi supunem, trebuie să supunem și ideea de partid, ideii de naționalism și de patrie. Aceasta m-a făcut pe mine să întind mâna, în văzul tuturor, camaradului meu voluntar, Avram Imbroane, peste limita care mă separă de el, pentru înfăptuirea Mitropoliei și Universității bănățene. Cred că este o deosebire între aceasta și mâinile ce se întind pe ascuns între partide pentru comploturi împotriva șefilor politici.”

Sau la Congresul din 17 iunie (1934):

“Noi, toți am vrut să dăm ce-i mai bun în noi pentru Banat, dar am avut împotriva noastră un curent centralist, permanent ostil. Experiența s-a făcut în toate partidele. Noi n-am putut repara nici un drum. N-am putut restaura scaunul Mitropolitului din Timișoara, răsturnat de vitregia vremurilor. N-am putut să facem Universitatea Banatului din angrenajul căreia cu Seghedinul și Belgradul să rezulte triumful culturii românești. În România sunt 15 ani pierduți pentru noi, în vreme ce dușmanii n-au stat pe loc. Dacă pe Golgota datoriei împlinite, bilanțul luptelor mele înregistrează un crucificat, eu consimt orice răstignire pentru ideea pe care o reprezintă și o militez, dar nu mă plec.”

Pentru acestea, pentru Banat, Sever Bocu la 60 de ani, e în toiul luptei. A luptat și luptă pentru toți. Lupta lui a profitat tuturor, chiar dincolo de partid. În

virtutea unei inerții, dinamismul ideologiei bănățene a antrenat concepții de procedură și tratament în toate cadrele partidelor din Banat. Crezul d-lui Sever Bocu, crezul nostru, s-a înălțat stăvilă în fața evaziunilor și invaziilor. A susținut și susține un echilibru prin sacrificiu, în uriașa disproporție a unuia contra toți. Și va învinge!”

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 1-2.

*
* *

24. UNUL DIN BANATUL JUGOSLAV:

În numele acelor care nu au dreptul să vorbească

Dacă după Unirea cea Mare bucuriile au fost mari și cei care nu trebuiau să-și piardă capul în consumarea triumfului au uitat de cei care au rămas dincolo de frontiere cu nădejdi și visuri seculare prăbușite, noi nu putem uita numele singurului bărbat politic român care a mai păstrat o candelă cu lumina de nădejdi pentru soarta noastră și care, cu toate riscurile, a continuat să mai agite un stindard pentru destinul nostru, al celor rămași sub stăpânire străină. Românii din Banatul Jugoslav și Valea Timocului trăiesc, prin sărbătorirea d-lui Sever Bocu, sărbătorirea propriilor speranțe și pentru nădejdlile lor îl salută pe acela care mai are nădejdi în izbăvirea nedreptății care ne-a spintecat unitatea și ne-a sortit pieirea.

Istoria legată de viața noastră, a celor care n-avem dreptul să vorbim, nu va uita pe acela care nu ne uită. Și dacă elogiul nostru trebuie să rămâie fără nume și dangătul clopotelor din bisericile noastre nu poate răsună la sărbătorirea bănățeanului Sever Bocu, gândul și salutul nostru este cu atât mai pios și sărbătorec.

Vestul, V, 1934, nr. 1243, din 25 noiembrie, p. 4.

*
* *

25. Dr. NICOLAE CAPEȚIANU (fost voluntar)

Sever Bocu și Voluntarii

[...] ¹⁷ În afară de organizația militară, acțiunea noastră cerea și o organizație politică cu toate anexele ei și îndeosebi un organ politic unic al tuturor legiunelor, cel puțin în ceea ce privește ținta principală care era dărâmarea Austro-Ungariei.

Pentru acest organism, Marele Cartier General Român a trimis la Kiev – centru de acțiune a legiunei noastre și a celorlalți cehoslovaci și jugoslavi – mai mulți intelectuali probați, toți din Ardeal și Banat, fiecare având o anumită misiune.

Între aceștia a fost și SEVER BOCU.

Misiunea lui Sever Bocu a fost să organizeze presa în interiorul corpului și mijloacele de propagandă în afară și să reprezinte corpul în unitatea politică comună a tuturor legiunilor.

Evident, că acest rol a fost foarte important, concentrând deci firele principale ale acțiunii politice în interior și exterior, adică Ministru de Interne, Ministru de Externe și președenția Consiliului.

Bănățeanul Sever Bocu s'a achitat de această misiune istorică în mod glorios.

A fondat și organizat ziarul "*România Mare*", care a apărut la Kiev și care a fost redactat în mod excelent, ziar care servea și pentru propaganda de recrutare, dar tot atunci era și organul oficial și reprezentativ al iredentei românești.

"*România Mare*" n'a servit numai acel scop, ci și scopul trezirei basarabenilor și fortificarea lor, între cari s-a bucurat de o dragoste nebănuită.

În afară de aceasta, prin contactul direct cu reprezentanții cehoslovacilor și jugoslavilor, a contribuit mult la formarea organului de acțiune comună, precum și la planul de acțiune concentrată. În urma calităților lui distinse, a situației politice ponderată, atât prin importanța legiunei noastre, cât și prin a României, Sever Bocu a avut rolul de inițiator și s-a bucurat de mare trecere și autoritate, astfel, că spiritul lui a țesut toată acțiunea politică a celor 3 legiuni în colaborare.

Vizita D-lui Masaryk, Beneș și generalul Stefanik la Iași a fost inițiată, pregătită și desăvârșită de Sever Bocu, care a fost consilierul intim și apreciat al guvernului român în această chestiune a acțiunii iredente românești.

A fost la fel în calitatea avută de Cancelar al legiunei românești, inițiatorul și organizatorul și în fine participantul ponderos la Congresul tuturor națio-

nalităților din fosta Austro-Ungarie din 29 Noembrie 1917, ținut la Kiev, în care s-a desăvârșit unitatea de acțiune a popoarelor oprimăte și s'a hotărât lupta, până la ultima picătură, cu orice mijloace pentru dărâmarea Austro-Ungariei.

Sever Bocu, în calitatea avută și deci ca reprezentant al românilor, a luat parte și la Congresul naționalităților din Rusia ținut tot la Kiev (15 Septembrie 1917), unde ia cuvântul și prin cuvântarea sa se impune, fiind sărbătorit și câștigând prietenia cercurilor ucraineine.

Sever Bocu dezvoltă o activitate foarte prețioasă pentru interesele noastre în legătură cu Basarabia. Toți conducătorii ucraineini, apreciindu-l pe Bocu, dau corpului voluntarilor concurs nelimitat.

Bocu face mari eforturi în a angaja Ucraina în favorul nostru în ceea ce privește Basarabia, ceea ce ia și succes în parte.

Acțiunea României în ocuparea Basarabiei și salvarea ei este determinată și de Sever Bocu, care, cunoscând realitatea din Rusia, a fost consilier prețios la Iași și așa a împins și accelerat acțiunile militare în Basarabia, alături de alți voluntari, cari au muncit și jertfit mult pentru Basarabia.

Prietenia lui Sever Bocu cu ucrainenii, tactul și prevederea lui salvează și pe D-l Masaryk și legiunea cehoslovacă din conflictul izbucnit întră cehoslovaci și ucrainenii, ultimii aliați fiind cu bolșevicii, înfrâng pe Kerensky și pe cehi.

Prietenia lui Sever Bocu cu Petliura și ceilalți ucrainenii, precum și însușirile lui sufletești servesc cauza cehilor în mai multe ocazii.

Toate acestea dovedesc ceea ce am afirmat, că bănașanul Sever Bocu a fost la culmea misiunii lui, bucurându-se de respectul tuturor, care s-a resfrânt și asupra Corpului Voluntarilor Români.

Războiul civil din Rusia, constrângând conducerea Corpului Voluntarilor a veni în parte în Moldova și altă parte a merge spre Siberia pentru a continua acolo organizarea românilor, cari n-au mai putut fi aduși la Kiev formând Corpul din Siberia, iar o parte a trebuit să plece în apus; conducerea se trifurcă.

Grosul rămâne în Iași, o misiune pleacă în Siberia, în frunte cu Dr. Voicu Nițescu, iar ce-a mai importantă în Franța.

Evenimentele din Rusia și tragedia României impune această acțiune.

Sever Bocu pleacă la Paris, prin Rusia complet bolșevizată și dușmană, înfruntând moartea la fiecare pas.

La Paris, pentru a salvagarda interesele românești, se organizează Comitetul Național Român și mai apoi Guvernul Național Român în frunte cu Take Ionescu; Sever Bocu face parte din ambele, reprezentând Banatul.

Guvernul Român din Paris este recunoscut de toate marile puteri, Sever Bocu muncește muncă titanică și acolo în calitate de Ministru a guvernului român din Paris.

Vine apoi înfrângerea Germaniei, armistițiul și tratativele de pace.

Sever Bocu, în calitate de Consilier Technic a delegației românești, depune o muncă eroică pentru salvarea Banatului. Cartea lui, scrisă despre Banat, ajunge a fi izvor de autoritate în aplanarea conflictului cu Sârbii.

Pentru munca, curajul, jertfele și devotamentul lui, cercul electoral al Buziașului îl alege deputat pe Sever Bocu, voluntarul abea sosit de la Paris.

Camarazii voluntari mereu l-au secondat în activitatea lui de acas, iar începând cu anul 1922, l-au ales președintele lor mulți ani de-a rândul.

Sever Bocu, ajuns Ministru și în țară, nu uită pe voluntari, ci dă tot concursul său, din bunul lui suflet, oricărei acțiuni voluntărești și lui i se poate mulțumi în mare parte că în Banat s-a dat pământ foștilor voluntari muncitori de pământ.

Pentru toate aceste fapte mari ale lui Sever Bocu, în 1934, când – fără nici un motiv just - elemente politicianizate, elemente inconștiente, oameni cari n-au făcut nimic bun în viața lor și n-au jertfit nimic pentru acest neam românesc – s-au ridicat contra lui și l-au înjurat și i-au contestat locul social ocupat în acest Banat salvat și cu jertfa lui Sever Bocu; toți voluntarii bănățeni, cari i-au fost colaboratori, în acele grele vremuri și cari au muncit și sângerat cu el pentru România Mare, toți s-au ridicat și l-au apărât.

Voluntari Bănățeni ! Viața și faptele patriotice, curajul și devotamentul lui Sever Bocu, să vă fie pildă de urmat, sufletul lui nobil de aristocrat să Vă încălzească și inimile Voastre și să fiți cu toți mândrii de el.

Tot atunci însă să știți, că aveți sfânta datorie să-l apărați de câte ori se va ridica mocirla contra lui; pentru că – durere - dar în țara românească aceia cari au muncit pentru ea, cari au sângerat pentru ea, cari au dat și jertfit totul pentru ea, ACEIA N-AU LOC ÎN EA; pentru că foștii trădători și traficanții lași, precum și stârpiturile cocoțate de prostie și meschine interese fac totul ca foștii voluntari să fie înproșcați cu noroi și înlăturați din tot locul, pentru ca plodul lor de păduchi, care n-are nici țară, nici neam, nici omenie să poată nepădi și să sugă toată vloga acestui popor nefericit.

Cine a avut curajul, ca benevol să-și ofere și viața și să o dea, acela trebuie stimat, ocrotit, venerat și pus în fruntea treburilor acestei țări și dat ca exemplu viu tuturor.

În toate țările civilizate, cu un grad de cultură oarecare și de civilizație chiar rudimentară așa se face, că oamenii verificați la vremuri grele, sunt prețuiți.

Numai la noi nu e așa ! Numai la noi inculții, imoralii, incapabilii, trădătorii și veneticii conduc, taie și spânzură; iar cei buni, tânjesc în grea mizerie aruncați

la o parte și dați uitării, ei având un mare cusur, au o aureolă, a faptelor lor mari și frumoase, care umbrește “plodul”.

Pâna când tot așa ?!

Dr. NICOLAE CĂPEȚIANU
advocat, fost voluntar

Calendarul “Voința Banatului” pe anul 1935 întocmit de dr. Ciorman, Timișoara, 1935.

*
* *

26. Dr. AUGUSTIN PACHA:

Administratorul Apostolic – Timișoara:
Nr. 267/1930

Exceleanța Voastră,
Domnule Ministru !

Cu profund respect și cu toată încrederea salut pe Excelența Voastră în fruntea Directoratului Regional din Timișoara.

Dieceza mea cuprinde județele: Timiș-Torontal, Caraș-Severin și Arad. Numărul credincioșilor mei e 450.000 de suflete, cu îngrijirea cărora se ocupă 203 preoți. În munca noastră suntem ajutați de 50 călugări și de 458 călugărițe.

Din experiența personală, cunoaște Excelența Voastră regiunea aceasta; nu e mai puțin cunoscut câte interese ale Statului se leagă de ea. Cunoscând și poporul meu, știți că acesta e muncitor, pașnic și-și îndeplinește credincios datorițele față de Statul român. Acest popor merită sprijinul, cât se poate (de) puternic al Statului, pe care îl speră prin Excelența Voastră. Noi, catolicii, pe baza Legii domnului nostru Iisus Christos și a învățăturii apostolilor săi, credem și mărturisim că autoritățile civile sunt orânduite de Dumnezeu și cârmuiesc în numele lui poporul.

Oferindu-Vă, cu profund respect, sprijinul și fidelitatea Diecezei mele, vă rog de a primi în bunăvoința Excelenței Voastre pe poporul meu, cu preoții și călugării mei, pe călugărițele mele, parohiile, bisericile și școlile mele; binevoiți a-i apăra în nevoi, a ne sprijini pe toți în realizarea intențiilor noastre.

Asigurându-Vă de cele mai sincere considerațiuni, sunt cu tot respectul al Excelenței Voastre devotat.

Timișoara, la 17 ianuarie 1930

*Dr. Augustin Pacha
Episcop, Administrator Apostolic*

Arhivele Naționale, Direcția jud. Timiș, fond *Directorat VII Ministerial*, dosar 36/1930, f. 1-2.

*
* *

27. OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU – fost ministru

Sever Bocu:

Un luptător care a avut parte de biruințe și de înfrângeri, care cunoaște farmecul muncii intelectuale neîntrerupte pentru o credință și amărăciunea poticnelilor pricinuite de răutatea și invidia omenească.

L-am întâlnit ca tovarăș al scăpărătorului Ion Russu-Șirianu de la “*Tribuna*” din Arad, care, pe atunci, stătea sub anumite influențe venite din Vechiul Regat și căreia îi trimiteam și eu articole când eram student la Universitatea din București, la îndemnul lui Ilarie Chendi. Ce figură frumoasă de flăcău era Bocu, când l-am cunoscut. Ce brad de om. Era o plăcere să-i măsoari statura înaltă, chipeșă și să-i privești fața oacheșă, frumos tăiată, cu buze cărnoase, pasionate și luminată de niște ochi mari, visători, când blânzi, ca a unui copil, când plini de fulgere, ca a unui gladiator.

După ce ne-am împrietenit, am descoperit un suflet neastâmpărat, înzestrat cu o energie inepuizabilă, un visător fanatic care își sacrifică chiar și viața pentru o credință, o fire dâră, care cu cât întâmpina mai multe dificultăți cu atât e mai îndărătnică, mai hotărâtă să ajungă la biruință. Așa era în tinerețe, când a târnosit Casa culturală în plin centru al Aradului unguresc și așa e și acum la bătrânețe, când se framântă să înalțe și să împodobească lăcașuri de rugăciuni sau monumente de pomenire pentru luptătorii de odinioară de origine din Banat.

Spiritul creator a lui Sever Bocu n-a cunoscut nici odihnă și nici jertfă. A fost și a rămas un risipitor de energie pentru interesele obștei.

Când eram tineri, sub treizeci de ani, eu la “*Luceafărul*” și la Consulatul general al României din Budapesta, iar el la “*Tribuna*” din Arad, *ungurii credeau că e o crimă să stai de vorbă cu dânsul. Primul ministru, contele Ștefan Tisza, s-a plâns șefului meu, că am întâlniri cu Ion Russu-Șirianu și cu Sever Bocu, cunoscuți iredentiști.* Consulul îmi atrăsese atențiunea asupra plângerilor guvernului ungar împotriva mea, dar nu-mi spusese ce cuprind. Documentele le-am găsit abia acum, în România Mare, la o rudă a decedatului Consul Cuciureanu și le public în alt volum. Ele sunt caracteristice pentru atmosfera în care ne zbuciumam. Niște tineri, abia intrați în viață, erau periculoși pentru existența statului ungar și-i ținea în evidență însuși Contele Tisza, prim-ministrul țării.

Mai târziu mă întâlneam tot mai des cu Bocu, fie la Budapesta, fie la întrunirile culturale, fie la București. Pe Bocu îl găseai pretutindeni unde palpita viața românească. În concepția noastră, lupta pe teren cultural și politic era una singură și nedespărțită, ori unde se dădea, în Vechiul Regat, în Bucovina, în Basarabia sau Macedonia. Noi eram în legături cu oameni din toate părțile românismului. Pentru noi, neamul românesc era o unitate pe care granițele îl despărteau numai vremelnice. Sufletul nostru nu cunoștea granițe. Așa am rămas și după războiul de întregire. Acum, la 60 de ani, l-am prins pe Bocu cetind noi informații despre românii din Serbia și despre istro-români.

Credința în neam ședea de-a dreapta credinței în Tatăl ceresc în sufletele noastre. În *ocinașele* pe care le rosteam seara și dimineața, la sfârșit adăugam: “Mântuiește-ne Doamne, de cel rău și de toți vrășmașii neamului nostru.” În pelerinările lui, Sever s-a oprit odată mai multă vreme la Sinaia. Nu știa nimeni dintre noi ce taină îl leagă de cuibul de vară al Regelui Carol și al Reginei Carmen Sylva. Îl bănuiam că pune la cale vre-o năzdrăvănie politică. Deodată, a apărut în Ardeal ținând la braț o fermecătoare ființă. Cine n-a văzut pe Marilina, adusă proaspătă din Sinaia la Arad și megând alături de Sever, nu știe ce-i o pereche de oameni frumoși și potriviți.

Coana Marilina – cum îi ziceam – era o arătare după care se întorceau toate privirile, ca după eroina războiului troian. Când trecea pe străzile Aradului, se îmblânzeau și unгурii cei mai turbați, se opreau în loc, își răsuceau mustățile și murmurau, în graiul lor barbar, vorbe de admirație. Sufletul coanei Marilina era tot așa de frumos și de aproape înrudit cu al lui Sever. Același neastâmpăr, aceeași dragoste de muncă și aceleași bucurii când se putea săvârși o faptă bună. Bocu realizase Unirea cu Vechiul Regat pe cale matrimonială, când nici nu visase că Aradul va aparține României. La fel făcusem și eu.

Dar nu știu cum a împărțit Dumnezeu dreptatea în lumea asta plină de greșeli, că Bocu n-a prea avut parte de ea. *Îmi aduc aminte de zilele, când*

“Tribuna” a fost distrusă și când a fost silit să ia toiagul pribegiei în mână cu întreaga lui familie. E un capitol dureros din istoria politică a Ardealului asupra căruia nu pot să mă opresc. I-am văzut pe soții Bocu lucrând, zi și noapte, învingând greutăți uriașe, ca să-și creeze o nouă existență, pe malul Mării Negre, la Techirghiol. Acolo am admirat energia coanei Marilina, care întrecuse pe cea a lui Sever. Dragostea unei femei hotărâte, face minuni. Minunea am văzut-o cu ochii: splendidul hotel de la Techirghiol, pe care numai soții Bocu știu cu ce jertfe l-au ridicat, ca după un an și jumătate să fie dăruit de artileria bulgară și pustiit de trupele dușmane năvălitoare sub comanda feldmareșalului Mackensen. Singura lor mângâiere a fost a biblicului Iov: Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat.

Sever Bocu, la fel ca atâția intelectuali din Ardeal, care au luptat și pățimit pentru întruparea idealului național, scăpând cu zile din vârtoarea războiului, credea că a ajuns la limanul liniștii și fericirii. Ce iluzie! Nici unul dintre noi n-am dorit să dormim pe laurii trecutului, să huzurim în situații închinată odihnei, fiindcă noi nu concepem viața fără să fie închinată muncii creatoare, dar nici nu ne-am închipuit că tot ce a avut Ardealul mai curat, mai bun și mai distins să fie împrăștiat cu noroiul calomniilor triviale în fericita Românie Mare.¹⁸

Iată pe Bocu, ajuns la bătrânețe, tăvălit în procese¹⁹, insultat ca un netrebnic și exclus din partidul în care s-a născut și în care a militat o viață întreagă. Asta-i răsplata unei vieți de muncă neîntreruptă și a unei credințe fără prihană.

Ce urâtă și nedreaptă e viața.

Și totuși trebuie să o trăim.

Nov. 1934

Vestul, V, 1934, nr. 1266, din 29 decembrie, p. 1.

*
* *

28. SCRISOAREA D.LUI DR. ION SUCIU, fost ministru

Chișineu – Criș, 27.XI.1934

Dragă Sever,

Pe noi ne leagă, oricât ne-am contrariat vreodată în cursul vieții, amintiri comune pe care singur moartea le va putea distruge.

Ori, pot eu să-mi invoc în memorie cercul familiar al părinților mei din vremea copilăriei și tinereței, fără să nu se ivească în fața ochilor mei sufletești și scumpii D.tale părinți, tatăl D.tale neuitat, prietenul meu drag, care s-a coborât în mormânt atât de tânăr. Și sunt sigur că de câte ori vei arunca și D.ta o reprivire spre căminul de odinioară al părinților D.tale din Șiștarovăț – nu se poate să nu Ți se ivească înaintea ochilor sufletești imaginea nănașei Vuța și cea a nașului Milentie, prietenii nedespărțiți ai părinților D.tale, care, cu ei dimpreună – 4 părinți - Țeseau visurile asupra viitorului copiilor lor.

De aceea, acum, când mă pomenii, că nici D.ta nu glumești, ci dai fără pierderi de minute și secunde, înainte, atingând vârsta de 60 ani, imediat mi s-a ivit vedenia din 1874. Vedeam pe tânărul și atât de simpaticul D.tale tată, cu brâul lui național și bărbia á la Cezar, vedeam pe dulcea D.tale mamă, tânără, frumoasă, fericită și vedeam pe părinții mei, alături de ei, împărtășind bucuria părinților d.tale din toată inima lor.

Iată de ce lacrimile ce m-au năpădit pe urma acestor amintiri, le împart, în proporție dreaptă, asupra tuturor participanților, ca dedicație duioasă. Și fidel trecutului, acum, când ai pornit spre anii 70 – 80, nu-ți pot dori alta decât: desfăcut de agitațiile sufletești, care *nemeritat te consumi*, să-ți afli în cercul D.tale familiar și în acel al scumpei Ligii, liniștea sufletească, atât de necesară omului trecut peste pragul celor 6(șase) decenii de viață. Salutându-te cu drag și sărutând mâinile mult stimatei Doamne, rămân al D.tale, Dr. *Ioan Suciu*.

Vestul, V, 1934, nr. 1265, din 25 decembrie, p. 8.

*
* * *

29. SCRISOAREA D. DR. PETRU GROZA, fost ministru.

Deva, 29 noiembrie 1934

Frate Sever,

Vechiul meu prieten și camarad de școală, dr. Otto Roth, îmi scrie, între altele, de atitudinea frumoasă pe care a avut-o Maniu față de Tine, menționând și faptul că, concomitent cu serbările Babeș²⁰, ai împlinit al 60 – lea an al vieții Tale. Trecând peste manifestația de prietenie a d.lui Maniu, mă opresc la aceasta din urmă noutate pe care lumea o înregistrează fără cruțare. Eu nu mă pronunț de

un timp încoace asupra vârstei mele și n-am nimic de zis dacă acest detaliu scapă contemporanilor mei de ambele sexe.

Tu însă prea te-ai adâncit în frământările politice de zi decât ca să scapi controlului. Prieteni și dușmani înregistrează tot. Trec și peste dușmani, al căror număr desminte total vârsta Ta, certificând o tinerească luptă, și mă opresc la prieteni, căutându-mi acolo un loc modest în șirul tot atât de lung, și mă asociez cu toată dragostea la urările lor de bine, de multă, viguroasă sănătate, *frate Sever*. În vederea acestor zile de sărbători bănațene și a emoțiilor Tale jubiliare, am rămas dator cu continuarea conversației noastre din București, pe lângă toată aprecierea a problemei puse de Tine. Voi reveni însă la timp, căutând să ne vedem, așa cum am contemplat.

Poate întâmplările din jurul nostru, clarificarea lucrurilor și oamenilor care ne încurcă, tulburând o clară vedere, vor colabora la ușurarea hotărârei pe care o vom lua. Pozitivă sau negativă, această hotărâre este inoperantă în sentimentele noastre personale, pe care împreună cu Any o păstrăm pentru D.na Marilina Bocu și Tine, dorind și nădăjduind că împlinirea anilor să Vă găsească pe ambii în aceeași armonioasă atmosferă în care Vă știam întotdeauna.

Vestul, V, 1934, nr. 1265, din 25 decembrie, p. 8.

*
* *

30. **ION CLOPOȚEL**, președintele Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat.

Domnului

SEVER BOCU, membru de onoare a Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat

Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat din prilejul aniversării sexagenare Vă urează tinereță fără batrâneță, în spiritul viguros al vechei și avântatei ziaristice arădane, al cărei reprezentant glorios ați fost.

I. Clopoțel, președinte

Vestul, V, 1934, nr. 1265, din 25 decembrie, p. 8.

*
* *

31. BĂNĂȚENII – AMERICANI

Detroit, Michigan

Domnule Sever Bocu,

Cu prilejul aniversării a 60 ani, Bănățenii – Americani

Vă urează viață îndelungată ca să puteți duce la bun sfârșit munca titanică întreprinsă în interesul Banatului, ca adevărat și întreg reprezentant al Lui.

*Dr. Traian Leucuția
Părinte Ștefan Oprean*

Vestul, V, 1934, nr. 1265, din 25 decembrie, p. 8.

*
* *

32. DORU A. IMBROANE – în “*Generația Nouă*” organ de presă al tineretului P.N. Liberal

Articolul “*În gardă bănățeni*” – fragmente

[...] Sever Bocu, pentru noi tinerii bănățeni – trecând peste inerentele greșeli omenеști – s-a înscris în istoria dezrobirii noastre și este printre puținii noștri conducători care, în mod efectiv și benevol, și-a sacrificat cei mai frumoși ani din viață întru realizarea acestui ideal. Cine-i cunoaște trecutul, timpul de la “*Tribuna*”, activitatea din timpul neutralității în Vechiul Regat, contribuția în recrutarea voluntarilor din stepele Rusiei, nu va putea deci înțelege rostul sacrificării sale²¹ și cu atât mai puțin înlocuirea sa cu câteva existențe întunecate, care n-au nimic comun cu noi și mai ales nu ne cunosc bucuriile și durerile noastre. Crede oare dl. Vaida și acoliții săi județeni, de aceeași sorginte, că vor putea să conducă acest județ cu o organizație ai cărei membrii intelectuali, în mare majoritate, sunt rătăciți pe aici, iar restul au fost absenți și străini de străduințele noastre istorice. Noi suntem siguri că nu! Și în marginele unei depline și simțite obiectivități, noi afirmăm că, prin această schimbare a fizionomiei organizației național-țărăniste din Timiș-Torontal, acela care pierde nu este Sever Bocu ci, dimpotrivă, este chiar partidul național-țărănesc, care avea în dânsul, la granița de vest, un pivot indestructibil.

Dacă ar fi să cercetăm motivele care au determinat această schimbare, ne vom convinge că ele sunt numai *aparente, neîntemeiate* și că fondul subiectiv al acțiunii rezidă tocmai în intențiunea exclusivistă a celor “*de dincolo*”²² de a extermina valorile și energiile noastre consacrate. Sever Bocu a fost acuzat, în principal, de lipsă de moralitate în viața publică. Apoi, chiar dacă ar fi să admitem în mod ipotetic că acest cap de acuzare corespunde realităților, greșelile sale sunt infime față de cele ale “moralilor” săi purificatori. Se mai invocă motivul unei abateri de la programul partidului, prin militarea “revizionismului”²³ față de o anumită putere aliată. Este un motiv mai grav, pe care însă nu-l putem aprecia decât noi, băănățenii, care simțim împreună cu frații noștri rămași peste hotare. Și noi nu putem renunța la implacabilele sentimente ce le nutrim față de acești frați, de dragul nici unui program politic, chiar dacă ne-ar costa mai mult decât riscul pierderii unei efemere situațiuni politice.

Mai este acuzat, în fine, de neglijarea popularității partidului. Apoi, să ne ierte conducerea acestui partid dacă vom afirma că este perfect eronată în această aserțiune. Ea trebuie să știe mai bine ca oricine că votul oscilează și, din propria ei experiență, trebuie să fi constatat că popularitatea nu este o constantă, ci, dimpotrivă, ea variază în raport cu greșelile comise – nu atât de Sever Bocu – cât tocmai de “ilustrii” ei reprezentanți. Și trebuie să mai știe un lucru această conducere că *valoarea lui Sever Bocu nu se cântărește cu unități electorale*, după cum nimeni în această țară nu s-a încumetat vreodată să știrbească ceva din personalitatea mareșalului Averescu, bazat pe dezastruoasele rezultate ale ultimului sufragiu general.

Deci, în concluzie, toate preținsele motive cad ca *nefondate* și subzistă, în mod evident și strigător, afirmațiunea noastră inițială că *se urmărește, în mod sistematic, înlocuirea conducătorilor noștri emeriți* prin elemente hrăpărețe, aventuriere și dornice de a se lăfăi în situațiuni ce nu le compet.

Față de această acțiune de anihilare a puterilor noastre proprii și de înglobare a Banatului, *sub formă de colonie*, la o provincie ce nu ne poate fi nici odată superioară în raportul de forțe intelectuale, dar mai ales naționale, riposta noastră legitimă este: *Bănățeni, strângeți-vă rândurile și răspundeți celor ce vor să vă ucidă fiii, ca haitele de lupi înfometaji, așa cum veți găsi de cuviință!*

Vestul, V, 1934, nr. 1147, din 27 iunie, p. 2.

33. TRIUMFALA PRIMIRE A D.LUI SEVER BOCU - MINISTRUL BANATULUI ÎN LIPOVA

Reîntorcerea pentru câteva zile în județul Timiș-Torontal a d.lui. Sever Bocu, ministrul Banatului, a prilejuit populației orașului Lipova și comunelor înconjurătoare să primească în mod triumfal pe acela în mâinile căruia Înalta Regență și guvernul au încredințat conducerea trebilor acestei mândre și frumoase provincii.

În ziua de 22 noiembrie (1928) gara Radna, stația de debarcare pentru orașul Lipova, unde ministrul Banatului își are locuința și familia, era o mare de oameni. Pavoazăta cu drapele naționale și flori, gara Radna îmbrăcase haina de mare sărbătoare. Se găseau întru întâmpinarea d-lui ministru Bocu câteva mii de oameni, cu coruri, fanfare și autoritățile din plasa Lipova. La ora 2(14), când trenul care venea dinspre București și-a făcut intrarea în gara Radna, mulțimea izbucnește în puternice urale și aclamațiuni. Corurile și fanfarele intonează imnuri patriotice. O delegație de fete din Asociația tinerelor fete din Banat oferă flori ministrului Banatului, care, adânc emoționat de grandioasa primire, nu știa cum să mulțumească. D. Mișa Vasiescu, fost deputat, în numele populației din plasa Lipova, salută pe d. ministru Bocu, asigurându-l de încrederea și dragostea bănașenilor. Se formează apoi un lung cortegiu în frunte cu trăsură trasă de 4 cai și împodobită cu crisanteme, în care luase loc d. Sever Bocu împreună cu Doamna. Cortegiul este precedat și flancat de țărani călări, îmbrăcați în haine naționale. Pe tot drumul, populația română și minoritară aclamă și aruncă flori în calea ministrului. La podul de fier de peste Mureș, care servește de intrare în oraș și unde se ridicase un impozant arc de triumf, se găseau autoritățile administrative, în frunte cu primpretorul plasei. După salutul de bună venire, cortegiul se îndreaptă spre locuința bătrânei mame a d-lui ministru, care a ținut ca primul drum să-l facă la aceia care i-a îndreptat pașii în lume.

Întreaga mulțime merge apoi la locuința noului ministru, unde timp de 2 (două) ceasuri manifestează pentru distinsul lor concetățean. D. Sever Bocu, ministrul Banatului, a vorbit de la fereastra locuinței sale, mulțumind tuturor pentru primirea făcută și promițându-le că atât guvernul cât și d-sa vor căuta să lucreze numai spre binele poporului.

Voința Banatului, VII, 1928, nr. 48, din 25 noiembrie, p. 1.

NOTE

1. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol.I, *Memorii*, Timișoara, 1939, pg. 156-157;
2. Sever Bocu are o contribuție esențială la organizarea unor mari întruniri publice la București și Alba Iulia în anul 1928 pentru a grăbi demisia guvernului liberal.
3. Este o evidentă exagerare.
4. În presa unor partide aflate în opoziție cu Partidul Național Țărănesc au apărut numeroase articole sau referiri critice la adresa lui Sever Bocu. Majoritatea se încadrează în practicile politicianiste, fiind în cele mai multe cazuri, lipsite de temei și adevăr. Temperament aprins, neobosit susținător al intereselor Banatului și Transilvaniei, adeseori neglijate de politicienii Vechiului Regat, aprig pledant al principiului descentralizării administrative, Sever Bocu și-a creat multiple adversități în rândul unor oameni politici ai timpului, deranjați de intrasigența sa. În acest context, mai puțin clare ne apar acuzațiile repetate, pornite de la Biblioteca Municipală Timișoara, sub motivul că Sever Bocu nu a restituit un număr de cărți pe care le-a împrumutat în anul 1919. La o asemenea acuzație din 20 octombrie 1931, Sever Bocu răspunde: "Pe câte știu, vi le-am restituit în vreo trei sau patru rânduri, ne mai rămânând la mine, decât poate câteva reviste, fără însemnătate, și din care, știu, că ați avut dublure sau chiar exemplare mai multe. Din când în când, însă, când voiți să-mi fiți dezagreabili, repetați această cerere, sunt convinși fără a cerceta măcar. Vă rog să comunicați celor care vă inspiră că la mine nu mai aveți cărți, numai în cazul dacă poate nu le-ați șters din evidență pe cele restituite". (Apud, Mihai Ianculescu, *Biblioteca Municipală Timișoara*, Timișoara, 1972, p.47 - 48). Credem că, acum, este dificil de apreciat și concluzionat cât adevăr sau câte interese politice se ascundeau sub acest diferend. Atrage, totuși, atenția faptul că acuzațiile menționate se produc tocmai în perioada celor mai dure atacuri politice împotriva lui Sever Bocu în anii 1922, 1924, 1931, 1934. Judecând, fără părtinire, este greu de acceptat că o personalitate politică și culturală de nivelul lui Sever Bocu și care se știa "monitorizat" fără milă de adversarii politici, posesor al unei biblioteci cu peste 10.000 volume, dintre care și exemplare tipărite în secolele XVII și XVIII, și-ar fi îngăduit greșeala de a nu restitui câteva zeci de cărți împrumutate de la o bibliotecă publică orășenească.
5. În anii 1933-1934 s-a ajuns la o criză internă în cadrul P.N.Ț. datorită accentuării diferențelor de opinii între gruparea susținătoare a liniei politice promovate de Iuliu Maniu și cea a lui Alexandru Vaida. Sever Bocu a fost un apropiat colaborator și un constant discipol al marelui om politic Iuliu Maniu. În 1934 presa de orientare vaidistă declanșează o adevărată campanie împotriva lui Sever Bocu, pentru a-l discredita în opinia publică bănățeană. În 17 iunie 1934 s-a regizat un Congres al organizației județene Timiș-Torontal a P.N.Ț. pentru a impune înlocuirea lui Sever Bocu de la președenția acesteia. A fost "ales" președinte Alexandru Vaida, însă după consfătuirea de la Sovata (2 septembrie 1934) a fruntașilor P.N.Ț. în toamna anului 1934, Sever Bocu revine la conducerea organizației P.N.Ț. din județul Timiș-Torontal. Pentru a exemplifica afirmațiile de mai sus prezentăm un fragment din articolul "O eră nouă" publicat de ziarul "*Țara*", organ de presă al grupării vaidiste, în 8 iulie 1934:

- “S-a scris în ultimul timp în toată presa românească, cea chemată și nechemată, că în organizația Partidului Național Țărănesc din jud. Timiș-Torontal și-au făcut loc grave frământări. S-a scris că frământările au culminat prin înființarea a două tabere adverse. Nu au fost frământări, ci o evoluție firească a elementelor de valoare din organizație, spre o purificare de elementele care constituiau o cangrenă morală și politică. Și în goana după desăvârșire s-a lovit de rezistența unui om. Unui singur om - Sever Bocu. De pe urma acestei lovituri nu a avut nimic de suferit. Omul a căzut sub presiunea propriilor lui păcate, organizația a mers mai departe, a evoluat, și-a multiplicat forțele. În sfârșit, o organizație puternică. Un om a căzut. Dar ce înseamnă un om față de mii și mii care caută un punct de reper în cinste ? Firește, nimic. Precum nici căderea unei stele nu aduce întuneric. Atunci, de ce atâta caz ? Fenomenul acesta poate fi numit politic ? Își găsește explicație numai în setea de reînălțare pe niște principii absurde. (*“Țara”*, III, 1934, nr. 130 din 8 iulie, p. 1.). Deși în activitatea lui Sever Bocu au existat și erori, este evidentă intenția redacției acestui ziar vaidist de a le prezenta exagerat și a discredita personalitatea lui Sever Bocu.
6. În anii 1933 și 1934, Sever Bocu a organizat mai multe acțiuni culturale de răsunet (ridicarea monumentului lui Vincențiu Babeș ș.a.), care au beneficiat de o masivă susținere din partea populației bănățene. A fost, de fapt, un răspuns ferm dat denigratorilor omului politic Sever Bocu.
 7. Aceeași semnificație au manifestările de simpatie și prețuire din noiembrie 1934, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani. Pe lângă scurtele articole scrise de proeminenți oameni de cultură, ziarul *“Vestul”* a publicat un lung șir de telegrame de felicitare și susținere trimise de zeci de personalități sau organizații culturale și politice, între care menționăm: av. I. Subțire; fam. Zaharia Boilă; prof. Ctin Nedelcu; dr. Cornel Lazăr; prof. I. Georgescu (București); protopop Cismaș (Buziaș); dr. Valeriu Hetcov (Vinga); dr. Tripa (Sânicolaul Mare); Iosif Albu (Ghiroda); Maria Bara (Oravița); Liviu Iuga (Timișoara); preot Lugojanu (Izvin) etc.
 8. Se referă la perioada regimului dualist austro-ungar.
 9. La Conferința de Pace de la Paris din anul 1919, Sever Bocu a susținut, cu argumente istorice și etnice, poziția lui Ion I.C. Brătianu privind respectarea integrității Banatului istoric și recunoașterea Unirii sale cu România. Va declara, în toată perioada interbelică, că s-a făcut o mare nedreptate României prin dezmembrarea Banatului istoric. A militat, fără reținere, pentru respectarea Tratatelor de Pace, a condamnat revizionismul promovat de unele state vecine, dar nu a renunțat să critice împărțirea Banatului. Perseverența lui Sever Bocu în această problemă se explică prin dorința de a determina oficialitățile României să intervină cu fermitate în apărarea intereselor sutelor de mii de români rămași în afara granițelor țării.
 10. În 22 noiembrie 1934, Iuliu Maniu a participat la manifestările de la Lipova, prilejuate de sărbătorirea lui Sever Bocu.
 11. Biserica ortodoxă română din Lipova.
 12. La Conferința de Pace din 1919.
 13. Omul politic.

14. Emanuil Ungurianu (1845 – 1929), important susținător, moral și material, a culturii bănățene și al progresului economic din Banat.
15. Se referă la acuzațiile aduse de guvernarea Iorga – Argetoianu. În urma ordinului Nr. 13462 K/7 iulie 1931 dat de Ministrul de Interne C. tin Argetoianu, a început o urmărire penală împotriva lui Sever Bocu privind “modul în care a întrebuințat și justificat fondurile” care au fost la dispoziția Directoratului VII Ministerial și alte presupuse nereguli săvârșite de acesta. Este acuzat că a dispus tipărirea carnetelor de identitate ale locuitorilor la “Tipografia Românească” din Timișoara pe care o conducea; că a dat altă destinație unei sume de bani oferită de Primăria Lipova pentru terminarea lucrărilor la Internatul Liceului Comercial din Lipova; că din fondurile Directoratului a finanțat cu 3.051.782 lei repararea Bisericii ortodoxe române din Lipova; că a cumpărat un număr de medalii jubiliare realizate cu prilejul aniversării a zece ani de la Marea Unire; că a cheltuit inoportun (pe mobilier, instalații) fondurile Directoratului VII Ministerial; că nu s-a preocupat de ținerea unei evidențe clare privind utilizarea acestor fonduri etc. (Cf. Arhivele Naționale, Direcția jud. Timiș, fond *Directorat VII Ministerial*, dosar 231/1931, f. 1 – 168.). Acuzațiile menționate au fost cercetate de Parchet, dovedindu-se netemeinicia lor. După doi ani de șicane, urmărirea penală a încetat.
16. Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I, *Memorii*, Timișoara, 1939, p. 158.
17. Autorul prezintă un scurt istoric al acțiunilor întreprinse pentru constituirea unităților de voluntari. Amintește lagărul de prizonieri români de la Darnița; formarea primei mari unități de voluntari și depunerea jurământului la Iași (7 iunie 1917) în prezența Regelui Ferdinand I.
18. Octavian C. Tăslăuanu, exprimă un punct de vedere comun multor frunțași ai românilor bănățeni și ardeleni, care au avut un rol important în mișcarea națională până la Marea Unire din 1918 și care, în perioada interbelică, nu s-au putut adapta – sau nu au vrut să o facă – practicilor politicianiste ale Vechiului Regat, preferând să fie marginalizați în viața publică.
19. Se referă la procesele intentate lui Sever Bocu de adversarii politici (vezi nota 15). După repetate audieri și confruntări, în care omul politic bănățean a fost supus unei hărțuiri necruțătoare, Tribunalul din Arad, care a preluat dosarele penale, l-a achitat pe Sever Bocu în anul 1934, recunoscând netemeinicia și falsitatea acuzațiilor aduse de adversari. Acțiunile respective vor marca puternic pe Sever Bocu și familia sa, dar acesta nu va renunța să susțină evoluția democratică a României și respectarea locuitorilor din provinciile Unite cu Țara în 1918.
20. În noiembrie 1934, la Timișoara, din inițiativa lui Sever Bocu, s-a ridicat în centrul orașului monumentul cu bustul lui Vincențiu Babeș. La dezvelirea și sfințirea monumentului au participat Iuliu Maniu și alți frunțași ai P.N.Ț. După evenimentul respectiv, la Lipova, a fost sărbătorit Sever Bocu, cu prilejul împlinirii a șase decenii de viață.
21. Se referă la aceleași intenții de îndepărtare a lui Sever Bocu de la conducerea organizației P.N.Ț. din județul Timiș-Torontal. Este deosebit de sugestiv acest articol scris de un reprezentant de frunte al tinerilor liberali bănățeni.

22. Referire la politicienii din Vechiul Regat.
23. Sever Bocu a condamnat mereu dezmembrarea *Banatului istoric* la Conferința de Pace; a susținut că România să nu încheie un tratat de alianță cu Regatul Jugoslaviei atâta timp cât drepturile românilor de pe teritoriul acestei țări nu erau garantate și respectate. Nu a pretins revizuirea Tratatelor de Pace, ci găsirea unor posibilități reale pentru apărarea identității naționale a românilor din Regatul Jugoslav. Adversarii politici l-au etichetat ca “revizionist”. În realitate, Sever Bocu a fost unul din cei mai vehemenți critici ai politicii statelor revizioniste.

MARILINA BOCU: DIN CARTEA VIEȚII NOASTRE. VIAȚA ȘI SFÂRȘITUL VIEȚII LUI SEVER BOCU

În mai 1950 Sever Bocu a fost arestat de Securitatea Comunistă. Întemnițat la închisoarea din Sighet, Sever Bocu decedează aici, probabil, în ianuarie 1951, cum rezultă din actul oficial. După arestarea sa, Marilina Bocu, împreună cu cei doi nepoți minori, Constantin și Petre, vor fi scoși din vechea lor casă din Lipova și deportați într-o localitate din Moldova, unde vor avea domiciliu obligatoriu. După ani de necruțătoare persecuții din partea autorităților comuniste, Marilina Bocu, soția distinsului om politic Sever Bocu, împreună cu nepoții săi, vor reuși să părăsească România Socialistă. Nu cunoaștem, în detaliu, împrejurările acestui eveniment petrecut pe la mijlocul “obsedantului” deceniu (anii '50). Știm că fiica soților Bocu, Lygia-Valeria, căsătorită Georgescu, a reușit să părăsească România la puțin timp de la închierea celui de al doilea război mondial, stabilindu-se în S.U.A. O telegramă din 10 noiembrie 1956, în termeni calzi, amicali, pe care o reproducem, trimisă de Dwight D. Eisenhower, președintele S.U.A., doamnei Georgescu, fiica lui Sever Bocu, ne îngăduie să presupunem că intervențiile pentru scoaterea Marilinei Bocu și a nepoților ei din lagărul comunist au fost importante, pornind, probabil, chiar de la Casa Albă.

După stabilirea în străinătate, ca emigrantă politic, Marilina Bocu începe redactarea *memoriilor* sale, presupunem că în anul 1957, după cum rezultă din însemnarea pe foaia de început a manuscrisului său: *Marilina Bocu, Bourmouth (la Mare, în Anglia), 25 octombrie 1957. Ajunul Sfântului Dumitru*. Se încheie în 1961, la vârsta de peste 70 de ani, cum menționează în scrisoarea din 16 martie 1961 expediată nepotului său, Constantin, stabilit în S.U.A., alături de părinți.

Memoriile, de fapt însemnările Marilinei Bocu, insuficient finisate literar, scrise după îndelungate suferințe și traume morale provocate de autoritățile comuniste, sunt, totuși, în multe privințe, zguduitoare prin informațiile cuprinse, de certă valoare istorică. Descrierea arestării lui Sever Bocu, a percheziției care i-a urmat, terminată prin distrugerea irecuperabilă a valorilor etnografice, de

străveche artă țărănească, din expoziția-muzeu organizată în propria casă din Lipova, suferințele morale îndurate în anii deportării, rămân pagini de antologie pentru definirea regimului comunist din România. Deși mai mult marcate de umbrele trecerii timpului, de nostalgia anilor de tinerețe, și, firesc, de un anumit subiectivism romantic, paginile consacrate amintirilor legate de anii 1907-1912 petrecuți la Arad, sunt, totuși, valoroase prin unele amănunte și precizări referitoare la viața publică arădeană și mișcarea națională din Banat și Transilvania, în care Sever Bocu a fost puternic implicat.

Reproducem fragmentele semnificative din filele manuscrise ale acestor valoroase însemnări, cu convingerea că ele întregesc cunoașterea unor momente importante din istoria noastră națională.

Cu toate că observăm unele imprecizii stilistice și, uneori, scurte devieri de la subiectul abordat, memoriile definesc o remarcabilă limpezime a gândurilor și simțămintelor autoarei. Suferințele și nedreptățile îndurate din cauza unor regimuri politice opresive, cumplita durere sufletească provocată de autoritățile comuniste din România care i-au arestat și ucis soțul, care i-au nimicit munca de o viață, nu i-au zdruncinat prețuirea pentru poporul român, credința în omenia, cultura și valorile acestuia. *Rezultă din aceste pagini, adevărata femeie română, soție și mamă, mereu gata de sacrificiu pentru familia și poporul căruia îi aparține.*

Intervenția noastră în aceste memorii s-a limitat doar la introducerea unor cuvinte, în paranteză, pentru a da cursivitate și înțeles diferitelor exprimări ale autoarei și la utilizarea suplimentară a semnelor de punctuație.

Adresăm cele mai alese mulțumiri distinsului om de cultură bănățeană, Marius Munteanu (Ceaica Marius), colaborator a lui Sever Bocu la ziarul "Vestul", prin a cărui bunăvoință putem aduce în fața cititorilor aceste emoționante file inedite de istorie românească.

A. SCRISOAREA ADRESATĂ DE MARILINA BOCU NEPOTULUI EI, CONSTANTIN, STABILIT ÎN S.U.A.

IUBITUL MEU CONSTANTIN,

Joi, 16 martie 1961

În momentul când încheiam și mă pregăteam să copiez manuscrisul "*Din cartea vieții noastre*", a iubitului nostru, al meu soț și bunicul vostru, Sever Bocu, marele luptător naționalist, Președintele Partidului Național Țărănesc din Banat, cu unasutăcinzeci de pagini, care priveau cei șapte ani de suferință grea, despărțiți de iubii voștri părinți, în timpul războiului acestuia fără de sfârșit¹ și ajunsesem la capitolul cu eliberarea voastră și a mea, ca ostateci, primesc aici, la Londra, Jurnalul "*America*" din Statele Unite, cu acest miraculos articol privitor la figura și biografia lui *Gheorghe Bocu*, tatăl bunicului vostru, Sever Bocu, născut acum o sută unsprezece ani, la 1850 și mort la 1893, în vârstă de abia patruzeci și trei de ani, în plină putere a vieții. Este iscălit de un tânăr istoric, Ion Dimitrie Suci, din "*Literatura Bănăneană*"², la 1940 și nu pot ști încă prin ce fel de minune s-a publicat în împrejurările de față.

Mie mi-a fost trimis de o româncă din America, însoțit de o scrisoare închinată ca omagiu pentru activitatea întregii mele vieți, alături de soțul meu și pentru aducerea aminte a anilor 1923-1926 când am venit prima și a doua oară în Statele Unite, cu un turneu³ de expoziții de cusături și țesături artistice ale țăranelor române și cu serii de conferințe asupra României prin Cetățile universitare din marile orașe ale Americii și prin toate școlile și Institutele de cultură. Eram singură, pe propriile noastre sacrificii bănești, și socotind că cel mai bun mijloc de a ne putea cunoaște, după marile și ireparabilele jertfe aduse în timpul războiului mondial din 1914-1918, este prin cunoștințele și relațiile personale, cu modestele resurse posibile, inițiind personal schimb de vizite între Statele Aliate. Am reușit a îndeplini o acțiune de mari înfăptuiri, punând baza unor relațiuni sociale, de mare importanță, dat fiind frumusețea pitorească a României, bogăția ei din toate resursele naturale și genialitatea poporului român, ospitalier, generos și de naturală inteligență.

Casa noastră de la Lipova, a fost cu iubire și porți deschise, cu via, cu sute de pomi roditori, cu grădina cu trandafiri roșii, cu douăzeci și cinci de odăi confortabile, cu paturi bune și cu îndestularea oaspeților cu produsul din cele șase hectare de vie și grădină de legume, munca noastră proprie; veche de o sută de ani, construită pe vechi ziduri de cetăți de apărare de sub invaziile

barbare. Îmbrăcată în glicină (?) de rară frumusețe, cu o bibliotecă vastă de douăzeci și cinci de mii de volume, cu o colecție de rară bogăție a țesăturilor și broderiilor românești destinate școlilor și studenției române, cu vinul curat de la vie, cu pâinea de casă bănățeană și cea din Câmpia Aradului, de uriașă dimensiune. O duceai de la cuptor pe o roabă; ce ne oferea hârnicia țăranilor bănățeni: bogăție și traiu bun, prin propriile lor brațe și prin sănătatea lor viguroasă, prin temperamentoasa lor veselă exuberanță, prin cântecul lor prin dealurile cu vii și prin câmpii; o astfel de țară și un astfel de popor, de inteligență și vie expresiune, ședea gata oricând să primească prieteni din alte țări; tot gata, oricând. Așa a fost țara noastră, cu uși deschise, bucuroși de oaspeți din țări îndepărtate; să ne cunoaștem și la bine, nu numai în lupte, răzvrățiri și rele, ce ne aduc timpuri de bejenie și sclavie ca acum. Și iată cum, după zeci de ani, sunt rătăcitoare, nemângăiată și tristă, cu inima cernită după atâtea vieți pierdute pentru totdeauna, (iar) acolo, acasă, nu mai sunt nici cântece, nici flori, nici lumini de sărbători, nici jocuri, ci ruini și dărăməturi și lacrimi și jale.

Un plic cu timbre multe, îmi aduce un răvaș. Una din aceste vizitatoare dinainte cu zeci de ani și înăuntru un chip de sfânt! *Gheorghe Bocu*, tatăl bunicului vostru! Adevărul și Dreptatea este o *poliță*, care poate ocoli zeci de ani până vine la scadență, dar totdeauna vine și pornește, fără replică, plata! Și acum – de ziua ta – vei intra în al douăzeci și șaptelea an, iată, că soarta mi-a hărăzit mie, să-ți vestesc una din plățile unora din aceste seculare crude nedreptăți ale neamului nostru românesc, ajunse la scadență, și-n care doi din strămoșii voștri, al mamei voastre, *Lygia Bocu*, și după descendența ei și a ta și a lui *Petre*, răsăr din întunericul veacurilor de sclavie, în lumina vie a triumfului Dreptății!

În acest ziar este publicat un articol scris în “Literatura bănățeană” din Timișoara, la anul 1940, închinat figurei de martir al neamului nostru românesc, *Gheorghe Bocu*, mort tânăr luptător, în vârstă de 43 de ani, în lupte aprige pentru libertatea românilor din Ardeal, de subt asuprirea milenară a jugului austro-ungar, al habsburgilor și a predecesorului, tatăl lui, *Pavel Bocu*, aghiotantul lui *Horea*, frânt și el pe roată ca și *Horea* în faza revoluțiilor de la 1784-1848. Le-a urmat tânărul în vârstă de 19 ani⁴, *Sever Bocu*, bunicul vostru, curagios și brav, căsătorit cu mine, din România liberă, dar din descendență tot din Ardeal, prin tatăl meu, în anul 1907; alipindu-mă lui cu adâncă iubire și credință, de a-l însoți în luptă gata oricând și cu jurământ secret al inimei mele în ziua nunței, în fața Altarului Sfintei mănăstiri din Sinaia: că voiu continua cu el, bravul descendent, lupta pe viață și pe moarte a înaintașilor lui, *Pavel* și *Gheorghe Bocu*. Și jurământul mi l-am împlinit! Am dus lupta de la 1907-1918 și mama voastră a

cunoscut temnițele din Arad de la 1910, în vârstă de trei ani, împreună cu mine, ducându-i sfertul de pâine ce le era îngăduit odată pe săptămână. Și împreună cu marea iubitoare de Neam și Patrie, Elena Bocu, soția lui Gheorghe Bocu și mama lui Sever Bocu, cu care am conviețuit în respect și iubire până la sfârșitul vieții ei, la 94 de ani. Am străbătut împreună, ea, mama ta, copiliță de șapte ani, și eu, drumurile de bejenie ale războiului, din 1914-1918, printre ruini, incendii și bombardamente, să-mi văd visul și jurământul din ziua nuntei mele realizat: dezrobirea fraților din Ardeal, după o mie de ani de sclavie!

Și iată, iubitul lui Maichii, Constantin, cum acea Justiție Imanentă, acel Mister ceresc, ce ocolește chiar secole ca să lumineze mintea oamenilor, a venit într-o zi de tristă meditațiune, în rugăciunile mele pentru Sfânta libertate și odihna sufletelor Martirilor neamului românesc, să-mi mângâie îndoliata mea inimă, ca o solie miraculoasă, trimisă din Cer! De la schingiuirea lui Pavel Bocu, frânt pe roată la 1784, luptând pentru libertatea neamului românesc, acolo la Alba Iulia, în Ardeal, și până astăzi, joi, 16 martie 1961, sunt 177 ani, când peste mări și țări, mi-a sosit aici la Londra, într-o cameră de hotel, vestea pomenirii lui Pavel și Gheorghe Bocu, întru cinstirea nepotului și fiului lor, ultimul martir, omorât în sclavia neamului românesc, în războiul acesta, la 1950! ⁵

Închin această Minune Cerească, Vouă, iubiiții mei nepoți, ce ați străbătut cu mine în urgia acestui războiu, ce nu s-a sfârșit nici acum, sclav fiind și astăzi întreg poporul românesc⁶, ca o cinstire plină de iubire pentru suferințele voastre zilnice, cu moartea în față, ani nesfârșiți, despărțiți de părinții voștri; doar cu o bunică invalidă, dar cu vitejia voastră de descendenți ai familiei lui Pavel Bocu și Gheorghe și Sever Bocu din Lazuri, din Țara Moșilor și din Banatul strălucit, unde v-ați petrecut copilăria voastră fericită.

Slujiți cu aceeași credință Patria voastră adoptivă, *America*, țara de aur a tuturor libertăților din lumea întreagă! Bunica voastră Marilina Bocu.

B. VIAȚA ȘI SFÂRȘITUL VIEȚII LUI SEVER BOCU

ÎN LOC DE PREFAȚĂ:

Viața și sfârșitul vieții iubitului meu soț Sever Bocu, în primul și cel de-al doilea războiu mondial, începând de la vârsta de 19 ani în Ardealul subjugat și-n România Mare, eliberată la 1919, până la moartea lui în noaptea lui 6 maiu 1950, când a fost ridicat și dus în locuri necunoscute din casa noastră veche de

una sută ani la Lipova, județul Timiș-Torontal, Banat. Neîncetat în slujba Țării noastre iubite, ca deputat în Parlamentul României Mari nouă legislații și ministru al Banatului sub șefia neuitatului Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc.

*
* *

ARESTAREA LUI SEVER BOCU:

Era noaptea, într-o vineri, ora două după miezul nopții; 5 spre 6 maiu 1950. Veghiam într-o somnolență ușoară și aud târșind pași prin alea grădinii, pași de cizme și încă mulți; sar drept la fereastra odăiei noastre de dormitor, care era larg deschisă și strig: cine este acolo? Dar i-am văzut imediat, cum sărea ultimul, de pe o scară ce o așezase pe zidul înconjurător al casei. SECURITATEA! Erau șapte și se îndreptau pe furiș spre scara principală, calculând cum să spargă geamul ușilor. Dar eu am ajuns mai iute spre ușă și nu am apucat s-o deschid bine că m-au și izbit țăndărilor geamurilor sparte cu furie, de cel mai voinic, pe care îl comandau cei mai mici din spatele lui. Am deschis larg ușile; erau șapte inși și-i spun celui ce și sărise "curagios" printre geamurile sparte: Văd că purtați uniformă militară, pentru ce săriți pe geamuri când vi se deschid ușile?

Cinci au intrat direct în odaia noastră de dormit și au înconjurat imediat pe soțul meu care îi aștepta liniștit în mijlocul odăii și-i privea țință drept în față, fără să le adreseze nici un cuvânt, în vreme ce ei își aruncau puștile mitraliere peste paturi, pe sofa și începeau să scotocească prin odaie; iar cel mai mic dintre ei, care se părea că este cel mai mare (în grad – n.n.I.M.), îi porunca furios și tremurând: *dacă nu ești gata de plecare în cinci minute, te ducem dezbrăcat*. Iar el⁷ le-a spus atâta, uitându-se spre odaia de culcare a copiilor⁸, care dormeau adânc și cei doi ofițeri de Securitate îi îmboldeau brutal, cu paturile puștilor, să-i trezească mai iute: *Duceți-mă gol, că așa m-am născut!*

Și l-au dus doar cu ce era pe el, numai ceasul și l-a luat, în licărirea sălbatică de jinduire a celui mic⁹, că era de aur și elvețian, și-n ciudă că nu putuse împiedeca la timp gestul sublimei ofrande, a celor cincizeci de ani de căsnicie fericită: *Verigheta* lui de aur, pe care, sărutând-o pios, mi-a strâns-o liniștit în mână mea ce tremura și mi-a șoptit: *Nedespărțiți să fim și dincolo de lumea aceasta!* An, întins brațul la crucea de la icoane și am sărutat-o, (zicând): *Dumnezeu să fie cu tine!*

În uşe au apărut copiii, cei doi băieți *ai copiilor noștri*, treji, palizi și liniștiți. I-a îmbrățișat prelung, cu disperarea vădită în tristețea ochilor; cu privirea de agonie a vulturului rănit, și a plecat, dus de biciușca aceea de omuleț ce sălta, “eroic” și triumfător de a-și fi împlinit atât de simplu misiunea, de a purta captiv, leul din cușcă. Și din ceasul acela fatidic a lui 5 maiu 1950, nu l-am mai văzut, nici semn, nici zvon, nici știre adevărată despre el, chinuita mea ființă nu a mai auzit, decât stereotipul: *Sever Bocu a murit!*

Ca mut să fie și graiul meu și moartă, în viață, să fiu, și dublul infinit de tot mai greu de suportat, tot mai prelungitul lanț de mucenici rămași pe drumuri necunoscute, aruncați din rostul vetrelor, încotro? Cu nevindecabilă jale! Ce macină mai chinuitor decât foamea și frigul, mai cumplit decât îndoiala și nesiguranța, mai tragic decât generoasa noblețe a unui glonte rătăcit, lovind în creier.

*
* *

PERCHEZIȚIA:

O altă gardă de agenți civili și militari ai Securității veneau să dubleze forțele de investigație asupra a doi copii minori și a unei femei fără de nici o apărare. Căci, singurii credincioși, prieteni nedespărțiți, cei doi câini ciobănești, fuseseră otrăviți cu câteva zile înainte.

Și a început “răscoala”: dulapuri, sertare, îmbrăcăminte, divane, fotolii, tapiserie, perdele demontate, sfâșiate în nervozitatea febrilă și accelerată a unui *obiectiv vizat și negăsit*. Nici într-un fel de mobilier, nici în vre-un obiect, hârtie, scrisori, notițe, în dosul icoanelor și-n cadrele tablourilor, în zgura neagră a căminului, în recea și nemișcata lor tăcere, în abstracta lor siguranță, a căror singure expresii vorbitoare erau netezimea unei ordine și curățenii atât de liniștite și senine încât prin ele însăși dădeau glas tăcerii, în vreme ce valvârtejul lor risipit cu furie, se urca piramidal spre tavanul odăilor, de unde răspândeau o puternică adiere de lavandă și lămâiță.

Comentariile brutale, întrebările poruncitoare, pline de mânie oarbă, în graba de a nu uita nici un colț nerăscolit, baionetele ce tăiau florile ghivecelor, scormonind pământul; și prin cămări, golind borcane cu dulceată și toată rânduiala unei gospodării chivernisite de paznica, nemișcată la casa ei, ce este soția și mama româncă. Doar cât ai clipi din ochi, zăceau acum într-un amestec sordid de sfărământuri, mutilate, călcate în picioare, strivite și pisate de această

oarbă cavalcadă neagră, plină de spumoasă mânie, ce ieșeau din acel tabernacul al ordinei morale, ca o armată de stafii, cu totul, și cu gene și sprâncene, albiți de făină.

Și acum înainte, lá Saloane! Până nu ne apucă ziua, porunceau cei mai slabi, chipuri cu totul streine, inexpresive; pare-că fiecare venea din toate colțurile lumii; doar uniforma străină și aceia de ceea ce se poate chema reprezentanță a unei paze de stat, îi aliau într-un centurion de forță majoră.

“În turnul de fildeș”¹⁰ în care vă închideați! Și apucară grăbiți pe lungul coridor de geamuri ce dădea în veranda cu un perete larg de cristal, ce servea de experimentare la uscatul fructelor și legumelor și de adăpost iarna unui imens și bătrân lămâiu, în rod și floare. În rondoul verandei, trei uși înalte de stejar bătrân, vechi de o sută de ani, deodată cu această veche casă românească, unde se perândase trei generații, stăteau tăcute și drepte ca trei paznici, fură împinse cu o pușcă mitralieră, în grabă febrilă, să vadă “bogățiile” din palate. Când cel mai voinic, ce spărsese geamurile să sară pe ferestre, aprinse luminile unui candelabru ca de Biserică, sculptat de un meșter țaran în lemn de teiu, cu înalte lumânări de ceară și becuri electrice, puternica lumină ce le izbise întunecatele figuri, ca un uriaș, neașteptat reflector, precipitat transformă această avantgardă a pazei de stat în statui. Muți și nemișcați, rămaseră stâlpiți, cu rotativa privirilor încremenite, unul către altul. Nedumerire, stupoare, mirare și o subită zăpăceală, în dezorientarea căreia nu mai putură mișca și așteptau un ordin.

Și, atunci, mi-am auzit glasul ce-mi amuțise, odată cu ușa ce se trântise, zăngănind geamurile, ducând în urma lor tot suflul vieții mele:

*Aici este Țara și sufletul poporului românesc!*¹¹

Începea cu rodul gliei românești, această arătare de culori în toate perspectivele soarelui, din răsărit și până la apus, peste livezile și grădinile rodite, peste câmpurile și grânarele României, din primăvară până în toamna viilor aurite și până în iarna odihnei, cu furca de tors la gura vetrei, cu buturugile scânteind în lumina de caleidoscop, ce povesteau și arătau, fără de vorbe, însăși istoria poporului român.

Pe fondul pereților, tapetați cu țesăturile vechilor conciuri bănățenești (cele mai bogate și artistice), mărunte modele în ibrișin, aur și argint, ce strâneau de sus, din tavan, ca o cingătoare, vechea colecție de oprege: cele de jale, în lănuri întunecate, ca norii furtunilor vieții și cele de sărbătoare, ca strălucirea soarelui de vară, în purpuriu și numai aur și argint – se înșiriau poliți și mese, cu toată arta națională țărănească a poporului român.

Începea în fața intrării, cu o urnă de pământ ars, negru, ca negrul pământ, bogat și roditor al solului românesc, în care stăteau înfipti snopi de grâu, verzi și aurii, în plin rod lăptos al vieții. Și lângă el, pe vatra unui cuptoraș de pâine,

văruită, o pâine de casă proaspătă, care se îmbroscă în fiecare duminică și se împărțea vizitatorilor, cuminecătura trupului lui Christos și mulțumita rodului dăruit celui credincios.

Glia străbună, lângă care un plugușor și unelte în miniatură, arăta, lângă o completare a treieratului cu minusculi saci țesuți în cânepă și vârgături, grâul de aur, cu bobul plin și făina de pâine, cu tărăța lată, (macinat) la moara de pe Mureș și cea albă pentru colacii de praznic și cea de tot fină, extrapură și albă, pe care, puțini știau, că de șaptezeci de ani, se exporta din Banat la Paris, pentru patiseriile foarte fine. Pe străchinuțe albastre și gălbuie se înșiruiău rodul legumelor uscate, în teci și boabe, totdeauna cel dintâiu produs. Pe plăci de marmură, la căldura soarelui strecurată prin perdele de cânepă, portocalii ca să nu se decoloreze, (stăteau), începând cu mărgelile mari și cămoase ale mazărei și fasolei verde, de toate soiurile, cu teci uriașe; cu cele dintâiu frunze de vie, culese până nu se stropea via, până la multicolorele boabe, (de struguri), de la cele urcătoare, albe ca perlele, negre, vârgate și cele de soiuri rare, mari cât alunele, rubinii aprins și verzi ca jadul.

Fructele de toate soiurile, de la zarzări, cireșe, vișine, caise, piersici, pere și mere, prunele viorii și verzi, portocalii și ca lămâia, (erau) așezate în tapete cu desene ca modelele ștergarelor, pe tăvi de răchită roșie și apoi în ulcele, cu modele vechi, derivatele lor de magiunuri, de foi subțiri, de pistiluri rulate ca pergamentele de hrisoave, cele acrișoare de zarzări și cele dulci de toate felurile, ce hrăneau copiii în loc de bomboane și cele acrișoare în loc de zeamă de lămâie. Siropuri și dulceturi și apoi, în borcane mari de sticlă, fructe întregi, începând de la căpșuni, agrișe, coacăze, așezate pe rând cu câte un strat de praf de zahăr și un păhărel de rachiu de strugure. [...] Și veneau atunci șiragurile de struguri de toate felurile și mărimile, conservați prin specială aerisire și răcoare până la Sfintele Paști. Și o ploscă gigantică, lucrată dintr-o singură bucată de trunchiu bătrân din salcâm, fără nici o lipitură, ce cuprindea doisprezece litri de rachiu bătrân ca chihlimbarul și vindecător de rele, cu anul încrestat al vârstei ei, 1883. Și o strachină gigantică, dintr-o jumătate de dovleac uscat, și crestată cu modele vechi românești, cu briceagul, după cele de pe șerparele flăcăilor, dovleac uriaș, un produs unic, ce fusese adus cu grijă pe o roabă mare și fusese premiat ca un soiu neobicinuit de rar.

Pe mese, lucrate din nucii bătrâni ai casei, în coșuri împletite din foi de porumb, o grădină întreagă de flori și plante medicinale, culese cu grijă și cunoștințe bătrânești pentru leacurile de casă și pentru vopsitul lânii, a bumbacului și a borangicului, țesute în războaiele casei; vopseli vegetale din strămoși; flori și plante fierte în apă de ploaie și a căror mixtură nu le decolorau nici anii, nici soarele, nici leșia cea mai tare. Tainice și miraculoase cunoștințe a

celor iubitori de frumusețile minunate ale solului românesc și înfrățiți cu el până la moartea lor.

Și atunci, rupând momentana bruscă tăcere, cu o modulație de neutrală bruscheță, care le dăduse timpul să-și înghită nodul neașteptatei, contrariantei surprize, fără a-și putea desprinde privirile, ca hipnotizate, de acest fulger electrizant al acestei arătări ca din altă lume, *au poruncit*: casa, saloanele, bogățiile, mai iute, timpul costă bani; noi nu pierdem timpul. Și saloanele, casa au început a fi răscolite, la fel îndealungul frumuseților¹² unui trecut care întrecea cu cel puțin de patru, cinci ori suta de ani ai casei, care nu văzuse decât trecerea turcilor prin Banat spre Viena și găsisse deja Biserica Românească Ortodoxă din Lipova, pierdută prin secole, și mai înainte și-n Mănăstirea de la Radna, de-asupra Șoimoșului, unde un Pașă intrase călare pe altarul aurit și-și lăsase calul ostatec, cu piciorul sfărâmat și copita înfiptă în masa sfântă.

Șapte camere, cu toate colecțiile porturilor românești, din toate ținuturile, de la cele mai îndepărtate străbune; tot astfel, toate cusăturile și țesăturile, cu toată tehnica lor străveche, ce nu se mai putea reproduce; de la miraculoasele cusături vechi oltenești, până în Bucovina, cu plotogul de broderii și mărgelile ca nisipurile fundurilor de ocean, unde nasc perlele și cresc mărgelanele. Și până în depărtatele trecuturi de seminții și neamuri. Cojoacele bănățenești, cu încrustături de oglinzi și țesăturile de lână cărămizie, cu figuri otgonice galben-portocalii; am avut din păr, culoarea naturală a cămillei, cu aceleași modele, în aceeași culoare exact, de la indienii bătrâni de la Cascada Niagara. Un ștergar foarte vechiu, găsit la o babă în pod, aruncat la zdrențe, în Banat, la Făget, avea până la infinitisimul de linii, un model: doi dragoni față în față, lângă o dublă cruce, pe fond galben și ei negri, cu decorațiuni în diferite culori pe o bandă lată, și acest model există la British Museum, la Londra, pe o friză de marmură, găsit pe un sarcofag din Egipt.

Din poalele Bucegilor, de pe Valea Prahovei cea înflorită, cu dalii uriașe și cu fete frumoase, cu minunatele cusături inedite, ca poteca rătăcită a păstorului și floarea dragostei, ce se cosea cu ușa zăvorâtă, ca să nu se mai reproducă modelul până ce trăia cea care o cususe pentru dragostea cea dintâiu și cea de pe urmă. Și până în Munții Ardealului, costumul de *pădureancă*, cel mai inedit și cel mai simplu în eleganța lui, de aspect negru, cu groase cusături de lână roșie ca o catifea, cu gluguciul de formă dacă, pe pânza groasă cusută în alb, în întregime, cu acele minunate mulfere, cusături alb pe alb, dantelate și lucrate de-a oblul, cu fire strânse pe dos, fără să fie trase. Cu lanțurile, cu chei și cruci de alamă, ce le strâng șoldurile, daruri lucrate de logodnicii lor; și opincile cu gurgui, ce le potrivește mersul lin pe lângă prăpăștiile munților și le oprește de

căderi, cu semnificația delicatelor gândiri: crucea să o păzească de primejdii și cheia să-i ție dragostea în secret.

Și toate aceste sute și sute de comori de artă personală populară, a noastră, a țăranilor români, care *tronau aici* ca un *Imperiu strălucit și perpetu*, pe scaune și divane sculptate în creștături de brișcă și-n dălți subțiri, pe cruci, pe talere de lemn și pe Iconostase, aveau graiul lor de vorbire în nemișcarea mută.

Sub Evanghelia bătrână, cu scoarțe de lemn, a Bisericii din Lazuri, de lângă Hălmagiu, din Țara Moșilor, unde erau înscriși toți feciorii născuți în sat, de pe timpul lui Horea încoace, unde fusese frânt pe roată și un străbun, *Pavel Bocu*, se găsea cheia secretă a inimei mele: *Iubirea mea pentru pământul Țării mele, pentru poporul românesc, arta și poezia lui populară!*

Istoricul și studiul artei cusăturilor, țesăturilor, porturilor populare, creștăturilor în lemn și-n piele, olăritului și locurilor pământului adecvat pentru a rezista și sutelor de ani; vopsitul cu flori și plante al firelor de cusut și țesut, cu toate semnificațiile lor poetice și datinile lor străbune, cu originile obiceiurilor străvechi și însemnătatea lor, ființa lor vie, ce glăsuiau cu toate interpretările și obârșia lor din depărtate vremuri, cu leacuri și cu adormiri de suferințe, cu renașteri și cu lungimi de viață luminată prin muncă neîncetată la jugul vieții, prin cinstea, virtutea și credința poporului că nu dă îndărăt niciodată în lupta grea a vieții.

Acest manuscris, scris de mâna mea, cu fiecare obiect ce se adăoga și a cărei origine și înțeles erau explicate, se afla închis într-un dulăpior al lui special, sub icoana veche a Maicii Domnului de pe Iconostasul din Biserica din odaia românească, sub Evanghelia din Biserica din Lazuri. El era înfășurat și legat într-un tricolor de mătase, tricolor țesut de mână din borangic românesc, vopsit din flori și trebuia să vadă zilele, tipărit, când a-și fi sfârșit de completat acest prețios *Muzeu – Colecție Etnografică* ce ar fi fost mândria Țării Românești și a Banatului, cinste ce o închinăm în numele copiilor noștri și a noastră muncă personală, a noastră în timp de cincizeci de ani, a doi intelectuali, dintre care o foarte prețioasă parte a Bibliotecii soțului meu și a Etnografiei mele a pierit distrusă de războiul pentru România întregită, între 1916 – 1918 la Eforie – Techirghiol, unde posedam o Casă de sănătate importantă și unde a pierit și ea incendiată și nu am rămas decât cu ce era pe noi, prin căile rătăcite ale războiului sângeros.

Această paranteză a intervenit în aceste rânduri prin dramaticul acelor ceasuri de durere, pe care mă sileam să le stăpânesc cu toată liniștea creștină și nu puteam opri impulsul adâncei mele emoții, ca și o încercare de apărare instinctivă a acelor nobile expresii grăitoare ale artei românești.¹³

Alte capitole din povestea vieții noastre curate și luminate, de o jumătate de secol, de străduințe și lupte grele în mijlocul poporului nostru, niciodată despărțiți de lângă viața lor zilnică, vor arăta pildă copiilor noștri, pentru care îmi iau puterea să aștern aceste rânduri înainte de a pleca pe drumul cel fără de întoarcere, de curagiu, de energie și credință în Dumnezeu.

*
* *

ARUNCAȚI PE DRUMURI NECUNOSCUȚE DUPĂ O MUNCĂ DE CINZECI DE ANI:

Șeful Miliției și un agent secret s-au prezentat cu ordinul strict: *peste un ceas trebuie să părăsiți casa*; am trimis porunca să ridice copiii de la școală. Aveți încă patruzeci de minute.

În ziua aceea era o serbare școlară și copiii au fost scoși din rândurile gata pentru desfășurare. S-au prezentat acasă tăcuți și au strâns cărțile și caietele - în iușeala poruncii furioase a încruntatului agent, ce se răstea la (copilul) cel mic, să-i ia cartea din mână, (zicându-i): s-a isprăvit cu școlăritul, la muncă băiete!

[.....]¹⁴

Și acest trimis extraordinar, care ne aducea libertatea și poate mie viața, el însuși prins o clipă în emoția dureroasă a tragediei ce zguduise existența acestor doi copii nevinovați, dar curajoși și bravi, se adresă din nou ostașului, cu o subită reverență și cu glas înduioșat și acea milă românească supusă și plecată în fața celui ce biruie prin tărie și bunătate: și acum rămâi să îngrijești de bunica, să puteți pleca imediat. Eu mă voi ocupa de toate formalitățile și vom preda efectele militare la corp și vă voiu rândui toate actele și pregătirile de drum, să ajungeți la familie, la artistul *Ion Manolescu* în București, unde veți locui până ce veți fi predați Legației Americane, ce se va ocupa de călătoria în Statele Unite, la părinți în New-York, și bunica va rămâne în grija familiei la București. Și, practic, mi se adresă, oferindu-mi șase sute de lei, din partea sa personală, pentru cheltuielile necesare și îngrijirile mele medicale și un vagon bine încălzit pentru a nu risca complicații.

Și la mulțumirile mele, unde să-i pot înapoia suma de bani ce ne-o avansează, spuse simplu: îi pune-ți în plic pe adresa numelui meu, la Ministerul de Externe ce m-a trimis aici. Și atunci, brusc, m-am iluminat și subit am simțit o palpitație nouă de viață, dându-mi seama că totul este o realitate. Și așa vin

Minunile Dumnezeiești, în marile cataclisme care zguduie lumea și pământul, celor ce cred și se roagă!

Formalitățile au durat două săptămâni, în care timp am acceptat toate îngrijirile ca să încep a mă putea hrăni cu precauțiune și, mai ales, să-mi păstrez liniștea de a rânduî toate cu prudență măsurată și-n respectul ordinei care ne readucea la viața normală. Dar, copiii fuseseră atât de iubiți pe oriunde trăise și muncise și nenorocirea despărțirii lor de părinți atât de zguduitoare, șapte ani de tenace răbdare și îndurare, încât nu se putea opri spontana și numeroasa demonstrație de iubire pentru răbdarea și credința lor nezdruincată în puterea Cerească și minunile ei.

Toată clasa muncitorească¹⁵ porneau pe rând, în orele după încetarea lucrului, în haine de sărbătoare și mamele cu copii de mână și în brațe, ca-n sărbătorile Sfintelor Paști, să vie cu brațele încărcate de ghiocei și viorele și de alimente necesare, de care, ca pentru un praznic, aveam nevoie în această reînviere la existența normală și să se bucure împreună de harul Dumnezeiesc, care nu uită în suferințe pe cei ce se roagă și cred în Iisus Mântuitorul.

Și când a venit ceasul de plecare, toți ne-au așteptat, rânduîți pe stradă și în jurul casei albe, primitoare, ce ne adăpostise cu străbuna caritate moldovenească, unde fusesem așezați lunile din urmă, după încercările grelelor suferințe și blândeii supunerii a copiilor. Și pe peronul gării, iluminat și nou, un vagon aștepta cu ușile deschise să încarce sacul de acasă, ce ne însoțise credincios și de data aceasta, salvator cine știe pentru câte guri de copii flămânzi de pretutindeni. De data aceasta, zdrențuit și ostenit de restriște, dar stând drept, ridicat, pe banca de pluș roșu, ca un veteran cinstit cu onoruri, cu decorația *Virtuții Creștine*: Pe un carton alb scria cu litere mari, stângace: "*Copiilor viteji și credincioși, din partea Mamelor moldovence*". Și când brusc s-a zguduit vagonul și a șuerat trenul, în lumina centrală a peronului, Securitatea, rânduîță nemișcat și în poziție de salut, a dus mâinile la chipiuri, clipind des, într-un spontan gest de emoție pentru acești trei biruitori ai Dreptății!

Doi copii cuminți și buni și cu credință în Dumnezeu și o bătrână bunică invalidă, ce rămânea să plângă pe atâtea morminte ultimele ei zile.

Copiii nu s-au mișcat de la geamuri toată noaptea și cum era luminat întreg vagonul, în ultimul compartiment am putut vedea trei agenți civili, doi bărbați și o femeie, care din când în când circulau pe coridor, tăcuți și liniștiți, fără să scoată un cuvânt, dar privindu-ne cu atenție. Eu, (stăteam) nemișcată, întinsă pe una din băncile compartimentului și copiii venind din când în când să-mi dea câte un pahar de lapte fierbinte dintr-un termos adus de o doamnă în momentul plecării trenului.

Ei erau transfigurați, păreau că erau într-una din acele zile fericite, acasă la părinți, când se întorceau de la școală, după lecțiile știute, întinși la sacul cu pâine pe care o mâncau goală, cu o poftă pe care nu o putea egala nici o bunătate de pe lume, în fugă spre parcul din apropiere, unde îi așteptau camarazii de sporturi, jumătatea de ceas înainte de pregătirea lecțiilor pe a doua zi și adunându-și cu grije ultimele fărâmituri de pe haine cu degetele umezite, gest unic, automat, al celui mai mare, adevărat și instinctiv iubitor și prețuitor al Cristianeii iubiri al pâinei cea de toate zilele. Nu era acum în mâinile lor pâinea din Banat, din grâul ales, produs de Maichii și din secara cea dulce, măcinată la moara de pe apele Mureșului și coaptă în cuptorul de acasă, unde ei rupeau fericiți vreascurile pentru încălzit. Dar pe fața lor, mușcând cu o transfigurață bucurie din sfertul de pâine adus cu îndestulare de mamele și soțiile lucrătorilor pentru ziua Învierii fericirii de a-și revedea părinții și căminul familiar, era Sfânta Anaforă, care le aducea curățenia trupului și sufletelor (după) atâția amar de ani, reînvierea chinuitei lor copilării.

Și zorii zilei care ne apropia de București ne-a găsit pe toți treji și cu inimile bătând tumultos, ca și când veneam pentru prima dată dintr-o luptă grea și fără de sfârșit. Ni se părea că ne înstrăinasem într-atâta încât nimic nu mai recunoșteam în câmpiile întristate, nămeții de zăpadă înegrită, în părăginirea satelor și în pustiul infinit, unde nu se zărea niciun om și niciun fum nu se mai ridica de pe coșurile caselor dărăpănate, într-o jalnică părăginire. Și era luna lui martie, la Buna-Vestire, când țara noastră răsărea trepidând la bucuria semănăturilor de primăvară, plivind pe cele de toamnă, nerăbdători și fericiți de a-și înmulți puterile să cuprindă toată munca lor creatoare, să facă și din noapte zi, să dea viață din viața spicelor de grâu. Și cât cuprindea ochii nu erau decât nesfârșite, jalnice lanuri de porumbiște despoiate de rod, ca o armată de stafii trăznite de bombardamente și nici o mână de om nu se mai apropia de ele.

Priveau copiii, care subit se întristară, și-mi dădeam seama că țara noastră zăcea într-o lungoare, agonizând pe tot întinsul ei, gata să piară. Unde era vesela grădină, unde era poporul cu zece vieți în pieptu-i de aramă, cu tot rostul casnic adus în căruțe, cu copii, cu câini de pază și cu ceaunul pus la foc pentru fiertura de la răsăritul soarelui? Nu mai înverzise lanurile, nu se mai învârteau ciocârlile în vânt și nici un cântec de păsări nu mai trezeau zorile. Moldova zăcea de moarte strivită de război și Muntenia îi ținea lumânarea stinsă. Și-n zarea înegurată, cenușia viziune a unui oraș. Turla de biserică, coșuri înalte de fabrici, încrucișarea neordonată a mahalelor, căi de comunicație sub piramide de zăpadă înghețată, acoperite de gunoaiele aruncate, pestilențiale, a holeră și ciumă.

Intram în Gara de Nord, fără să mai fi putut recunoaște popularul și plin de viață: Bucureștiul nostru iubit!

Și trenul s-a oprit brusc, ca o minune a bucuriei noastre neașteptate. În fața vagonului, fratele meu, artistul dramatic *Ion Manolescu*, aștepta, drept și nemișcat, minunea revederii surprinzătoare. Copiii, cu brațele întinse și cu figurile iradiante, pare-că ar fi vrut să sară de-a dreptul în brațele lui, dar el a avut una din acele zguduitoare, dramatice gesturi de invocare și străbătut ca de un fulger ce-i colorase fața ca de o văpaie, le-a strigat cutermurat: unde este Maichii?¹⁶ Și, încremenit și disperat, a primit în brațele lui o fantomă, albă ca varul, subț învelitoarea neagră de pe cap, o biată ruină, gata să se prăbușească subit. Doar ochii îi mai vorbeau și, el privindu-i țință, pare-că din viața ce o mai aveau, s-a înălțat dintr-o dată și o paloare ce îi stinsese glasul, s-a schimbat într-o roșeață purpurie. Mângâindu-ne, ne-am îmbrățișat cu toți patru în fața hamalilor, ca și în serile de altă dată, când fericiți și încremeniți aplaudau pe marele lor artist.

Și, brusc, humorul lui fericit izbucni. Luându-mă între ei trei pe sus, ca pe o pană, și întorcându-se spre cei trei securiști ce ne veghiase, își ridică pălăria și le spuse în treacăt: Ai noștri ca brazii, românii în veci nu pier, până și bunicile au nouă vieți în pieptul de aramă.

Și, acum, ne împărțim comanda să ducem feciorii aceștia rumeni și veseli în brațele mamei ce plânge de șapte ani de dorul lor. Locuința mea este aici, peste drum de gară, și Maria Vecera, soția mea, ne așteaptă cu un praznic ca de Paști. Și toți trei, punându-ne în poziție, veseli și fericiți, ca tot bunul român (am spus): să trăiți maestre, de acum luați Dv. Comanda!

Copiii nu se puteau despărți din brațele lui și-l mângăiau ca pe un prunc și el se uita la ei ca la o vedenie. Nu mai erau copii, ci doi flăcăi înalți și bine făcuți, cu chipuri răzătoare, cu ochi blânzi și cu privire cercetătoare, a pură uimire și a neliniște și a gândului neschimbat: ce va fi făcând mama și tata!? Grijă obsedantă, torturantă și a spaimă, ce-i chinuise șapte ani de zile în tumultul înfricoșatului războiu. ...Și, fericiți, au început programul vieții lor zilnice pentru pregătirea călătoriei lor la părinți, la New-York-America. Dar inima mea pare-că era strânsă în chingi și tragica întrebare ce mă chinuise ani de-a rândul rămânea fără răspuns. Groaza de a afla știri precise despre soarta iubitului meu soț; moartea tragică a mamei, șefa curagioasă și bravă a familiei noastre și a celorlalți toți din familie, îmi închisese gura într-o hotărâre crudă. Pentru liniștea și bucuria deplină a copiilor noștri, voiam să le las toată plinătatea fericirii lor și mă torturam mai departe în nesiguranța unui ireparabil, decât să aflu afirmarea precisă a groaznicului lui sfârșit.

M-am împietrit inima ca și o biată paiată de circ, că-mi venea să râd și să plâng, uitându-mă la fericirea cumnatei și fratelui meu, amuzați de spectacolul celor două găini cât curcile, cum se dădeau pe tobogan drept în stomacul celor doi feciori, ahțiați de atâtea bunătați. Și fericitul, ilariantul meu frate, incomparabilul tragedian, atât de mult iubitul nostru, se întrecea în giumbușuri și-n incomparabilele lui hazuri, ca să-și poată regăsi calmul și răspunsul cumplitei înfățișări cadaverice a sărmanei lui surori. Unde era iradianța ei înfățișare de totdeauna, atât de veselă, cu fericita ei natură nedețarmată de nici o luptă grea a vieții, unde mai erau ochii ei scânteietori, care luminau negurile vieții și înserinau toate speranțele?!

Și-n clipa următoare, rolurile noastre se amestecau și se răsturnau, ca și-n copilăria noastră, când jucam teatru la Sinaia, în saloanele Beizadei Ghica, să strângem bani ca să facem o școală la Izvor, lângă Sinaia. Jucam Năpasta lui Caragiale, chiar înaintea autorului, uimit de talentul lui (Ion Manolescu) în Ion nebunul; și el îmi dăduse mie, la șaptesprezece ani, rolul Anchei, în plină tragedie.

Și, acum, după atâția ani de fericire deplină, o biată bunică invalidă, venise la masa lui cu doi nepoți fericiți că scăpaseră cu viață și tragedianul înăscut, cel mai mare artist dramatic, *Ion Manolescu*¹⁷, să facă giumbușuri și farse, în hazul ilariant al acestor copii resuscitați din umbrele tragismului acestui războiu, pe fundalul luminos al unui cămin atât de fericit, unde *sora lui iubită trăia tragedia vie a României martire*, cu pecetea imuabilă a crudului său destin. O trăia din toate fibrele ființei ei, care pierduse tot ce îi dăduse predestinația unei soții și mame atât de mult iubită...

Și, a doua zi, copiii s-au dus la Sfânta Biserică și s-au spovedit și împărtășit înainte de a se prezenta la Ministerul de Externe pentru formalitățile de plecare. Nedespărțit de ei, fericitul lor unchiu, *Ion Manolescu*, i-a însoțit la Legația Americană unde li s-au făcut toate analizele medicale și pregătirea formalităților necesare pentru intrarea în Statele Unite. Eu m-am rugat să fie copiii însoțiți de o persoană oficială a Legației Americane până la Viena, unde urma să fie predați unui avion oficial american, care să-i predea, înainte de sosirea la New-York, tatălui lor la München și așteptați de fericita lor mamă, după șapte ani de despărțire.

Și, trei săptămâni cât au durat pregătirile plecării copiilor, familia noastră a reînviat, ca dintr-o minune Dumnezeiască. Truditele lor chipuri s-au luminat și părea că din iradierea fericirii lor, copiii aceștia buni și curagioși în atât de îndelungata lor grea suferință, aduseseră o redresare bruscă, un fel de curent electric, o transmisiune de iluminare, care scânteia în mișcările lor, în privirile lor strălucitoare, ce străbătea printre mulțimea trecătorilor de pe stradă, care se

redresau din lumina ființei lor și-i urmăreau, brusc treziți într-o bucurie de viață nouă, uitându-se după urmele lor până ce-i pierdeau din ochi, minunându-se: oare cine să fie fericiții aceștia?

Erau cei doi bieți ucenici, în salopetele rupte și murdare, mângâiați de uleiuri și fum murdar de nu le mai puteai scoate fața decât cu pietrele scorbite și cu nisip cernut.¹⁸ Erau două umbre tragice ce ieșeau din întunericul muncii de sub pământ, erau doi copii cu neagra durere în ochi și cu zâmbetul gata pe buzele uscate de chin și de trudă, tragica lor apărare pe viață și pe moarte, străbătând singurateci și îngroziți, această vrăjmașe și înfiorătoare luptă a războiului fără de cruțare și fără putința nici unui fel de apărare.

Și bucuria cea mai mare era pentru Ion Manolescu, nedeslipit de ei, din zorii zilei până (în) serile târzii. Tinerețea fericitei lui naturi resuscitase miraculos. Humorul lui fascinant învăluia copiii aceștia setoși de râs și bucurie. Și-n toate diminețile, înainte de plecare, el grăbea să câștige un ceas de farse și hazuri, cu concursul unor neștiute persoane pe care, cu flerul lui fin, îi prinsese tacit în lanțurile teatrale. Și acest teatru zilnic el îl organizase și-l botezase în secretul hazului lui intim: Farse și comedii în aer liber; gratis pentru oricare nu are de lucru!...

*
* *

C. DIN CARTEA VIEȚII NOASTRE

În loc de Prefață

a istorisirii *Vieții noastre*, închinată iubitei noastre țări, României întregite, în războiul mondial de la 1916 – 1919 și virtuților de înaltă valoare ale poporului nostru românesc, cu credință în Dumnezeu și adâncă iubire de neam, Patrie și familie! Și în cel de al doilea cumplit război mondial în care au căzut Martirii neamului nostru românesc, în frunte cu Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Românesc (Țărănesc) și printre ei și soțul meu, lumina și credincioasa mea iubire, până la cel din urmă suflu al vieții mele. Ca și străbunicul lui, Pavel Bocu, condamnat la moarte cu frângerea pe roată în revoluția lui Horea, Cloșca și Crișan. Ca și tatăl lui, Gheorghe Bocu, învățătorul din Șistarovăț, Banat, în lupta dreaptă pentru drepturile sacre ale poporului român!

*
* *

Și femeia va urma pe soțul ei, uniți în cuget și-n simțiri:

Era într-o strălucitoare zi de maiu (anul 1907) și din rapidul București-Paris, în gara Arad, din Ungaria, se coborâse o tânără pereche, numai surâs și fericire. Și, cu pașii grăbiți, se îndreptară spre ieșirea din stație, printr-o mulțime numeroasă ce-i înconjură și cu brațele întinse, cu chipuri iradiante, le urară bun venit și fericirea lor prezentă să le fie întreaga viață. Iar, cel mai în vârstă, distinsul Episcop Ciorogariu, strângându-le mâna, îi șopti: la ora unsprezece se va deschide Sinodul Eparhial, te așteptăm.

Pe Corsoul Aradului, așa-numită stradă principală a Aradului, străbătea grăbită trăsura lor și-naintea Catedralei Episcopale Catolice, Minorita Palota, cotind la dreapta, se opri înaintea Palatului Bisericii Ordinului Minorităților, unde li se închiriară apartamentul lor. Colegii și prietenii lui apropiați îl așteptau cu ușile larg deschise, împodobite cu ramuri de liliac și mărgăritar și cu un văr preot ce le citi binecuvântarea cerească în numele clerului Sfintei Catedrale Române și a poporului român din întregul ținut al Aradului.

Surprinși, ei își găsiră tot mobilierul lor de acasă, de la Sinaia și rămași singuri, după o scurtă gustare cu prietenii lor, îngenunchiară înaintea vechei Icoane a Maicei Domnului, dăruită de Bunica, și se rugară pentru fericirea lor. Icoana străveche de secole, încadrată în lemn de trandafir și închisă cu ușe de cristal, de impresionantă dimensiune, trona deasupra șirului de odăi, ca o veghe Cerească.

Și fericitul soț, transfigurat înaintea minunatei Icoane, o îmbrățișă și-i șopti: *Uniți pentru vecie și dincolo de lumea aceasta!* Și, iluminați de fericirea lor, se despărțiră peste două ore: *el*, la datorie, la deschiderea Sinodului Eparhial, Parlamentul Bisericesc Românesc al ținutului și *ea*, în veșmânt și șorț alb, veselă și fericită, la slujba ei de stăpână nouă a căminului lor. Și-și deschise cuferele, ca să-și așeze provizoratul vieții lor în doi, doar cu păsărelele ce cântau și ele fericite printre atâta parfum de flori intrat pe ferestrele deschise. Și, ca în basme, găsi toate rosturile la îndemână, și cu viteza cu care sosise, odaia de odihnă fu gata. Trecând în bucătărie, găsi toate cele trebuincioase și înjghebai un dejun și, punând masa în fața ferestrei larg deschise spre Grădina Episcopiei, privind cu admirație văzui pe portăreasa imobilului intrând, urcând leneș și surâzând, gândi: Doamne aici sunt și mai aproape de tine; acasă, Mănăstirea Sinaia era aproape de casa noastră, aici m-ai dus în Curtea Sfintei Biserici și sunt cu Tine, ca și cu mama !

Și-n aceeași clipă eram prinsă în brațe și *el*, cu ochii strălucind ca de o vedenie minunată, îmi explică emoția duioasă a portăresei ce venea să mă ajute și găsea toate gata. Așa începu viața noastră în doi, ca doi studenți

sosiți la înaltele studii ale vieții lor și fericiți de a fi de sine-stătători, pentru a intra în lupta vieții.

El, înalt și frumos ca un zeu, iluminat de o strălucire cerească, o cuprindea în toată ființa lui ca pe o minune uimitoare și ea, învăluită toată în razele lui strălucitoare, senină și pură, era viața însăși.

Așa au început ei prima zi a fericirii vieții lor casnice. El, la datoria impetuoasă a existenței lor naționale; ea, la vatra ei casnică, unde porunca ziditoare a fericirii unei familii este o alimentație hrănitoare și bună și un pat confortabil, totdeauna foarte curat.

Pe înserate, ei începeau viața în doi și străbăteau orașul Arad în toată întinderea lui, în lung și-n lat, pentru a sfârși pe malul Mureșului, de o parte cu parcurile înflorate ale orașului, de alta cetatea Mureșului, cu cazarmile garnizoanei locale. Trecătorii, maghiari și români, îi cunoșteau și cu salutul lor trecător le respectau singularea lor lună de miere și acea fericire ce iradia din toată ființa lor. Și într-o zi de dimineață, programului ei menajer de a-și organiza apartamentul cu reparații mari, cu schimbarea parchetului, ce scârțâia obosit de anii mulți, a locatarilor, și toată instalația, i se adaugă încă o fericire nouă: îmi sosea o mamă înțeleaptă, bună și iubitoare, mama iubitului meu. Venea de acasă, de la noi, din Sinaia, unde asistase la nunta noastră, cu toți prietenii din Ardeal, și-mi aducea colivia cu cânăruțul (canarul-n.n.) meu de Hart.

Și rămase uimită în ușe, uitându-se la mine, cocoțată în vârful unei scări, să-mi rânduiesc garderobe, că a doua zi soseau lucrătorii și începeau reparațiile. Iar eu cântam și cânăruțul începuse să ciripească și să fluiera, că îmi recunoscuse glasul. Iar fericita maică îl scăpă din mână, gata să-i dea drumul și eu sării din vârful scării drept în brațele ei și cu o mână întinsă să prind colivia, să nu scăpăm puiul fericit de revedere. O îmbrățișai, fericită că mi-a sosit o mamă, iar ei îi picurau lacrimi și luându-mă în brațe repeta: Te-a trimis minunea Dumnezeiască în locul fetei mele din Cer, că semeni cu ea, draga, scumpa mea fetiță. Și din acea clipă noi am rămas strâns unite în iubire, ca și pentru mama mea, și ea s-a putut mângăia de tragica ei mahnire de a-și fi pierdut fetița ei la cincisprezece ani, de tifos. Ea locuia într-un pitoresc oraș, Lipova, așezat pe malul Mureșului, la un ceas depărtare de Arad, unde ne-a tras și pe noi mai târziu, după primul război mondial și unde am fost atât de fericiți întreaga viață [...]

Noua mea subjugare: cetățeană maghiară:

Acasă la Arad, ne aștepta fluerile canarului meu, de Hart, care străbătea pe toată strada și chipul iluminat de fericire a mamei noastre, "Bocu-Neni",

bătrân ostaș în rândurile poporului românesc, de care era mult iubită, văduva învățătorului coborât din moți, căzut la postul de onoare, în Șistarovăț, lângă Lipova, autorul vestitei *“Doine”* a lui Lucaciu, Marseilleza românilor din Ardeal.

Și viața noastră zilnică a început încă de a doua zi, cu vizitele de cunoștință: căpeteniilor oficiale; șefilor conducători ai autorităților; Episcopului ortodox Ignatie asupra întregului ținut al Aradului; Episcopului Ciorogariu, directorul Seminarului peste trei ținuturi; familiei dr. Oncu, președintele Institutului bancar *“Victoria”*; familiei Ispravnic, reprezentantul instituțiilor de justiție și căpeteniilor societăților culturale, bisericești și de asistență de binefacere. Și, delicat compliment pentru noua mea cetățenie, prefectului județului Arad și familia sa care, de obicei, făcea parte din nobilii maghiari, având în vedere ținutul important al Aradului, cum și comandantului șef, generalul cetatei Aradului.

Și, surzători și plini de curtenie, doreau o conviețuire civilizată și armonică. Iar invitațiile la prânzurile ce le-am dat românilor conducători, cu familiile lor, și treptat tuturor intelectualilor diriguitori ai vieții românești din Arad, în frunte cu Ștefan Cicio Pop și Vasile Goldiș, cu ospitaliera și generoasa, nobila lor iubire afectuoasă, din străbuni, pentru neamul nostru românesc. Casa lor era deschisă poporului și intelectualilor români, cu ușile deschise ca și ale unei Biserici. Părinții, ficele și fiii lor, cu toate rudeniile, (erau) bucuroși de oaspeți, pentru a le însuflă curagiul în lupta vieții și iubirea de neam și familie. În jurul lor erau adunați toți avocații, medicii, profesorii, funcționarii și preoțimea Consistoriului Episcopal și ale tuturor instituțiilor românești.

Și, în sfârșit, organul presei românești locale, *“Tribuna”* de la Arad, inima poporului românesc. *Presa*, santinelă de pază a ordinii sociale și morale, ca și unii părinți, neodihniți zi și noapte asupra urmașilor, străjeri veghetori ai neamului lor.

Inima mea bătea tare; era magnetul care atrăsese de aici, din vechea, umila, cetățuie din care se ridicase și luptase eroic generații de inspirați pentru libertate! Era aici străfulgerarea acelei clipe miraculoase ce străbătuse bătrânii Carpați după sute de ani și-n lumina de o secundă, legase două inimi pe vecie! Și-n aureola privirilor noastre, ceva din zvâcnirea inimilor noastre, a unit, împreunate indistructibil, mâinile lui și ale mele pentru vecie!

Și, în tăcere, am intrat în tabernaclul martiriului național: Casa veche a *“Tribunei”* din Arad. Bătrâna santinelă, nemișcată la postul ei, ne primi ca un străbunic uitat la datoria veghei asupra urmașilor. Pereții curat văruiți se cutremurau, zguduți de ritmul neodihnit al mașinilor din tipografia ce lucra neîncetat. O bătrână în haine albe, cu o basma tricoloră, zâmbind, ne primi, înclinându-se, și fericită îmi sărută amândouă mâinile, zicând: Să vă ajute bunul Dumnezeu să

fiți toată viața fericiți și să ne purtați noroc! Și ne deschise larg ușile Redacției de la etagiu.

Directorul, neuitatul Russu-Șirianu, marele patriot, și părintescul prieten al soțului meu, ce asistasese la nunta noastră și-n casa familiei căruia fusesem primiți cu emoționantă iubire la sosirea noastră în Arad, se ridică în întâmpinarea noastră cu întreagă garda lor de onoare: *Redacția* ziarului "*Tribuna*", paza de onoare al nobilului nostru popor din Ardeal și Banat. (Era) un grup de tineri universitari, cu frecvența la Universitățile din Budapesta, Cluj și Timișoara, între care și tânărul fiu al Directorului Ghiță Popp, amic personal al soțului meu, talentat și curajos luptător la ori ce primejdioasă gravitate; Stoica, familistu; toți fericiți de a ne întâmpina, curagioși și bravi. Precum ne împodobise casa la sosirea noastră, toate odăile (erau) cu pancarte versificate de iubire și credință și toate ușile îmbrăcate în salcâm, crini și trandafiri albi, ca un raiu.

Și, *noua noastră colaboratoare*, soția mea, Marilina Bocu, *mă prezentă* iubitul meu soț, ce m-a lipit de el, strânsă, ca și când eu urmam lui, în primejdia răspunzătoare; din ceasul acela predestinați.

Și, cu toții coborâram în sala mașinilor, unde o zecime de tipografi, atenți și nemișcați, urmăreau lucrările lor. Ca și un glas singular, izbucni, bărbătesc și puternic: *Un să trăiască în veci fericiți!* Și mașinile, cu a lor strict ascultătoare obediență, tăcură într-o discretă unduire, ce acompania a lor: *Să trăiască în veci fericiți.* Strângându-ne mâinile frățește, ochii noștri licăriră într-o camaradească juruință de credință pentru neamul nostru românesc!

În acea clipă le-am făcut făgăduința: ca primul nostru copil va fi botezat după sfințirea noului edificiu al "*Tribunei*", credincioasa apărătoare de drept a poporului român!

Viața noastră la Arad:

Într-o zi ploioasă, scriam, după cum dorise soțul meu de când ne cunoscusem, apreciind stilul meu epistolar, impresii din călătorie. Eram liniștită și cu sufletul încrezător la cele (hotărâte) împreună cu soțul meu, după ce scrisesem și consultasem pe tatăl meu, să întreprindem o importantă inițiativă pentru ridicarea unui nou edificiu al ziarului "*Tribuna*".

Și soneria se auzi lung și fata din casă introduse trei domni. Erau trei oficeri de poliție. Aveau ordinul unei percheziții la adresa soțului meu, la locuința noastră, pentru articole din "*Tribuna*", reproduse de revistele apusene, socotite neveridice. Și au început cu biroul lui, pe care l-au răscolit cu mare nervozitate și au continuat cu întreaga locuință, câteva ceasuri, căutând manuscrisele

articolelor. Liniștită, i-am lăsat să procedeze cum au vrut, întâmplător el fiind absent, fiind la o adunare studențească, la Budapesta, omagiind un binefăcător ce ajutase căminul studențesc universitar român.

La urmă rămase odaia de dormit, și-n timp ce nervozitatea lor se intensificase, toată lămpăria dulapurilor ajunsese claie-grămadă, aruncată peste paturi, pe divan, pe scaune și pe jos, călcând brutal peste tot ce scotoceau. Cu privirile în pământ, îmi strângeam tocul cu care rămăsesem în mână și invocam fragilul sprijin al tăcerii lui, cu ochii mei în pământ, pentru ca ținta privirilor mele să nu vorbească.

Și, fără să mai zică bună ziua, au plecat trântind furioși toate ușile pe care eu le-am încuiat și am căzut în genunchi în fața marelui icoane a Sfinților Împărați Constantin și Elena. Străbuna icoană era o veche podoabă artistică de pictură bisericească, moștenită de bunica mamei mele din bătrâni și dăruită mie, la nunta mea. Erau Sfinții împărați Constantin și mama lui Elena, pe dealul răstignirii Domnului nostru Iisus Christos, la Ierusalim. Pe un fond de colorit întunecat, ca de înopțare, pe chipurile lor răsărea, subit, o iluminare ca și răsărită din Cer, să le binecuvinteze Credința și Cristiana (creștina) lor iubire. Înaltă de peste un metru (și) jumătate, era înrămată în lemn de trandafir și închisă într-o ușă cu geam gros care, se spune din bătrâni, că nu se spărsese niciodată din lungă, binecuvântată existență. Era o apariție miraculoasă. Când ușile tuturor odăilor erau deschise, ea trona ca o apariție ce trăia vie: Sfânta Elena, cu ochii ridicați spre Cer, ținea în mâinile ei mâna dreaptă a fiului ei și mișcarea întregii ei ființe pare că grăia: Ție Doamne, încredințez pe fiul meu!

În partea de jos, un sul strâns într-o rogoală de țesătură la fel cu rama: erau manuscrisele redactorului responsabil, cu acuza: câți ani de temniță și câte sute de mii de florini amenzi plătise ziarul "*Tribuna*" statului ungar în ultimii ani. Și acestea fuseseră reproduse de mai multe publicații din Apus, exact, fără de nici un comentariu.

Două brațe puternice mă ridicară din genunchi, în brațe. Era redactorul responsabil, care trebuia să intre în temnița ordinară, soțul meu iubit – Sever Bocu!

Neodihniți la datorie:

Sesizați de primul clopot de alarmă¹⁹, am dat drumul la colecta pentru zidirea Casei "*Tribunei*", acasă în România, prin tatăl meu la amicii lui personali, directori de bănci și instituții culturale, și prin Nașul nostru, Prințul Brâncoveanu

Basarab, care s-a înscris, ca început, cu cinci mii de lei, în fiecare an, până la terminarea construcției.

Toate acestea, în mare discreție, până ce sumele necesare vor fi adunate suficient și începând construcția se va da publicității și Comitetului fruntașilor conducători locali și tuturor abonaților. Ziarul luase, în ultimul timp, o vertiginoasă, plină de mare însuflețire, dezvoltare publicistică, politică și literară și numeroși intelectuali și noi absolvenți ai Universităților deveniseră colaboratori săptămânali, oferindu-și astfel benevolul lor concurs pentru noua construcție a "*Tribunei*".

Și, paralel cu însuflețirea din jurul "*Tribunei*", începu de către Reuniunea Femeilor Române și urgenta reparare a Școalei Superioare, Liceul de Fete, care amenința să fie închis. Această școală slujea întregului județ al Aradului și funcționa, ca apartenență, Episcopatului Român din Arad. Repararea sa urgentă însă era imperioasă, ca să nu apuce a fi închisă. Și, atunci, am organizat o mare *loterie de etnografică*, de cusături și țesături românești, generală în Ardeal și Banat.

Fiecare tânără fată, fiecare mamă erau rugate să țese sau să brodeze un lucru artistic, de artă populară românească, în cel mai scurt timp. Și am apelat acasă la M.S. Regina Elisabeta, Carmen Sylva și la A.S. Regală Principesa Maria să ne ajute cu grabnica execuție a planului de construcție a Școalei, prin arhitectul șef al Casei Regale, în mod gratuit, cu neîntârziata expediție a primelor lucrări. De aceasta depindea soarta Școalei, să nu apuce să fie închisă, ceea ce ar fi fost o nereparabilă pierdere. Toate acestea, cu cel mai atent menajament și cu cea mai pură însuflețire a contribuției într-un stat civilizat, în care orice femeie, de orice naționalitate, trebuie să fie imperios atentă a nu jigni și turbura liniștea conviețuirii pașnice, a dreptului egal între popoare și locuitorii de diferite naționalități.

Prima încurajare a sosit cu cele dintâi două pachete prețioase; au sosit de la două suflete de artiști. Pictorul Grigorescu, cu "*Vis de primăvară – tânără fată torcând*". Lucrare proaspăt terminată în acele prime (zile) însorite de aprilie, în pajiștile grădinei sale de pe dealurile Câmpinei, sub merii înfloriți. Triumfătoare frumusețe a naturii României însăși, în care miraculoasa dărnicie a tot ce avea: natura îmbelșugată, cu toate bogățiile ei; popor genial, muncitor, bun, milos și primitor, în unison cu tot ce-l dăruise misterioasa Natură și cu Puterea Cerească, căruia i se supunea și-n care credea din naștere. Nu se putea mai splendidă imagine a României, care s-o întruchipeze mai fermecător, mai de neuitat, ca această viziune a României în floare.

Al doilea pachet venea tot de pe Valea Prahovei. De la castelul Prințesei Valentin Bibescu, fiica distinsului om politic Alexandru Lahovary, din Posada

vecină cu Câmpina. Tot un *vis de primăvară*, neștiind de dureroasele noastre lupte tragice din viața zilnică cei doi vecini de pe Valea Prahovei, fiul din popor, divinul pictor Grigorescu și nobila Prințesă Marta Bibescu, talentata scriitoare ce diviniza țara și poporul românesc, premiata a Academiei Franceze. La un apel ce personal îl trimisese tuturor conducătorilor României, prin ce misterioasă legătură sufletească inimile lor, ce băteau într-un același ritm dureros (cu) al fraților de peste munți, tresăriră, într-aceiași lovitură de suferință pentru tragedia cea mai cumplită a vieții: Lipsa de libertate.

Și-n delicatele lor simțiri românești, doi aleși ai României libere, uniți prin cuget și simțiri, instinctiv și-au dăruit tot ce aveau ei mai frumos pentru o lume mai bună. Prințesa Marta Bibescu îmi trimitea tot ce avea ea mai frumos în Palatul ei din Posada, pe malul Prahovei. O învelitoare pe două paturi din cea mai fină mătase pură, brodată de mână (cu modele de) crengi de trandafiri, cu boboci și în floare, presărați ca și cum i-ar fi aruncat din brațe, culeși cu prospețimea parfumată din grădina castelului și splendoarea lunei maiu. Și parecă le simțeam și parfumul, ca și din crengile de flori de măr ale lui Grigorescu.

Emoționată până la lacrimi, le-am pus alături în odaia mea românească și mi-am făcut cruce. Era, într-aceasta, un gest predestinat al destinului și trecutului României, liberă și civilizată după veacuri de lupte sângeroase: popor și conducători strâns uniți într-o aceeași virtuți. Prințesă și fiu ales din popor, prin nobile virtuți ridicat la aristocrația celui mai strălucit talent pe care numai cei binecuvântați îl primesc în dar egalat cu cei mai puternici. Romanul Prinței Bibescu "Izvorul" și tot ce a scris în iubirea ei pentru Patria ei România, premiate de Academia Franceză, a înfrățit-o cu fiul din popor, în adevărata aristocrație ce egalează clasele unui popor. Și, aceasta este calitatea poporului românesc. Talentul născut al femeii române, de veacuri (așezat) în țesăturile și broderiile de mână, (este) siguranța celui mai fin bun gust și măiestriei lor.

Și mi-am reînzecit iubirea mea înăscută pentru poporul nostru și când am hotărât să apelez la generozitatea femeiei române pentru a aduna fondurile necesare reconstruirii Școalei Superioare de fete, o și vedeam zidită, nouă și solidă, ca și bunătatea și blândețea lor creatoare. Și, am deschis oficial Loteria noastră, a Doamnelor Române din Arad, cu o *Vitrină publică* în care am expus primele opere de artă românească, a Prințesei Bibescu și cel mai distins fiu al poporului, pictorul Grigorescu, ridicat la cea mai înaltă treaptă de aristocrație românească prin talentul lui în pictura românească. Și aceasta mi-a dat curagiul, puterea de muncă în creațiunea unei lumi mai bune.

Câteva luni mai târziu au început lucrările noii Școli Superioare de fete sub controlul arhitectului arădan, după planurile inițiale, așa cum le-am conceput. Și Reuniunea Femeilor Române din Arad se ocupa de *Loteria*

etnografică, care aducea un extraordinar rezultat artistic și financiar, sub directul control al Episcopatului local.

Paralel, înaintau și lucrările zidirii noului edificiu al “*Tribunei*” și societatea românească din Arad și întreg poporul românesc din ținuturile arădene și bănățene, cunosc o epocală rezurecție civilizatoare în luptele politice.

Dar justiția trebuia să-și facă și ea datoria și procesele în curs, pentru articolele din “*Tribuna*”, scrise de redactorul responsabil, care era soțul meu, Sever Bocu, trebuia să se prezinte la judecata lor. El își luă această răspundere în fața lui Dumnezeu și a oamenilor printr-o poruncă ancestrală a celor din câteva generații a străbunilor lui ce căzuseră în lupta pentru sfânta libertate!

Unul din curajoșii avocați români din Arad, magistratul emerit și prietenul lui devotat, îi ceru onoarea de a fi apărătorul dreptului justițiar – avocatul Marșeu. Și-n noaptea dinspre întâiu Maiu 1908, când socialiștii și muncitorimea din Arad se întorceau cântând hymnuri patriotice, strigând în urale “Elyen Barabas” (Trăiască Barabas) împotriva șefului politic adversar, contele Tisza, eu dădusem naștere unei fetei sănătoase și frumoase. Și, o jumătate de oră mai târziu o dădeam în brațele tatălui ei, mult iubitului meu soț, profund emoționat. El pleca în miez de noapte la lupta grea și ea dădu un chiot prelung și deschise cea dintâiu privire, drept în fața lui, ca și un chiot de bucurie al moaștelor biruitoare în chinurile vieții.

El s-a ales cu sentința de un an temniță de stat sau o jumătate de an temniță ordinară, în rând cu toți borfașii ce furau o găină și flămânzeau în frig și foame pentru că furau o pâine să-și aline foamea. Sentința a putut să-și amâne punerea în vigoare, ca totdeauna, cu mai mult timp după absurditățile asprimei sentințelor, cărora trebuiau găsite formele juridice în fața publicităților presei europene²⁰.

Viața noastră câștigase un mic camarad de luptă.

Ce a fost interesant în episodul procesului acestuia a fost o încurcătură de bagaje în drumul spre orașul judecăților proceselor politice. Când avocatul Marșeu își căută valiza la Hotel, constată cu neplăcută surpriză că era schimbată. Și-n loc de hainele lui de schimb scoase un ansamblu de haine de gală preoțești, ale Episcopului român cu care călătorise în tren, ce mergea la Roma, într-o audiență oficială la Papa, în chestiunile românilor uniți ce depindeau de Vatican. O telegramă urgentă la frontieră trimise valiza rătăcită înapoi, care, printr-o inversare de hotărâri Divine, dădea Apărătorului Justiției dreptul de a apăra, prin Voință Cerească, Adevărul curat! Și, Papei de la Roma, actele justiciare de a posedă întărirea puterii de a stăpâni pentru totdeauna acest Drept Divin!

Ritmul vieții noastre zilnice se schimbă ca dintr-o minune Dumnezeiască; puterile se întăriră fizic și fetea aceasta sănătoasă și frumoasă pare-că venise cu

semne bune. Era toată surâs și liniște și, când se hrănea, ținea ochii ei căprui drept în ochii mei și se oprea din când în când, pare-că în surâsul ei voia să grăiască: ce bun este. Și la isprăvenie întindea mânuțele și îmi prindea haina, adormind cu acea liniște străină a fiecărui copilăș, fericit ca și un cântec fără de vorbe pentru iubirea cea adevărată și frumoasă a mamei lui...

Eu mă sculam cu grijă să trimit Redacției “*Tribunei*” manuscrisul pentru rubrica “*Femeia*”, de patru ori pe săptămână, ceea ce dădea posibilitatea, înperate cereri de ajutor, să se adauge sumele necesare. Și veneau întrebări, cine este această colaboratoare anonimă, care trezește atâta interes între femeile cititorilor “*Tribunei*” prin subiectele utile și interesante și, mai ales, limba pur românească, literară, care corectează unele lipsuri zilnice. Și abonamentele se înmulțeau și micuța mea Maria-Lygia se pare că se înscria și ea la acest mic ajutor creștinesc. De multe ori tipograful aștepta în birou manuscrisul urgent, și ea, din instinctul probabil al strămoșilor ei moți, flămânzi dar nobili, când auzea soneria prelungită a tipografului, suspenda porția ei din laptele mamei, să nu întârzie tipograful, care fericit mulțumea Mariei, bătrânei ei îngrijitoare, ce îi spunea: mai este un prunc, Ferenz, al portarilor maghiari, care primește și el din surplusul de lapte din sânul Doamnei (Bocu), pentru că mama lui nu are; și să le ajute bunul Dumnezeu ca în viețile lor să poată fi frați creștini și miloși, ca și Doamna.

Îmi rămăneau unele nopți din activitatea noastră, fetița crescând, în care organizam *serate*, cu cântece și jocuri românești, la care invitase personalități din Regat, cu prilejul cărora puteau constata și mersul construirii, ceea ce toți numeau “*Palatul Tribunei*” și “*Scoala Superioară de fete*”, pentru care toți puseseră cele mai urgente eforturi. Și invitase toate autoritățile maghiare, intelectualii și toți conducătorii arădani, sub neodihnită asistență a Reuniunii Femeilor Române din Arad. (Seratele) au cunoscut cea mai strălucită activitate, rodnică și nobil frățescă, la Arad, pe toate terenele civilizației ale unei epoci politice și sociale între anii 1908-1912. De la Arad și jur, spre Banat, în Timișoara și spre Ardealul tot, și-n strălucita Cetate a românismului de peste munți – Sibiului eroic, cetate a intelectualității și Bisericilor ortodoxe și de la Blaj a celei unite! Era în această dăruire personală a sufletului românesc de veacuri de suferințe, poate un apel al suveranității (adresat) a tot stăpânitorilor Habsburgilor de la Viena [...]

Și între București și Arad, Expresul Orient, Budapesta-Viena-Paris, lăsa majoritatea călătorilor bucureșteni, munteni și moldoveni la Arad, ca și la un mare centru de cercetări istorice și de viață iubire de Neam și Patrie! Iar noi, arădani, pe nesimțite ne subordonasem în călăuzitori ai acestui instinct de subită eferescență patriotică, căruia îi subordonam strictul necesar al existenței

noastre zilnice ca și la o secretă chemare a românismului de pretutindeni. *Seratele etnografice*, cu dansurile bănățene și ardelen, cu învârtitele și “Pe picior”, contra ritm, cu musicalitatea lor îmbietoare, orchestrată de popor în zeci de feluri, de fluier, de trâmbiți și viori atât de înviorătoare de nu te osteneai jucându-le, ci câștigai puteri, ne ținea într-o efervescență permanentă, de zi și noapte.

Sibienii, în frunte cu zeul zilei, poetul Octavian Goga, în jurul căruia se adunase toată tinerimea românească din Universitățile Budapestei și Clujului; poeți și istorici ai Bucureștiului; șefi politici din toate ținuturile românești, parecă aduși de un chiot de chemare și strângere de rânduri din întreaga românie, ridică dintrodăată Cetatea sumbră²¹ a suferințelor seculare într-o luminoasă zare de viteji și îmbietor curagiu. Însăși sumbra severitate a intoleranței cedă acestui neobicinuit nou element absorbant al noii invazii de femei frumoase și elegante ale societății bucureștene, șefilor de instituții, cu frățescă iubire și interese de bine pentru acești despărțiți de sumbrii Carpați, de vămile întunecoase și de lacrimile ce se ștergeau pe furiș, la Sfintele Învieri ale Domnului nostru Iisus Christos, în toate bisericuțele sărace, unde credința nu piere.

Și am văzut și minunea aceasta cu toții: la balurile Reuniunii Femeilor (Române) din Arad, conducători militari și politici maghiari locali începuseră să ia parte la serbările artistice cu dansuri și program românesc, ce îi interesau. Și ziarul “Aradi Közlöny” să publice articole de interes general pentru această mișcare socială satisfăcătoare și fotografii ale Doamnelor din Reuniunea românească, în variatele și artisticele lor costume naționale [...].

Peste drum de instituția Episcopală Română din Arad, care stăpânea o biată Școală de fete, dărăpănată de vremuri, cu ordinul ultim de a fi dărămată, nerăspunzând la condițiile igienice, se ridicau acum două palate moderne. Această Școală de fete, nouă, modernă, ridicată urgent, ca o operație ultimă de trup omenesc a unei mame muribunde care trebuia să-și salveze fiicele ei, devenise o realitate, în cele mai grave și tragice situații a vremurilor de bejenie²². Mamele de pretutindeni se puse zi și noapte să coasă și să țesă cele mai splendide cusături și țesături românești, ce se puseră la licitație și vânzarea lor aduseră o considerabilă sumă de *două sute de mii de coroane*. Mai lipsea suma de o sută de mii și trebuie să crezi în minunile cerești care ajută oamenii cu credință și iubire între ei. Într-o dimineață, am fost chemată la Banca românească din Arad, “Victoria”, să-mi predea o scrisoare și un CEC de una sută de mii de coroane pentru ajutorul construirii Școalei Superioare de fete din Arad. Și era iscălită simplu: Vasile Stroescu, cu adresa unui Sanatoriu din Elveția. Cu câteva cuvinte simple de explicație: “Citesc ziarul “*Tribuna*” și văd din articolele Dv. nobilele eforturi, cu jocuri și cântece românești, de a aduna

sumele necesare pentru a reclădi Școala Superioară de fete din Arad ce amenința să fie închisă. Fotografiiile Comitetului Reuniunii Femeilor Române din Arad, în splendidele costume naționale, au făcut admirația tuturor streinilor cărora le-am arătat-o. Vă urez succes în tot ce întreprindeți și multă iubire și putere de muncă poporului român, Vasile Stroescu”.

Ne-am strâns la Bancă, Comitetul diriguitor al Reuniunii Femeilor Române și după ce am ridicat banii, prin președinta Reuniunii căreia eu i-am cedat scrisoarea adresată mie, dar cedată D-nei Letiția Oncu, soția Directorului și președintele Băncii “*Victoria*” din Arad, unde sosise banii, personalitate de mare onoare și nobilă iubire pentru poporul român. Am decis, împreună cu toți conducătorii români arădani, să urgentăm lucrările de terminare a Școalei. Și m-au autorizat să răspund imediat necunoscutului donator atât de generos. Și (iată) felul cum am procedat. Cum nimeni nu a putut afla cine e acest extraordinar filantrop, care umplea ziarul “*Tribuna*” de câțva timp cu scrisori de mulțumire din partea celor ajutați în nenorociri și grele neajunsuri, toți au hotărât să răspund eu, mulțumindu-i pentru acest regesc *dar* (dat) Școalei de fete din Arad, *dar* și pentru sfânta lui credință și iubire pentru suferințele grele ale poporului român în bejenie.

Și am făcut-o printr-o scrisoare personală, cu numele indicat simplu: *Vasile Stroescu, la Sanatoriul elvețian*, anunțându-l, totdeodată, că eu am sugerat tuturor conducătorilor din Arad, că am hotărât ca la sfințirea religioasă a redeschiderii școalei de fete să poarte numele: *Școala Superioară de fete “Vasile Stroescu”* din Arad. Și am scris în “*Tribuna*” un articol de fond, pe prima pagină, cu litere mari, unde numai bărbații politici și scriitori autorizați aveau deschisă această primă pagină. Dar minunea acestui gest de sfântă iubire de neam era atât de sublim încât merita o slujbă liturgică în sfânta noastră catedrală. Nu am scris articolul până nu am luat contact cu cei ce fusese ajutați continuativ și mulțumise prin ziarul “*Tribuna*” și de unde am obținut o indicație precisă despre marea și nobila personalitate a acestui neprețuit sfânt donator. Cu câțva timp mai înainte, la *Redacția* ziarului românesc din Brașov s-a prezentat un personagiu distins, între 50-60 de ani, și arătând un număr al ziarului²³ condus de familia nobilă a Mureșenilor și indicând un articol în care se descria trista situație a ucenicilor meseriași români, fără posibilitate de a se putea organiza un cămin de adăpostire, ei trăind în provizorat prin nobile ajutoare, scoase un teanc de bancnote în valoare de șasezeci de mii de coroane și, grăbit, le înmână redactorului prezent cu adresa, Vasile Stroescu, pentru Căminul ucenicilor români din Brașov. Și, foarte grăbit, se scuză că trenul lui pleacă peste douăzeci de minute. Aceasta era începutul minunilor acestui nobil binefăcător, care apăruse prima oară în adevărata lui personalitate, demn și liniștit. Era tot ce

“Gazeta Transilvaniei” putuse înregistra și publica. Și-n alinierea tuturor repetatelor ajutoare trimise școlilor românești (aflate) în lipsuri mari și văduvelor cu copii mulți, care erau slab ajutate de consăteni, nu se putea relata nimic despre misterioasa personalitate a acestei nemaivăzute ființe cristiane.

Așa că articolul ce am scris era ca un răvaș ce-l adresam chipului său liniștit și blândeței întregii lui făpturi [...]

În temnița Aradului:

...Și-n dimineța următoare²⁴ porțile grele ale temniței ordinare din Arad se închideau duduind în urma lui Sever Bocu, redactorul responsabil al “*Tribunei*” pentru un articol ce publicase cu un an mai înainte. Câți ani de temniță ordinară și câte sute de mii de florini aur plătise ziarul “*Tribuna*” pentru publicarea sentinței de pedeapsă pentru acest articol ce fusese publicat în toate marile ziare din țările din apus.

Pe malul Mureșului, de unde se putea zări fereastra zăbreilită a temniței, unde va sta captiv și înrobît în grele suferințe iubitul nostru soț și părinte, noi două rămăsesem stâlpite și nemișcate; fetița cu căpușorul ei bălaiu lipit de obrazul meu și eu, curagioasă și cu credință în bunul Dumnezeu, liniștită și senină întru poruncile Lui!

Ca toate soțiile și mamele celor închiși, ni se îngăduia să-i putem vizita de două ori pe lună în birourile speciale ale temniței, strict păzite de poliția riguroasă ale autorităților. Și chiar să le ducem strict necesare provizii. Pâinea cea de toate zilele, fericită îndestulare a poporului din toată lumea. Fără de nici cel mai mic semn ori știre indirectă de la el, deși i se dăduse dublu de condamnare pentru a fi în același oraș cu noi; am lăsat să treacă cel mai îndelungat timp posibil, nevoind să provocăm nici o neașteptată persecuție asupra profundeii lui dureroase suferințe. Și fetița și eu ne înmulțisem la maxim posibil asistența noastră zilnică, în ajutorul celor sărmani și nenorociți, de care sunt pline toate orașele. Iar la “*Tribuna*” eu nu mă mai duceam, ci discret trimiteam articolele mele zilnice, care continuau, cu o duioasă iubire, să intereseze publicul cititor, ce se înmulțea din ce în ce mai mult.

Și Crăciunul l-am petrecut singure, cu bătrâna Maria, îngrijitoarea ei iubită, ce se făcea și căluțul ei neodihnit, când freca parchetele. Toate trele începeam întunericul diminețelor îngenuchiate, sub străbuna icoană, ce ne păzea sănătatea, curagiul și puterea muncii zilnice pentru cei flămânzi și bolnavi. Până ce într-o zi, după ce trecuse multă vreme și sărbătorile Crăciunului și timpul strict riguros ce ne-ar fi fost îngăduit să cerem îngăduința de a-l putea

vedea pe iubitul nostru în grelele lui suferințe, am făcut prima cerere supremului magistrat, Prim-procuror, să-mi acorde o audiență. Și ne-a primit imediat, sever și corect, dându-ne informația că, având în vedere răbdarea și supunerea noastră, ni se acordă permisiunea de a vedea pe “inculpat” odată pe săptămână, în timp de o jumătate de oră în cancelaria închisorii, sub controlul poliției speciale.

Și era gata să plecăm, când fetița mea întinde mâna ei dreaptă, ce eu nu observasem că o ținuse ascunsă tot timpul la spate, și îi întinde un pachet, ce îl desface și îi spune cu îngerașul ei surâs: Uite ce mi-a adus mie Moș Crăciun, un soldat micuț, cu o pușcă, să împușc toți ungurii, toți ungurii! Și lacrimile începuse a i se rostogoli în șiroaie peste rochița ei nou-nouță și tot silind să se oprească să nu-și strice hăinuța nouă ce i-o adusese Moș Crăciun. De mila ei s-a lipit de genunchii procurorului și i-a trântit soldatul și pușca criminală, înecată de plâns. Nu voiu uita niciodată figura iluminată și strângerea crispată și dureroasă a întregii ființe a acestui om, când, brusc, a luat în brațe fetița și așezând-o pe genunchii lui, i-a spus, pare-că gata să plângă și el, într-o românească stălcită: *Nu voie tu vorbești așa, închide și pe tine!*

Și din ceasul acela pacea s-a făcut și fetița a sărutat soldatul și i l-a dat procurorului, ce-l va fi păstrând și astăzi, ca semn al Păcii!

În biroul temniței ni s-a deschis ușa de un soldat înarmat și încruntat și a împins fetița către brațele întinse ale tatălui ei, care ne-a cuprins strâns uniți într-o iradiantă, divină, fericire, în numele iubirei de oameni. Și fără ca nimeni să-i fi spus, ea a luat pâinea mai mare ca și ea și a dat-o soldatului, (spunând): frânge-o și mi-o dă! Și luând partea cea mai mare în brațe, cu coatele mânuțelor ei deschise ușa și porunci soldatului, ce voia să o oprească și nu putuse, dădu fuga pe întunecatul coridor și se rugă: rupe-mi câte o bucată mare să le dau la fiecare, și ne iartă, Doamne, greșelile noastre, precum și noi iertăm celor ce fac rău...! Și amândoi se întorseseră cu pâinea în cancelarie, la ușa căreia soldatul își duse pe furis mâna și-și șterse o lacrimă ce-i picurase pe haină.

Și fiindcă nici unul din cancelarie nu priveau la noi, îl îmbrățișă pe iubitul ei Tată și luându-ne mâinile noastre într-ale ei, ne duse până lângă masa unde se aflau toți milițenii (polițiștii; paznicii-n.n.!) și pe două scaune goale ne așeză pe noi doi. Dar ea, tot mângâindu-i fața, îi spuse veselă doar vestea bună: și fiindcă tu ești bun ca și cu noi, mi-a dat voie să-ți aduc eu mâncarea, cu Ion, de două ori pe zi. Și eu nu o să supăr pe nimeni și duminicile o să mănânc supă bună cu tine în carceră. Fața lui frumoasă și palidă se luminează, și-n tăcere ne strânse tare în brațe.

Întrevederea se terminase. Purtarea lui liniștită și bună impresionase toată închisoarea și îngerașul lui de fetiță adusese iertarea robilor ce se sileau să-și

isprăvească liniștiți programul lor de lucru, ca pe furiș să poată să-i facă ei o măsuță și un scăunel, pe care fetița să le poată scrie poruncile ei, către toți închișii din toată temnița și cum să se poarte în toată viața lor, ca neam de neamul lor să nu mai ajungă prin închisori și să rămână mamele și copilașii lor plângând pe drumuri.

Zilele treceau triste și dureroase pentru noi, creștinește pentru el. Fetița și eu ne plimbam zilnic pe malul Mureșului, până într-o zi când eu am băgat de seamă că ea tot număra pe degetuțele ei și le ducea repede la gurița ei, cu o batistă ce-și ștergea repede o lacrimă, ce nu o lăsa să se vadă. Și am înțeles! Ea identificase topografia celulei lui și de departe se uita tristă la toate ferestrele până ce zărea semnul discret al dureroasei lui iubiri. Era acest miracol un secret al milei creștine pentru copilița atât de mult iubitoare și înțelegătoare ale lumii valuri. Eu număram zilele și îmi continuam, cu tot curagiul, viața noastră zilnică, așa precum îmi fusese destinată, în balanța fericirii și a iubirii lui și a mea, nedestructibilă.

Și, din ceasul când am pășit în gara Arad și camarazii lui de luptă, după frățestile, iubitoarele lor primiri, în comandamentul vieței de toate zilele l-au reclamat la datorie, care era tot atât de imperioasă, în supremele lor porunci, ca și pâinea de toate zilele. Am străbătut cu un lung convoi de trăsurii tot centrul Aradului, până la Catedrala Catolică, unde era viitorul nostru apartament, și, coborând, ne-am făcut cruce, ne-am îmbrățișat și-n luminosul nostru apartament ne așteptau soborul de preoți ai Catedralei Române și frunzașii județului Arad, sub conducerea Episcopului. Toată casa era raiu de flori. Crini și trandafiri albi, liliac și mioșotiș de pădure, delicată gândire pentru despărțirea de munții unde (mă) născusem și crescusem, și rugăciunile lor în genunchi pentru fericirea noastră ne-a unit din clipa aceia într-o chemare sfântă: *totul pentru națiune și familii fericite!*

Repet, astăzi, primirea noastră la Arad, în aceste ceasuri dureroase, când singură trebuie să lupt să opresc o fatală luptă între frați, pentru că stăpânul nu este acasă și ura și invidia a fost pusă în locul lui, stăpânitoare în casă. De câțva timp, lupt din răputeri, cu născuta mea îndelungă răbdare, să opresc intrigile și ura între românii din Arad. În momentul de față, o personalitate marcantă din partidul liberal din București a fost trimisă să întreprindă o acțiune, așa-zisă de împăcare, între exponenții partidului național din Arad, condus de unul din membrii săi, să forțeze, în absența soțului meu intrarea unui grup mai numeros din Arad la conducerea efectivă a ziarului "*Tribuna*", pretențiune periculoasă și absurdă, care friza o periculoasă anarhie între localnicii români din Arad, care erau bine stabiliți fiecare în situațiile lor și cu frățești legături zilnice între ei.

Sumbrele legături obscure create din lipsa stăpânului de acasă, (aflat) la o dureroasă datorie sacră, era un nimerit prilej pentru simplul motiv: scoală tu să mă așez eu! După zile întregi de inutile traficări între frați, jenat și îndurerat, mesagerul bucureștean plecă îngrijorat de votul categoric al poporului: cu neclintită credință și iubire rămânem lângă conducătorii noștri ce-și jertfesc viața pentru noi! Negreșit, tăcerea mea completă și insistentă pe lângă acest mesager al partidului liberal din țară, care intervenea pentru prima oară în politica fraților de peste munți, era categorică și decisivă.

Din întunecata lui celulă a unei temnițe ordinare din Arad, răspunsul lui categoric l-am comunicat improvizatului mesager din București. Sever Bocu, prin soția sa, D-na Marilina Sever Bocu, pe care o autorizează a-l reprezenta, comunică răspunsul său categoric: Întreg poporul român din Ardeal și Banat, abonații credincioși și permanenți ai ziarului "*Tribuna*", rămân neclintiți în jurul Directorului și proprietarilor ziarului "*Tribuna*", reprezentați prin Domnul Sever Bocu, ce și-a luat asupra sa, în permanență, răspunderea articolelor politice publicate în ziarul "*Tribuna*". Aceasta, cu toate probele articolelor de lege stipulate și probate cu toată rigoarea și cu toată răspunderea persoanei sale. Acesta era Sever Bocu, drept, curajos și brav, precum era ființa lui, din moșul și strămoșul său Pavel Bocu din Ținutul Hălmagiului, teatrul revoluțiilor din 1784-1848, colaborator intim a lui Horia, pedepsit și Pavel Bocu cu frângerea pe roată.

Treptat, Direcțiunea Generală a Temnițelor ordinare lăsase liberă asistența lui Sever Bocu la slujbele religioase din capela temniței din Arad, vădit surprinși de extraordinara lui personalitate, de modesta liniște cu care el își îndeplinea slujba lui de contabil și dirigitor al întregii administrații [...]

NOTE

1. Expresie mereu folosită de Marilina Bocu în memoriile sale. Consideră situația impusă de regimul comunist în România ca o *stare de război*, marcată prin anularea drepturilor și libertăților cetățenești, prin reprimarea opozițiilor politici.
2. I.D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire, 1582-1918*, Timișoara, 1941.
3. Marilina Bocu a organizat mai multe turnee în S.U.A., Anglia, Franța ș.a. pentru a prezenta, în expoziții, obiecte de artă țărănească românească. S-au bucurat de unanime aprecieri; cf. *Vestul*, VII, 1936, nr.1676; *Voința Banatului*, XVII, 1937, nr. 29 etc.
4. La vârsta de 19 ani, Sever Bocu a suferit prima represiune din partea autorităților maghiare. A fost exmatriculat de la Liceul din Arad, înaintea bacalaureatului, întrucât a refuzat să poarte la butonieră panglica cu ticolorul maghiar.

5. Marilina Bocu echivalează arestarea soțului ei cu asasinarea acestuia de către autoritățile comuniste, ceea ce a corespuns adevărului.
6. Se referă la regimul de teroare introdus în România de ocupația sovietică și sistemul politic totalitar.
7. Sever Bocu.
8. *Nepoții*: Constantin și Petre. Aceștia au rămas în îngrijirea bunicilor, după ce părinții lor, A.C. Georgescu și Lygia Georgescu, au reușit să emigreze în S.U.A.. Inginerul A.C. Georgescu, ginerele soților Bocu, a fost director al Companiei petroliere Româno-Americană. Ziarul "*Voința Bantului*" (nr. 37, din 10 sept. 1944) precizează că acesta a fost eliberat din închisoare în 24 august 1944, după trei ani de detenție politică în timpul regimului Antonescu. A fost numit subsecretar de stat la Ministerul economiei Naționale în guvernul Sănătescu. Aurel Ciupe, menționează în 10 iunie 1948 (vezi Anexa 1) că cei doi nepoți se aflau la soții Bocu, ceea ce ne lasă să înțelegem că Lygia și A.C. Georgescu erau deja plecați din România. Diplomatul britanic *Ivor Porter*, participant la operațiunea "*Autonomous*" din anul 1943, menită să contribuie la înlăturarea regimului antonescian și instaurarea unui guvern de orientare pro-Aliați în România, precizează că A.C. Georgescu și Lygia Georgescu au fost puternic implicați în rezistența antihitleristă din România, au fost colaboratori apropiați ai lui Iuliu Maniu în transmiterea de informații politice și economice serviciilor specializate din Anglia și S.U.A. în cursul celui de al doilea război mondial. La începutul anului 1947, afirmă diplomatul englez, A.C. Georgescu și soția sa Lygia, au fost invitați să viziteze Statele Unite de către conducerea societății Standard Oil. În cinstea lor s-a organizat în S.U.A. un *dineu pretențios*, fiind elogiât sprijinul dat Aliaților în cursul războiului mondial. Ambii au rămas în S.U.A. și au primit cetățenie americană în 1952. În anul 1953, la insistențele președintelui Eisenhower și a diplomației S.U.A., guvernul comunist din România a acceptat eliberarea și emigrarea în S.U.A. a celor doi fii (Constantin și Petre) ai soților Georgescu, apoi a Marilinei Bocu (Apud, Ivor Porter, *Operațiunea "Autonomous"*, Edit. Humanitas, București, 1992, p. 318.).
9. Ofițerul de securitate, comandant al echipei operative, care l-a arestat pe Sever Bocu.
10. Expresie uzitată de forțele de represiune comuniste pentru a defini, în sens acuzator, familiile și locuințele burgheziei române sau ale oamenilor politici democrați din perioada interbelică.
11. Marilina Bocu se referă la bogata și valoroasa expoziție etnografică de artă populară țărănească pe care a organizat-o în casa familială din Lipova.
12. Idem. Autoarea prezintă, succint, impresionanta colecție de exponate din portul popular românesc, care a fost devastată în timpul percheziției efectuată de organele securității în anul 1950, după arestarea lui Sever Bocu.
13. Marilina Bocu se referă la drama trăită în timpul percheziției și la dorința, instinctivă, de apărare a acelor bunuri de artă românească autentică.
14. În cele două caiete, conținând manuscrisul Marilinei Bocu, nu este relatată perioada anilor de domiciliu forțat și nici menționate localitățile (sau localitatea) în care au fost deportați. Descrie doar momentul eliberării lor din situația respectivă, cu dreptul primit de nepoți pentru emigrare în S.U.A.

15. Referire la lucrătorii din așezarea moldoveană unde au avut ultimul domiciliu forțat.
16. În familie, Marilina Bocu era alintată de nepoți cu acest nume.
17. Ion Manolescu (1881–1959), artist al poporului, elev al lui C. Nottara, artist de vastă cultură, actor la Teatrul Național din București. Cf. *Dicționar Enciclopedic Român*, București, 1965, pg. 229.
18. Marilina Bocu nu ne oferă amănunte în legătură cu școala urmată de cei doi nepoți în anii domiciliului forțat. Ne lasă să deducem că au avut o situație materială grea, cu numeroase lipsuri, nepoții fiind nevoiți să muncească. În S.U.A., cei doi tineri, își vor continua studiile. *Constantin*, și-a luat doctoratul în istorie și literatură arabă; a lucrat la Washington într-un post guvernamental important. *Petre* (Peter) este președinte al societății Young and Rubicam Advertising (cf. Ivor Porter, *op. cit.*, p. 318.)
19. Aluzii la percheziția amintită mai sus, dovadă că redactorii “*Tribunei*” erau atent supravegheați de autoritățile maghiare.
20. Presa democrată din Europa occidentală a publicat numeroase articole consacrate mișcării naționale românești și proceselor de presă din Transilvania.
21. Referire la vechea cetate a Aradului.
22. Exprimarea corectă ar fi “de oprinare națională”.
23. Gazeta Transilvaniei.
24. În ziua care a urmat încheierii serbărilor prilejuite de inaugurarea Palatului “*Tribunei*” din Arad.

SEVER BOCU: DIN PUBLICISTICA POLITICĂ

I. ATENTATUL COMITATULUI ÎN CONTRA NOASTRĂ

Suntem săraci, ca vai de noi. Birul e mare, moșia puțină. Nici muncii¹ nu putem, că nu este loc pentru brațele noastre. Pământul e al domnilor.² Pădurea-i domnească. Iepurii, câprioarele și mistreții sunt ai domnilor, peștii din ape sunt ai lor, păsările ceriului ale lor sunt toate. Ei vânează să-și facă veselie și poftă de mâncare, de la noi ne iau puștile să nu ne putem apăra grânele și cucuruzul de fiarele sălbatice, că și acelea sunt ale domnilor și averea lor să o prăpădim nu este cu lege și drept, zic domnii.

A lor e lumea, a lor e fericirea, pământul și ceriul. Al nostru e amarul și foamea. În casa³ țării fac legi tot ei, stăpânii noștri, spahiile⁴, cum le zicea cătanelor turcești, cari cu veacuri mai înainte fuseseră trimiși asupra noastră să ne despoaie. Și cu legea pun bir asupra noastră și birul îl iau de la noi, de ar trebui să ne vindem ușile de la colibi și sângele din vine să ni-l dăm pentru usură⁵, birul îl iau de la noi, că așa e în lege și legea e sfântă, zic domnii. E sfântă legea, când poruncește să plătim din sudoarea amară a trupului nostru pe notarăș, și pe solgăbirău și pe vicespan și pe chișbirău și pe miniștrii cu plată grasă, ca să se îmbuibă. E sfântă legea când ni se poruncește, ca din săraca noastră pungă să punem sutele de mii ce le-a furat domnul Kriváng de la orfani, da, atunci e sfântă legea. E sfântă legea, când ne duce cătane, să pierdem vremea lucrului stând șilboc⁶ la casele domnilor ghinerari și să păzim grămezile de aur ale altora și să facem paradă pe câmpuri și pe ulițele orașelor cu tobe și trâmbiți, să placă doamnelor și domnișoarelor. E sfântă și atunci, când trebuie să ne vărsăm sângele în luptele cu dușmanii, apărând avuțiile celor mari și tari, că noi nu avem nimic de apărut.

Dar așa zic domnii, că legea ne dă și drepturi.

Drept avem, spre pildă, să ne plângem pentru năcazurile noastre la cei de sus. Drept avem să ne alegem noi oamenii care să hotărască în trebile noastre colo în casa țării. Drept avem ca în comitat, spre pildă, să trimitem frații noștri

ca să nu lase pe Kriváng să fure, ci să le spună domnilor suferințele noastre și fărădelegile ce le suferim de la stăpânitorii noștri, să le spună, să-și ridice glasul împotriva fărădelegii și greutăților ce le încarcă peste noi.

Drept, zic, că avem.

Dar când mergem la stăpânul țării, la tatăl tuturor, cum îl cunoaștem noi pe împăratul, când mergem ca să ne plângem, ei ne stau în cale și ne aruncă în temniți.

Dar când voim să dăm votul nostru la deputăție pentru fratele nostru, care ne cunoaște durerile și amarul, ei pun cătanele și puștile și tunurile în calea noastră și ne taie și ne împușcă dacă vrem să facem spre binele nostru și nu spre a lor îmbuibare.

Avut-am dreptul să ne alegem reprezentanții noștri în comitate⁷. Și aici, în comitatul Aradului, am trimis acolo la adunare pe frați buni care nu s-au lăsat, ci au pus pecetea rușinii pe fruntea celor păcătoși, au cerut dreptate pentru noi, s-au ridicat ca voinicii împotriva fărădelegilor ce se săvârșesc pentru a ne sărăci și a ne amărâ sufletul, și așa amar, Doamne amar.

Zice, că legea ne dă drept să facem așa.

Dar când facem așa ei pun pedeapsă asupra fraților noștri din adunarea comitatului și vreau să bage frica în ei luându-le bani mulți pentru că spun lumii suferințele noastre. Și iată acum, ca să ne înfricoșăm, să ne risipim, să nu mai putem avea nici în adunarea comitatului pe frați de-ai noștri, iată acum, domnii de la Comitatul Aradului au făcut rânduială nouă despre împărțirea cercurilor în care se aleg reprezentanți în comitat.

Este lege pe asta.

Și legea zice, că într-un cerc electoral trebuie să fie cel puțin 200 de alegători. Legea însă e sfântă numai atunci când e bună pentru ei. Dacă ei nu au într-un cerc electoral 200 de voturi, apoi dă cu legea în șanț și Kispereg cu 171, Forray – Nagy – Iratos cu 46, Fazekas – Vărșand cu 138 și Gyula – Varșand cu 128 voturi le fac cercuri electorale. Legea zice că într-un cerc electoral nu pot să fie mai multe voturi de 600. Dar atunci ar fi prea multe cercuri românești. Hai, dară, cu legea în șanț. Și ne fac cercuri electorale: Ineul cu 638, Butenii cu 777, Citul cu 860, Sebișul cu 745, Hălmagiul cu 717, Ciuciul cu 1190, *zi una mie una sută nouazeci de voturi*. Legea zice că acea comună în care se află cel puțin 200 de alegători, alcătuiește un cerc electoral deosebit. Pâncota are 311, Șimandul 228, Otlaca 205, Șiclăul 222, Ineul 200 și Butenii 358 alegători. Dar pentru aceea nici una din comunele acestea nu este cerc electoral, ci Șimandul, spre pildă, cu 228 alegători trebuie să meargă la vot în comuna Szent-Marton, care n-are decât 149 de alegători și drumul de la

Șimand la Szent-Marton e drum de țarină, printre holde, unde toamna și primăvara și iarna și vara, când e ploaie, roata intră până la butuc. Șimăndanul n-o să-și prăpădească caii pe drumul ăsta, ci rămâne acasă și pe reprezentanții lui la comitat îi aleg în tihnă frații din Szent-Márton, care nu știu românește.

La Forray – Nagy-Iratos tot pe 11 alegători vine un reprezentant, la Ciuciu însă tot numai 122 alegători aleg unul. La Forray – Nagy-Iratos nu sunt români, la Ciuciu nu sunt frați maghiari. Așa-dară, e sfântă legea, domnilor?

Pentru stăpâni e legea, dară n-o fi bine în țară dacă pe noi ne scoateți din drepturile legii, domnilor.

Suferim, răbdăm. Necazul ni-l purtăm, dare dăm, cătane dăm. Nu este în lume neam de oameni care să știe suferi cât suferim noi. Dară bine este oare a ști că legea nu-i lege pentru noi, că noi în țara asta nu avem drepturi, ci numai sarcini avem? De ce ne chinuiți, de ce ne faceți nedreptate, de ce limba noastră cea dulce o huiduiți, de ce ne batjocoriți pe noi? Cerem dreptul nostru; să trăim și noi ca oamenii pe pământul ăsta îngrășat cu sudoarea noastră; cerem dreptul nostru în satul nostru, în comitatul nostru, în țara noastră. Nu ne-am vândut noi robi vouă, nici cu sabia nu ne-ați cucerit ca vouă să slujim și foamea să ne fie numai parte în lume. Loc cerem plugurilor noastre dornice de arat.

Suferim, răbdăm. Necazul ni-l purtăm, legea o ascultăm, dare dăm, cătane dăm, dară n-o fi bine în țară dacă pe noi ne scoateți din drepturile noastre, domnilor!

Tribuna poporului, Arad, VII, 1903, nr. 219, din 29 noiembrie/12 decembrie, p. 1.

*
* *

II. DEZASTRE

Se deschid delegațiile, destul de întârziate, și guvernul comun în loc de buget va cere îndemnitare de patru luni ca să poată acoperi provizor trebuințele armatei și cheltuielile diplomației. Ministrul de externe va ține expozees despre pacea lumii, vizite de împărați, despre Macedonia; despre tratatele comerciale cu țările vecine și despre atâtea și atâtea nevoi pedente. Armata însăși, va rămânea încă pe un an tot cum a fost; nu cutează nimeni a veni cu proiectul nou de lege și bugetul rămâne tot cel de an. Așa se prelungește acuma de la 1899 încoaci legea expirată a armatei.

Legea transacției economice a statelor dualiste e asemenea staționară, pentru că în Reichsrath nici sub discuție n-a putut ajunge, ci a fost introdusă prin patente împărătești. Așa se rezolvă dincolo și budgetul, fără deliberare parlamentară. La noi, nefiind despre asta paragraf, Tisza⁸ va veni din nou cu cerere de îndemnitare.

Situația aceasta ar fi în adevăr ridicolă, de n-ar fi atât de îngrijorătoare. Ex-lex în toate ramurile vieții de stat. În situații încurcate, războaie, revoluții, se pot explica asemenea stări extraordinare. Dar de aceasta nici vorbă. În jurul nostru domnește o atmosferă de pace idilică.

Dar pacea și liniștea internă este cu totul distrusă. Anarhia își serbează inaugurarea. Obstrucție, ex-lex, guverne perindate în fiecare săptămână, certuri între naționalități, greutăți economice ș.a. zguduiesc temeliile statului. Legi și constituție au devenit cuvinte deșarte. Ce va fi sfârșitul? Unde vor duce lucrurile? Aceasta este întrebarea. Popoarele stau resemnate privind prăpastiile spre care sunt împinse, iar străinătatea petrece cu atenție curioasă ce va aduce ziua de mâine.

Iată că nefericitul sistem al dualismului s-a copt deja pentru a aduce roade. Și îndeosebi la noi se clatină rău luntrea pe care s-a încărcat în 1867 hegemonia ungurească. Căci, e cert că izvorul tuturor relelor este monopolul ce a luat asupra trebilor țării un partid, numit liberal, care stă deja de trei decenii la putere. Aceasta nu e parlamentarism, nici constituționalism. Asta nu se întâmplă nici în state cu formă de monarhie absolută; și acolo îi schimbă pe deținătorii puterii dacă nu altceva – moartea. Dar monstruoșitatea noastră constituțională așa e întocmită. Majoritatea țării nu e nici măcar reprezentată în parlament, necum să existe posibilitatea de a lua puterea din mâinile unui partid care face deja de atâta vreme abuz de ea. În decurs de treizeci de ani toată activitatea acestui partid s-a cheltuit în căutarea de mijloace prin care să se susțină la putere. Legile, câte a confecționat, toate nu servesc decât acest singur scop. Câtă nedreptate a trebuit deci să pricinuiască în toate părțile, pe toate liniile, sufocând manifestațiile vieții care cu necesitate se ivesc astupând isvorirea curențelor sănătoase, împiedecând tendințe și aspirații care nu se pot omorâ. Azi, toate acestea la suprafața vieții politice nu se văd, stau acoperite, dar clocotesc cu atât mai puternic și înfiorător jos, în fund, și amenință cu îngrozitoare explozie.

S-a inventat minciuna stupidă a elementului conducător, pe când în stat constituțional, elementele conducătoare nu pot să fie decât majoritățile constituționale și nu majorități făcute, ci majorități ieșite din voința preponderentă a țării. Voința aceasta însă, când este apăsată de puterea guvernului și pusă sub obroc, cum e în țara noastră, în alte state o eliberează suveranul și nu se așteaptă

niciodată izbucnirea exploziilor care pot pricinui prăbușiri mari, de tronuri și state, cum istoria este atât de bogată în pilde. Aceasta este geneza dezastrelor pe care le vedem în țara noastră ori în ce parte ne vom arunca privirile. Și până când nu se va recunoaște aceasta și nu se va proceda în consecința ei, din partea care are puterea de a schimba lucrurile, cauzele care nasc dezastrele nu se vor delătura, ci se vor înmulți, până când într-o zi se vor mișca munții... dar atunci a bătut ora dezastrului general.

Tribuna poporului, Arad, VII, 1903, nr. 223, din 4/17 decembrie, p. 1.

*
* *

III. UN CLUB AL BANATULUI

Nu un club politic, nici local, ci un club social și cultural al Banatului, în capitala sa, în Timișoara. Acest club ar avea o înaltă menire:

să reunească la un loc latura societății din Banat, tot ce reprezintă o valoare socială, fără deosebire de credință politică, într-un scop superior: interesele naționale;

să reînchege și să stabilească armonia societății românești, din nefericire divizate, fracționate și învrăjbite pe urma procedeeleor politicianiste care au trecut, în mod regretabil, prea repede munții;

să fie un regulator de valori mai firesc, mai just;

să fie un focalar de inițiative și idei;

să fie un protector și sprijinitor al artelor, tradițiilor și caracterului etnic și istoric specific bănățenesc;

să fie un loc de conferințe și studii;

să înlesnească, în sfârșit, un contact social direct și continuu, atât (de) necesar, între cărturăria din toate părțile Banatului.

Aceasta în linii generale. În amănunt, problemele pe care le-ar putea îmbrățișa un astfel de organism în toate direcțiile, chiar economice, comerciale, ar putea fi multiplicat la infinit. El ar putea deveni un auxiliar al politicii însăși, într-un sens bine înțeles superior și național al cuvântului, nu într-unul îngust și de partid. În acest din urmă sens, el ar putea, dimpotrivă, deveni un stăvilă, la nevoie, contra politicianismului și a guvernelor de aventură.

Acest organism ar fi necesar în Timișoara și dintr-un punct de vedere cu totul particular. De aci privirea aleargă liberă, ca dintr-un turn de observație, și

spre Vest și spre Sud, îmbrățișând oameni și lucruri dincolo de frontiera de la Jimbolia și Vârșeț și peste Dunăre în Timoc. Nu este vorba deci de o acțiune iredentistă. Există și mijloace civilizate, uneori chiar mai eficiente, pentru a valida o politică națională. Noi trebuie să stabilim un contact direct și imediat cu frații noștri de sub jug străin. Noi trebuie să veghem ca niciodată candelile să nu se stingă dincolo de linia demarcațională, acționând prin muncă metodică și asiduă, prin penetrare pașnică și lentă a gândirii și simțirii mării mase românești în sufletele acelor români rămași în apăsare și întunec. Această activitate nu poate porni de la oficialitate, nici din inițiative slabe, răzlețe și individuale; aceste influențe nu pot ieși decât dintr-o vastă uzină de mișcare de energii și năzuințe colective ce ar putea deveni un asemenea club.

Mă gândesc că acest club ar putea număra peste 6-700 membri în Banat. El n-ar trebui să-și închidă porțile niciunei categorii de membri, bineînțeles atingând totuși un anumit sens moral și intelectual. El ar instala în localurile sale o mare bibliotecă românească, îngrijind să înființeze și să alimenteze de aci în diferite subcentre biblioteci populare. Acest club n-ar trebui să-și închidă porțile nici dinaintea străinului. Dimpotrivă, tot ce se atașează sincer și fără reticență la ideea de stat român ar putea face parte din el. Noi nu suntem xenofobi. Tot ce se apropie de noi cu gânduri oneste trebuie admis, adoptat și asimilat moravurilor și gândirii noastre. Noi trebuie să agităm asupra acestor străini în sens asimetric latin: prin maniere civilizate, prin fastul culturii noastre, printr-un prestigiu moral superior. Nu prin diverși urlători, printr-un naționalism îngust, incult și grotesc vom suda aci o societate în ideea cuprinzătoare și unitară de stat român.⁹

Supun în linialmente generale acest proiect discuției publice. Ar fi timpul să ne gândim că mai există și o altă activitate decât una de declamații sterile și egocentrice, de busculade politicianiste și ariviste. Știm că România Mare a deschis un torent de limbuție pus în serviciu de apetite excitate și nemăsurate. Dar perioada aceasta de val-vârtej electoral, care a ridicat la suprafață tot felul de amestecătură, ca gunoaiile ce plutesc încă un timp într-un aer răscolit de furtună, trebuie, în sfârșit să se așeze și oamenii și lucrurile să-și reia locul în ordinea socială ca și în cea din natură. Dezordinea morală în care ne aflăm nu mai poate fi îngăduită. Cu saturație și dezgust își întoarce capul de la ea bunul simț al satelor noastre însăși.

Tara, II, 1921, nr. 11, din 26 ianuarie, p. 1.

IV. SCRISOAREA D-LUI VICTOR BABEȘ

Stimate Domnule Bocu!

La invitațiunea D-tale, ca să iau parte la întemeierea Clubului Bănățenilor, răspund cu atât mai bucurat, cu cât coincide cu dorința mea de a-mi devota tot timpul, pe care mi-l lasă ocupațiunile mele, cauzei Banatului. Îmi fac o sfântă datorie de a contribui la continuarea operei unei generațiuni de bărbați, la care a aparținut tatăl meu, și cari, în timpurile cele mai grele pentru românii din Ungaria, au luptat fără preget pentru drepturile românilor. Grație acestor bărbați bănățeni, aparțin¹⁰ celor mai patrioți, celor mai culti, celor mai religioși, celor mai morali, celor mai bine situați, printre locuitorii României Mari.

Cred că mai cu seamă în momentele de față, unde observăm invaziunea unor elemente interesate, unor politicieni nepoștiți, care caută să pună mâna pe bogățiile și pe situațiile politice și sociale ale Banatului, este nevoie de strângerea rândurilor tuturor bănățenilor adevărați, cu dragoste de pământul sfințit prin truda înaintașilor lor. Doresc din tot sufletul Unirea tuturor românilor și dezaproab orice tendință separatistă, dar nu pricep această Unire ca să fim excluși din drepturile și de la folosința bogățiilor noastre, invadați și reduși la rolul *unei colonii cucerite* de către politicieni egoiști din toate partidele ale Vechiului Regat și ale Ardealului.

Tara, II, 1921, nr. 32, din 20 februarie, p. 1.

*
* *

V. *Strigatul D-lui Babeș*: BANATUL AL BĂNĂȚENILOR

După dl. Vaida și I. Pelivan, vine acum d. V. Babeș¹¹ să scoată același strigăt, care culminează în sensul, aplicat la Banat: Banatul al Bănățenilor. De unde vin aceste strigăte dureroase, care ar avea aerul să stabilească foarte puțină dragoste, coesiune și comunitate de gândire între fiii aceluiași popor? Exprimă ele numai gânduri izolate, de un provincialism strâmt, egoist sau, ceea ce ar fi și mai trist, un sentiment de ingratitudine colectivă din partea provinciilor dezrobite la adresa Regatului Vechi, care s-a sacrificat pentru ele? S-a încercat în Regat să i se dea interpretarea aceasta, dar ea venea, bine-nțeles, tocmai din partea acelor pe care-i viza acest avertisment. S-a reacționat din partea politicianismului din Regat cam astfel: cum, de aceea am sacrificat noi 800.000

de vieți ca d. Vaida să spună Ardealul al Ardelenilor, altul Banatul al Bănățenilor ș.a.m.d.?

Cei morți sunt astăzi muți, ei nu pot dezminți pe nimeni, dar dacă ar putea vorbi, s-ar vedea atunci câtă îndreptățire au exploataorii de azi ai sacrificiului național, la acel limbaj. Mă uit cu uimire și mărturisesc cu un sentiment de revoltă, greu de stăpânit, la oamenii de la care emană azi aceste judecăți. Îi cunosc. Sunt aceiași care furnicau prin Odesa, Stockholm, Paris și prin toate capitalele unde se trăia sigur și bine, la mii de kilometri de aceia care apărau, cu trupurile lor, neîmbrăcate și nehrănite, pământul sfânt al țării, ca după furtună să reapară și să se pună tot dâșii în fruntea bucatelor, în plus, să aibă lipsa de pudoare de a vorbi în numele sacrificiului lor.

Luați registrele Reșiței și căutați câți inși s-au înfruptat dintre urmașii acelor de a căror sacrificiu se vorbește, din pleasca acestei Reșițe. Și iarăși căutați câți inși și-au umplut doldora buzunarele, dintre aceia care au stat la adăpost, tot timpul marelui sacrificiu, au traficât cu Nemții, ori, în cazul cel mai bun, trebuiau ținuti continuu calzi și cu cecuri, pentru menținerea diapazonului.

Nu, nu contra Regatului, nu în contra celor cinstiți și harnici din Regat, care chiar dacă trec peste munți, se duc ca să câștige traiul prin munca onestă și toata lumea îi vede cu dragoste; ei se duc să îndeplinească o misiune înaltă de naționalizare și românizare și toată lumea îi înconjoară cu adevărată recunoștință, ci împotriva politicianismului năvălitor, hrăpăreț și veros, împotriva atâtor cavaleri de industrie și aventurieri de tot soiul se ridică acest strigăt al spiritelor de elită din provincii, acest avertisment la baza căruia nu stă decât cea mai nobilă îngrijorare: ca sentimentul popular, cu judecata totdeauna simplistă, să nu sfârșească prin a confunda într-o zi însăși ideea statului, cu aceste elemente care-i aduc cel mai mare rău posibil.

Banatul, de pildă, este reprezentat cu 7–8 politicieni în Parlament, guvernamentali, bine înțeles, toți. Și tendința este spre creștere. Nu simțiți, domnilor, că e prea mult ? Nu ar fi un mijloc de a tempera acest entuziasm explicabil pentru Banat ?! Ce rost au acolo aceste candidaturi de politicieni din Regat ? Doar stă la mintea fiecăruia că Banatul trebuie să fie reprezentat prin bănățeni. Care bănățean s-a dus să candideze în Regat ? Nici unul ! Căci, la baza acestor concepții stă o mentalitate de “cuceritor”. Oligarhia își închipuie că prin “anexare” ea și-a întins în mod firesc domeniul ei electoral. Era o vorba curentă în țară: “Vrem Transilvania fără transilvăneni.” Acum se pune în practică. Și atunci toți faliții politici, toate somitățile acestea care nu pot fi plasate acasă, fiind prea bine cunoscute și apreciate la justa valoare, sunt trimise de guverne și “alese” acolo unde nu sunt cunoscute, vorba d-lui Babeș, *în colonii*. Dar, lăsând

la o parte procedeele electorale, care, vai, reabilitează, într-un mod atât de complet, regimul unguresc și tot ce au săvârșit împotriva noastră. Nu-și dau oare seama aceste cercuri din București de revolta legitimă ce o va stârni în toate provinciile această sfidare aruncată demnității lor? Strigătele unor bărbați, ca dl. Vaida, Pelivan și Victor Babeș, sunt în București urechi care să audă?

Dl. Babeș spune că aceste procedee reduc provinciile la roluri de *colonii cucerite*. Cred că le face o onoare nemeritată. Am văzut cu ochii mei opera colonizatoare a englezilor în Egipt. Ei au întemeiat acolo o civilizație care pune în inferioritate pe cea din Europa. "Englezii" voștri din București îi știm însă ce colonizatori sunt. Știm în ce chip și-au administrat și organizat propria lor țară, pe care au stăpânit-o singuri. De am fi deci barem niște "colonii" administrate cinstit și europenește. Nu suntem nici atât. Avertismetul d-lui Babeș, de altfel, nu se oprește numai la Regat, el îl vizează și pe ardeleni. Frații noștri din Ardeal să nu se supere, dar cei doi miniștri care au aranjat Reșița într-un așa înalt spirit de dreptate, echitate și dezinteresare, erau amândoi ardeleni. În ce chip au tratat ei însă pe autohtoni? Câți bănățeni au văzut din acțiunile acelor întreprinderi, pe care bănățenii le văd pe pământul lor și în care, în definitiv, se cheltuiește de atâta vreme numai munca și vloga lor! Cred că un număr foarte disparent, și, și acelora, acordate ca adormitoare de conștiinți.

Încă odată, deci, nu împotriva Regatului se ridică aceste strigăte de protestare. Țăranul din Regat nu a venit să-i ia pământul țăranului din Banat. El nu ne-a dezrobit cu gândul calculat, ca în urmă să ne prezinte un cont de suferinți, plătit în Reșița și mandate de deputat. Nu, singur împotriva politicianismului aventurier și venal se ridică acest protest. Căci, credem a nu ne înșela dacă vom pune tot pe socoteala lui și acea detașare a Mehadiiei și Orșovei de Banat și alipirea lor la Mehedinți, ce se proiectează. Știm că există o concepție de a împărți țara după o geometrie alcătuită de geografi de carton în unități hibride și absolut antigeografice. Lumea se întreabă însă dacă nu ne urmărește și aici mai curând un fel de acaparare a Mehadiiei, decât unul de "unificare".

Nu cunosc o altă panacee împotriva acestui politicianism cotropitor decât în regionalism. Guvernele de aventură care ne guvernează și ne vor guverna poate mulți ani, nu vor da îndărăt cu aceste apucături dacă nu vor întâlni o rezistență serioasă în opiniunea publică a acestor provincii. Ele vor găsi totdeauna atâtia complici ahtiați printre autohtoni, cu care, completați cu clientela lor din Regat, vor putea să nesocotească interesele obștești adevărate ale acestor provincii. Acestor curente însă li se poate opune cu succes, dacă nu altcum, moralmente cel puțin, o opiniune publică organizată, care să reacționeze prompt la orice ilegalitate, la orice abuz.

De aceea, credem noi, că un Club al Banatului, care ar reuni în el, fără deosebire de credinți politice, toate forțele luminate, conștiente ale Banatului, ar putea deveni un stăvilor contra invasiunii politicianismului acaparator, oricât îl știm lipsit de scrupule și de rușine.

Țara, II, 1921, nr. 33, din 22 februarie, p. 1.

*
* *

VI. SOLDATUL NECUNOSCUȚ

Slăvită fie de-a pururi amintirea Soldatului Necunoscut al României, care intră azi, apoteozat, în Capitala Țării. Jertfa lui fu de o putere iradiatoare extraordinară. El a atras prin ea atenția lumii asupra-și, asupra unui popor la gurile Dunării, mic, uitat, dar de o obârșie strălucită. El ne-a câștigat locul de onoare printre națiuni și a întregit, peste orice greșeli și păcate ale unei pături conducătoare pe care nu și-o merită, trupul neamului nostru răsluit în bucăți de o nedreptate milenară. Rând pe rând, după Franța, care a născocit marea gândire, și-au glorificat toate țările, Anglia, Italia, America, Serbia, pe soldatul-idee, care a mobilizat în el jertfa adusă în parte de fiecare pe altarul comun al civilizației. A mai rămas, ca întotdeauna, România la urmă. Fiindcă României îi poți cere astăzi multe, afară de un lucru: să sărbătorească. Izvoarele entuziasmului ei sunt secate. Ca să putem serba, ar trebui să putem uita. Orice serbare e și o uitare, lepădare de griji, înălțare. Dar putem noi uita? Suntem oameni, nu putem...

Cum am putea cere celui ce umblă cu picioarele de lemn printre noi să-și uite părăsirea sa, să închidă ochii, să vadă îmbuibarea celor ce au fugit de pe front? Cum ar putea să-și ascundă mâhnirea văduva de război care n-are cu ce își hrăni copilașii, ale cărei acte de ajutor se pierd pe drum de la autoritate la autoritate, fără sprijin, fără milă? Și chiar pe cei pe care norocul i-a scăpat din gura morții cu viață și întregi, ce-au găsit ei acasă, pe urma glorioaselor lor fapte ca să poată uita? Un cămin distrus, cu iarba-n bătătură, cu focul stins în vatră, cu femeile batjocorite, copii părăsiți, iar dezertorul înscris în partidul liberal, așezat în fruntea comisiei interimare, sporit și mărit nu numai în avere, ci și în vază, autoritate. Li s-a dat însă luptătorilor pământ, se spune. E adevărat, dar unde e folosul, dacă în schimb li s-au luat toate drepturile? Drepturi care să chezească pământul, munca, roadele lui. Căci drepturile li s-au luat. Drept de vot nu mai

au. Căci li se fură, prin autoritate însăși, ai putea zice organizat, legal votul înseamnă că nu-l mai au. Fericiți însă cei ce au murit, ei nu mai cer nici pământ, nici drepturi; ba sunt tot ei, celor căzuți moralmente, înviere, aureolă, mărire. Câți exploatare de jertfa altora nu avem azi, existențe politice întemeiate pe legende false de război, oameni și partide ce încearcă să-și taie succese din mantaua de glorie a Soldatului Necunoscut. Dar de cei ce au supraviețuit, de eroii care nu au murit, își mai aduc ei aminte oare? Legiuirea lor se face în folosul celor ce nu au luptat. În folosul băncilor liberale! Existența tuturor devine o problemă din ce în ce mai grea. Scumpetea ne strânge de gât. Ajutor de nicăieri și atunci bănășeanul își aduce aminte, ca de un colac de salvare, pe care l-a mai încercat la o restriște, odată, sub stăpânire vitregă, străină, de drumul pribegiei. Drumul Americii. Se gândește să-l apuce iar. Dar e barat, în numele patriotismului. Robia medievală reînființată, sclavul nu se mai poate muta din loc în loc. Și disperarea se întinde astfel neagră, amenințătoare, peste tot cuprinsul țării, peste largul României Mari. Cum putem în această stare de spirit sărbători iute, fie și pe o clipă, nenorocirea ce este, mizeria ce strigă tot mai înfiorător, mai lugubru în jur de noi?

Și, totuși, trebuie să uităm, o zi, un ceas, o clipă, fiecare cât poate și cât nu poate, întreg acest coșmar de gânduri negre, pesimiste. Pentru Soldatul Necunoscut! Pentru gloria lui imaculată, pură, eternă, sfântă. Ea nu este numai trecut, ea este poate și viitor. Ea este dăătoare de nădejdi. Căci în ora de pericol ce va suna, Soldatul Necunoscut se va scula din mormânt și va izbi încă odată, crunt și răzbunător nu numai în cei de afară, ci și în cei dinăuntru, în toți dușmanii României.

Voința Banatului, III, 1923, nr. 20, din 20 mai, p. 1.

*
* * *

VII. VOLUNTARIII

Duminică, în ziua Sf. Rusalii, se întrunesc în Arad, orașul ultimelor lupte naționale din trecut, Voluntarii din Ardeal și Banat, în congresul lor anual. Îi salutăm cu tot entuziasmul nostru românesc.

Ideea reconstituirii după război a legiunilor ce s-au mobilizat ele însele pe fronturile militare și morale ale Europei, unde se înfăptuia România Mare, într-un

corp, de-acum moral, al națiunii pentru a putea sta la îndemâna consolidării statului a fost salutată, mai ales în Banat, cu înflăcărare deosebită. Din voluntar în voluntar, de la sat la sat, s-a comunicat ideea și într-un timp uimitor de scurt voluntarii s-au mobilizat din nou, acum în semnul duioaselor aduceri aminte de ceea ce a săvârșit fiecare, de spiritul de frate și camarad ce-i leagă întreolaltă pe cei care au suferit împreună.

Nu era aceasta un reflex străin al unei mișcări de imitație, cum s-a crezut, mișcare ce-și găsea numaidecât nașul în vreunul din “șefii” gata a o lua în antrepriză; în spirit de gasconadă, s-a înființat, mă rog, și în Timișoara fascia română “oficială” ca să avem și noi “fasciștii” noștri dacă putem avea, vorba lui Caragiale, și excrocii noștri; ci expresia nefalsificată, pură, a naționalismului românesc, care excludea orice alt interes lăaturalnic de persoane sau partide, hrănită numai din spiritul de jertfă inițial.

Am mai spus undeva că acești voluntari trebuie să constituie o armată de rezervă morală a națiunii. Prin felul cum ea s-a recrutat cuprinde ramura poporului nostru de la sate. Căci nu e prețios în nici o națiune decât ceea ce este gata în orice clipă de jertfă dezinteresată. Ei sunt tăria unui popor, cadrele lui vii, active, conștiente, care rămân aceleași și când un popor cade în servitudine, reprezentând forța lui de rezistență încăpățânată, îndărătnică, eroică, restul, marea mulțime nefiind decât partea pasivă, inertă a națiunii, care trebuie bine încadrată ca să meargă, târâtă câteodată, către un țel în care egoismul personal rămâne pierdut în umbră. Desigur că sunt mulți încă prin sate care nu fac parte printre voluntari numai în cauză că ori se aflau în serviciu activ pe front, ori nu se aflau printre prizonieri. Aceștia ar merita să fie încorporați toți într-un asemenea corp de elită dacă ar exista vreo metodă cu care ai putea măsura, ca cu un termometru, sinceritatea sentimentelor omenești. Dar nu există, din nenorocire, iar realitatea, vai, e atât de urâtă; atât de mulți sunt tocmai dintre cei ce-și bat pieptul, care nu merită încredere și atât de mare e numărul vitejilor de după război.

E din cale afară de frumoasă ideea să cinstești pe acești voluntari. Pe de altă cale ai fi putut alege treizeci de mii de oameni, de omenie, de sinceritatea cărora să nu poți avea nici o îndoială. Această idee va crește în frumusețea ei. Pe cum va trece timpul se vor rări și rândurile voluntarilor, vor rămâne tot mai puțini care să povestească faptele lor și să le transmită urmașilor, va răsări atunci legenda și ultimul voluntar din viață ce se va stinge va da ultimul salut din pragul mormântului epocii glorioase ce a trecut.

Până atunci, rămânând laolaltă, ei vor putea cultiva mai departe dragostea între ei și dragostea de neam și patrie care i-a unit de la început, vor putea

cultiva un spirit de corp care îi face pe oameni de aceleași credințe să-și întindă o mână de ajutor reciproc și, peste aceasta, să sprijinească orice acțiune de interes obștesc. Iar când patria s-ar afla din nou în pericol și va cere jertfa lor, ca un singur om, ei vor fi cei dintâi care, fără șovăială, își vor face datoria.

Voința Banatului, III, 1923, nr. 21, din 27 mai, p. 1.

*
* *

VIII. COMUNICARE FĂCUTĂ CAMEREI DEPUTAȚILOR ÎN FAVOAREA VOLUNTARILOR DE D. SEVER BOCU, DEPUTAT, ÎN ȘEDINȚA DE LA 31 MAI 1923

Congresul foștilor voluntari din legiunile formate în Rusia, Italia și Franța a răsunat duminică în Arad de amarnice plângeri împotriva situației morale ce li s-a creat în societate și stat foștilor luptători de bună voie pentru întregirea națională.

Deși cu mare greutate s-a prevăzut, la stăruința foștilor deputați voluntari în parlamentul Averescu, în legea agrară calitatea de fost voluntar ca o categorie ce îndreptățește la împrumut, s-a aflat că un imens număr de voluntari n-au fost împrumutăriți.

Cauza pentru care au fost respinși de la împrumut este că, în genere, ei nu sunt văzuți cu ochi buni, comisiile județene și agronomii îi taxează de “bolșevici” și le măsoară dreptatea cu măsuri politice și electorale.

Rog, în consecință, pe dl. Ministru al Agriculturii să binevoiască a lua măsuri ca și cel din urmă voluntar să fie împrumutat. Știu că chiar dl. Ministru al Agriculturii a fost printre acei care au dansat în Iași în jurul statuii domnitorului Cuza, când voluntarii veniți din Rusia ridicaseră, ca printr-o vrajă, diapazonul cam mohorât din Moldova. Pe de altă parte, este curios de a vedea cum sunt tratați voluntarii cehoslovaci care sunt azi o columnă de susținere a statului cehoslovac, sau voluntarii sârbi, dobrovolții, împrumutați de-a lungul frontierei blestemate care rupe Banatul nostru în două. Numai ai noștri sunt “bolșevici”, iar nu aceia care pot fi elemente de prima ordine în stat. Ar trebui să-și dea mai curând seama guvernul în ce conflict moral și psihologic se află cu toate categoriile de cetățeni, deci și cu voluntarii.

Fac, totodată, apel către dl. Ministru al Comunicațiilor să binevoiască a elibera tuturor acestor voluntari favoruri permanente de călătorie pe căile ferate,

favoruri de care se bucură voluntarii din Cehoslovacia și Jugoslavia. Nu ridică acești oameni pretenții imposibile, dar sunt revoltați să se vadă înlăturați, batjocoriți, umiliți, ei, care au conștiința mândră că statul acesta s-a făcut și prin jertfele lor. Nădăjduiesc că guvernul care a stors un succes de cinematograf de pe urma acestor voluntari duminică în Arad, fie măcar din condescendență, va grăbi să satisfacă justele lor cereri.

Voința Banatului, III, 1923, nr. 24, din 17 iunie, p. 1.

*
* *

IX. NAȚIONALISMUL NOSTRU

Un prieten îmi scrie: “Deși în fond te aprob, totuși cred că ai fost prea aspru, ai uitat că ei (țărăniștii) au fost până ieri aliații noștri.

Nu pot împărtăși această părere. Când eram aliați ne aflam într-un armistițiu, rupând ei acest armistițiu mi-am reluat și eu, față de libertatea lor de a ataca, libertatea mea de a apăra, în aceeași măsură, cel puțin. Vitalitatea unei idei depinde de forța ei de atac sau de apărare. În conștiința superiorității ei, o idee poate să ignoreze, să disprețuiască, ea nu poate fi niciodată nevigilentă. O națiune, în definitiv, nu e decât un triumf perpetuu, realizat, clipă de clipă, asupra puterilor tulburi și anarhice, care o amenință perpetuu. Cea mai mică slăbire a voinței naționale este o cedare puterilor negative și anarhice, început al decadenței, regresie către decompoziție și barbarie.

Ideile țărănismului românesc, le-am arătat, nu sunt idei noi, originale; ele sunt copii zilnice a mișcărilor similare de pretutindeni. De ce să ne facem iluzii că drumul lor putea fi altul decât acel pe care-l urmează toate mișcările la fel? “*Aurora*” nu este decât o înregistrare fidelă a lui “*L’Humanité*” sau “*Vorwärts*”. O lectură zilnică a ei este o discreditare, o diminuție, lentă, metodică a oricărei idei naționale, idei “învechite”, “înapoiate”, “reacționare”. Un om pătruns de ideea națională (este) un om “ruginit”, “antimodern”, “patriotard”. Nu e numai la noi așa, în Franța, Anglia, Germania, Italia și toate țările la fel. Dar nici într-o țară n-a slăbit lupta contra acestor teorii sociale și politice, care, unde au triumfat, au condus nu numai la ruina organismului național, ci la negarea civilizației însăși. Franța n-a obosit niciodată să-și exalte sentimentele naționale, orgoliul francez. Între guvern și opoziție este o rivalitate în această privință. Cum

am putea noi, popor mic, îngăduii, fără definitive primejdii pentru noi, o desnaționalizare, fie chiar prin un fel de humanizare a gândirii, a sentimentelor, a literaturii, a politicii noastre? Putem noi lăsa grija cultivării acestor sentimente numai în sarcina guvernelor, atribuirea lor numai oficialității, ideile antinaționale constituindu-le drept platforme specifice de opoziție? Acest lucru ar închide în el, cea mai mare primejdie națională și de stat. Pentru noi, mai mult ca pentru Franța, desigur, o narcotizare a sentimentelor naționale, o desvirilizare lentă a ideilor (naționale), prin infuzările unui umanitarism fals, mincinos, ar fi o dispariție sigură a noastră din șirul națiunilor, nu numai a statelor. N-ar mai rămâne din noi decât un trib, o varietate etnografică în orbita cutărei sau cutărei civilizații sau puteri de stat, într-o confederație mare de popoare și state slave, aici în Orient.

Răspund prietenului meu: Cu această convingere adâncă, prefer să fiu trecut în orice exces, ceea ce n-am făcut, decât să am conștiința de a nu-mi fi împlinit datoria pe deplin. Mă aflu, *mutadis mutandis*, în situația lui Pasteur, care în ardoarea de a-și apăra ideile, declarase într-o ședință a Academiei de Științe la adresa a doi adversari că, unul nu știe observa, altul judeca. Pe urmă se scuza politicos de această argumentație prea vivace. Dar, reculegându-se, adăogă: “Am, de altfel, o singură scuză, aceea că tot ce am spus era realmente absolut adevărat”.

Voința Banatului, III 1923, nr. 31, din 5 august, p. 1.

*
* *

X. UN NOU 48 ?

În lupta pentru libertate a poporului nostru, Banatul este alături de Ardeal, care, ca totdeauna, merge în fruntea luptei ce nu trebuie să lase nici o îndoială asupra caracterului ei: ea nu este o simplă, normală, luptă politică, o frământare dintre partide, ea este o bine caracterizată, mare, luptă pentru libertate!

Un nou 48 ! – iată ce nu văd mulți în această luptă ce se impune totuși generației noastre cu aceeași constrângere de fier, ca generației lui Avram Iancu!

În războiul mondial noi ne-am recâștigat libertatea sub raportul naționalității, (dar) n-am putut câștiga odată cu aceasta și criteriul cardinal al oricărei libertăți: dreptul de cârmuire liberă, sub care se ascunde adevărata libertate materială și morală a unui popor. Franța secolului XVIII avea libertatea sa

națională, nu o avea însă și pe cea a drepturilor cetățenești; pentru dreptul de a se cârmui liber a făcut ea revoluția cea mare. Frații noștri din Vechiul Regat aveau și ei un stat liber, cu care se mândreau, dar în statul lor liber revoltele izbucneau endemic, mai rău ca la noi, la cei subjugați, într-atât opresiunea era de insuportabilă. Prin Unire, sub această opresiune am ajuns și noi. Libertăți naționale avem acum, dar vloga noastră merge la ghișeele unui partid, la clientela și băncile lui ! Dreptul nostru de liberă cârmuire? - o ficțiune, mai complectă în statul nostru propriu de cum era subț asuprirea străină. De șapte ani poporul nostru este înlăturat de la guvernare prin îndrăzneli care n-au asemănare în trecutul austriac.¹² Când, în 1905, coaliția partidelor maghiare a răsturnat în alegeri guvernul, Franz Joseph n-a mai îndrăznit să-i refuze puterea, cu toate că ea se afla în dezacord cu Coroana.

Ce a putut realiza poporul nostru în acești opt ani de la Unire? – Că are azi miniștri, prefecți sau că l-a ales pe Miron Cristea de patriarh? Toate aceste “cuceriri” au un revers, un trist revers! Nici un om n-a putut parveni la noi la situații în stat, decât prin trădare ! De șapte ani noi deversăm rânduri de trădători¹³ dintre noi, ridicăți la rang de guvernanți. Viciul situației noastre în stat este tocmai aceasta: indivizi da, partid din Ardeal și Banat, cu interese constituite ale națiunei, nu poate fi admis la guvernare!

Explicația e simplă. Indivizii nu pot figura acolo decât ca simple unelte; acțiunea lor, chiar bine intenționată, o acțiune individuală, anemică, fără putere, ce poate să profite doar câtorva, dar care nu e permis să profite păturilor largi ale națiunei exploatate, jefuite de o clasă conducătoare discreditată, compromisă, care-și caută în trădătorii noștri, niște aliați ieftini. Căci aceste clase conducătoare, hrăpărețe și parasitare, sunt care dau guverne României, nu națiunea. În ziua formării guvernelor se puneau pariuri de milioane, într-atât cunoscătorii de culise erau siguri, de soluționarea cea de anapoda, pe care o refuza (însă) logica și mintea sănătoasă. Guvernul României ieșea din curat hazard, păzit pentru toată eventualitatea de o pădure de baionete! El reamintea, până la cel mai mic detaliu pe ultimul guvern al Rusiei, Stuermer, repudiat de întreg poporul rus, dar aprobat de Rasputin.

Trădătorii noștri, plictisiți de luptă și alegând între luptă și avantagii, avantajile, pot fi animați de intenții sincere, invocând ca scuze, preferința lor de a fi utili poporului; ceea ce e sigur însă e, că ei au suflete de robi, care nu-și dau seama că nu poate face o națiune ceea ce pot face niște indivizi, flămânzi și fără demnitate. Îi se aduc învinuiri d-lui Maniu, tocmai pentru ceea ce este mai pur și mai strălucit în caracterul său: neîncovoiața sa intransigență morală! Această intransigență nu vine din înfumurare, din mândrie personală, cum pretind

detractorii lui, fără convingere; această mândrie vine din o conștiință adâncă a demnității naționale pe care el o reprezintă și cu care nici un popor nu tranzacționează.

Toate luptele de libertate au fost generatoare nu numai de eroi, generatoare și de trădători. Patruzeci și opt l-a avut pe Dragoș¹⁴, epoca noastră pe Mangra. Conștiința de azi e și mai laxă; speculanții noștri pretind că nici nu mai există trădare, ne mai fiind vorba de străini. Lipsa de caracter își cearcă în van scuze. Poporul nostru trece cu dispreț peste toți acești oportuniști, care nu înțeleg sensul profund al luptei sale pentru libertate! Orice ar spune, ei aparțin uneia și acelei rase, unei și acelei familii, a lui Dragoș și a lui Mangra.

De aceea, poate a sosit timpul ca poporul nostru să-și proclame solemn caracterul sfânt al luptei sale pentru libertate! Cu poporul – sau - împotriva lui! – aceasta este dilema, peste care să se știe că nu se mai poate trece nepedepsit cărturarul, egoist, venal. Azi, acești cărturari se plimbă prin toate partidele, atrași numai de “mirosul fripturii”, cu o lipsă de rușine degradantă, pentru toată viața politică.

Citiți telegrama de aderență neclintită ce a plecat din Timișoara către șef. N-a trecut nici 48 de ore și aderentul neclintit se află prompt la adversar. Rușine, deci, nu mai există! Dar infamul exod s-ar opri brusc dacă națiunea ar statua un singur exemplu de ținuire la stâlpul infamiei pentru acești transfugi. Ungurii l-au primit la Debrețin pe un asemenea prefect cu dricul mortuar și l-au plimbat în ocară pe uliți. Un singur exemplu la fel și cum s-ar curăți atmosfera! Altfel, partidele de opoziție devin simple pepiniere de trădători. Cei ce n-au trădat azi – exemplu trahunt – vor trăda mâine.

Priviți spectacolul guvernamental local, dintre trădătorii vechi și trădătorii noi, neofiți! Cum își arată rivalii colții și ce mârăituri, împrejurul osului de ros, ce desbină și totuși unește.

Națiunea să pună însă o limită acestui spectacol hidos. Să proclame solemn lupta sa de libertate, pe un nou '48, pentru drepturile ei de viață. Și, ca și toate luptele de libertate, să pună venalități severe, excepționale, pentru deserțiune și trădare. Să ridice în toate colțurile ghilotina morală!

Voința Banatului, VI, 1926, nr. 16, din 18 aprilie, p. 1

*
* *

XI. CINE A FĂCUT ROMÂNIA MARE

(Reflexii. La zece ani de la Unire)

Cine a făcut România Mare?

- Bunul Dumnezeu...

Răspunsul e prea teologic, însă miracolul României Mari e atât de mare și a fost atât de neprevăzut încât el nu poate fi înțeles altfel, ca orice miracol. Aș fi curios de o metodologie care ar voi să ni-l explice aprioric. E o poveste că s-ar fi putut prevedea prăbușirea simultană a Rusiei, Austro-Ungariei și Turciei. Turcia a mai trăit două secole după diagnosticul de “omul bolnav” al Europei. Iar în ce privește Rusia și Austro-Ungaria nimeni nu putea să prevadă că ele vor muri prin apoplexie. Ele n-au dispărut la o fine de evoluție, la o scadență prevăzută, așteptată, ci, prin accident mai curând. Două mii de ani s-au opus reconstituirii Daciei. Opera lui Traian a fost imortală. O identică misiune s-ar putea că o resuscită după două mii de ani bararea invaziei la confinele civilizației nou amenințate.

Este această renaștere operă de politicieni? S-a pretins aceasta. Individual și colectiv însă rolul pliticienilor a fost atât de neînsemnat, încât ignorat, evenimentele nu pierd nimic. În nici un caz acest rol nu era suprapus evenimentelor, ci coordonat sau subordonat lor. Nu se poate înțelege *Unita-Italie* fără Cavour, dar ce rol a avut, de pildă, Brătianu sau altul în prepararea și izbucnirea războiului mondial? Se cunoaște vreo acțiune în acest sens conștientă, secretă, prealabilă cu înrâurire asupra evenimentelor? Se spune că li se puteau împotrivi. Aceasta nu. Evenimentele i-ar fi debarcat și își găseau un șef. Acest lucru se întâmplă și cu Regele Ferdinand, pe care războiul l-a pus în fața unui penibil conflict de sânge. Nu erau mai multe drumuri cu facultatea de a alege între ele și măcar cu meritul de a fi ales pe cel bun, drumul era unul și era tras: a-l accepta sau a te lăsa detronat de evenimente, aceasta era problema individuală. Căci marele război a fost un nemilos nivelator, un dușman al personalității. Teoria individualistă, carleyliană, a suferit o sensibilă revizuire. Nu oamenii mari, masele fac istoria. Dacă la un pol al istoriei noastre stă divul Traian, la celălalt nu stă Brătianu. Stă o personalitate ce pentru prima oară apare în istorie, singura ce, de altfel, poate egala în măreție pe cea dintâi, augusta personalitate morală a poporului român întreg.

Au făcut-o România Unită sau România Mare, cum i-a plăcut spiritului popular să o numească, cei 800.000 de morți. Mai mult, desigur, ca politicianul. De aceea idolatria de altădată a fost înlocuită cu o idee-simbol a masei, a tranșelor, ideea “eroului necunoscut”. Dar oricât de dureros e să constăți, nici

ei nu sunt autorii singuri. România Mare îi depășește. Militărește noi am pierdut războiul, am încheiat și pace separată. România Mare s-a făcut. Dovedește aceasta o inutilitate a jervei lor? Nu, sacrificiul românesc era necesar victoriei mondiale. Căci aceasta ne-a creat: victoria mondială! Victorie ce a permis dreptății să învingă. Parcela noastră din ea, de luptă, de jertfă, de glorie și chiar de înfrângere, Basarabia, ne-a revenit ca preț de înfrângere. Noi suntem produsul unui principiu care a triumfat. Produsul în ultima analiză - de aceea spunem Dumnezeu ne-a făcut - al soldatului american care a intrat în război și a decis victoria. Ce l-a împins la ideea fantastică în care inamicul nici nu voia să creadă, de a escalada mărire și de a intra în marele turbion european? Interesul, spune teoria materialistă. Nu ne mulțumește. O pură materialitate îl sfătuia la un rol de furnizori pentru ambii combatanți. Ceva, neapărat deasupra acestei materialități, o idee de justiție, de progres, de etică și solidaritate umană. Fără a voi a despărți în mod materia de idee, e cert că ei s-au mobilizat singuri ca soldați ai lui Dumnezeu pentru un adevăr al său ce trebuia să triumfe în lume. Războiul lor a împiedicat triumful forței brutale. Când au învins, pacea lor a luat în apărare pe cei învinși, împotriva omenescului "vae victis" din "pax romana".

E deci neîndoios, România Mare nu e o cucerire militară, cu drepturile înscrise în norocul schimbător al armelor. Ca să dăruim România nu ajunge înfrângerea ei militară, trebuie detronarea unui principiu, schimbarea unei ordini de drept stabilite. România nu este numai o expresie politică, ea este întregirea biologică a poporului român. Oricare vor fi țintele viitoarelor războaie, e greu de presupus că ele vor fi o regresie de la aceste idei de drept și unitate. Dealtfel aceste idei au și prezidat la creațiunea noastră. N-a fost suficientă forța în sine, mai trebuia, era indispensabil, motivul juridic: consensul activ al celor anexați. El a existat. Larg și neprecupețit. A existat într-o așa măsură, încât cu dreptate nu poate fi vorba numai de 800.000, ci de 1 milion și jumătate de români care au murit pentru patria lor. Căci, deși pe front inamic, românii din Transilvania și Bucovina n-au însemnat o înstărire a aceluia front, ci o gravă slăbiciune a lui, organică, internă, încât jertfele lor se cer contabilizate incontestabil la România Mare.

Și totuși această succesiune de idei și fapte, aparent logică, rămâne incomprehensibilă fără admiterea unui plan divin, a unui panteism ce vădit o străbate, face legătura cauzuistică între lucruri, le dirijează. Marna... intervenția americană... apariția lui Wilson și atâtea și atâtea fapte de efecte mai mari sau mai mici care au fost și care puteau fi prezumției umane. A fost ceva ce a comandat peste generali, mareșali și oameni de stat: Dumnezeu!

E clar. El a făcut România Mare. Aceasta nu-i va jigni nici pe politicieni. Este o rivalitate pe care o pot suporta chiar ei. Ea e o operă divină înainte de

toate. E destul să ne gândim la greșelile noastre, la atâtea greșeli ce toate au fost corijate de El. Ceasul de izbândă al unei dreptăți care a sunat, aceasta ne-a întregit. Căci și o dreptate are nevoie de ceasul ei. Aceasta e precedată de lungă elaborare a deceniilor, a secolelor uneori. Întrât el este și o operă omenească. Poporul român și-a plătit tributul acestui ceas. Întrât el este și o operă românească. Nu de ieri, de altădată, ci în decurs de secole. Nu numai generația noastră, ci și de celelalte care au adormit. Câți eroi nu s-au ridicat și nu au căzut în martiri fiindcă s-au ridicat înainte de a fi sunat ceasul. Fiecare provincie își are martirologul ei. Era firesc ca la un moment dat, inițiativa să pornească de la aceea care va avea întâi mâinile libere. Dar nu e firesc ca o victorie câștigată în comun să fie monopolizată egoist de nici una. Popoarele o știu aceasta și din partea lor nici n-ar fi vreo dificultate. Dar nu vor să o știe politicienii, care trăiesc din dificultăți. Acolo unde asemenea dificultăți nu sunt, rolul lor e să le creeze.

Voința Banatului, IX, nr. 1929, nr. 49, din 2 decembrie, p. 1.

*
* *

XII. ÎN LOC DE PROGRAM

Când m-am hotărât să primesc conducerea Directoratului VII Timișoara, eram în clar: prima mea datorie era să creez cotidianul românesc. Descentralizării administrative trebuie să-i primeze descentralizarea intelectuală, ca o condiție prealabilă, sine qua non! Trebuie să opresc evaziunea valorilor intelectuale, care țin de un deceniu, reușind să dea periferiei aspectul unui codru devastat. Ce-ar mai căuta cântăreții într-un codru pustiit, scriitorii și artiștii într-un ținut dezintelectualizat? Ca să poată fi reținuți acasă, ba ademeniți și alții să vie aici, trebuie să creez mediul cultural, ambianța spirituală și intelectuală în care arta să se simtă la ea acasă, apreciată, răsplătită.

Banatul are toate însușirile ca să poată deveni o astfel de patrie a artelor și literelor. Deși ținutul cel mai industrializat, grație subsolului, tot așa de bogat ca solul, el este în realitate un pământ de cântăreți, artiști, poeți, pământ de linii și de armonii. Dintr-un asemenea sol, talente ca Grozăvescu, Drăgoi sunt aruncate ca la întâmplare. Deci adevărat humus, în care natura își epuizează forțele în cantitate, nu în calitate, Banatul nu-i prolific.

Nu era oare un păcat ca un asemenea ținut cu maximum de posibilități de realizări în atâtea domenii, cu aptitudini de rafinament în domeniul mai rar al artei, pe care nu le găsim oriunde, nu numai să nu fie îngrijit, selecționat, ci de-a dreptul inferiorizat, nedreptățit, pus în neputința de a-și putea valorifica resursele și de a da, în consecință, culturii românești tot randamentul ce se poate aștepta de la el?

Mi-am dat seama de aceasta. Directoratul meu este un Directorat de frontieră, cu grija evidentă a hotarelor, din care o mare întindere a lor, e încredințată mie. Nu ajung pentru aceasta fortificații militare, beton, sârmă ghimpată. Vremea noastră a văzut perforându-se și betonul prin acele mici, teribile termite, care pot fi, uneori, litere de tipar. S-au văzut state care au rezistat eroic oricărui atac extern, state care nu puteau fi învinse, sucombând mizerabil sub lașa lucrare, subversivă, perfidă a acestor termite, neobservată și prea îndelung tolerată.

Eu am remarcat mai de mult o eflorescență exagerată, anormală a presei minoritare de la graniță. De la Arad la Orșova, 17 ziare minoritare discută, informează, organizează opinia publică. În fața lor nici un ziar românesc. Slăbiciune organică a marelui mase românești de 70 la sută; importanță hipertrofiată, economică și politică, a minorității de 30 la sută; centralizare intelectuală românească la București excesivă; succesiune prin politică a puterii românești locale; suficiență guvernamentală, în ultima ipoteză mă întreb ce poate exprima acest fapt?

Să nu fiu rău înțeles. Eu nu mă plâng contra ziarelor minoritare, nici contra numărului, nici contra spiritului lor. Acest spirit este, în liniile lui mari, corect, cu mici excepții. Dar am dreptul să constat și să trag din constatări concluziile ce se impun. Acestea sunt: întâi, românismul este pus la graniță într-o penibilă inferioritate; a doua, nu minoritarii pot fi învinuiți de aceasta, ci noi; a treia, nu totdeauna sunt asupriți cei ce se plâng; a patra, apărarea granițelor – fără a voi să jignesc pe nimeni – mi-o rezerv mie. Din asemenea necesități, le-aș zice de stat, răsărea în mintea mea acest ziar (*"Vestul"*). Programul lui:

Un ziar nu e un program, e o ideologie. El se conduce de câteva mari idei generale. Pe noi, în special, ne conduc cele trei mari idei de bază ale existenței noastre: Dinastia, Patria și Neamul!

Dinastia noastră este întemeietoare de stat. Cei doi mari regi dispăruți au desăvârșit ceea ce în decurs de secole era numai un înșelător vis: unirea pământului românesc. Această dinastie este strâns legată și interesată de destinele și gloria poporului român. Ea este simbolul puterii noastre. Prestigiul ei impune respect în afară și subordonarea intereselor generale, în lăuntru. Ea permite în acest chip facultăților noastre de stat o normală dezvoltare. Cine vrea la noi statul, vrea dinastia. *"Vestul"* va sluji Coroana cu tot devotamentul profund, dezinteresat, sincer.

Ultimul război a reintegrat, în fine, după veacuri de suferințe și pe un preț de sânge formidabil, națiunea româna între hotarele ei firești. Aceste hotare sunt cele firești ale românismului, cu o mică știrbire. “*Vestul*” proclamă inviolabilitatea lor și dreptul imprescriptibil al națiunii la integralitatea lor completă.

Neamul românesc este pentru noi unul și nedespărțit până unde sună dulcea limbă românească. Unitatea este deci dogma inviolabilă, indiscutabilă. Mulți ar voi să stabilească însă un fel de contradicție, conflict, între ideea de unitate și dezvoltarea notelor ei distincte, provinciale, care o compun. “*Vestul*” se înscrie ca un partizan hotărât al regionalismului. Bănățenism sau bihorenism nu înseamnă, după concepția noastră, defetism, ci ideea fortuită de rasă. În această ordine, regionalismul nostru, cel puțin atât de latin ca cel bucureștean, va fi rodnic, fecund, va întări granița cu românism, față de promotorii năstrușnici ai unității pe ruinele regiunii.

Cu aceste idei, oarecum gazetare, căroră le-aș mai adăuga cultul pentru libertate aproape organic, transmis nouă prin sânge prin cele două revoluții românești ale străbunilor noștri, prin ideologia revoluționară din 1789, în care am crescut, prin respectul pentru parlamentarism și toată ideologia drepturilor omului, rousseauiană și bănuțiană în care ne-am ridicat, eu îmi și iau rămas bun de la acest ziar, predându-l liniștit celor ce-l vor scrie și conduce. Căci nu-l voi conduce eu, nici nu-l voi scrie, sau când voi scrie voi iscăli primind răspunderea numai pentru ceea ce iscălesc, cel puțin atâta cât va dura încă însărcinarea mea oficială. Eu am ținut numai să-i fixez linia de conduită ce trebuie să urmeze și de la care nu s-ar putea abate, dar nici eu, nici prietenii mei, care m-au ajutat să fac posibilă apariția acestui ziar. Alte drepturi nu cerem. Dimpotrivă, redacția primește din partea mea, în marginile acelor idei, o completă dezlegare publică. Dreptul criticii, obiective și imparțiale, îl au pe deplin și față de noi înșine. Să scrie toți cum le dictează inima lor românească. Să pună cultura lor și o demnitate profesională mai înălțată, pe care eu am voit să le-o garantez, în slujba marilor scopuri pe care le urmărim. Căci, aceasta mi se apre inevitabil pentru reușită: o conștiință superioară a ziaristului asupra propriei sale demnități! Eu am voit să dezrobesc talentul din servitudinea umilinței și a amoralității. Nu poate fi admisă o morală până la acel grad utilitară ca să poată legitima infamia dacă ea a fost săvârșită pentru “pâine”. La acest ziar nu vor fi comandate ziaristului nici laude, nici injurii. Libertatea lui de a publica va cunoaște o singură cenzură: cea a colegilor lui. Deci o republică intelectuală și morală cu o unică ierarhie: talentul. Eu numai în aceasta văd chezașia într-un ziar românesc cu autoritate.

Pot nădăjdui că voi reuși? Altădată, la “*Tribuna*” am reușit. *Tribuna* a fost făcută prin ziariști, prin entuziasmul lor, nu prin capital. Și acest ziar este o creațiune de idealism. Nu dividende, nici măcar morale, urmăresc întemeietorii,

care vor rămâne anonimi, cu toate că unii – le aduc aci recunoștința mea profundă - și-au ipotecat avutul lor ca să poată face posibilă apariția acestui ziar. El însă se creează pentru stat. Poate că e puțină deosebire, de la timpul când se încasau “sume” de la stat pentru ziare care nu apăreau niciodată, la realizarea de față, în care vedem prima dispoziție de sacrificiu, substituindu-se vorbăriei goale sau văicăreliei nedemne. Parcă ar fi ceva deosebire. Dar despre aceasta nu vreau să vorbesc.

Implor binecuvântarea lui Dumnezeu asupra “*Vestului*” căruia îi urez zile îndelungate, pentru mulțumirea provinciilor din Directoratul VII, Banatul, Crișana, Biharia și gloria României Mari!

Vestul, I, 1930, nr. 1, din 1 mai, p. 1.

*
* *

XIII. CUVÂNT ROSTIT LA INAUGURAREA MONUMENTULUI EROILOR DIN IGRIȘ

Am venit cu dragă inimă la d-voastră, însoțit de prefectul Boleanțu, ca să ne închinăm în fața monumentului eroilor din comuna Igrîș și a dovezilor de recunoștință luminată ale acestui popor. Am venit să închin steagul țării pe care îl port în mână vremelnic în acest ținut. Am venit să-l închin întâi în fața celor 16 care cu sângele lor au înroșit aurora libertății noastre. Căci popoarele nu-și pot afla altfel libertatea. Mai dureroasă este soarta celorlalți care se aflau în tabăra dușmană și în mâinile lor tremura arma, căci loveau în inima idealul național pentru care au murit moarte de eroi, opt sute de mii de români.

Tragedia acestora a fost completă. Să nu uităm însă că deși s-au jertfit în altă tabără¹⁵, gândul lor tot acolo a fost, unde era al celor opt sute de mii.

Însemnătatea acestui monument trebuie s-o aveți în ochii voștri până la sfârșitul zilelor voastre. Și bine că l-ați așezat lângă biserică, ca atunci când slăbește voința și se îndoie inima să-l aveți voi ca balsam de binefăcătoare reconfortare morală. Privirile voastre să se îndrepte în toate zilele spre acest monument, care simbolizează eroismul înaintașilor voștri, pentru ca în toate zilele să vă aduceți aminte că în sufletele voastre de umași de eroi și pentru ca să știți că nu există rol individual în viață și în societate, ci numai rol colectiv.

Nu omul singur, ci poporul este factor, pentru că poporul este cel care creează țința spre care merge, drumul civilizației, înfruntând norii întunecoși ai

uraganelor dușmane și călcând în picioare bieteile mărunte griji individuale de toate zilele. Să nu uităm niciodată că acești eroi nu pentru scopuri individuale s-au jertfit, ci pentru scopurile istorice ale poporului român și să păstrăm ceea ce ei au câștigat, căci rar o tragedie mai completă decât viața poporului român din Ardeal și Banat.

Cât de avansat a fost poporul românesc ne-o spune istoria prin aceste capitole care vorbesc de Revoluția lui Horea, întâmplată cu șase ani înaintea Revoluției franceze. Vedeți deci, că poporul nostru a avut într-însul germeii civilizației și n-a fost turma necuvântătoare ca acele imense rezervorii umane din stepele din Răsărit care au năvălit asupra Occidentului, ducându-se apoi în neantul ființei așa cum au venit.

Noi însă am rămas aici, unde ne-au adus cohorte și legiunile romane ale divului Traian, să înfruntăm eternitatea. Să nu ne copleșească grelele griji ale vieții. Părintele a arătat ce ați făcut numai în zece ani de zile, cu toată criza. Dacă este inimă, faci totul, dar dacă nu, nimic nu vei face, cu toate bogățiile.

Cu sufletul cucernic și plin de smerenie și sfială eu mă închin în fața acestui monument al eroilor și mulțumindu-vă pentru rugile ce ați înălțat la cer, vă mulțumesc în numele întregii conștiințe românești din regiunea mea. Veșnică fie pomenirea lor!

Voința Banatului, X, 1930, nr. 50, din 14 decembrie, p.1; 2.

*
* *

XIV. CUVÂNT ROSTIT LA CONSTITUIREA CONSILIULUI COMUNAL DIN TIMIȘOARA

1. Astă primăvară, prin cele mai libere alegeri care s-au făcut vreodată în Timișoara, a fost ales consiliul comunal chemat să îngrijească de gospodăria acestui municipiu. Orișice părere am fi avut asupra rezultatului acestei alegeri - și erau mulți nemulțumiți - părerea mea a fost că trebuie să ne închinăm în fața voinței liber și legal exprimate a cetățenilor.

Eu mi-am spus: fiecare consilier își va lăsa afară orice preocupări în afară de acelea ale intereselor orașenești, precum musulmanii își lasă încălțămintele la intrarea moscheiei. V-au ales partidele politice, dar d-voastră nu sunteți o corporațiune politică. Venind aici cu prejudecățile politice de acasă, evident va fi imposibil să vă înțelegeți. Dar interesele comunale, atât de multiple și grele, vă

pot uni laolaltă ori în ce tabără vă veți găsi. Aveți așa de multe, mari și grele probleme de rezolvat, problemele de trai, în primul rând, ale micilor existențe, marile probleme edilitare ale acestui oraș, care, am mai repetat-o și cu alte ocazii, candidază cu succes la rangul de al doilea mare oraș al țării, probleme edilitare în cadrul cărora d-voastră veți putea asigura pâinea de toate zilele la sute și mii de existențe. Tot atâtea probleme care se rezolvă, nu prin inutile agitații verbale, ci prin muncă, prin studiere competentă și prin devotament dezinteresat pentru cauzele publice.

O presă, care în tot cazul nu urmărește binele acestui oraș, m-a acuzat pe mine de a fi bătut pe la toate ușile prin București ca parlamentul să voteze cunoscutul articol unic, care dă comisiilor interimare aceleași drepturi ca și consiliilor alese. Mă folosesc de prilejul acesta spre a declara de pură calomnie acea afirmație. Eu nu numai că nu am bătut la toate ușile, dar nu aveam măcar cunoștință de pregătirea acelui articol. Mai mult, vă declar aci că dezaprob hotărât acel articol. Între mine și d-voastră, în ceea ce privește interesele comunale, nu poate exista un dezacord. Eu nu voi sprijini decât ceea ce d-voastră veți crede că este în interesul comunei.

Eu am un cult pentru gloria capitalei provinciei mele. Eu îmi consacru toate gândurile mele bune, toate iluziile mele, acestei glorii și mă simt fericit să știu că avem un consiliu comunal pe care puține orașe le au și care va putea să creeze, dacă va voi, Mitropolia visată pe malurile Timișului și ale Begheiului.

2. Când consilierii comuniști au demonstrat împotriva jurământului față de stat, Sever Bocu a declarat:

“Durere, toate societățile omenеști își au sclerații și degenerații lor. Vă vom tolera atâta vreme cât veți fi inofensivi pentru ordinea de stat și socială. Dar am destule și alte probe, mai mult decât credeți dumneavoastră că le am, spre a sfârși cu manoperele d-voastră. Puteți zăpăci pe aceia din ai căror bani vă permiteți să faceți aceste agitații, dar să nu-mi vorbiți mie de libertăți care, dacă ar ajunge să fie aplicate de d-voastră, ar fi înmormântate pentru totdeauna. Eu vă vorbesc ca martor al stărilor din paradisul pe care ni-l zugrăviți cu atât de falsă îndrăzneală. Într-un singur oraș, în Petrograd, și într-o singură zi au fost decapitate 2000 de persoane în numele libertății. Aveți îndrăzneala să spuneți că alegerile nu au fost libere? Ar fi mai bine să ne vorbiți de alegerile din Rusia. De respectul de acolo pentru opiniile contrare. Eu am mers atât de departe cu toleranța și iubirea de dreptate, încât am suferit atacurile presei șovine românești. Dar te sfătuiesc, domnule Müller, să nu abuzezi de această toleranță. Aș dori să știu unde altundeva s-ar putea repeta aceste scene. Ai îndrăzni d-ta în Jugoslavia să te arăți într-o ședință publică ireverențios față de persoana sacră a regelui? Ai putea d-ta să critici nepedepsit în Cehoslovacia persoana președintelui Masaryk?

Sau te-ai putea gândi în Italia la acte de insolență față de națiunea dominantă? Ne vorbești de civilizația din Rusia Sovietică. Mare îndrăzneală! Țara în care i s-a ridicat lui Iuda statuie publică este țara Apocalipsului! Nu există civilizație în afară de Hrisos și de tabelele legii. D-voastră și tovarășii d-voastră sunteți dușmanii ordinii morale.

Încăodată, domnule Müller, te avertizez: nu abuza de răbdarea noastră! Eu sunt un legalist din creștet până în tălpi, dar nu sunt un Kerenski. Nu degeaba s-a vărsat atâta sânge românesc ca să se formeze acest stat pentru ca prin orice uneltiri să tolerăm, ca d-voastră să vă jucați aci la graniță cu tăciuni. Fără nici o amenințare, vreau să știți dinainte că nu veți putea preface sala aceasta în teatru de agitații comuniste, căci îmi pare bine că ați avut cutezanța să vă numiți în declarația d-voastră ceea ce sunteți: comuniști. Numai nu înțeleg de ce în titulatura d-voastră afișați numele de partid muncitoresc și țărănesc. În tot cazul, nu pentru a înșela pe comuniști, ci pe cei naivi și creduli, pe care îi vânați cu lozinci și cu titulaturi false.

Vestul, I, 1930, nr. 60, din 8 iulie 1930, p. 1.

*
* *

XV. EXPOZEU POLITIC LA ȘEDINȚA COMITETULUI P.N.Ț. DIN JUDEȚUL TIMIȘ-TORONTAL. 31 IANUARIE 1931.

Domnilor,

Ședința de azi o deschid cu o veste care trebuie să umple de bucurie pe orice român. Partidul Național-Țărănesc, care are onoarea de a guverna țara noastră, a raportat ieri două victorii desăvârșite. În Caraș și Bihor, partidul a ieșit învingător cu 80% din voturile obținute. Această victorie nu e o întâmplare în viața noastră politică atât de schimbătoare. Și mai ales nu este lipsită de un mare sens, pe care astăzi, încă o dată trebuie să-l înțelegem cu toții: această victorie însemnează că unanimitatea națiunii s-a pronunțat din nou și hotărât pentru partidul nostru. Și iată în ce constă adâncă înțelegere a acestei victorii: masivul ardelean și bănățean opune cu o hotărâre invincibilă, pulverizării forțelor politice din București, unitatea și forța sa.

Cum înțelegem noi politica:

La noi, domnilor, nu există clanuri, nu există triburi, nu există coterii și caste. La noi nu există lucrături și aranjamente de familie. Pe noi ne domină și ne

conduc tradiții seculare. La noi politica nu e un capriciu de șefi, sport pentru tineri de bani gata, arenă de întrecere între familii istorice. Din momentul când se naște un Brătianu, se naște un partid în România. *Suferințele îndelungate au forjat din poporul nostru o națiune. Noi avem un singur șef, pe Maiestatea Sa Regele. El este șef permanent și nediscutat sau cum spune forma clasică: sacru și inviolabil.* Numai Regelui îi dăm supunerea noastră necondiționată. Fiindcă Regele este persoana care stă așezat, din voința națională, peste partidele politice, ca arbitru suprem și ca un judecător imparțial al forțelor lor. Și văzând victoria noastră în condițiuni de libertate electorală cum nu a mai fost până acum în țara noastră, El (suveranul-n.n.) și guvernul Său trebuie să facă avertismentul ce se impune: zgomotoasa intrigărie politică să se supună verdictului Națiunii. Greutățile ce le trăim și cele ce ne stau înaintea trebuiesc covârșite și nu înțelegem să cheltuim energia noastră în lupta cu încercările de subminare a vieții noastre politice și economice, încercări urzite și pornite din întunericul clandestin sau din agresivitatea inamică a triburilor politice din opoziție. Bucureștii s-au transformat, mai ales, în ultimul timp, într-un laborator de vești alarmante; ele trebuie să fie spulberate. După doi ani de luptă împotriva dezmațului politic, partidul nostru a reușit să lichideze minusculele partide, care încă produc iluzia că sunt mari fiindcă reușesc să producă alarme mari. Aceste partide de opoziție turbură națiunea. Ele au nevoie, ca să existe, de mari tulburări; noi însă avem nevoie de o țară liniștită, închinată muncii și covârșirii greutăților. Acesta este principiul “politicii lor” și aceasta este DOGMA politicii noastre. Pentru a o realiza integral, pentru a scoate țara din ruinele guvernărilor liberale și pseudoliberale, alarma și atmosfera de intrigi ce se produce în jurul guvernului, trebuie să înceteze.

Nu avem nevoie de dictatură. Zvonul, care produce guvernului cea mai neprielnică atmosferă, este zvonul, dezmințit și mereu reînnoit, despre instituirea unei dictaturi. Ori și cine vede neseriozitatea acestei intrigi de proveniență dubioasă. Dar să judecăm chestiunea în fond. Dictatura românească ar fi cel mai mare non-sens politic al vremii noastre. La noi nu există condițiunile necesare – sociale sau politice - în care ea se naște și prin care ea se justifică. Să nu uităm, dictatura a triumfat și s-a menținut până acum. Să nu uităm că până la marșul lui Mussolini asupra Romei în toamna anului 1922, elementele politicianiste cu caracter liberal, reușiseră să ducă statul și societatea italiană până la prăpastia comunismului sovietic. Încă o întârziere de câteva luni și Italia lui Garibaldi ar fi devenit o colonie sovietică a lui Lenin. Mussolini a smuls din prăpastie țara sa și ca să o salveze a instituit dictatura fascistă. Împreună cu Italia, dictatura fascistă a salvat și monarhia italiană.

Știm de ce s-a instituit dictatura în Jugoslavia. Tendințele separatiste amenințau integritatea noului stat; primejdia divizării statului și a dispariției lui era la doi pași – era o chestiune de zile, o chestiune de ore. Regele Alexandru, ca cel mai conștient cetățean, a recurs cu mult regret la regimul dictatorial, cu grija supremă de a salva imediat și în întregime statul care-i fusese încredințat. Știm, după aceia, cauzele care au provocat și poate va mai provoca dictatura în Spania: o politica temerară făcută de oameni care iubesc mai mult doctrina decât măreția unei patrii reale, au îndrăznit să atace, în sus, principiul monarhic pentru a prăbuși apoi toate celelalte principii, pe care se ridică existența unui stat și a unui popor. Primo de Rivera a salvat regalitatea și țara. Pretutindeni, cauze și necesități imperioase au impus regimurile dictatoriale.

La noi? La noi există tocmai condițiunile acelea în care o dictatură devine absolut imposibilă. Întâi – există cea mai perfectă concordanță între Națiune și Rege! Și această concordanță nu este numai formală, ci dimpotrivă, este un legământ sacru, un legământ de suflet și de inimă între poporul român și Regele Carol II. Nu există în toată lumea un rege mai iubit decât cum este regele nostru. Nu există la noi nici condițiuni economice favorabile unei dictaturi. Răul universal, de care suferă lumea, criza economică, de abia a putut să producă repercusiuni de periferie în țara noastră: noi nu suntem în pragul unui dezastru economic; noi suntem departe de faliment, noi nu avem nici măcar o existență economică deficitară. Suntem restrânși în bugetul nostru individual și colectiv – dar cine a văzut vreodată ca un sistem de economii să producă revoluții sociale, care, la rândul lor, impun o dictatură imediată și, în plus, militară? Noi nu avem mișcări subversive, ca în alte țări, atât de largi și puternice pe care guvernul să nu le poată lichida ușor cu mijloacele sale normale, încât să fie nevoie de intervenția rapidă a dictaturii militare. Ce ar putea, prin urmare, justifica la noi instituirea unei dictaturi? Nimic altceva decât fantezia unora și dorul de aventuri al altora, pe care propria lor politică i-a asvârlit peste bord...

Dar dacă e nevoie de dictatură - avem și noi nevoie de ea: e *dictatura muncii*, care să pună după atâția ani de lenevire și de risipă, pe tot românul și cetățeanul la locul său, la locul de muncă, de producție harnică și de maximă economisire a mijloacelor de traiu. Să înțelegem bine, că o gospodărire fie ea individuală, fie ea colectivă, nu prosperează și nu poate fi salvată, când se găsește în criză, numai prin împrumuturi sau prin risipirea ultimelor obiecte din inventar. Și mai avem nevoie de... dictatura aceea care să pedepsească cu înverșunare și fără cruțare pe acei dintre politicienii a căror preocupare unică este plasarea vecinilor și niciodată neodihnitelor intrigării...

*Partidele trebuiesc înfrânate*¹⁶. Trăim în plin desfrâu și desmăț politic. Orice grupuleț de oameni sau partide care au ajuns grupulețe, apar în viața

noastră politică cu ridicula pretențiune de a reprezenta poporul întreg sau în majoritatea lui. Și cu cât aceste grupulețe sunt mai mici, mai pulverizate, mai invizibile, cu atât zarva ce o produc e mai asurzitoare. Acest rău nu a provenit în ziua de azi sau în cea de ieri. Răul durează din timpul Regenței. De ce am vrut și am lucrat, poporul și partidul nostru, să se facă Restaurația? Fiindcă Regența nu era destul de tare să înfrâneze partidele și să pună capăt acelora dintre ele care nu reprezentau decât figuri și simulacre. Să ne aducem aminte de răzvrătirea lui Vintilă Brătianu din ultimele luni împotriva Regenței! Poporul întreg, dar mai cu deosebire cel din Ardeal și din Banat, nu s-a simțit liniștit până când nu s-a făcut Restaurația. De ce? *Fiindcă Regența nu dispunea de autoritatea necesară înlăuntrul înfrânării ambițiilor nesăbuite și nelegitime.* Conduși de acest adevăr, noi am făcut politică generală, politică de stat, care cheamă pe toți fiii acestei țări să se grupeze compact în jurul Suveranului, întotdeauna și mai ales în zilele acestea de inevitabile sacrificii. Această largă pricepere a realității, acest mers înainte, cu adevărul în frunte, ne-a dat forța și posibilitatea să lichidăm în Ardeal și Banat averescanismul, care se luptă cu tinerii din redacțiile noastre, și diferitele, interminabilele “partide” liberale. La noi, organismul nostru a eliminat aceste partide ca pe niște lucruri inutile în organism [...]

Am întronat ordinea. Eu trebuie să stau aici mereu de pază ca totul să meargă în bună rânduială. De când sunt eu aici, în acest post, e liniște în Timișoara. Vă aduceți aminte de cadavre plimbate pe aici, de greve și scandaluri uvriere ce se țineau lanț. Agitatori clandestini susțineau aci în permanență greva. Însă aceste greve le-am reprimat în 24 ore. Le-am reprimat nu numai prin forța baionetelor, aceasta nu ar fi prea mult, ci prin mijlocirea dreptății. Azi nu se mai văd staționând în fața Primăriei cetele de muncitori, agitând flamuri roșii. I-am înfrânt și e liniște. I-am înfrânt, nu cu baionetele, ci cu dreptate. Când au avut muncitorii dreptate, am luat atitudine împotriva patronilor. Pe acești patroni, care înainte vreme vorbeau de sus cu autoritățile, i-am învățat să respecte și să se plece în fața autorităților de stat.

Numai așa am putut crea o atmosferă de încredere. Când voi vedea că muncitorii nu pentru pâine se agită, ci împinși de motive oculte, contra statului, atunci nu mă sfîesc să declar că nu mă voi da îndărăt nici de la extremele măsuri.

Cu dreptate, cu simț social și de justiție, am menținut aci liniștea, am creat o atmosferă de pace, de încredere în munca noastră. Nu am fost ajutat de toți care trebuia să mă ajute în această operă. Dimpotrivă, am fost împiedicat de unii. Cu regret, trebuie să spun, că am avut conflicte cu unii oameni.

XVI. DISCURSUL D-LUI SEVER BOCU LA ADUNAREA P.N.Ț. DIN REȘIȚA, 24 APRILIE 1936.

Am venit în cetatea fierului, între D-voastră, muncitori și țărani, care din tată în fiu ați scormonit în măruntaiele pământului, care vă trudiți lângă furnale pentru existența voastră și pentru propășirea țării. Această adunare capătă o importanță deosebită prin participarea unui distins bărbat de stat, dl. Mihai Popovici. D-sa este un adevărat bărbat de stat care a depus de multe ori rânduială în finanțele țării, care a pus justiția românească pe un pedestal de prestigiu, nu numai prin cultura, prin cunoștințele ce și le-a asimilat la cele mai desăvârșite școli ale apusului, ci, desigur, și prin valoarea personalității sale. Fraților, este o deosebire între un bărbat de stat și între un agitator. Pe agitator îl ascuți, dar te întrebi ce valoare pot avea afirmațiile sale pe care doar aparențe le girează, până când pe omul politic, pe bărbatul de stat îl cunoști prin probele trecutului, prin ceea ce a făcut și ceea ce este.

Am venit între voi să exprim toată dragostea mea pentru muncitori, am venit cu fruntea ridicată în mijlocul muncitorimei pentru care, într-un conflict ivit cu patronii, eu am fost chemat să arbitrez. Hotărârea mea n-a pregetat, nu s-a îndoit. Eu am dat dreptate celor mici și slabi, dar na-m plăcut Direcției Uzinelor. Sentimentul meu față de muncitori era organic, strâns legat de cei slabi, încât am evitat să mă gândesc că poate aveau dreptate și cei tari. N-am făcut aceasta din demagogie și nici un folos n-am tras în urma acestei hotărâri. Dimpotrivă, s-a întors în contra (pofida) mea dreptatea făcută față de muncitori. Mă bucură și astăzi această mărturie a trecutului, de acest act, pentru că mă unește de lupta muncitorilor pe care o cunosc și o apreciez. Eu încă tânăr fiind am citit pe Karl Marx; eu am văzut uzinele din Rusia, cunosc pe muncitorul supus dictaturei comuniste, cunosc cătușele dictaturei pe care înșiși și le-au aplicat. Eu, însă, dacă nu admiteam ieri dictatura patronilor, tot atât de rea o consider și pe cea de azi a muncitorilor comuniști din Rusia. Eu înțeleg că munca să fie apreciată și răsplătită la justa ei valoare, la justul ei tribut. Ca să-i meargă Reșiței bine, trebuie să meargă mai întâi bine întregii țări; dar țării nu-i va putea merge bine decât prin bunăstarea țaranului. Cea dintâi piatră pe care să o punem la temelie țării, este scoaterea țărănimei din mizerie și sărăcie. Prin ea, prin țărănime, și muncitorul va avea o altă soarte.

Războiul pentru noi români a adus foarte multă dreptate, a adus o lume nouă, ne-a dat pământul și votul universal. Cu una sută de ani înainte, în revoluția franceză, au fost doborâte toate dictaturile. Dictatura este domnia celor puțini, democrația (este) domnia celor mulți. Adversarii noștri zic că noi vrem să primitivizăm viața satelor prin statul țărănesc. Nu e adevărat. Noi, pe lângă libertatea națională cucerită prin marele război, promovăm un alt război, acela ca din satele noastre să facem orașele. Noi vrem încetarea disproporției dintre bogați și săraci și vrem echilibrul drept între clasele sociale.

Noi știm din istorie cum se nasc adevăratele partide. Partidul Național își are premergători în Horea și Iancu. Când dreptatea istorică s-a făcut prin câștigarea libertății noastre naționale, s-a impus după război necesitatea dreptății pentru țărănime, necesitate care a condus la formarea Partidului Național Țărănesc. Așa s-a unit țărănimea noastră cu cea din Vechiul Regat într-un mănunchi, solidară împotriva dușmanului continuu al dreptății sociale, tatăl anarhiei din țara românească, partidul liberal. Cum se poate face că la noi se schimbă guvernele ca țișanii caii? Și cum se face că durează acum guvernul liberal de se impune unde stă? Regele ține la putere pe oameni nedoriți, nealeși de voința poporului, ține pe oamenii hazardului. Și vedem tolerați, plătiți chiar de guvern, agitatori în cămăși colorate, aceste toate nu sunt decât forme de slăbiciune ale liberalismului, care astăzi este lichidat în toată Europa. Veniți prin violentarea națiunii, ei ațâță astăzi tinerimea, i-au dat gustul desordinei, al desmățului și ticăloșiei¹⁷. Dar vor cădea fiindcă nu mai pot stăpâni. Chiar în originea glonțului din Sinaia, oricât ne repugnă, vedem ca o pedeapsă pentru siluirea nației. Guvernul liberal va culege roadele. Se răz bună propriile lui greșeli, tânjindu-și ultimele lui zile în ticăloșii și nelegiuri. Au ajuns lucrurile la noi că fac partide până și copiii. Vin pe sate, sărută boii și caprele, crezând că speculând misticul poporului îi poate exploata prostia. Poporul însă e deștept. Toate alegerile până acum au fost câștigate de noi. Masele se dinamizează în jurul Partidului Național Țărănesc și vor răspunde amenințărilor de la Târgu-Mureș¹⁸ cu gărzile țărănești. Vor pune cum trebuie la punct pe cei care îndoctrinează națiunea cu revolverul la tâmplă. Înăuntrul țării ei promovează anarhia, în afară, un patriotism suspect, susținând Germania, călcătoarea tratatelor.

Închei cu un apel patetic: popor român, reculege-te și disciplinează-te pentru ca să nu te disciplineze străinii ațintiți asupra unității noastre și a patrimoniului jertfei eroilor și martirilor acestui neam. Muncitorime și țărani, înfrățiți-vă. Nu căutați ce vă desparte, ci ceea ce vă unește. Voi să fiți blocul de granit pe care să nu-l poată disloca nici dușmanii din afară nici trădarea dinăuntru.

XVII. DISCURSUL LUI SEVER BOCU LA ADUNAREA P.N.Ț. DIN CARANSEBEȘ. 25 APRILIE 1936.

De câte ori intru în sfânta cetate a Caransebeșului evoc istoria națională care aici s-a plămădit, în plinătatea sufletului românesc, în cetatea de rezistență, în epoca de vrăjmășie; și istoria noastră bănățeană cunoaște această pildă a rezistenței românești de dincoaci de Carpați. Aici, avem cele mai vechi pilde de tradiție și civilizație românească. Aici a fost poate cea mai veche vlădicie a noastră, aici a fost leagănul gloriei românești; de aici își trag originea Huniazii, cari au fost români și latini, chiar și acolo unde au ajuns, slujind rasa noastră cu cinste și mândrie.

Când v-am văzut defilând pe pavajul acestei sfinte cetăți, am văzut parcă răsărind însăși umbrele marelui nostru trecut. Când ne întărește capetele voastre, un singur sentiment ne domină: grănicerul veghiază! Veghiați, fiindcă în fiecare picătură din sângele vostru stănesc strămoșii, acei viteji, care au învins cea mai grozavă opresiune de o mie de ani, pe care a cunoscut-o Europa. În 1918–1919 mă aflam la Paris, vreme când se croiau hotarele noastre. Oligarhia românească a săvârșit atunci fatale greșeli, pe care noi a trebuit să le plătim cu mutilarea noastră, cu știrbirea Daciei Traiane, astfel că, hotarele României Mari n-au fost întinse acolo unde le-a trasat divul Traian latinătății. Această nelegiuire s-a făcut prin lipsa noastră documentară. Sârbii erau bine organizați, bine documentați și, mai presus de toate, solidari. Reprezentanții noștri la Conferința Păcii nu cunoșteau Banatul. Astfel, sârbii își ridicară false pretenții asupra Banatului. Eu am stat uimit că toate pretențiile sârbești se întemeiau pe cele două vlădicii: Timișoara și Vârșeț. Cine știa atunci însă să protesteze că vlădicia sârbească din Vârșeț e vechea noastră episcopie din Caransebeș, mutată de Curtea din Viena împotriva intereselor românești. Două vlădicii, două ficțiuni istorice care au trunchiat Banatul. Am asistat protestatar la această trunchiere a patriei noastre și din acest protest mi-am făurit o credință pe care o numim *regionalism*, dar pe care noi, bănățenii, o numim *bănățenism*. Eu afirm însă că cel care nu are simțul regional, acela n-a împărtășit nevoile multe, mari ale baștinei sale, iar în ce ne privește, acela nu e bănățean care nu simte durerea înjumătățirii provinciei sale. Prin acest regionalism, noi suntem patrioți. Reîntors de la Paris, grija mea a fost să lupt pentru refacerea acestor episcopii, care erau românești acum 250 ani. De aceea, când soarta a vrut să mă ridice la rolul de a

sta în fruntea Banatului, prima mea preocupare a fost restaurarea scaunelor pierdute; ridicarea Mitropoliei, o dreptate pentru trecut, o nădejde pentru noi, pentru frații iubiți în viitor. Pe acolo, peste Dunăre au venit legiunile romane și nu putem lăsa pe frații noștri să fie robi. Astfel, am pus înaintea reformelor materiale pe cele spirituale, care să stea la baza celorlalte reforme mari, economice-sociale.

Și, acum, când se află în mijlocul nostru un conducător dintre cei mai distinși ai țării, dl. Mihai Popovici, eu ridic din nou chestiunea așa, ca cu toată autoritatea lui și când frânele vor fi iar în mâinele Partidului Național Țărănesc, cer, ca lăsând aici pe loc (în Caransebeș-n.n.) Episcopia Caransebeșului, s-o înființăm pe aceea a Timișorii. E mare adevărul că poporul trăiește mai mult prin spirit, decât prin pâine. Vă sfătuiesc, când cineva vrea să ia acest stâlp din veacul al XIII-lea, să facem zid ca să nu-l poată duce, căci ar fi un sacrilegiu. Sunt fericit a vă vedea gata de luptă, însuflețiți de atâta elan și plec liniștit că mai puțin decât oriunde au pătruns aici curențele subversive. Văd aici în graniță un popor unitar, al cărui suflet respinge aventura diversiuilor, anarhia. Prin război, cu prețul atâtor vieți omenești, am câștigat libertatea națională, iar țăranii deplina lor libertate prin stăpânirea pământului și a votului universal. Marele Simion Bărnuțiu, unchiul lui Iuliu Maniu, spunea: nu există viață fără libertate națională. Războiul ne-a dat sentimentul unității, concretizat prin Partidul Național Țărănesc, partid care a desăvârșit unitatea țăranilor de la Nistru până la Tisa. Acest fapt se datorește tot unui om mare, acela ce este Iuliu Maniu, iar în Vechiul Regat, Ion Mihalache.

Partidul Național-Țărănesc s-a născut fiindcă războiul ne-a dat în stăpânire pământul pe care el să-l apere împotriva dușmanilor care vor să spargă unitatea românească și să recapete puterea politică și economică în războiu. La Alba-Iulia s-a spus: Partidul Liberal este dușmanul națiunii. În 1928 pe cale revoluționară, Partidul Național-Țărănesc a venit la putere, înfrângând Partidul Liberal, ca pe o ultimă rezistență a liberalismului în toată Europa.

Cu toate acestea, însă de 3 ani stă la putere același Partid Liberal, care a trebuit să plătească cu capul șefului său ‘ anarhizarea țării. A venit terorizând Coroana prin samavolnicie, prin ușa din dos, dar și prin insuficiența de reacțiune a poporului român. A venit ca să ne dea o pildă care trebuie să ne înspăimânte, aceea că se poate veni la putere și pe alte căi. E un trist certificat pentru națiunea noastră, o dovadă de slăbiciune a opiniei publice. Regele să cheme la guvern pe cei care ne guvernează, pe cei care ne stăpânesc prin siluirea națională. Mai e ceva: puzderia partidelor, anarhia promovată de guvern prin ele. Partidele nu se formează cu un singur om, oricât de mare ar fi el. Partidele se nasc, partidele se fac prin acte mari. Începând de la Partidul Liberal și până la cel din urmă partid

mic ce ni se pune în coaste, se înșiruie, într-o tristă falangă, anarhia; căci, să se știe, partidele mici, partidele diversiuilor sunt anexe liberale, create pentru scopurile de a ne slăbi și lovi pe noi. Așa au luat naștere cămășile colorate¹⁹, toate croite și vopsite pentru a contrabalansa popularitatea noastră. Dar, originea acestor cămăși, sensul luptei lor, duce dincolo de graniți. Ele sunt plătite din bani străini pentru a demoraliza poporul și, prin aceasta, să ne pregătească sfârșitul. Așa, Gogo-Cuiziștii; așa Totul pentru Țară au luat emblemele teutonice ale Germaniei călcătoare de tratate și am ajuns ca un Iuliu Maniu, Mihai Popovici, Ion Mihalache și alții să fim numiți că nu mai suntem buni români fiindcă stăm în calea anarhiei și veghiem ca legile să ocrotească deopotrivă pe toți cetățenii acestei țări. La Alba Iulia, veneratul Gh. Pop de Băsești a accentuat drepturile minorităților într-o ordine de drept inversată. La Conferința Păcii unitatea statului s-a consolidat prin Tratatul de Pace, tratate prin care am recunoscut minorităților anumite drepturi pe care numai distrugând tratatele vom reuși a le distruge. Dar, oare vrem noi să pierdem prin nemernicie ceea ce am câștigat prin suferinți și sânge?

Într-o Europă încordată astăzi, țara noastră este pusă în primejdie de oameni puși sub inspirații străine, subvenționați din fonduri străine. Iar guvernul liberal, în toată inconștiența lui, patronează toate mișcările acestea subversive. La mijloc stă însă națiunea românească și nu are alt sprijin de cât propriile ei forțe, alt drum decât propriile ei nevoi, alte prietenii decât aliații de ieri în frunte cu Franța și împotriva cărora stă o Germanie călcătoare de tratate, susținând revizionismul și pregătind războiul. Ce fel de români sunt acei plătiți în secret de Germania? Vrem, noi oare să devenim o provincie maghiară, supuși indirectei ai cizmei prusace.

Sau, vrem să devenim comuniști? Noi cunoaștem cnutul rusesc, cunoaștem toată robota poporului care se zbate în această extremă, cunoaștem prin Basarabia, robia de eri. Nu suntem împotriva Germaniei, nu suntem nici împotriva Rusiei, ci suntem pentru menținerea indestructibilă a țării pentru care am suferit și luptat și pe care am realizat-o în ceasul istoric care sosise. Închei cuvântarea mea apelând: grăniceri, stați la posturile voastre; deschideți-vă bine ochii și oțeliți-vă sufletele prin instinctul vostru de apărare, căci, să știți că dacă voi ați slăbit, energia noastră a lăncezit și atunci drumul vrăjmașului e deschis vraște. Sunt fericit că vechea noblete românească trăiește sub straietele voastre simple, sub jocul vostru ros de timp și de sărăcie. Un alt ceas istoric se apropie și când va bate să fiți gata pentru propriul vostru bine, pentru propria voastră țară!

XVIII. CUVÂNTAREA LUI SEVER BOCU la deschiderea cursurilor Școlii politice a tineretului P.N.Ț. TIMIȘOARA, 9 iunie 1936.

TINERII MEI FRAȚI DIN CINCI JUDEȚE

Vă salut cu toată dragostea și căldura sufletului meu, pe voi care ați părăsit satele în toiul muncii, pentru a răspunde chemării Partidului Național-Țărănesc, chemării șefului nostru regional, dl. ministru Mihai Popovici, în al cărui merit stă organizarea acestor cursuri. Aceste școli, care au loc în fiecare centru provincial, au fost concepute de el într-un plan bine chibzuit. Sunt școli cetățenești, *școli unde țărănimea învață ce sunt drepturile și libertățile ei*. Ce a vrut dl. Mihai Popovici?

În mintea lui și a noastră, stă starea nu destul de înaintată a neamului nostru, stă obligațiunea ce noi, românii, o avem de a face față concurenței vecinilor, pentru cucerirea dreptului la viață. Au fost mari eforturile națiunii române în 1918! Rezultatul acestor eforturi este România Mare. Dar, numai naivii și copiii pot crede că rodul obținut este și asigurat pentru totdeauna, în virtutea drepturilor noastre sfinte. În toată lumea se fac mari pregătiri pentru ziua de mâine, pentru că sunt unele popoare care nesocotesc dreptatea, opunându-i forța. *Trebuie să ne pregătim și noi pentru a fi în stare să răspundem cu forța celor ce cu forța ar încerca să ne nesocotească drepturile*. Azi, nimic nu stă pe loc, totul se mișcă, se framântă. După victorie, lupta nu încetează, ci se continuă. Lupta economică, lupta pentru consolidarea sufletească a națiunii și mai ales a tineretului, care reprezintă nădejdea de mâine a fiecărui neam. În alte țări, această luptă a început mai de mult, tineretul fiind deja eșit din lăncezeală, și fiind antrenat în acțiuni politice cu scop patriotic. Ungaria, Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia își organizează tineretul, străduindu-se a-l cimenta sufletește și fizicește. Am avut ocazia să văd în Germania peste un milion de tineri a căror inimă bătea în același tact și a căror suflete erau la unison. M-am cutremurat, văzând unitatea acestui imens număr. Trebuie să luăm pildă de la celelalte neamuri și să căutăm și noi modalitatea de a făuri unitatea sufletească visată de părinții noștri, adică o singură bătaie de inimă, un singur gând. *Uniți-vă în cuget / Uniți-vă-n simțiri* a spus marele Andrei Mureșanu. Când cele 14 milioane de țărani români ar fi o unitate, cine ne-ar mai sta împotrivă?!

Pe Columna lui Traian, aflată în bătrâna cetate a Romei, se văd figuri îmbrăcate în aceleași șube ca și voi, care parcă ar ieși din bronzul lor, putând să se contopească cu noi, spre a fi toți *una*. Optsprezece veacuri au trecut, dar fundamentul simțirii noastre a rămas același.

Vremurile noi au trezit poporul nostru la conștiința de sine. *Din momentul în care ne-am regăsit conștiința originii noastre glorioase, s-au sguduit puternic toate lanțurile opresiunii*. Din acel moment a început a țâșni din sânul neamului nostru voințe revoluționare ca Horea, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, Simion Bărnuț, memorandiștii. Conștiința de sine a neamului nostru, trebuie să-l împingă spre organizare. Trebuie să ieșim din faza instinctuală, fază în care acționăm numai în virtutea simțămintelor noastre profunde. Trebuiau cumulate impulsurile instinctuale, așa cum un râu își adună izvoarele. Era necesară, deci, o voință și este necesară și azi. Voința noastră trebuie să facă acest lucru. Și o vom putea face, deoarece știut este că noi, românii, putem împlini într-un timp de zece ori mai scurt, ceea ce realizează alte neamuri. Rămâne să vrem numai!

V-am ales pe voi, fii ai satelor din cinci județe, pentru a vă însuti și inimile (și) puterile de luptă pentru un crez, pentru a face din voi voinți dârze, neînduplecate. *Am credea că sămânța pe care o aruncăm azi în sufletele voastre va cădea pe pământ bun și va da roadele ce le așteptăm*. Dar chiar dacă n-am reuși să realizăm decât 10% din ceea ce ne propunem ne putem asemăna cu mântuitorul Isus, dar pe voi vă putem asemăna cu apostolii. Dacă veți prinde adevărul și-l veți putea preface într-o puternică simțire, nu mă îndoiesc că satele voastre se vor împărtăși îndestul din el. Pentru că lupta noastră, a Partidului Național-Țărănesc va avea garanții de succes numai dacă va fi adâncită în masele țărănimii. Țărănimea românească, cu simțămintele ei naționaliste, este singura cheazășie pentru ziua de mâine. Mergeți și întăriți aceste simțăminte! Nu pierdeți nici o clipă. Fiți oameni cu convingerea neștrămutată, pe care să o împlântați adânc în sufletele tuturor, în așa fel, încât nimeni să n-o mai poată desrădăcina.

Sărbătorim azi Restaurația. Ne aducem cu toți aminte de ziua în care Prințul pribeag a revenit în țară, adus de dorința aprigă a țării, dorință pe care noi, Partidul Național-Țărănesc, am alimentat-o zi de zi. Istoria nepărtinitoare va fixa adevărul. Azi, în jurul Tronului stau cei ce voiau întreruperea dinastiei, în loc să stea cei care au veghiat la continuitatea ei. Dreptatea însă nu va întârzia, așa cum n-a întârziat nici în 1928, când am câștigat *o mare bătălie, în frunte cu marele Iuliu Maniu*. Viitorul va dovedi că în acest veac zăpăcit de multe erezii, Iuliu Maniu este singurul om în clar cu căile nației sale, singurul om răsărit din sânul celor 14 milioane de români. Omul respectat în taină de

toată Europa, stă, azi, retras la Bădăcin. *Stă cu temere în suflet pentru clipele ce vin, stă ca un destin al nemului nostru, pândind clipa grea, clipa în care neamul românesc va simți nevoia unui salvator.*

Vă mulțumesc încă odată, frați tineri din cinci județe, că ați răspuns apelului nostru. Mulțumesc și d.lui Mihai Popovici care v-a prilejuit vouă, celor din Hunedoara și Arad, să vă întâlniți și să vă cunoașteți cu cei din Banat. Voi, bănașenii, voi cărora – după cum spunea habsburgul Iosif II – vi s-a luat pământul pentru a se da veneticilor, veți avea ocazia să vă înfrățiți cu arădanii, despre care președintele partidului, dl. Ion Mihalache, văzându-i a spus că i se pare că vede legiunile romane. Rolul nostru este să vă arătăm rostul vostru politic. Oameni ca tânărul și savantul profesor Augustin Popa de la Blaj, vă va vorbi despre stat național și ideia națională, cum și despre alte chestiuni ce vă vor interesa. Ascultați-i și urmați-i că ei vă vor înfrățișa crezul neamului nostru creștin românesc.

Voința Banatului, XVI, 1936, nr.24, din 14 iunie, pg.1-2.

*
* *

XIX. INTERVIU DAT DE D. SEVER BOCU ZIARULUI “LUPTA” DIN BUCUREȘTI

De 18 ani de când ne aflăm în România Mare, ne declară d. Sever Bocu, în afară de libertatea politică și națională, regresul nostru este constant și permanent. Am voit să mă împotrivesc acestui regres în cei trei ani, câtă vreme puterea politică a fost în mâinile mele, dar n-am reușit decât parțial, fiindcă însă și politica noastră a fost o politică de centralizare. Desigur, centrului, îi convine o politică economică îngustă a Vechiului Regat. Nu-și dau seama oamenii politici că sfârșitul unei politici de centralizare e falimentar?

Noi suntem la graniță o centură de orașe mari, de la Timișoara la Satu Mare și Sighetul Marmăției, orașe care trebuie să fie tot atâtea fortărețe culturale ale vieții noastre de stat românesc. *Și nu sunt*, numai din cauza că ani de ani se subtrag toate fortărețele economice care ar putea să le învieze și să le dea viață și astfel chiar în mijlocul Europei am tras niște hotare – hotarele ținuturilor românești, a ținuturilor de secole stabilite pe aceste meleaguri, dar pe liziera cărora devine tot mai plapândă viața marelor orașe acaparate odinioară de maghiari și sași...

De 18 ani, numai cărăm de aici și nu aducem în loc nimic – flacăra de redeșteptare în milioane de români, care au uitat de Biserica și școala românească, asuprași fiind de popoare în trecere pe aici, care și-au întins ghiara lor atotstăpânitoare. Am neglijat orașele periferice în loc de a le fi umplut de pulsunea românismului, astfel că lăsate în letargie, pulsul și ritmul vieții naționale românești, care s-a menținut de secole, tocmai azi, sub România Mare, devine tot mai slab... Am creiat în acest răstimp din Capitala țării, Bucureștii, un oraș de proporții americane... E foarte frumos și noi încă suntem mândri să avem o Capitală demnă de o Românie Mare. Dar, această capitală devenea de la sine ceea ce este astăzi, evoluând în 2-3 decenii, dar nu în defavoarea orașelor periferice și de graniță... Ce folos că avem o Capitală care face progrese americane și o periferie – chiar și în ținutul Vechiului Regat – care decade?

Noi nu avem nici o încredere într-un asemenea sistem centralizator. Banatul cunoaște până acum patru regimuri: *regimul turc*, sub care se încărca toată vloga în lungi caravane de care, toamna, care ducea aurul Constantinopolului; a venit *regimul austriac*, cel căruia îi poartă cea mai bună amintire, cu sistem descentralizator, singurul care a făcut operă de cultură și civilizație în Banat, singurul de la care ni-au rămas până azi edificii publice grandioase, care a făcut cea colonizare cu populații din întreaga Europă și care, într-un veac, a făcut dintr-o provincie devastată de turci cea mai înfloritoare regiune a Europei.

Au venit apoi ungurii centralizatori. Maghiarii au exploatat provincia noastră fără cruțare; din regimul de împilare asupra noastră a crescut mareașta Budapeșta de azi. În defavoarea noastră. Centralizarea maghiară avea un sens: ungurii slăbeau puterile de creație ale poporului românesc; centralizând, țineau poporul românesc într-o sărăcie care era... progresul lor.

Nu cunosc decât unul din sentimente: *de provizorat*; aceasta este impresiunea ce o lasă Partidul Național Liberal, dar aceasta lovește în interesele superioare ale românismului. Se cară de aici (din Banat-n.n.) totul, ca și cum nu se știe... cât vor mai sta la putere. Împotriva acestui sentiment de provizorat, sufletul românesc se ridică cu vehemență. *Noi, românii bănățeni, nu avem sentimentul de provizorat; secolele au călit flacăra credinței și a tăriei noastre în lume!*

Noi, românii bănățeni, maramureșeni, din ținutul Crișului și Mureșului ș.a.m.d., nu avem sentimentul de provizorat! Noi credem libertatea noastră națională câștigată definitiv și irevocabil; secolele au călit flacăra credinței și a tăriei noastre între celelalte popoare... se știe că însăși mișcarea revizionistă maghiară nu țintește reluarea Ardealului întreg, ci numai a câtorva orașe dealungul Mureșului, Oradea, Sătmarul, linia de frontieră venind după ei, până

aici. Unul din argumentele maghiarilor este tocmai că aceste orașe n-ar fi indispensabile României Mari căci le lasă în părăsire și că ele ar aparține hinterlandului economic maghiar. Orașele acestea prezintă și astăzi hotărâte semne de regres și dacă se continuă astfel, se poate întrevădea ușor, din nefericire, un viitor apropiat în care ele vor fi aduse la ruină.

Idealul politicii Partidului Național Țărănesc a fost descentralizarea, asigurând astfel prosperitatea întregii țări. Nu urmărim nici o politică federativă. Nu este idealul nostru de a înfăptui o descentralizare, care să meargă până la marginea de unde ar putea să amenințe unitatea. Nu vrem nici noi redeșteptarea acelor forțe care de prin veacul 3-4 au răsluit unitatea Daciei Traiane și ni-a putut împărți sub diferite dominațiuni străine. Nu! Ceea ce voim este o sănătoasă circulație în organizația Statului românesc și nu o congestionare numai în unele părți ale lui. Nu prin administrație putem protesta împotriva declarațiilor d-lui Mussolini, ci prin realitatea unei civilizațiuni puternice românești în aceste orașe de la graniță.

Inocențiu Mina.

Vestul, VII, 1936, nr. 1795, din 13 noiembrie, p.1.

*
* *

XX. INTERVIUL DAT DE SEVER BOCU ZIARULUI "TEMESVÁRI HIRLAP"

În problema *Regionalei Banatului*, d. Sever Bocu răspunde:

Neîndoios, eu stau pe punctul de vedere al perfecte unități. Națiunea română e una și indivizibilă. În atitudinea mea politică deci nu se manifestă un spirit federalist, municipal, ci spiritul celei mai depline unități. Aceasta însă nu însemnează că sub titlul de pretexte și imputări regionaliste, să fie promovată aici o astfel de politică centralistă care ne despoaie de toate bunurile noastre materiale și spirituale. Da, chiar de bunurile noastre spirituale, fiindcă ideea bănățeană, prezintă o colorație specifică la care se atașează în mod deosebit și năzuințele culturale ale minoritarilor.

Există o cultură bănățeană barocă, la care, trebuie să recunoaștem, au contribuit și minoritarii, arhitectul Fischer de Erlach spre pildă, căruia i se

datorește domul catolic și care este, astfel, un strălucit introducător al acestui stil în Banat.

Nu uniformizare, ci armonia forțelor diverse, echilibrul forțelor concurente, acesta îmi este idealul. Nu doresc să exprim, dar nici nu e nevoie, că centralizarea rapace are și dureroase repercusiuni materiale. Nici un principiu de unificare nu cere și nici nu poate pretinde sărăcirea noastră, sărăcirea Banatului. Aceasta poate constitui numai interesul anumitor partide. Chiar și în partidul meu, de multe ori m-am revoltat împotriva unor asemenea tendințe.

După părerea mea, cel mai cald, dar în același timp și cel mai luminat patriotism pretinde că noi aci să creiem o cultură, o nobilă cultură românească, dar prima condiție a acesteia este să nu-i sustragem posibilitățile materiale, ci să le asigurăm. Cea mai mare nedreptățire a Banatului este: evaziunea, rățăcirea, îndepărtarea bunurilor de pe pământul bănațean. Mă bucur, că astăzi, acea "politică bănațeană" pe care am eluptat-o și am propovăduit-o, și-au însușit-o toate partidele din Banat. Declar, nu constat aceasta dintr-un egoism îngust de partid. Am luptat pentru principiile mele, am suferit chiar pentru ele, acum însă pot spune că a binemeritat, deoarece prezentul mă confirmă.

Cu bucurie văd și urmăresc și o oarecare înțelegere, o oarecare ridicare deasupra pasiunilor de partid și în alte terenuri politice.

În privința agitațiilor revizioniste eu susțin că nu numai că nu ni s-a dat pe nedrept niciun pământ, dar că mai avem de căpătat. Pentru pământul pe care nu l-am căpătat și la care avem dreptul, nu vrem război, dar atunci când s-ar pune chestiunea revizuirii hotarelor, România nu s-ar micșora, ci, dimpotrivă, s-ar mări. Accentuez însă și o altă credință a vieții mele, acel fir conducător care trebuie să fie prietenia româno- maghiară. Se vede însă că astăzi, ne-am îndepărtat de acest fir, ca nicicând. Însă în miezul lucrului rămâne că trebuie să ne apropiem tot mai mult. Cunosc istoria Ungariei și știu că pentru națiunea maghiară a fost întotdeauna o problemă acută: pericolul german.

Până când acest pericol german ajunge la noi va trebui să calce Ungaria, în schimb pericolul slav ne va încăleca pe noi pentru a putea ajunge în Ungaria. În această formulă rezidă toată filosofia îndrumărilor, una spre cealaltă, a națiunilor română și maghiară. Aștept și cred. Cred în reciprocitatea bunei înțelegeri.

Vestul, VII, 1936, nr. 1797, din 15 noiembrie, p. 1.

*

* *

XXI. DISCURSUL D. lui SEVER BOCU LA ADUNAREA ANTIREVIZIONISTĂ DIN ARAD – 22 noiembrie 1936.

Am venit aici, la marginea românismului, ca să mărturisim nu numai dreptatea noastră, ci și puterea noastră de a o ști face respectată această dreptate. Dacă cineva – oricine – a speculat asupra neînțelegerilor, zavistiilor dintre noi, s-a înșelat; adunarea aceasta este răspunsul prompt, impozant al Națiunii la apelul Regelui, care, ca în Doina lui Eminescu, a sunat în jurul Tronului la primul sunet din corn, odată.

Nu că ar fi încetat partidele, ci țara toată a devenit un singur partid. Partidul Național Țărănesc! Se întâmplă ca în 1918. Nici înainte de 1918 nu erau toți românii în Partidul Național. Erau socialiști, moderați, renegați, trădători, ariviști. Dar când a bătut ceasul toți au devenit naționali și încă ce naționali! Mai naționali decât noi, cel puțin din gură. Aceasta dovedește că există un patriotism românesc, care disolvă, ca o apă corosivă, toate interesele și orgoliile personale.

De va suna de două ori

Vor veni codri-n ajutor

De va suna a treia oară

Toți dușmanii or să piară.

Căci dreptatea noastră este dreptatea lui Dumnezeu.

Căci, aici se înșeală d. Benito Mussolini, România Mare nu este rezultatul unor cuceriri, cum a fost Ungaria, ci, ca și Italia, rezultanta unei dreptăți. Desmembrarea Ungariei deci nu e o mutilare, ci încetarea unei nedreptăți, pe care vechimea nu a legitimat-o. Dacă Ungaria a fost mutilată pentru că Ardealul, Bănatul, Crișana și Maramureșul s-au deslipit de ea și au revenit la Dacia Traiană de unde au fost smulse, prin cuceriri de arme, atunci și Austria a fost mutilată când Lombardia, Toscana, Veneția, Milano, și Triestul au fost realipite Italiei. Respectă atât de mult d. Mussolini dreptul de cucerire al Regilor Ungariei? Atunci să poftască să respecte baremi pe tot atât și dreptul de cucerire al Regilor României, care n-au primit nimic în dar, din contră, au sacrificat 800 mii de vieți, au vărsat atâta sânge în cât le-au răscumpărat cel puțin pe un alt mileniu înainte. Sau i se pare d. lui Mussolini că acest Arad nu e bine anexat și că el i s-ar cuveni Ungariei? În virtutea cărui drept? A celui etnic, istoric, economic? Să le analizăm puțin! În privința etnică, Aradul e o insulă în mijlocul unei mări românești. Că nu a fost românizat, orașul, propriu, complet! Aceasta poate fi o acuză, poate fi și o laudă la adresa stăpânirii românești. Dar dacă vrea să fie acuză, să ni se spună, ea e reparabilă; îl putem româniza de aici în 20 de ani,

precis. N-avem să facem decât ceea ce au făcut ungurii, pe care n-am voit să-i imităm. Dar dacă e cazul să ni se spună.

Sau, este dreptul istoric, pe care ungurii călăresc atât de bucuroși? Din nenorocire, nici acesta nu e cu ei. Ceea ce invocă ungurii drept argumente istorice sunt relativ lucruri recente, de pildă, accidentul celor 13 generali omorâți în Arad sau depunerea armelor la Șiria, pe care ei și-au ales-o în acest scop. Dar dacă e vorba de reminiscențe recente, nici noi nu uităm că ultimul act al tragediei noastre milenare se desfășoară tocmai pe scena aceasta a Aradului, căci aici a fost cel mai mare ziar românesc, că nu numai Seghedinul, ci și Aradul își avea o Bastilie, acolo pe malul Mureșului, unde sângerau cei mai buni fii și că ultimele ciocniri și încrucișări de spade între dreptul istoric al românilor și cel al ungarilor, s-au petrecut aci, în sălile acestui județ. Drepturi mai vechi, străvechi! Nu cunosc aici de cât pe cele românești. În Ineu, dincolo de Arad, spre n-est, străjuia din necunoscute vremi o episcopie românească, nu ungurească. Căci strămoșii noștri știau ce este o Vlădicie, aveau alte concepții despre strategie ca noi. Noi reculăm și avem totdeauna o scuză “e prea la graniță”; ei au înfipt Vlădicia tocmai pe graniță, din vârful căreia cu crucea le vestea tuturora: “de aici dare înapoi nu mai este”.

Drepturi economice? Un oraș trăiește din împrejurimile care-l înconjoară! Aceste împrejurimi, până în Curtici și, dincolo de Curtici până adânc în trupul Ungariei, până la Chitighaza și Bichiș-Ciaba sunt românești. Moise Nicoară este născut în Giula, lângă Bichiș-Ciaba.

Dacă nici dreptul etnic, nici cel istoric, nici cel economic, nici cel al cuceririi nu poate fi invocat, atunci unde este marea nedreptate ce i s-a făcut Ungariei și care este sensul ieșirii de la Milano? Unul singur: cel politic, în contra căruia nici nu am avea prea multe de zis, dacă d. Mussolini n-ar fi venit să ne înfățișeze fals, pe unguri în victime, pe noi în usurpatori.

D. Mussolini este un dictator și încă unul cu “însărcinări” grandioase, un nou Iuliu Caesar, un nou Napoleon! Nu o spun aceasta în ironie, o spune el singur, că el nu crede în pace, că el este partizan al războiului: a și câștigat unul, în afară de cel mondial, pe cel din Abisinia, și din Regatul Italiei a făcut o împărăție, care nu se va opri deci la primul succes; nici un dictator n-a cunoscut această oprire, n-a coborât după primul obstacol înlăturat; succesul l-a îmbătat numai, l-a întărit, căutând să înlăture și pe celelalte din un drum al ambițiilor, al grandoarei. S-a tot spus că din ultimul război, în contradicție cu celelalte, n-a mai sărit un dictator, iată că a sărit, nici nu unul, ci doi, Mussolini și Hitler, care însă nu se știe încă, dacă vor cădea de acord între ei sau își vor disputa, unul altuia, mult visata dominație a lumii. D. Mussolini vrea să refacă Imperiul Roman, împreună cu Bizanțul, înglobând moștenirea austriacă – nu se numeau

oare habsburgii moștenitorii Imperiului Roman, a căror legatari legitimi se consideră însă a fi domnia sa – cărând acum pentru sine, ceea ce, după parlamentul de la Frankfurt, Germania îi recunoscuse Austriei, acel Drang nach Osten, în care însă aceasta n-a putut înainta din cauza slavismului. Iată de ce-i curtenește d. Mussolini pe unguri și pe austrieci. D. Mussolini are nevoie de Viena, de unde a dictat un Marc Aureliu, și de Budapesta, de unde a dictat acel prinț al Renașterii, care a fost valahul Matei Corvinul, ca bază de operații pentru planurile sale mărețe. Nu de dreptatea unui popor îi arde d. lui Mussolini – de n-ar fi măcar Abisinia care să le amintească ungurilor de acest altruism – nici de acea dominație a lumii sau de acel Drang nach Osten, pe care d. Mussolini ar vroi să le împartă cu ungurii, nu, explicația filo-maghiarismului său acut, în nici un caz nu poate fi căutată în aceasta; explicația nu poate fi căutată decât în el însuși, în psihologia sa, în nevoia momentană ce o are de unguri, știind că pe noi n-ar putea conta, că noi n-am consimțit să schițăm nici cel mai mic gest contra Aliaților noștri, a Franței, Angliei, a Micei Antante, pentru promisiunea nici unui plan, fie cât de grandios, pentru simplul motiv că nu vom voi să scăpăm vrabia din mână pentru cele din gard.

Noi nu avem decât infime minorități naționale care, pentru necesități de politică internă s-au oferit d. lui Mussolini, și nu numai d. lui Mussolini, ci și lui Hitler, neștind că drumurile celor doi dictatori nu sunt identice, ba, că se pot încrucișa, amândoi voind să ajungă la Viena, unul prin Anschluss, celălalt prin habsburgi, minorități naționale care acum se află în situația ungurilor, îi va ajuta pe ei să ajungă dictatori în România. Acești minoritari români se află acum, cum spune francezul, în “*embarrass de choix*”, între d. nii Hitler și Mussolini, până ce aceștia nu se vor putea pune de acord. Dar acordul între ei este oare posibil, încăpea-vor în Europa două săbii într-o teacă sau veni-va inevitabila încăierare încă înainte de aplicarea pe teren a principiilor? Care sunt aceste principii? Întâiu, o cruciadă contra bolșevismului, a slavismului, ceea ce înseamnă scoaterea Rusiei din Europa, împingerea ei în Asia, rămânând în Europa cel mult cu un picior, în Rusia-Albă, în Moscova. Pe urmă, împărțirea pe Europe: Europa septentrională, să fie germană, cu hotarele Germaniei la Kiev și Odessa, deci peste corpul Poloniei și peste câmpiile mănoase ale Ucrainei, până la Urali, ceea ce a determinat Polonia să se întoarcă peste noapte la vechea-i fidelitate către Franța; apoi, Europa mediterană să fie italiană, latină, cu limesurile ei la Constantinopol sau chiar în Eufrat, ca pe timpul lui Traian. Ce ar deveni, într-o asemenea concepție, Anglia, Franța, Spania? Angliei i s-ar lăsa hegemonia Mărilor, neturburata posesie a condominiilor, a Indiilor, Egiptului, firește ca preț al unei binevoitoare neutralități.

Țări obosite, învechite, fără elan dinamic, muzee venerate de civilizație, vor fi respectate în limitele lor, chiar tutelate la nevoie militărește, de Roma, protectoarea latinității. Nu e grandois planul? Ce contează în acest plan, măreț, gigantic, micile noastre nemulțumiri, controverser, împingerea hotarelor dintre noi și unguri, cu câțiva kilometri mai încolo sau mai încoaci? Nimicuri, Roma va domina, majestuasă, peste aceste mici disensiuni, mari numai azi, dar de care, mâine, într-un imperiu fără fund și fără laturi, nici nu se va mai pomeni. Să mărturisim, că mai că nu am cădea și noi ispitiți de atâta grandoare, mai ales ca latini, ca rude, deși sărace, nișel disprețuite, dar rude, dacă n-am fi atât de sceptici, făcuți sceptici de prea multe suferinți și prea puține șanse din mult oropsitul nostru trecut. În noi trăiesc încă germenii nenorocirii din veacul al III-lea, când Roma, silită, ni-a abandonat sorții noastre, năvălirilor barbare și tuturor nenorocirilor unui ev, din care am renăscut după cincisprezece veacuri, ca o minune, pentru toată lumea și pentru Roma, care vrea să ne abandoneze acum a doua oară.

Dar dacă am ajuns aci, fără concursul Romei, însă nu și fără al Franței, precum nici Italia nu a ajuns fără al Franței, fără acel Napoleon al III-lea și chiar (Napoleon) I, un stat ca al nostru, deși devenit mare, totuși mic, nu poate trăi fără o morală în politica sa internațională, minimă, fără un respect al alianțelor, al angajamentelor, nedenunțate și liber încheiate. Desigur, România Mare nu stă în nici un fel de dependență față de nimeni, nici morală, dar stă față de propriile obligațiuni, semnături, pe care le poate denunța oricând, renega (însă) niciodată. România e un stat de ordine. Acesta nu e un gol cuvânt, pe care l-am rostit continuu, un secol, ca Aliții ei să nu știe cât contează cuvântul ei în raporturile ei în Societatea Națiunilor.

Dar, noi îl socotim și pe d. Mussolini, pe Italia, de Aliat al nostru, de marele nostru Aliat, cu care împreună ne-am amestecat sângele în război. Aliat, cu tot discursul de la Milano sau și contra acestui discurs. Eu nu sunt dispus să iau așa de tragic acel discurs. Minte mea refuză să-l creadă pe un roman de un dușman, până la urmă al României. Și nici nu cred că e bine să-i adresăm vorbe prea aspre pentru un discurs! De la un discurs până la acte mai e doar atât! Eu refuz să-l văd pe d. Mussolini trăgând în soldatul daco-roman pentru că își apără hotarele Daciei Traiane. Viziunea aceasta ar fi dantească, din infernul lui Dante. Refuz să cred aceasta. El se declară prieten al ungarilor. Și noi suntem! Cu condiția respectării patrimoniului nostru, precum și noi îl respectăm pe al lor.

Veni-va timpul când ungurii se vor convinge că e mai prețioasă prietenia noastră decât atentatele acelea absurde de la granițele noastre, la care n-au nici un drept.

Până atunci, replica noastră la ieșiri ca ale d.lui Mussolini, ale unguilor, ale oricui, să fie fraza celebră rostită pe vremuri de Memorandiști, în Cluj: DREPTURILE NOASTRE NU SE DISCUTĂ, SE AFIRMĂ!

Vestul, VII, 1936, nr. 1805, din 26 noiembrie, p.1.

*
* * *

XXII. CUVÂNTAREA LUI SEVER BOCU CU PRILEJUL VICTORIEI P.N.Ț. ÎN ALEGERILE LOCALE DE LA LIPOVA

Timișoara, 26 iulie 1937

Mult stimată doamnă;
Domnilor.

D.voastră m-ați încărcat cu laude și elogii, care l-ar intimida pe oricine. Nu-mi recunosc merite individuale în alegerea din Lipova²⁰. Ele revin în o măsură mult mai mare acestor adjutanți ai mei (sunt la masă 6 consilieri aleși, în șube albe) acestor figuri de legionari romani, a căror copilărie și adolescență s-a plămădit cu ideile mele, când ele încă nu izbândiseră. Al lor este meritul. Socolesc însă că în lumea de obrăznicii, în lumea de atâtea impertinențe cotidiene, o falsă modestie ar fi deplasată. Falsa modestie ar putea da câștig de cauză, ușor, obrăznicilor. Al doilea învățământ este că eu acționez pe un sol în care rădăcinile mele sunt adânc înfipite. Eu nu am rădăcini de spanac sau salată de primăvară, eu am rădăcini de copac, semiseculare, copac care a văzut toate furtunile, cărora le-a rezistat. Sunt din pădurea de stejari, peste care au trecut toate furtunile ce au trecut asupra Europei și au lăsat-o neatinsă și nu numai neatinsă, ci mai puternică. Furtunile de azi, pe lângă acelea, sunt ridicole parodii.

Învingător, nu sunt de azi. Învingător sunt de la 1 Decembrie 1918, când, ca o ultimă săgeată trimisă de veacuri, am atins țelul milenar și am năruit Bastilia drepturilor și libertăților poporului român. Și, totuși, e o izbândă și cea de azi. Asistăm de 4 ani la acțiunea dusă pe căi piezișe, a Partidului Liberal, la călcarea tuturor libertăților publice, prin comisii interimare, stare de asediu și cenzură. Victoria de la Lipova este o replică dată guvernării de 4 ani a liberalilor. O replică dată și acelora care, afișând false tendințe, terfelesc ideea națională în noroiul vieții politice, pentru a putea pescui în apă turbure.

Eu și generația mea am crescut în *Religia Libertății, pentru a câștiga libertatea națională*. Din această religie s-a născut revoluția lui Doja, cu teatrul ei din Timișoara, a lui Horea, Cloșca și Crișan și cea de la 1848. Pentru acest crez, cei din generația mea au umplut temnițele maghiare. Astea toate pentru a câștiga libertatea națională. Am izvorât din acel trecut sbuciumat, din înaintași frânți pe roată pentru același crez de libertate națională.

Eu am venit în România Mare cu un capital câștigat în temniți și pe câmpuri de luptă; aceasta este deosebirea între mine și între adversarii mei, care, fără capital, cer numai deschidere de credite, pentru care n-au acoperire. În fața naționalismului lor turbulent, zgomotos, eu opun naționalismul meu de autoritate. Este un mare noroc că în calea ambițiilor lor devastatoare, pot ridica în interesul României, aici, la graniță, obstacolul naționalismului meu de autoritate.

Eu nu cred că noi trebuie să creiăm aici la graniță un patriotism rasial; noi suntem națiunea majoritară, care trebuie să căutăm un patriotism sintetic, pe care să-l putem cere tuturor, fără deosebire de religie sau de rasă. În Lipova, victoria s-a câștigat grație fruntașilor poporului român, reprezentați aci prin distinșii fii ai Lipovei. Dar, recunosc franc, nu numai prin ei, fiindcă nu reprezentăm decât 50 la sută din totalitatea populației. Victoria s-a repurtat și prin sprijinul minoritarilor. Mă felicit de acest sprijin, fiindcă nu l-am câștigat prin pacte, ci prin încrederea cu care ne-au onorat și ne onorează acești minoritari. Eu cred că acești minoritari respectă în mine nu numai prezentul, care azi este firesc să fie românesc, ci și trecutul în care românismul meu n-a reacționat altfel. Ei găsesc în trecutul meu garanții și chezășii, azi, pentru însăși soarta lor, fiindcă cred că din asupra ce am fost, nu voi deveni asupraitor. Ei nu se înșală. Într-adevăr, *eu cred că trebuie să atragem pe minoritari, nu prin mijloacele urii, ci ale iubirii, prin mijloacele strălucirii și a superiorității culturii noastre românești*.

Eu desfățuiesc neamul meu să treacă la o politică șovină. Eu resimt încă tot dezgustul față de acea societate maghiară din a doua jumătate a secolului trecut, care a exaltat ura contra noastră. Eu îmi aduc aminte cu scârbă de acea zgândărire neîncetată a patriotismului maghiar de atunci, ofensiv, brutal, care a și dus până la fine la prăbușirea Ungariei. Nu e nevoie ca noi să imităm acel patriotism, tip maghiar, de atunci.

La Lipova i-am văzut pe liberali de ce erau capabili. Ei au semnul bâta, dar pe listă nu era pus acest semn. Cuziștii, cu care ei erau cartelați, au semn zvastica, dar pe listă nu era nici acest semn. Nici bâta, nici cruce încârligată, ci au pus, în chip demagogic și sacrileg, sfânta cruce, crezând în o putere a ei salvatoare. Dar crucea nu poate fi pusă pe niște turpitudini și dracul e recunoscut și-n reverendă.

Eu sunt unul care cunosc realitățile politice românești. Adevăr zic vouă, că poate sunt ultimul reprezentant politic al regiunii, al Banatului. Ce înseamnă reprezentant politic? Să reprezinți justele aspirații naționale ale colțului de pământ care-ți dăruiește încrederea sa, cu curaj și jertfă, nu spre a fi angajatul partidelor în locurile în care te pun, fiindcă simt în tine că ești capabil să te vinzi. Eu nu tăgăduiesc aici dreptul nici unui partid românesc care vine să ne concureze în o iubire mai mare de țară, de aspirațiile acestui ținut. Dar, cer tuturor acestor partide să-și așeze activitatea lor pe temeiul istoriei noastre bănățene. Resping partidele care vin aici să ne dea pilda trădării lor de principii. Nici o calitate oficială nu mă poate face să abandonez cauza fraților mei ajunși într-o subjugare mai neomenoasă decât cea ungurească, să uit hotarul nedrept care nu s-a convenit României.

Eu mă văd singur în această atitudine, în vreme ce alții, șefi de partide, ce se intitulează, fals, naționaliști, se duc la Belgrad, ca să cerșească acolo puterea în Statul Român. Să rupem masca de pe obrazul acestor politicieni, care vor reuși până la urmă să compromită însăși ideea națională, de care încă vom avea nevoie! De acum trebuie să renască adevăratul patriotism românesc, care nu există încă. Semn indubitabil, că nu există, este felul cum tolerăm ca el să fie coborât la un rol degradant al speculațiilor personale și de partid. Nu este patriotism la acela care susține aci la graniță o atmosferă de ură și de calomnii, de dezbinări peste care românii să nu-și mai poată întinde mâna. O presă din București, care vrea un monopol aici la noi, ne invadează zilnic cu minciuni și calomnii, ne înjură birjărește sau urzește împotriva noastră complotul tăcerii, prin un naționalism a ei de tarabă. Această presă se căznește să creeze o psihoză a urii, prin minciuna ei cotidiană. Va cădea într-o zi, îngropată în propriile prăpastii ce le sapă pe seama altora. În tot cazul, eu n-am nevoie de lecțiile acestei prese și interpretatorul naționalismului just, aci la graniță, sunt eu. Am fost calomniat că aș fi făcut pacturi cu minoritarii, ca să lovesc în interesele românești. Nici calomniatorii nu cred aceasta. Eu am făcut patru alegeri municipale în Timișoara și compoziția ultimului consiliu, dacă se țineau alegerile, era să fie așa ca 70% români stăteau față de 30% minoritari, când ar fi fost vorba de un interes românesc, legitim contestat de ei. Și această proporție era cu aprobarea lor. Mai mult decât atât, în faza actuală, n-aș fi primit eu, fiindcă nu l-aș fi crezut în interesul unei politici de stat. Lipova e un oraș mic, Timișoara e un oraș mare, unde d. Gabor, fost și viitor primar, poate mărturisi că niciodată minoritarii nu s-au opus justelor pretenții ale culturii românești majoritare. De ce să învrăjbim atunci lucrurile? Numai pentru că ei se feresc de metodele liberale și caută alianțe sincere cu poporul român?

Nu există cuzziști, vaidiști sau alți “iști”, există numai liberali și slugile lor diferite.

Să ne ferim de un naționalism arogant, orgolios, brutal. Un asemenea orgoliu ajunge în contradicție cu Divinitatea însăși, fiindcă el atacă dreptatea. Să rezumăm patriotismul nostru la două noțiuni: *dreptate* și *iubire*. Eu li-o spun și minoritarilor: o preferință a culturii românești nu e azi privilegiu, ci dreptate. *Este repararea nedreptății la care a fost supusă de veacuri*. În minutul când el, poporul român, va recupera întârzierile în care a fost pus, nu din vina lui, el va putea fi lăsat liber concurenței pe care o va brava – sunt sigur- *prin calitățile-i de rasă incomparabile*.

Liberalismul, în politică, e perimat. Azi, milioane de oameni cer loc sub soare. Liberalii spun că-i foarte bine când guvernează ei. *Pentru ei, da, dar nu ei sunt țara. Din contră, țara e cea dincolo de ei*.

Eu am pregătit calea multora. Cred că dintre toate ornamentele cu care sunt împodobit de prieteni, poate unul singur mi se potrivește, cel de *tribun*.

Am rămas tribun. Un tribun care desfide pe oricine ar voi să găsească vreo contradicție în mica, dar încheagata sa operă. Și aceasta-i o mare cheazășie pentru toți care ar căuta-o. Îmi "place" când văd la noi oameni compătîmind Franța și "asigurându-ne" că va veni și acolo comunismul. Biată ignoranță! Francezul comunist! Poate în Franța, care e cercetașa spiritului omenesc, se caută, (se) scrutează și alte forme, dar ca să teamă cineva Franța de formulele rusești, simpliste, naive, e ridicol. Franța nu imitează pe nimeni, Franța nu primește, cum a făcut aceasta Rusia, chiar și din un simplu orgoliu, francez, forme germinate de alții, germane sau iudaice. Evident, muncitorul din Franța nu stă ca muncitorul din România la o fază a lui, liberală. Într-un articol am arătat ce stări am găsit în Anina. Am arătat, cum într-un ținut e decimată populația, care nu atinge un termen mediu nici de 30 de ani, fiind până la această vârstă toată secerată de tuberculoză.

Imaginea aceasta e tipic liberală. Statul liberal, față de aceste mizerii, are urechi astupate.

Ca încheiere, nu pot să spun alt cuvânt decât să întorc sărbătorirea mea asupra voastră a tuturor, care constituiți marea familie național-țărănistă, în ultimul timp foarte prolifică.

Voința Banatului, XVII, 1937, nr. 31 din 1 august, p. 1 și 4.

*
* *

XXIII. DISCURS LA ȘEDINȚA DE CONSTITUIRE A SECȚIILOR GERMANE, MAGHIARE SÂRBE ȘI BULGARE ÎN P.N.Ț.-TIMIȘ-TORONTAL.

Domnilor,

Am convocat pentru astăzi delegația permanentă a partidului nostru din Timiș-Torontal. Am invitat la această ședință și pe câțiva distinși reprezentanți ai minorităților conlocuitoare, pe care am onoarea a-i saluta și a le ura bun venit între noi. Îi voi cita în ordinea numerică a națiunilor pe care le reprezintă. Pe d. dr. Sekeres, din partea maghiarilor; dl. Dr. Borislav Popovici, din partea sârbilor și pe dl. Dr. Petru Telbisz din partea bulgarilor. D. dr. Frecot, cu care m-am înțeles, din partea germanilor, este reținut la pat de o răceală, totuși îl salut și pe el, deși absent, ca pe reprezentantul minorității germane, care va fi între noi.

Ședința de azi a delegației noastre permanente este – prin o importanță a ei ideologică – istorică. Rupem cu un trecut și fondăm un viitor nou. Trecutul a fost că minoritățile s-au constituit pe baze naționale, ceea ce am înțeles. Am înțeles să respectăm aceasta, cu toate că mulți dintre minoritari vroiau să se înscrie în partidul nostru și cu toate că partidul nostru a fost cel care a înscris punctele de la Alba Iulia²¹ referitoare la minorități, puncte care constituiesc Magna Charta drepturilor minoritare.

Am fost și sunt tolerant față de drepturile minorităților, cum este și poporul nostru, nu din considerațiuni electorale, schimbătoare, ci din o filosofie însăși, pe care o am față de stat și față de misiunea poporului român. Am respectat partidele minoritare și n-am vrut să facem sciziuni în sânul acelor națiuni cu o politică ce ar fi avut aerul de prozelitism, dar m-am convins că am greșit. Pentru că aceste partide minoritare nu s-au mărginit la rolul de a-și apăra națiunile lor respective, ci au crezut că se pot amesteca și-n destinele poporului român. Astăzi, aceste partide stau în contra poporului român.

În asemenea condițiuni, aceste partide minoritare ca *Volksgemeinschaft* și însuși *Magyar Párt* își depășesc un rol pe care noi li l-am respectat și intervin nefast, în un rol de asupritori ai poporului român. *Volksgemeinschaft* ne guvernează aici permanent, cu toate partidele românești, mai bine zis cu puterea, careia i se oferea permanent, peste orice deosebiri ideologice. Sau *Magyar Párt* însuși, este admisibil ca, aflându-se cu noi în alianță, să trafice cu guvernul Tătărescu, căruia să-i livreze voturile maghiare de la Senat, guvern contra căruia, în treacăt fie zis, nu odată s-au plâns la Geneva, cu plângeri, evident, fățarnice. Patru ani, sub guvernarea liberală, am ținut spatele contra presei din București pentru maghiari. Le-am luat apărarea în Barou, când șovinismul, anti-semitismul și terorismul s-au ridicat contra lor să-i scoată din Barou. Ce a facut

pe urma Magyar Párt? S-a împăcat cu teroriștii în contra noastră. Patru ani ne-a guvernat în un oraș de importanța Timișorii guvernul Tătăărăscu cu Comisie Interimară, în care nu era nici un ungur. După patru ani, ungurii fac un pact secret cu opresorii de ieri pe prețul, odios și ridicol totodată, de a băga un membru ungur, pe un domn Gyulai, în Comisia Interimară. Evident, aceasta nu mai e luptă ideologică, lupta unor națiuni, care nu tranzacționează pe idei fundamentale, acestea sunt mici traficuri, care despoaie pe un partid etnic de orice substanță ideologică. Acestea sunt constatări, care ne arată partea tuturora din răspunderi, la o criză care tinde să aibe urmări profunde, nu numai politice ci și sociale, revoluționare.

Două luni de la venirea guvernului Goga la putere, România a devenit un Cazan al Satanei, în care fierb toate valorile politice și sociale, împreună. De două luni numai? O, nu domnilor, la astfel de prefaceri, ca și acelea la care asistăm, nu se ajunge în așa scurt timp. Astfel de prefaceri cer timp de coacere, de gestație și-n realitate guvernul Goga e numai un simptom, o explozie a unor acumulări de greșeli, de vini inițiale, a căror produs este. Părintele anarhiei de azi din țară este Partidul Liberal! Cei patru ani de guvernare nelegiuită, abuzivă, anticonstituțională au fost ani de pregătire a tragediei de azi. Vă invoc ca martori, n-am spus oare patru ani, neconținut, că în țara la noi se pregătește neîndoișor, clar, tragedia ce va veni? Ce au fost, oare, alegerea din Turnu Severin; lăncierii, susținuți din fondurile secrete, contra cărora s-au înființat gărzile noastre; dezmățul antisemit din o presă care stătea sub cenzură, decât otrăvirea spiritului public și subminarea păcii politice și sociale, de guvernul însuși. În țara aceasta muncitoare și pașnică, revoluția a fost pornită de sus, dar într-o zi ea va fi continuată, înfricoșat, de jos, de către cei ce sistematic au fost zgândăriți, ațâțați. Știți cum, contra proiectatei noastre adunări de la 14 noiembrie 1936, guvernul Tătăărăscu a asmuțat antisemitismul d.lui Goga și A. C. Cuza, care n-a fost niciodată altceva decât o masă de manevră a liberalilor. Astă vară, apoi, am știut că antisemitismul are viitor, când apostolul Iorga s-a refăcut antisemit, nou-nouț.

Dar, merg mai departe. Credeți d.voastră că guvernul acesta Goga-Cuza înseamnă maximul crizei de la noi? Vă înșelați. Anarhia e încă în urmă. Când vor ieși deasupra alte valuri, cei cu "5 hectare", cu exproprierea urbană, cu revizuirea averilor din zece în zece ani, cu taberele de muncă și alte "reforme" mărețe, pe care le cunoaștem perfect din catechismul bolșevic, de care nu se deosebesc decât prin un caracter național în loc de bolșevism internațional, deci bolșevism național, când vor veni totalitarii, atunci veți vedea ce va fi, atunci se vor clătina nu numai principiile, ci și capetele... Să nu-și închipuie nimeni că mișcarea actuală se va opri la evrei. O concesiune ideologică atrage după sine alta, irezistibil, fatal.

În fața acestei grave situații în care se află țara, clipa nu mai e a sciziparității, a jocului de-a partidele, ci a unificării tuturor elementelor patriotice. Dacă există un patriotism românesc, acesta trebuie mobilizat, acesta trebuie să-și dea mâna dincolo de deosebiri etnice. Valurile anarhiei ce se ridică la noi în România, pun în discuție însăși hotarele țării. Nu numai atât, aceste valuri anunță răsturnări nu numai politice ci și sociale.

Doctri și semidoctri, printre ei profesori universitari, ne vorbesc de o “lume nouă” pe care noi n-am mai înțelege-o, dar noi am auzit până la plictiseală aceste clamări ale “lumei noi” în Rusia. Și, baremi, acolo era, într-adevăr, ceva nou, nu acel mixtum compositum de idei, vechi și noi, contradictorii, ce se află în mișcarea românească. Totuși, rușii au plătit cu 20 milioane de vieți, lumea nouă! Iar azi, doctrina lor e sperietoare pentru restul lumii civilizate. Pe această “lume nouă” o pregătește anarhia de la noi, cu anumite încurajări... (cenzurat-n.n.)

Este vre-un dig care să li se opună? Este! – Partidul Național Țărănesc. Fi-va însă destul de tare acest dig, pe care ni-l sapă de ani de zile însăși acei a cărei datorie ar fi să-l apere și să-l întărească, să li se opui. Vă mărturisesc sincer că se poate pune serios această întrebare. De ani de zile acest Partid este combătut de toți, lăsat la propriile lui puteri, care sunt mari, dar nu neinvincibile. Uitați-vă ce se petrece. Anarhia e tot mai agresivă în un irațional ce o stăpânește. O văd tot mai virulentă în tendințele ei morbide. Dar nu văd o solidarizare a forțelor contra revoluționare ce i s-ar putea opune. Văd o burghezie indolentă, gata mai curând la tranzacții decât la lupte.

În Timișoara aceasta, la ultimele alegeri, 50% nici nu s-au prezentat la vot. Cine sunt acești 50%? Vă asigur că nu cei ce vor să exproprieze pe alții, ca să se pună ei în locul lor. Aceștia votează, până la unul. Îi văd și acuma, seară de seară, tixiți în un club, tineri și fete, de-a valma. Prin geamurile aburite, aspectul e iacobin. Cine sunt? aproape toți sub 20 de ani. Mă se spune că printre ei sunt mulți liceeni. Ei îmi reamintesc viu grupurile din Rusia, precum neprezentarea la vot a burgheziei, imbecilitatea claselor conducătoare ruse, care stăteau toată ziua închise în dosul obloanelor trase. Aceste obloane nici n-au mai fost deschise decât la venirea noilor proprietari... Ne așteaptă și pe noi asemenea deznodăminte? Semnele decreștitudinei par a fi prezente și eu avertizez societatea burgheză de la acest loc să nu stea cu brațele încrucișate, nici să-și caute salvări în pactizări individuale, ci în lupta deschisă, pe față, francă, vitează.

Ceea ce mă interesează pe mine, înainte de orice, este Statul Român, dacă aceste clase sunt coapte de peire, sunt convinși că nu le-am putea ajuta, oricât am vrea. Eu le cred necesare Statului Român și de aceea sunt hotărât a le apăra, dar nu le putem apăra contra destinului lor, destin de care nu suntem

niciodată întru totul iresponsabili. Partidul Național Țărănesc va apăra Statul Român contra tuturor dușmanilor săi. Și contra inconștienței. În lupta aceasta fac apel la toate forțele conștiente ale societății, să ne dea ajutor. Nu mai multe bisericiuțe, disidențe, ci idei, cuprinzătoare, unificatoare, care să strângă pe toți în o mare idee de apărare a Patriei și a ordinii sociale.

De aceea, mă bucur de concursul pe care mi-l dați, domnilor minoritari. În fruntea maghiarilor, punem un nume respectat, cunoscut, a cărui sentimente nu pot fi bănuite. D. Szekeres se trage din o familie maghiară cu un trecut respectat în Banat. Tatăl d. sale a fost președintele Curții de Apel din Timișoara. Pe el îl aduce o curățenie sufletească și o dragoste arzătoare față de neamul său. Poate și puțină scârbă față de practicile noilor maghiari din Magyar Párt și asigur că Partidul Național Țărănesc nu-l va dezavua în speranțele lui. Partidul Național Țărănesc nu le cere maghiarilor decât loialitate față de Statul Român. Sarcina d. lui dr. Borislav Popovici printre sârbi va fi și mai ușoară. Cu sârbii ne unește un trecut comun de lupte și, nu voi tăgădui, este un punct care ne separă: nedreptul hotar dintre noi. Toate partidele românești gândesc în acest punct la fel ca mine, dar nu toate au sinceritatea mea. Eu cred în puterea sincerității ca în o forță care unește. Dar procesul din urmă nici nu e cu poporul sârb, ci cu Aliații noștri din 1916. Cu sârbii ne-am împăcat la Conferința Păcii și există un document frățesc, privitor la hotar, iscălit de Balfour, Pasici, Take Ionescu și Venizelos, care tranșă problema hotarului actual de la națiune la națiune. Aliații de atunci au zvârlit hotarul actual printre picioarele secularei înțelegeri dintre noi și poporul sârb. Se va găsi în viitor soluția mulțumitoare și-n această chestiune. În ce privește însă minoritatea sârbă de la noi, îl asigur pe d. Popovici, că va găsi toată dragostea noastră pentru ea, pentru cultura ei națională, pentru prosperitatea ei.

Aceleași sentimente le păstrăm față de minoritatea bulgară din județ. Distinsul ei reprezentant, d. dr. Telbisz, a organizat-o mai din vreme în cadrele noastre. Ea se va bucura de toată solitudinea pentru cultura și propășirea ei. Cu aceste sentimente declar întemeiate secțiile germană, maghiară, sârbă, bulgară în organizația noastră și de cooptați în Delegația permanentă pe domnii dr. Szekeres, dr. Borislav Popovici și dr. Telbisz.

Voința Banatului, XVIII, 1938, nr. 7, din 13 februarie, p. 1 și 4.

*
* *

XXIV. ARBITRAJUL DE LA VIENA

Conferința de pace din Paris a nedreptățit poporul german, întârziindu-i unitatea pe care și-au putut-o realiza și popoare mai mici, dar care i-a fost refuzată unui popor mare, lasându-i la rândul-i diferite entități etnice din continuitatea geografică cu Reichul sub mai multe stăpâniri străine. Din această cauză, germanii nici nu numeau altfel Conferința de pace din 1919 decât “diktatul”. Foarte bine. A fost “diktat” Conferința din Paris pentru germani. Dar cât a ținut “diktatul”? Nici 20 de ani și a dat naștere unui nou război tot așa de crâncen, răsărit din nedreptatea de atunci.

Primind însă prin acest nou război satisfacție dreptele aspirații germane și ajungând acum poporul german să organizeze noua ordine, mai bună, în Europa, în loc de a face aceasta trebuie oare să cadă și el în aceleași greșeli ale oamenilor păcii din Versailles, înlocuind “diktatul” de la 1919 prin alt “diktat”, al său, la 1940? E mai puțin oare “diktat”, diktatul de ieri, numai fiindcă victimile sunt altele? Dacă a fost diktat angajamentul european de la 1919 față de germani, oare ce nume merită arbitrajul din Viena față de români, care, pentru a da 600.000 de secui situați în mijlocul maselor românești, în discontinuitate deci cu masele românești, trece peste 1.600.000 de români pe care îi rupe din unitatea lor românească, cu care se află în continuitate, ca pe o masă neglijabilă. Aceasta nu e un diktat? Poate sentimentul de dreptate filozofic-politic german concilia actul său de la Viena cu orice alt principiu valabil la constituirea de state, la mai multă dreptate în lume, fizic, etnic, economic, moral și chiar istoric?

Arbitrajul de la Viena a nedreptățit profund poporul român, l-a jignit mortal, fără a fi făcut o dreptate pentru maghiari. Căci privilegiu nu înseamnă dreptate. Pacea germană și italiană a reînființat Ungaria poliglotă în mijlocul Europei, ca o dreptate a ei. România nu poate să aibă, la peste 20 de milioane de locuitori, 3 milioane și jumătate de minoritari, dar Ungaria poate să aibă la 13 milioane peste 4 milioane și jumătate de minoritari.

Luăm îndurerați la cunoștință că pacea germană și italiană cere de la poporul român, națiune de 15 milioane, mare față de maghiari, care nu sunt decât 8 milioane – totuși națiune mică – jertfa de sânge disproporționată și inutilă a peste 4 milioane și jumătate de frați ai lor. Iată de ce nu vor uita, nu pot uita, românii, niciodată. Diktatul de la Viena nu e cu nimic mai legitim decât cel de la Paris!

Nu ne plângem totuși, nu ne văicărim. Dar de mâine încolo începe pentru noi marea luptă pentru libertate, tocmai de acolo de unde am lăsat-o la 1919. Regretăm profund aceasta, nu numai pentru noi, ci și pentru credința pe care am avut-o în dreptatea germană și în legăturile noastre de sânge cu sora mai mare,

Italia. Căci deși suntem azi renegați de Duce și neprimiți în familia latină, noi, totuși, suntem latini. Ori îi place asta cuiva, ori nu, noi avem în limba noastră mai multe latinisme decât italienii înșiși. Ne pare rău că Ducele ne declasează până întratât încât ne pune sub mongoli, pentru că, spune el, am fi mai mult daci. Dar nouă nu ne e rușine nici de originea noastră dacă. Dacii au fost adversarii demni ai romanilor, din cotropirea cărora am răsărit noi. Și noi și ungurii suntem două națiuni mici și neapartenând nici rasei germane, nici rasei slave, suntem națiuni stinghere ce țin aici, în Valea Dunării, un rol de echilibru, o zonă neutră, între aceste mari rase. Nu putem împlini acest rol războindu-ne între noi, nu destul de tari nici împreună, absolut slabi și improprii pentru el, dezbinăți. Ori, Diktatul de la Viena ne încaeră din nou. Căci dacă nu vrem să ne facem nici germani, nici slavi, avem și mai puțină poftă să ne facem unguri.

Războiul trecut a marcat o evoluție în ideea de stat. A fost răsturnat statul medieval, feudal, polietnic și pe ruinele lui ridicat statul național, etnic. România Mare a ieșit din această evoluție. Și Italia a ieșit din această evoluție. Și Germania. Ungaria n-a fost deci mutilată, cum s-a spus pe nedrept, ci transformată în stat național, redusă la proporțiile lui etnice. Mutilată iese azi România din contururile încă nedefinite ale păcii germanice și italiene. Suntem prima victimă a ordinii europene noi ce se desenează. Prin Ungaria, renaște statul feudal, poliglot. Renasc, probabil și marile imperialisme, înmormântate la 1919, ca un corolar firesc al totalitarismelor. Căci, noua mare putere, Ungaria, care se reconstituie fără nici o lovitură de sabie, cât timp va fi tolerată în această figurație? Ea nu se reconstituie prin propria ei mare putere, ci prin dar, incontestabil, danaic. Axa sparge o unitate compactă etnică pentru a cimenta alta, din bucăți eterogene, ce se va sfărâma la prima lovitură. Poate pricepe cineva ce a urmărit? Poate tocmai zăzania între noi și unguri, pentru Dumnezeu știe ce țeluri, poate tocmai discordia în locul armonizării ce afirmă că a căutat. Nu știu, e aproape inexplicabil câtă vreme războiul nu e nici măcar terminat și câtă vreme apasă presiunea de la Nord, pentru noi din ce în ce mai amenințătoare, pentru Axă mai nesinceră. Oricum, noi nu suntem decât prima experiență a acestei păci, așa cum a fost și în 1918, din care pot afla și ceilalți ce-i așteaptă. Am părăsit garanțiile iluzorii, engleze, care nu ne cereau nimic, tocmai pentru a complăce Axei, și ne-am alăturat ei în credința că pacea va urmări nu răsturnarea principiilor de la Versailles, ci numai corijarea lor în aplicare. Am adus toate sacrificiile posibile și imposibile, ne-am făcut până și dictatori, autocrați, despoți, numai pentru a complăce totalitarilor și a ne păstra integritatea câștigată cu atâtea jertfe.

Victoriile din Flandra au fost câștigate cu petrolul nostru, cu grânele și hrana de la noi, luată de la gura țăranului. N-am făcut-o aceasta pentru monedă

– hârtie din război, ci, repetăm, pentru hotarele noastre. A fost însă totul în zadar și inutil. Tributul a fost încasat de la noi, dar hotarele nu le-am putut apăra. Alăturarea noastră la Axă n-a împiedicat nimic, dar, de acum, dezmembrarea noastră se făcea cu propriul nostru concurs. În fond, suntem convinși că dezmembrarea noastră nu profită nimănui, nici ungarilor și mai puțin Axei. Atunci de ce s-a făcut? O considerăm ca pe o mare greșală a Axei în contra păcii, ca o fatală și dureroasă recădere în greșeli, a învingătorilor de azi în greșelile învingătorilor de ieri. Cum și-au putut închipui oamenii Axei că vor împăciui acest sector, răpindu-le românilor cea mai scumpă din provinciile lor, Ardealul? L-au înverșunat și tulburat și mai mult și mai iremediabil. Între români și unguri, peste Transilvania nu există pace, nu poate exista. Aceasta este axiomatic.

Fie că trebuie să socotim Germania și Italia definitiv învingătoare și pe noi, în acest caz, în rândul al zecelea al celor definitiv zdrobiți; fie că norocul schimbător al războiului ar decide altfel, pacea în acest sector nu poate fi cât timp nu e respectată dreptatea. Această dreptate a întârziat mult, totuși a venit la 1919. A fost mistificată secole întregi, totuși a venit. Poate nu va mai cere alte secole, poate se va mulțumi de astă dată și cu mai puțin, cu ani sau chiar luni, nu știm; dar ceea ce știm e că pacea nu va fi în acest sector decât cu restabilirea dreptății. Asupra dreptului nostru la existență nu admitem discuție. Suntem aici 15 milioane de români uniți, în bloc indestructibil, masiv. Învingătorii pot trece peste noi cu roata norocului lor schimbător, clinti însă nu ne pot, mai ales acum când conștiința națională veghează în fiecare. În 18 veacuri, valuri au venit peste noi și s-au dus, noi am rămas. Mizeriile noastre interne, momentane n-ar trebui să încurajeze pe nimeni. Le vom învinge. Multe am văzut de atunci. Roma însăși a putut pieri.

Eufemistic, exprimă poetul nostru național, V. Alecsandri ideea: “Te salut, ostaș române,/ Stâlp al lumii apusene!/ Tu cu pieptu-ți ai oprit/ Valul crunt din răsărit.../Când deodată un glas prin lume,/ Fără seamăn, fără nume,/Sună, duce-o neagră veste;/ Roma, Roma nu mai este!...”.

Vestul, XI, 1940, nr. 2415; Sever Bocu, *Dictatura se amuză*, Edit. Paco, București, 1997, p. 183-185.

*
* *

XXV. APELUL BLOCULUI DEMOCRAT DIN BANAT.

BĂNĂȚENI

După rățâciri, păcate și greșeli de peste un deceniu din politica noastră internă care au dus la confiscarea tuturor libertăților și la instaurarea unor dictaturi – un dictator îl schimbă pe altul, o camarilă pe alta - în care poporul român nu mai avea nici un cuvânt; i se suprimase Parlamentul și orice mijloc de afirmare a voinței, - nici un drept, toate drepturile fiind înlocuite prin voința dictatorului ce făcea singură legea; a urmat rățâcirea și mai mare din politica externă.

Țara s-a pomenit deodată desfăcută de aliații ei firești cu care împreună a făcut România Mare și zvârlită tocmai în lagărele ei adverse, în lagărele adversarilor ei în contra cărora s-a făcut și a căror prim act, când au putut, a fost să o dezmembreze prin Diktatul de la Viena, dar cu care dictatorii noștri credeau totuși a o putea reface. Hitler le făgăduia, într-adevăr, dictatorilor noștri a ne reda Ardealul de Nord, pe care ni l-a luat tot el, în același timp însă și ungurilor a le da și restul Ardealului. Ultima dictatură a “conducătorului” balansa, într-adevăr, între această contradicție de fapt, căreia el îi va jertfi peste o jumătate de milion de vieți românești! Iar de acum trebuia să înaintăm cu ochii legați direct în catastrofă, în desăvârșirea catastrofei.

În aceste clipe tragice interveni, poate în ultimul ceas, contra – deciziunea am putea-o numi a Providenței, a geniului nostru național. Înfruntând toate pericolele ce rezultau din prezența pe solul nostru a câtorva sute de mii de nemți, parte pe front, parte pe solul nostru, pe care în vreme ce noi presăram stepe rusești cu trupurile fiilor noștri și ne băteam pentru scopurile lor, ei ne invadau țara, plaiurile noastre, sistematic, ocupând oare-cumva strategic toate punctele însemnate ale izvoarelor noastre de producție și ale siguranței noastre de stat, tânărul nostru rege, sfătuit de Iuliu Maniu, marea rezervă de înțelepciune a țării și de un Brătianu, precum și de partidele comuniste și socialiste, cu o hotărâre supremă și plină de risc, puse capăt acestei stări de lucruri, umilitoare, în care ne-au târât dictaturile. Nu se cuvenea să împărțăm soarta agresorului la pacea lumii, care înverdat se prăbușea, având toată lumea contra sa, căci nu eram cu nimic vinovați la declanșarea acestui război ce a jalonat cea mai mare catastrofă din istoria universală. Am ieșit din o alianță nefirească și de la început trădătoare a intereselor românești și ne-am reluat libertatea de acțiune. Totuși, nu ne-am pus în stare de război cu aliatul de ieri. Dimpotrivă, am ținut chiar să-i asigurăm o retragere pacinică de pe solul nostru. Cum a răspuns el la acest gest, loial, drept, cavaleresc? Bombardându-ne Capitala, mitraliindu-ne orașele și satele. Ba, mai are cutezanța a ne numi trădători ! De ce trădători? Noi i-am îndemnat

oare la incendiarea lumii, la acest pârjol universal? Noi i-am dezmembrat pe ei sau ei pe noi; și ce au făcut altceva trei ani decât să ne mintă, trădeze într-una? Unde este Ardealul de Nord pe care ni l-au fâgăduit? Drept era oare și moral ca să ne îngropăm totuși cu ei în groapa comună pe care singuri și-au săpat-o? Care morală ne obliga la aceasta? Poporul român nu cunoaște acest cuvânt de “trădare” decât din comerțul cu ei. Aliatul de ieri își dezbracă astfel și ultima mască. La acest tratament, care ne lua încă tot de sus, sfidător, nu se putea răspunde decât într-un fel: *cu declarație de război*, luând măsuri pentru dezarmarea trupelor lui. Acesta este sensul revoluției noastre din 23 August 1944, profund loial, drept, moral.

În această fază ne aflăm acum: *în stare de război cu aliatul de ieri!* De mai multe zile țara noastră se află în lupte cu cei pe care i-am ajutat, săturat, hrănit. Dezarmarea e în curs. Viteaza noastră armată a curățit țara de acești străini ce se instalaseră la noi ca la ei acasă, veneau și plecau fără pașaport și fără taxe vamale la granițe pentru tot ce cărau, duceau de la noi. Firește, aceasta era moral, căci Europa atât însemna pentru ei: să-și întrețină, înarmați, pe cheltuiala ei, până într-atât încât ei să poată declara la Berlin *că ei vor fi ultimii care vor flămânzi*. În Banatul nostru îndeosebi, situația era și este nu numai grea ci mai mult decât grea, delicată. Aici ei au conaționali în concetățenii noștri germani, contând pe sprijinul lor, excitându-le poftă dincolo de o situație a lor de minoritari, prefăcându-i din unguri, ce erau în Ungaria, nu români, ceea ce noi niciodată nu le-am cerut, dimpotrivă, i-am ajutat la regăsirea naționalității lor, ci germani, iredentiști, care aparțineau Reichului, deși trăiau pe solul nostru, care nu aveau față de Statul nostru nici o obligație, nici măcar pe cea militară, ducându-se în Germania să-și facă până și stagiul militar. Suntem totuși gata să uităm toate acestea, să-l uităm până și pe acel “Donauland” pe care ni-l fluturau pe dinainte în caz de victorie germană. Iată pentru ce ne batem noi! Cu asemenea regimuri umilitoare ne-a supus Berlinul și “conducătorul” era silit să accepte, la trei ani să se lase de el, și de noi toți, terorizați de acești germani, cu marșuri, cu uniforme, înarmați printre românii dezarmați. Azi, când s-au schimbat lucrurile, noi nu vrem totuși să le cerem vreo socoteală pentru trecut. Îi cunoaștem. Știm că sentimentul de măsură nu e o calitate germană, dar el este o calitate românească. Acum, când încetează cauzele rătăcirilor, încetează și resentimentele noastre cu ele. Suntem dispuși să uităm și să iertăm. Dar agitațiile cu “grup etnic”, o aberație de drept public a Berlinului, vor trebui să înceteze. Noi respectăm limba lor, cultura lor, avutul lor. Dar atât! Ei nu pot avea nici mai multe, nici mai puține drepturi ca ceilalți minoritari din toate Statele lumii. Nu fac o excepție în fața dreptului și a dreptății.

Căci ce era acest “grup etnic”. Invenție germană pentru subminarea ideii noastre de stat, “ Deutschland über alles”. Această rușine impusă guvernului român dispărut, care ne tot mirăm cum a putut-o rabda, este ștearsă din ziua de 23 august. *Pământul acesta este pământ românesc!* Acesta este marele adevăr pe care concetățenii noștri germani trebuie să-l cunoască și căruia trebuie să se supuiască și să-i tragă cinstit toate concluziile dacă pot și cei ce pot. Cei ce însă, pe urma agitațiilor Berlinului nu mai pot, cei ce vor mai mult decât atât, drepturi majoritare, le pot avea și pe acestea, dar ... în Germania, unde nu vor fi opriți să plece. Anarhia ce au făcut-o pe solul nostru în acești trei ani de “alianță”, trebuie să înceteze. Iar dacă bunul lor simț s-a dezechilibrat, să și-l regăsească, să devină iar cetățeni loiali și credincioși ai României, din bogăția și dărnicia căreia se hrănesc, cresc, înfloresc și se îmbogățesc până într-atât, încât se știe că nu există azi în Europa țăran mai fericit ca șvabul din Banat. Acest apel al nostru se îndreaptă prin urmare și către ei nu numai către români. Căci vai de ei va fi când vor fi expuși să fie aruncați pe drumurile necunoscutului și ale hazardului, unde loialitatea și bunătatea noastră, bine cunoscute în lume, nu-i vor mai putea nici sprijini, nici apăra.

În cât privește pe trădătorii din sânul neamului nostru, n-avem deocamdată la adresa lor decât cuvintele din Răsunatul bardului:

*O mamă văduvită de la Mihai cel Mare,
Pretinde de la fii și azi mână d-ajutor!
Și blastă-mă cu lacrimi în ochi pe orișicare,
În astfel de pericol s-ar face vânzător!
De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă,
Cei care s-ar retrage din gloriosul loc,
Când patria sa mamă cu inima duioasă
Le cere ca să trecem prin sabie și foc!*

Români bănățeni,

Ați fost cei dintâi care ați alergat la chemarea Patriei și au murit eroi fiii și frații voștri, pretutindeni, pe melaguri străine, fără milă, fără cruce la căpătâiu. Bucăți și sfărâmatuți din trupurile voastre au semănat stepele Rusiei; flămânzi și goi ați rățăcit prin geruri cumplite și ciopârțite au fost mâinile voastre înghețate când se agățau, disperate, de aripile vre-unei motorizate, căci acolo scăpau doar cei ce puteau, iar camaradul de întâmplare era aruncat fără milă în voia soartei.

Dar bunul Dumnezeu nu v-a lăsat. Așa, fără de mâini și fără de picioare, voi ați luptat cu credință și cu cinste. Și astăzi, Providența vă întoarce măsura dreptății voastre. Glasul vostru sună în glas de trâmbiță a voinței cerești și

România, prin vitejia voastră, astăzi cade în greul Justiției Divine și hotărește echilibrul între națiuni și popoare. Ridicați-vă până la unul în apărători ai Patriei noastre iubite, al gliei strămoșești, ce este a noastră și numai a noastră. Orbiți de mine și de schije, sângele vostru s-a vărsat fără de măsură, dar el a spălat păcatele negre a celor îmbuibăți și făcători de rele și ne-a curățat pe noi.

Sus inimile, bănațeni. România cinstită și curată a fiilor noștri reînviază pentru strălucitul ei viitor la muncă dreaptă și tărie, înainte cu toții!

Toți până la unul să ne strângem rândurile în jurul Regelui, a Armatei și a drapelului Națiunei, ca împreună cu Aliații noștri firești, să readucem, în ziua izbânzii, dreptul și libertatea fiecărei națiuni!

Trăiască Regele!

Trăiască România!

În Timișoara, capitala Banatului, 31 august 1944, Blocul Național Democrat pentru Banat.

SEVER BOCU, din partea Partidului Național Țărănesc.

Dr. DIMITRIE NISTOR, din partea Partidului Național Liberal.

Prof. MIRON CONSTANTINESCU, din partea Partidului Comunist.

MOISE COCOȘ, din partea Partidului Social-Democrat.

Voința Banatului, XXIV, 1944, nr. 37, din 10 septembrie, p. 1; 3.

NOTE

1. Referitor la insuficiența pământului arabil aflat în proprietatea țăranimii române din Banat și Transilvania.
2. Referitor la marii proprietari agricoli care dețineau în stăpânire întinse terenuri agricole.
3. Dieta Ungariei.
4. Spahii = unități militare otomane. În Banat, termenul s-a păstrat în vorbirea populară până în secolul al XX-lea, definind mari proprietari agricoli sau părți din hotarele satelor aparținând în trecut de întinsele domenii agrare de tip feudal.
5. Termen popular dat taxelor multiple plătite de țăranime.
6. Termen popular pentru om de pază, santinelă.
7. Referire la Congregațiile comitatense (consiliile comitatelor) cu anumite atribuții administrative locale.
8. Tisza István, prim-ministru al Ungariei în anii 1903-1905.
9. Modul în care Sever Bocu a conceput activitatea acestui Club definește convingător o gândire democratică, un orizont spiritual larg, corelate cu un patriotism real și o constantă viziune integratoare a națiunii române.

10. Savantul Victor Babeș, a fost fiul marelui luptător național Vinčențiu Babeș, unul din liderii principali ai Partidului Național Român din Transilvania. Vinčențiu Babeș s-a născut în localitatea Hodoni, județul Timiș și a fost unul din cei mai hotărâți apărători ai dezideratelor românilor bănățeni.
11. Ideile respective, susținute de Alex. Vaida, Victor Babeș, Sever Bocu și de foarte mulți fruntași ai românilor din Banat, Transilvania, Bucovina și Basarabia în perioada interbelică, corespund unei stări de spirit care s-a impus în conștiința unei părți largi din populația acestor provincii.
12. Evidentă exagerare, pornită din opoziția față de guvernarea liberală.
13. Din aceleași motive de opoziție față de guvernarea liberală îi consideră "trădători" pe acei membri ai Partidului Național Român care au trecut în rândurile liberalilor din oportunism politic.
14. Aprecieri greșită, preluată din unele lucrări, mai puțin informate documentar, despre revoluția română din Transilvania de la 1848–1849. Dragoș a fost un militant pentru drepturile românilor.
15. Se referă la soldații români din Banat, Transilvania și Bucovina, mobilizați în armata austro-ungară și obligați să lupte în 1916–1917 împotriva forțelor militare ale Regatului României.
16. A se citi: *înfrânate*.
17. Exagerări evidente, care au la bază interese de partid. Rezultă, totodată, o schimbare clară de atitudine față de Regele Carol II.
18. În aprilie 1936 la Târgu Mureș s-a desfășurat un Congres legionar (Ion Scurtu, *Viața politică din România. 1918–1944*, Edit. Albatros, București, 1982.).
19. Referire la mișcarea legionară.
20. La alegerile locale din iulie 1937, Sever Bocu și candidații P.N.Ț. au obținut toate cele 18 mandate de consilieri din orașul Lipova. Din cei 1161 participanți la scrutinul electoral, 822 au votat candidații P.N.Ț. (cf. *Voința Banatului*, XVII, 1937, nr. 31, din 1 august, p. 1.).
21. Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

A N E X E

A n e x a 1

Domnule Director^x

Nr. 230/948

Vă rog să binevoiți a-mi trimite o copie după raportul pe care l-ați întocmit din ordinul Ministerului Artelor și Informațiilor privind colecția mea și a bibliotecii (muzeul etnografic) mele și a soției mele, din primăvara anului curent.

Timișoara, 16 dec. 1948

Sever Bocu

*
* *

R A P O R T

Copie

Cele două zile destinate pentru cercetarea colecției și a bibliotecii soților Bocu nu mi-a permis să pot studia amănunțit și sistematic și nici să determin lucrările de artă sau cărțile din bibliotecă. Pentru a face un inventar precis, sistematic, este nevoie de o lucrare migăloasă, de mai multe luni, chiar pentru două sau mai multe persoane. Conformându-mă ordinului primit, voi relata numai impresii generale, culese din această vizită, descriind sumar casa, camerele, mobilierul, care adăpostesc aceste colecții, pentru a ilustra mediul în care se găsesc, precum și colecția de artă românească și biblioteca, în ordinea în care le-am văzut.

În timpul vizitei mele am constatat că domniile lor nu posedă un inventar al obiectelor de artă sau al bibliotecii. Personal, am numărat peste trei mii de cărți, căutând să mă documentez fugitiv asupra limbilor în care sunt scrise, a

subiectelor tratate, a vechimei lor și a autorilor acestora. Este de remarcat că o considerabilă cantitate, atât a obiectelor de artă cât și a cărților, sunt răsfirate în toată casa, prin toate încăperile, prin toate camerele, prin toate colțurile, din lipsa de vitrine și dulapuri de cărți, suficiente.

Bănuiesc că dl. Sever Bocu posedă și o arhivă personală, conținând scrisori și documente prețioase, provenite de la politicieni, oameni de cultură sau de artă, cu care a avut legături în viața sa politică și privată. D.sa mi-a arătat o scrisoare autografă a poetului Iosif Vulcan, o proclamație veche a unui episcop sârb din Banat, scris în limba slavă, un exemplar din *L'illustration* din 1848 dedicat Moldovei și Munteniei, spunându-mi că mai are multe lucruri de valoare de acest fel.

În afară de cele peste 3.000 de cărți pe care le-am putut număra, am impresia că împreună cu celelalte, văzute dar nenumărate de mine, biblioteca D.sale cuprinde circa 10.000 de cărți, broșuri și periodice. În casa soților Bocu se mai găsesc câteva tablouri, sculpturi, reproduceri, fotografii și covoare veritabile persane, nu lipsite de interes muzeologic.

În ce privește colecția de artă românească a Doamnei Marilina Bocu, aceasta constă din costume, covoare, diferite cusături, țesături și broderii, ceramică, parte din ele autentice, țărănești, iar altele executate în casa D.sale, timp de 8-10 ani de către țărance, după modele originale, pe pânză de cânepă, bumbac sau zadă. D.sa spune că a avut în casa sa *un azil de văduve și orfane de război* (cca 10 persoane) care au executat colecții importante de artă românească, din care a făcut expoziții în America și Franța.

Colecția și biblioteca Domului și Doamnei Sever Bocu sunt așezate în casa proprie din strada Nicolae Bălcescu nr. 21. Casa constă dintr-un demisol și un parter înalt, are o vechime de aproape o sută de ani. Este foarte bine conservată și întreținută. O adevărată casă boierească, fără a avea un stil arhitectonic precis. În partea din față are două locuințe (apartamente), anume, spre stânga, una compusă din șase camere, legate de a șaptea cameră printr-un coridor închis, având un perete cu geamuri și padimentată cu plăci de marmoră. Acest apartament este locuit de soții Bocu și de doi nepoți ai lor. În partea dreaptă a casei este un apartament de trei camere în care se găsesc câteva mobile și cărți, iar la demisol sunt alte trei camere pline de cărți.

Cele șase camere, care adăpostesc colecția de artă a Doamnei Bocu și o parte a bibliotecii Domnului Bocu, sunt foarte luxos amenajate. Peste tot camerele sunt podite cu parchet lucrat în intarzie, comandat în Austria. Pereții sunt acoperiți cu lambriuri din lemn vopsit sau natural sau tapisați cu mătăsă de Lyon. Plafondurile sunt decorate cu stucatură, iar în patru camere se găsesc sobe

scumpe de faianță de formă rotundă sau ovală, cu picioare în stil roccoco. În una din camere se găsește un lustru mare de cristal.

Mobilierul este și el foarte luxos, în majoritate copiat după stilul Ludovic XIV; XV, lucrat în străinătate, în lac alb sau gri, tapizat cu mătăsă veritabilă, lucrată de mână. Sunt și câteva piese originale, de ex(emplu) o masă Ludovic XV, lucrată în intarzie cu decorații în bronz aplicat pe muchii. Altă mobilă este lucrată în lemn de stejar masiv, în stil mai recent (vitrine de cărți, de exemplu). Colecția de artă românească a Doamnei Bocu nu este expusă sistematic în dulapuri sau vitrine. Ea se găsește în patru din aceste camere, expuse pe scaune, pe mese sau pe pereți. Voi înșira acest material în ordinea în care l-am văzut expus:

În camera I. Salonul roccoco: costum vechi din Muscel (fotă, iie brodată în lână și cu fire de argint și brâu); 3 costume din Mehedinți, două cu băteală lată de argint cu cusătură dublă și unul cu cusături cu lână și iia cu fluturi; 1 costum de Vâlcea (fotă, brâu) și 4 costume de Bucovina; 1 costum de Muscel; 4 costume de Banat, dintre care 3 cu cruci negre și unul cu broderie roșie; 2 *cepte din Banat, dintre care una decorată cu monezi de argint*; 11 *oprege din Banat cusute cu fire de aur și de argint*; 8 cămăși femeiești vechi din Bucovina; 1 costum din Prahova; 1 cămașă de Muscel; 1 poale de Muscel cu brăduț, 2 fețe vechi.

În camera a doua (Salonul de muzică): 1 costum de mireasă (fota, vâlul și brăul); 1 serviciu de mireasă, cu față de masă și 12 șervețele; 1 față de masă cu alte șerveturi, toate acestea reconstrucții după modelele vechi din Prahova, cusute cu lână neagră, decorate cu fluturași; 1 costum cu crini galbeni; *un costum din Banat, model vechiu cu viorică albastră*; 1 cămașă cu poale; 2 cămăși lungi cu poale; 4 *catrințe din Banat*; *un costum negru de Banat*; 2 cămăși; 1 cămașă cu poale de Argeș, decorat cu roșu și negru de Banat; o cămașă cu poale de Argeș; 1 cămașă de Prahova, veche; una de Bucovina; 8 *oprege de jale din Banat*.

În camera a treia (Odaia românească de demonstrație), de la o înălțime de doi metri pereții *sunt acoperiți cu stofă românească cu model vechiu după conciuri bănățene*. Sub acest brâu de țesătură, pereții sunt acoperiți cu lambriu din tei sculptat cu reliefuri, de către elevii Școalei de arte și meserii din București. În această cameră se găsesc expuse: un cămin reconstruit *din plăci de faianță originale, aduse din Făgăraș*, având o vechime de *aproximativ 200 ani*; câteva obiecte de olărie executată de *vestitul olar din Lipova, poreclit "Porțilan"*, având o vechime de aproape 70-80 ani, *un altar de casă cu 1 icoană repr(ezentând) pe Maica Domnului* pictată pe pânză din anul 1801; 2 *cărți vechi bisericești*; 2 *icoane bizantine, ovale, pictate pe lemn din 1892*; 2 *icoane repr(ezentând) pe Maica Domnului și pe Sf. Nicolae, pictate de către*

călugări de la Muntele Athos; 1 tablou repr(ezentând) *Punerea în Mormânt* din colecția Baron Walburg; 3 *ploști vechi*; 1 *corn gravat* pentru praf de pulbere, cu cingă de piele cu aplicații de cruci din metal; 16 modele originale de oprege fără ciucuri din Banat și 16 din lână; 2 concieri bănațene cu fire de aur și argint și 10 din mătăasă sau lână din jurul Chizătăului; 1 *jilț sculptat* după arta romană, cu un dulap la fel.

În camera a patra sunt 4 *covoare din Banat*, dintre care trei originale țărănești.

Camera a cincea este o cameră de lucru. Deosebit de lucru. Deosebite obiecte de artă aicea nu sunt. Înainte de a trece în revistă cabinetul de lucru al Domnului Bocu, aranjat în camera următoare (a șasea) voi înșira o listă a tablourilor ce se găsesc pe pereții din camerele 4; 5 și 6 și anume: 1 *guașă de Iser repr(ezentând) un grup de țărance*; 1 *uleiu de Ciupe repr(ezentând) flori*; 1 *tablou de Pierre Bollet*; 1 *tablou de Brăescu repr(ezentând) o retragere*; 1 *tablou de Teodorescu Sion*; 1 *aquarela de Oscar Obedeianu repr(ezentând) o scenă de gen, din revoluția de la 1907*; o *serie de stampe, cam 10-12 la număr și o altă serie de stampe, fotografii și reproduceri așezate pe pereții de pe coridor*. În camera 5-a este un comod etajat cu masă de scris stil Biedermayer. În camera a șaptea, în fundul coridorului, se află un dulăpior lucrat în intarzie, original. Mai sunt în casă vreo 5-6 sculpturi, dintre care nu am putut identifica decât un cap de expresie de Al. Căteanu.

Biblioteca **. După cum am amintit, camera a cincea este o cameră de lucru. Aici am numărat 343 de volume și broșuri așezate pe mese și etajere și 155 cărți într-un dulap și pe dulap. Dintre acestea din urmă 42 sunt cărți legate în piele, scrise în limba latină din sec. XVII-XVIII.

În camera a șasea (biblioteca): dulapurile de cărți sunt prinse în perete, acoperind toți pereții. Aici am numărat 159 cărți pe masa de scris și pe pupitrele vitrinelor. Vitrinele înalte, foarte luxoase, se compun din partea de jos, care este plină și din partea de sus care este cu ușă cu geam. În partea de sus a primului dulap se găsesc 86 de cărți legate în piele dintre care 3 editate în 1757 în limba latină, restul sunt cărți valoroase de istorie și artă, majoritatea scrise în limba franceză. În al doilea dulap se găsesc 153 cărți valoroase, legate în piele, dintre care 27 în limba latină editate în se. XVIII; un exemplar din L'illustration din 1848 intitulat Album Moldo-Valaque, restul cărți de istorie în limbile română, franceză și maghiară. În dulapul al treilea se găsesc 144 de cărți legate în piele, tratând istorie și istoria artei, scrise în limbile română, franceză și maghiară. În dulapul al patrulea se găsesc 140 de cărți legate în piele, conținând istorie și literatură, mai puțin teatru. În dulapul al cincilea se găsesc 141 cărți legate în piele, tratând istorie, scrise în limba franceză și germană. Printre acestea se

găsesc 7 (cărți) editate în sec. XVIII în limba latină. În dulapul al șaselea se găsesc 153 cărți legate în piele, conținând istorie și teatru (clasicii), scrise în limbile franceză și română. În dulapul al șaptelea se găsesc 173 cărți legate în piele, conținând istorie, teologie și fizică. Dintre acestea, 133 (cărți) editate în sec. XVII-XVIII, scrise în limba latină, restul, de literatură, scrise în limba franceză. În dulapul al optulea se găsesc 163 cărți legate în piele, scrise în limbile română, franceză și maghiară, tratând istorie. În dulapul al nouălea se găsesc 74 cărți legate în piele, conținând istorie, filosofie și literatură, scrise în limba franceză.

În partea de jos a dulapurilor am mai numărat aproximativ 450 cărți și numere răzlețe din diferite periodice, iar în saloanele Doamnei Bocu încă 152 cărți, printre care 3 evanghelii vechi.

În partea dreaptă a clădirei, după cum am mai spus, sunt trei camere la demisol și trei camere la parter. Acestea nu sunt atât de luxos amenajate ca apartamentul din stânga a clădirei. Mobilierul lor este comun. În camere, însă, peste tot se găsesc cărți. Astfel, în prima cameră de la demisol am numărat 230 cărți; apoi 51 cărți pe o canapea; 55 cărți pe masa de scris; 350 într-un dulap de cărți și 38 pe un fotoliu. Din lipsă de timp nu am putut număra și restul cărților din celelalte camere, dar am putut constata că cele mai multe din ele sunt scrise în limbile: română, franceză, germană și maghiară. Acestea, spre deosebire de cele înșirate mai înainte, nu mai sunt legate luxos în piele, ci sunt broșate sau cartonate. Ele conțin beletristică, știință, artă etc.

O curte împodobită cu rondouri de trandafiri leagă casa din față de o altă clădire din fundul curții, așezată paralel cu cea dintâi. Destul de solid construită, ea este compusă din etaj (în încăperile de la parter nu am intrat) din 3-4 camere și o sală mare, utilizată în trecut pentru atelier de țesătorie, iar în prezent este folosită ca o cameră de debarao. Si aicea, peste tot, se găsesc cărți. Într-unul din dulapurile din fostul atelier de țesătură, sunt vreo 100 metri de țesături constând din: perdele, fețe de masă, covorașe lucrate în cânepă, arnici etc. cu alesături după modele vechi și vreo 100 după modele vechi.

Concluzii. Obiectele de artă românească, icoanele vechi, arhiva personală, cu scrisori autografe și documente, tablourile, stampele și reproducerile, sculpturile și îndeosebi biblioteca cu mobilierul în stil, deși copiat, și cu casa luxoasă împreună, constituie o valoare culturală considerabilă.

Transformarea în muzeu și bibliotecă ar constitui cea mai importantă instituție culturală din orașul Lipova, cu posibilități largi de dezvoltare. În acest caz, însă, materialul de artă românească ar trebui organizat, inventariat și expus sistemic în vitrine. Pentru muzeu ar fi potrivită casa din față.

La rândul ei și biblioteca ar trebui inventariată, cărțile grupate pe specialități, aranjate în dulapuri sau rafturi și catalogate.

Pentru bibliotecă ar fi potrivită casa din curte, fostul atelier de țesături putând servi ca sală de lectură.

Timisoara, la 10 iunie 1948

Aurel Ciupe

directorul Muzeului Regional al Banatului

^x Adresez mulțumiri istoricului Florin Medeleț care mi-a semnalat și înlesnit publicarea acestui document.

^{xx} Ziarul "*Voința Banatului*" consemnează în anul 1945 intenția lui Sever Bocu de a dona bogata sa bibliotecă Universității de Vest din Timișoara, în curs de constituire. Sever Bocu era atunci președintele "Eforiei Universității de Vest", constituită cu scopul de a pregăti întemeierea Universității din Timișoara.

Arhiva Muzeului Banatului, Timișoara, doss. 1/1948.

*
* *

A n e x a 2

ACT DE MOARTE Nr. 111

Anul 1957 luna iulie ziua 20

Locul morții - Baia Mare, raionul Sighet

Numele prenumele: Bocu Sever

Data morții: 1951 luna ianuarie ziua 21 ora 14

Sexul- bărbătesc Vârsta 76

Locul și data nașterii – Timișoara, raion Lipova oraș Zărnești anul 1875
luna ianuarie ziua 15.

Naționalitatea – română

Cetățenia – română

Ultima școală și clasă absolvită

A fost în câmpul muncii - A fost în câmpul muncii

Sau a fost întreținut (de Stat sau de altcineva) - A fost întreținut (de stat sau de altcineva)

Ocupația – fără ocupație

Denumirea + adresa întreprinderii - _____

Unde a lucrat - _____

Câți copii minori are - _____

Unde a murit - or(aș) Sighet

Unde a avut domiciliu stabil - Regiunea Timișoara, raionul Lipova, orașul Lipova, satul - Strada Ferdinand nr. 2

Cauza morții stabilită prin certificatul medical prin care se constată moartea: insuficiență respiratorie, datorită miocarditei cronice.

Decedatul a fost în tratament medical - Da

Dovada morții:

Numele și data actului de verificare a morții - act de verific. morții nr. 31 din 21.01.1951.

De cine a fost eliberat - Eliberat de Spitalul Sighet.

Seria și nr. Buletinului de identitate al decedatului - B.I. Seria — nr. _____

Dovada că a fost predat (nr. Data și autoritatea) - Nu a fost predat.

Numele, prenumele și domiciliul declaratorului.

Numele: Nica Prenumele Vasile Localit. Sighet Str. Avram Iancu nr. 26 B.I. seria MF nr. 945733

Numărul Certificatului de moarte eliberat (de asemeni al duplicatelor) Certificat de moarte ANULAT

Cauza morții - Iuliu Maniu, Insuficiență circulatorie, miocardită cronică, senilă.

Actul se află în *Arhiva Primăriei Sighet*. Mulțumesc Domnului Vasile Bogdan, care ne-a oferit acest document pentru publicare.

*
* * *

A n e x a 3

WESTERN UNION
TELEGRAM

1956 NOV 10
WHITE HOUSE
WASHINGTON DC 9

MR AND MRS VALERIA C GEORGESCU = 45 EAST AND AVE NYK =
THANK YOU FOR YOUR MESSAGE. THESE ARE DIFFICULT DAYS
AND SO I AM PARTICULARLY APPRECIATIVE OF YOUR THOUGHT
AND YOUR GOOD WISHES=
=DWIGHT D EISENHOWER=

Traducere

CASA ALBĂ 1956 NOV.10

Domnului și Doamnei
Valeria C. Georgescu

Vă mulțumesc pentru mesajul Dumneavoastră.

Trecem prin zile dificile, astfel încât am apreciat în mod deosebit gândurile
și dorințele de mai bine ale Dumneavoastră.

Dwight D. Eisenhower.

*
* * *

A n e x a 4

CARACTERIZAREA personalității lui Sever Bocu, făcută de *Adrian Holman*, ambasadorul Marii Britanii la București și expediată guvernului englez la 3 noiembrie 1947

Bocu, Sever

Nationality: Roumanian. *Title:* Politician

Born 19th. November, 1874, at Sistaroveț, Banat.

Position: Leader of National Peasant Party in the Banat and member of permanent delegation of party.

Party: National Peasant Party.

Career: Studied at Commercial Academy at Vienna and at School of Advanced Studies, Paris; in Arad editor of *Tribuna* from before World War I; went with Ghita Popp to Russia editing paper for Roumanian troops and helping organise Roumanian war prisoners in Russia who had been captured fighting for Austro-Hungarian Empire; wrote several books on experiences; 1919, attended Paris Peace Conference agitating for union of Banat with Roumania; Parliamentary Deputy in all Parliaments since 1919; head of party organisation in Timis Torontal District; 1928 (16 th November) – 1930 (7 th June), Minister of the Banat in the Maniu Government; 1930–31, Under – Secretary of Education and Cults or Governor of Banat; head of National Peasant organisations of Banat; published paper *Vestul* in Timisoara; consulted upon

party problems before and during war years in view of prominent position; business interests in the Banat.

Languages: Roumanian, Hungarian, German and French

Family Details: His father was a teacher. Married. Daughter married to A. C. Georgescu, managing director of Romano-Americana Oil Company.

Remarks: Although now getting old, he has been an honourable, an active and useful member of the National Peasant Party. At present Aurel Leucutia is his active Deputy for Banat politics and has gradually been taking over some of his activities and influence.

Apud, Gh. Buzatu, *Războiul mondial din 1939-1941*, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Iași, 1955, p. 352-353.

INDEX

A

Abisinia, 184, 185
 Adam, Gheorghe, 18
 Alba Iulia, 19, 29, 73, 78, 89, 105, 113, 175, 176, 191, 202
 Albina, ziar, 64
 Albini, Septimiu, 8, 72
 Albu, Iosif, 106
 Alecsandri, Vasile, 197
 Alexandru, rege, 170
 America, 152, 153, 204
 Angelescu, Constantin, 17
 Anglia, 16, 17, 30, 109, 140, 141, 152, 156, 185
 Anina, 190
 Antanta, 5, 12, 17, 18
 Antonescu, Ion, 25, 26, 40-43, 59, 141
 Apostolescu, Nicolae, 29
 Arad, județ, 7, 28, 96, 112, 131, 144, 179
 Arad, oraș, 7, 8, 9, 11, 22, 31, 37, 38, 53-55, 58, 59, 61, 65-68, 72, 81, 97, 98, 107, 110, 126-129, 131-139, 140, 142, 145, 147, 153, 155, 156, 163, 183, 184, 210
 Ardeal, 15, 21, 24, 32, 38, 54, 56, 57, 59, 62, 93, 98, 99, 101, 112, 113, 127-129, 134, 140, 149-151, 153, 157, 158, 166, 171, 180, 183, 197, 198
 Ardealul de Nord, 25, 198, 199
 Argeș, 205
 Argetoianu, Constantin, 107
 Asia, 185
 Asociația Luptătorilor Bănățeni, 25
 Augustini, Gustav, 53
 Aurora, ziar, 156

Austria, 38, 183, 185, 204
 Austro-Ungaria, 13, 14, 16, 93, 94, 160, 210
 Averescu, Alexandru, 103, 105

B

Babeș, Victor, 140-151, 202
 Babeș, Vincențiu, 20, 47, 58, 64, 65, 68, 69, 79, 100, 106, 107, 202
 Baia Mare, 208
 Balcani, munți, 49, 61
 Balfour, A.J., 194
 Banat, 5, 6, 9, 10, 12, 15, 17-26, 28, 31, 34, 37, 38, 40-43, 45, 47, 51-54, 57, 58, 61-66, 68, 70-74, 76, 78, 79, 81-95, 101-108, 110, 111, 113, 114, 117-119, 122, 125, 129, 134, 140, 147-155, 157, 158, 162, 165, 166, 171, 174, 175, 179-183, 189, 194, 198-202, 204-206, 208, 210, 211
 Banatul Iugoslav, 72, 74, 92
 Banatul, gazetă, 44
 Bara, Maria, 106
 Barbu, Filaret, 19, 83
 Barițiu, George, 47, 52, 64
 Baron Walburg, 206
 Basarabia, 16, 17, 23-25, 43, 94, 98, 161, 176, 202
 Bastilia, 184, 187
 Bădăcin, 179
 Bălcescu, Nicolae, 204
 Bănărescu, Marin, 29
 Băran, Coriolan, 19, 80
 Bărăgan, 12
 Bărnuțiu, Simion, 175, 178

- Bârlad, 12, 59
 Bârsan, Zaharia, 12
 Bârseanu, Andrei, 11
 Becicherecu Mic, 20, 60
 Beghei, râu, 167
 Belgrad, 23, 91, 189
 Beneš, Edward, 93
 Berlin, 41, 199, 200
 Bibescu, Marta, 132
 Bibescu, Valentin, 131
 Bichiș-Ciaba, 184
 Biedermayer, 206
 Biharia, 165
 Bihor, județ, 168
 Bismarck, Otto von, 41
 Bitolia, 22, 61
 Bizanț, imperiu, 184
 Blaj, 52, 134, 179
 Blocul Național Democrat, 26, 42, 201
 Bocu Marilina, 8, 9, 11, 27, 98, 99, 101, 109, 111, 129, 140-142, 204, 205, 207, 211
 Bocu, Elena, 113
 Bocu, Gheorghe, 7, 111-113, 125
 Bocu, Lygia (c. Georgescu), 112
 Bocu, Pavel, 5, 72, 77, 112, 113, 119, 125, 140
 Bocu, Sever, 3-113, 115, 130, 133, 137, 140, 141, 149, 155, 167, 172, 174, 179, 181, 183, 187, 201-204, 206, 208, 210
 Bogdan, Sergiu, 16
 Bogdan, Vasile, 209
 Boilă, Zaharia, 19, 106
 Boleanțu, Vasile, 21, 165
 Bollet, Pierre, 206
 Bourmouth, 109
 Bragadiru, 12, 59
 Brâncoveanu, Basarab, 130
 Brancovici, Gheorghe, 49
 Brânda, Ioan, 8
 Braniște, Valeriu, 27, 28, 54, 61, 62, 69
 Brașov, 63, 136
 Brăila, 8
 Brătianu Constantin, 23, 198
 Brătianu, Gheorghe, 23
 Brătianu, I.C., 65, 66, 69
 Brătianu, I.I.C., 12, 13, 59, 60, 67, 106, 160
 Brătianu, Vintilă, 171
 Brediceanu, Coriolan, 21, 67, 69
 Brediceni, familie, 64
 Bucegi, munți, 118
 Bucovina de Nord, 23, 43
 Bucovina, 9, 17, 24, 25, 98, 118, 161, 202, 205
 Bucșan, Constantin, 9, 12
 București, 12, 19, 24, 27, 28, 30, 37, 38, 45, 58, 61, 68, 73, 97, 98, 101, 104, 105, 106, 120, 122, 123, 126, 134, 135, 139, 140-142, 151, 163, 167-169, 180, 189, 191, 202, 210
 Budapesta, 13, 39, 52, 53, 55, 63, 64, 67, 98, 129, 130, 135, 180, 185
 Buftea, 16, 72
 Buteanu, Aurel, 22
 Buteni, 144
 Buzatu, Gheorghe, 46, 211
 Buziaș, 18, 19, 95, 106
- ## C
- Cairo, 30
 Calea Victoriei, 24
 Caragiale, Luca, I., 124, 154
 Caransebeș, 22, 76, 81, 84, 174, 175
 Caraș, 168
 Caraș-Severin, 96
 Carol al II-lea, rege, 22-25, 35, 36, 40, 42, 59, 170, 202
 Carol I, rege, 58, 61, 66, 98
 Carpați, munți, 22, 128, 135, 174
 Catargi, Lascăr, 17
 Călinescu, Armand, 80
 Căpețian, Nicolae, 93, 96

Cărăbaș, Romulus, 69, 86
 Câmpina, 131, 132
 Cehoslovacia, 14, 156, 167
 Chendi, Ilarie, 97
 Chiroiu, Vasile, 18, 69
 Chișinău, 16
 Chișineu-Criș, 99
 Chitighazo, 184
 Chizătău, 206
 Churchill, Winston, 41
 Cigăreanu, Liviu, 19
 Ciorman, Gheorghe, 29, 36
 Ciorogariu, Roman, 8, 27, 126, 128
 Cismaș, protopop, 106
 Ciuciu, 144, 145
 Ciupe, Aurel, 141, 206, 208
 Clopoșel, Ion, 22, 101
 Cloșca, 7, 125, 178, 188
 Cluj, 22, 75, 80, 84, 129, 135, 187
 Cocoș, Moise, 20, 26, 201
 Columna lui Traian, 178
 Comitetul celor 12, 12, 13
 Comitetul românilor din Austro-Ungaria, 16
 Comloș, 19
 Consiliul național al Unității Române, 17, 94
 Constantiniu, Florin, 45
 Constantinescu, Miron, 26, 201
 Constantinescu, Alexandru, 13, 14, 60
 Constanța, 72
 Corvin, Matei, rege, 185
 Cosma, Aurel, 25
 Cosma, Partenie, 17
 Costescu, Comăneanu, C., 17
 Craiova, 8, 12, 22
 Cristea, Miron, 158
 Criș, râu, 180
 Crișan, 7, 125, 178, 188
 Crișana, 37, 38, 165, 183
 Croația, 24
 Curtici, 184
 Cutureanu, Alexandru, 206
 Cuza, A.C., 192
 Cuza, Alexandru I., domnitor, 65, 69, 155
 Czernin, Ottokar, 11

D

Dacia Traiană, 38, 49, 174, 181, 183, 186
 Danté, Alighieri, 186
 Darnița, 60, 107
 Deák, Francisk, 64
 Debrețin, 159
 Deleu, Victor, 16, 48, 60, 62, 69
 Detroit, 102
 Deva, 100
 Dimineața, ziar, 27
 Doboș, Filaret, 13, 60
 Doja, Gheorghe, 188
 Dragalina, Ion, 12
 Dragoș, Ioan, 159, 202
 Drapelul, ziar, 26, 28, 54
 Drăgoi, Sabin, 19, 29, 83, 162
 Drăgulescu, Coriolan, 29
 Dreptatea, ziar, 52
 Dudaș, Vasile, 28
 Dunărea, 18, 39, 148, 152, 175, 196

E

Eforie, 119
 Egipt, 118, 151, 185
 Eisenhower, Dwight D., 109, 141, 209, 210
 Elisabeta, regină, 131
 Elveția, 135
 Eminescu, Mihai, 183
 Eufrat, 185
 Europa, 32, 33, 35, 52, 61, 142, 153,
 173-176, 179, 180, 185, 187, 195,
 199, 200
 Evușian, Sabin, 81

F

Făgăraș, 205
 Făget, 118
 Ferdinand, rege, 11, 59, 62, 107, 160
 Filipescu, Nicolae, 11, 66, 69, 72
 Finlanda, 16
 Fischer de' Erlach, 181

Flandra, 196
 Florica, 65
 Frankfurt, 185
 Franța, 16, 17, 35, 41, 94, 140, 152, 155,
 156, 157, 176, 185, 186, 190, 204
 Franz, Ferdinand, principe, 35
 Franz, Joseph, împărat, 51, 158
 Frecot, Stephan, 191

G

Gal, Vasile, 88
 Garibaldi, Giuseppe, 169
 Gașpar, Mihail, 19
 Gazeta Transilvaniei, 52, 137, 142
 Găvănescu, Ion, 17
 Generația Nouă, ziar, 102
 Geneva, 191
 Georgescu, A.C., 30, 141, 211
 Georgescu, Constantin, 109, 111, 113,
 141, 142
 Georgescu, Ion, 106
 Georgescu, Lygia, 30, 109, 134, 141, 209,
 210
 Georgescu, Petre, 109, 112, 141, 142
 Georgescu, Vlad, 45
 Germania, 26, 35, 40-43, 95, 156, 173, 176,
 185, 196, 197, 199, 200
 Ghibu, Onisifor, 12, 16
 Ghica, beizade, 124
 Ghiroda, 106
 Goga, Octavian, 9, 12, 16, 17, 28, 57, 58,
 73, 135, 192
 Goldiș, Vasile, 128
 Golgota, 91
 Grăzăvescu, Traian, 169
 Grigorescu, Nicolae, 131, 132
 Grigorie, episcop, 82
 Grofșoreanu, Cornel, 85
 Gropșianu, Ilie, 20
 Groza, Petru, 100
 Gyula, 144, 184

H

Halic, Aurel, 69
 Hațeg, Ioan, 52
 Hălماغiu, 7, 119, 140, 144
 Hetcov, Valeriu, 106
 Hitchins, Keith, 45
 Hitler, Adolf, 24, 25, 35, 41, 184, 185, 198
 Hodoni, 20, 202
 Holman, Adrian, 210
 Horea, 5, 7, 72, 112, 119, 125, 140, 166,
 173, 178, 188
 Hrușewshy, 16
 Hunedoara, județ, 179
 Huniazi, dinastie, 174

I

Iancu, Avram, 58, 67, 157, 173, 178, 209
 Ianculescu, Mihai, 105
 Iași, 8, 14, 16, 17, 23, 37, 60, 62, 93, 94,
 107, 211
 Ierusalim, 130
 Igrîș, 21, 88, 165
 Iisus Christos, 96, 117, 121, 130, 135, 168,
 178
 Imbroane, Avram, 22, 67, 69, 91
 Imbroane, Doru, A., 102
 Ineu, 144, 184
 Ionescu, Take, 17, 58, 72, 94, 194
 Iorga, Nicolae, 23, 107, 192
 Iorgovici, Paul, 64, 91
 Iosif al II-lea, 179
 Iratoș, 144, 145
 Iser, 206
 Italia, 38, 39, 40, 152, 155, 156, 160, 168,
 169, 183, 184, 186, 196, 197
 Iuga, Liviu, 106
 Izvin, 106

J

Jicu, Constantin, 19
 Jimbolia, 148

Jugoslavia, 23, 58, 108, 156, 167, 171
 Jurca, Constantin, 54

K

Kerenski, Alexandr Fiodorovici, 94, 168
 Kiev, 13-16, 32, 44, 57, 60, 68, 73, 78, 89,
 93, 94, 185
 Kriváng, 143, 144

L

Ladea, Romul, 84
 Lalescu, Traian, 66, 69
 Lapedatu, Alexandru, 16, 23
 Lazăr, Cornel, 19, 85, 106
 Lazuri, 7, 119
 Lăzărescu, Paul, 52
 Lăzărescu, Vasile, 29
 Leitha, 50
 Leucuția, Aurel, 19, 211
 Leucuția, Traian, 102
 L'Humanité, ziar, 156
 Lipova, 7-9, 19, 20, 24, 27, 37, 47, 48, 52,
 53, 63, 68, 72-74, 81, 82, 89, 104,
 106, 107, 109-111, 114, 118, 127,
 128, 141, 187-189, 202, 205, 207, 208
 Lipovana, bancă, 8
 Lombardia, 38, 183
 Londra, 16, 111, 113, 118
 Lucaciu, Vasile, 5, 7, 12, 13, 17, 128
 Luceafărul, revistă, 98
 Ludovic XIV, 205
 Lugo, 21, 52, 54, 67, 83
 Lugoianu, preot, 106
 Lupescu, Elena, 23
 Lupta, ziar, 179
 Luptătorul bănățean, ziar, 26, 30
 Lupu, Nicolae, 22
 Lyon, 204

M

Macedonia, 98, 145
 Mackensen, August von, 99

Madgearu, Virgil, 22, 80
 Magyar Párt, 191, 192, 194
 Maica Domnului, 205
 Maior, Liviu, 28
 Mangra, Vasile, 159
 Maniu, Iuliu, 19, 23, 30, 73, 76, 80, 82, 100,
 105, 106, 107, 114, 125, 141, 158,
 175, 176, 178, 198, 209, 210
 Manolescu, Ion, 120, 123-125, 142
 Manuilă, F., 69
 Maramureș, 38, 183
 Marc, Aureliu, împărat, 185
 Marea Britanie, 210
 Marea Neagră, 99
 Maria, Regină, 9, 11, 131
 Marienescu, Atanasie M., 47, 53, 63, 68,
 69
 Marșieu, Iustin, 133
 Martonne, Emanuel de, 17
 Marx, Karl, 172
 Massaryk, Thomas, 14, 73, 89, 93, 94, 167
 Matei, Ioan, 12
 Mărășești, 14
 Mărăști, 14
 Mândrescu, Simion, 17
 Medeleț, Florin, 208
 Mehadia, 151
 Mehedinți, 151, 205
 Metea, Octavian, 25
 Mețianu, Ion, 16
 Mica Antantă, 185
 Mihai Viteazul, 24, 91, 200
 Mihai I, rege, 23
 Mihalache, Ion, 22, 175, 176, 179
 Milano, 29, 38, 183, 184, 186
 Mille, Constantin, 17, 66, 69
 Miloia, Ioachim, 19, 84
 Mina, Inocențiu, 181
 Mironescu, G.G., 17
 Missici, Ion, 53, 63
 Miu-Lerca C., 25, 88
 Mocinești, familie, 20, 58, 64, 65, 91
 Mocioni, Alexandru, 8, 47, 51, 52, 64, 69

Mocioni, Andrei, 48, 64, 65
 Mocioni, Ionel, 69
 Moga, Vasile, 53
 Moldova, 12, 59, 94, 109, 122, 155, 204
 Montani, Ion, 9
 Moravia, 22
 Moroianu, George, 28
 Müller, Kolloman, 167
 Munteanu, Ioan, 6, 28
 Munteanu, Marius, 110
 Muntele Athos, 206
 Muntenia, 122, 204
 Munții Ardealului, 118
 Mureș, râu, 74, 104, 117, 122, 127, 137, 139, 180, 184
 Mureșeni, familie, 64, 136
 Murgu, Eftimie, 21, 48, 52, 58, 61, 64, 69, 91
 Muscel, 205
 Mussolini, Benito, 22, 29, 35, 38, 41, 169, 181, 183-187

N

Napoleon I, Bonaparte, 184, 186
 Napoleon III, împărat, 186
 Neagoe, Ioanichie, 19
 Neajlov, 12, 59
 Nedelcu, Constantin, 106
 Nemoianu, Petre, 57, 58
 New York, 120, 123
 Niagara, cascadă, 118
 Nicoară, Moise, 53, 184
 Nicolae, principe, 11
 Nistor, Dimitrie, 22, 26, 30, 201
 Nistor, Ion, 12, 16
 Nistru, râu, 175
 Nițescu, Voicu, 94
 Nottara, Constantin, 142

O

Obedeanu, Oscar, 206
 Odesa, 13, 60, 150, 185

Oituz, 14
 Olaru, Tudor, 26
 Oncu, Letiția, 136
 Oncu, Nicolae, 8, 9, 27, 128
 Oprean, Ștefan, 102
 Oradea, 10, 11, 37, 63, 180
 Oravița, 62, 106
 Organizația Internațională a Ziariștilor, 9
 Orșova, 8, 151, 163
 Otlaca, 144

P

Pacha, Augustin, 96, 97
 Palatul Tribunei, 9
 Pancevo, 8
 Pâncota, 144
 Papiu, Ilarian, Alx., 58
 Paris, 5, 8, 16, 17, 58, 68, 72, 82, 94, 106, 117, 126, 134, 150, 174, 195, 210
 Partidul Comunist, 26, 201
 Partidul German, 34
 Partidul Maghiar, 34
 Partidul Național Liberal, 18, 19, 26, 42, 79, 102, 139, 140, 152, 175, 180, 187, 192, 201
 Partidul Național Român, 11, 18, 51, 65, 125, 173, 202
 Partidul Național Țărănesc, 18, 19, 21, 25-27, 33-35, 42, 43, 57, 80, 102, 105, 106, 107, 111, 114, 168, 172-175, 178, 181, 183, 187, 191, 193, 194, 201, 202, 210, 211
 Partidul Social Democrat, 26, 201
 Pascu, Ion, 19
 Pasici, N.P., 194
 Pasteur, Louis, 157
 Păcurariu, Brutus, 49, 58
 Pelivan, Ion, 149, 151
 Periam, 88
 Perian, Ioachim, 87
 Petliura, Simion Vasilievici, 16, 89, 94
 Petrograd, 16, 59, 167

Petrovici, Stoicescu, Dimitrie, 52, 53, 64
 Petrovici, Ștefan, 54
 Pietraru, Constantin, 60
 Pind, munți, 22
 Pitești, 8, 12,
 Ploiești, 8
 Polonia, 39, 185
 Polverejan, Șerban, 28
 Pop Cicio, Ștefan, 66, 67, 69, 128
 Pop de Băsești, Gh., 176
 Popa, Augustin, 179
 Popa, Aurel, 12
 Popeangă, Vasile, 28, 30
 Popescu, I.P., 29
 Popescu, Nicolae, 84
 Popovici, Aurel C., 64
 Popovici, Borislav, 191, 194
 Popovici, Mihai, 16, 22, 25, 172, 175, 176,
 179
 Popp, Ghiță, 12, 13, 60, 129, 210
 Porter, Ivor, 30, 141
 Posada, 131, 132
 Potârcă, Virgil, 79, 80
 Prahova, 118, 131, 132, 205
 Preparandia din Arad, 53
 Prezan, Constantin, 12, 59, 72
 Primo de Rivera, 170

R

Radna, 104, 118
 Raicu, Sava, 9, 27
 Rareș, Petru, domnitor, 63
 Rasputin, Grigori Efrim, 158
 Rațiu, Ion, 58
 Recaș, 19
 Regatul Jugoslaviei, 58, 108
 Regatul României, 5, 11, 13, 37, 38, 65,
 149, 150, 151, 158, 173, 175, 179,
 180
 Regatul Sârbo-Croato-Slovan, 18
 Renașterea, ziar, 79, 80
 Reșița, 25, 30, 150, 151, 172

Reuniunea Femeilor Române, Arad, 131,
 132, 133, 135, 136
 Roma, 41, 133, 169, 178, 186, 197
 Roman, 8
 România, 5, 7-9, 12, 13, 15-19, 22-26, 29,
 30, 32-39, 41-44, 47, 56, 58, 59, 61,
 62, 65-67, 70, 72, 84, 91, 93, 94, 98,
 99, 106-108, 110-114, 116, 119, 124,
 130-132, 140, 141, 149, 152, 153,
 158, 160, 161, 169, 174, 175,
 179-183, 185, 186, 188, 190, 192,
 193, 195, 196, 198, 200-202, 210
 România Mare, ziar, 13, 14, 28, 73, 93
 România Nouă, ziar, 75
 România, ziar, 73
 Roth, Otto, 24, 100
 Rusia, 5, 13, 59, 72, 89, 90, 94, 102, 155,
 158, 160, 167, 172, 176, 185, 190,
 193, 200, 210
 Rusia Sovietică, 168
 Rusmir, Ilie, 23, 29

S

Satu Mare, 38, 179
 Sănătescu, Constantin, 141
 Sătmăr, ținut, 180
 Sânnicolaul Mare, 106
 Scudier, parc, 79
 Scurtu, Ion, 202
 Sebiș, 144
 Secula, Sever, 8
 Serbia, 98, 152
 Sfatul Țării, 16
 Sfetcă, Petru, 25
 Siberia, 94
 Sibiu, 8, 51, 52, 134
 Sighet, 6, 7, 27, 31, 38, 44, 109, 179, 208,
 209
 Sinaia, 8, 98, 112, 124, 126, 127, 173
 Sindicatul Presei Române, 9, 22, 54, 101
 Slatina, 12
 Sofronie, Călugăr, 52

Sovata, 105
 Spania, 170, 185
 Stan, Apostol, 29
 Stanciu, Constantin, 25
 Seghedin, 23, 62, 91, 184
 Stere, Constantin, 59
 Stockholm, 16, 150
 Stoica, Gheorghe, 12
 Stroescu, Vasile, 135, 136
 S.U.A., 17, 30, 109, 111, 120, 123, 124,
 140, 141
 Subțire, Ion C., 25, 29, 106
 Suciu, Dimitrie Ion, 29, 111, 140
 Suciu, Ioan, 11, 24, 58, 63, 69, 99, 100
 Suciu, Milentie, 100
 Szekeres, Fr. doctor, 191, 194
 Szen-Martón, 144

Ș

Șaguna, Andrei, 51
 Șchiopul, Iosif, 12, 13, 60
 Școala Superioară de fete, Arad, 131, 132,
 133, 135, 136
 Șiclău, 144
 Șimand, 144, 145
 Șiria, 184
 Șirianu, I. Russu, 8, 9, 72, 97, 98, 129
 Șiștarovăț, 7, 36, 71, 100, 125, 128, 210
 Șoimoș, 118
 Știrbei, Barbu, 11
 Știrea, ziar, 58

T

Tăslăuanu, Octavian, 12, 16, 97, 107
 Tătărescu, Gheorghe, 191, 192
 Târgu Mureș, 173, 202
 Techirghiol, 11, 12, 99, 119
 Telbisz, Petru, 191, 194
 Teleki, Ladislau, 24, 44, 56, 57, 68
 Temesvári Hirlap, ziar, 37, 181
 Teodor, Pompiliu, 68

Teodorescu, Sion, 206
 Timiș, județ, 97, 107, 202, 209
 Timiș, râu, 167
 Timișoara, 6, 8, 19-23, 27-30, 37-39, 42, 44,
 49, 50, 53, 54, 61, 66, 68, 71, 74, 77,
 78-81, 83, 86, 91, 96, 97, 105-107,
 129, 134, 147, 154, 159, 162, 166,
 171, 174, 175, 179, 188, 189,
 192-194, 208, 210
 Timiș-Torontal, județ, 18, 21, 26, 27, 29,
 32, 34, 35, 42, 57, 96, 102, 104, 105,
 106, 107, 168, 191, 201, 210
 Timoc, ținut, 22, 61, 92, 148
 Tisa, râu, 18, 175
 Tisza, István, 58, 98, 133, 146, 201
 Titulescu, Nicolae, 11, 17, 41
 Tomiciu, învățător, 7
 Toscana, 38, 183
 Totul pentru Țară, partid, 176
 Traian, împărat roman, 160, 166, 185
 Transilvania, 5, 9-11, 17, 20, 24, 28, 31, 32,
 44, 47, 49, 51, 56, 57, 62-64, 66, 68,
 70, 105, 106, 110, 142, 161, 201, 202
 Trianon, 89
 Tribuna Graniței, ziar, 76
 Tribuna Poporului, ziar, 8, 9, 21, 28, 31,
 32, 44, 53, 145, 147
 Tribuna, ziar, 8, 9, 11, 12, 27, 31, 52, 54,
 58, 59, 72, 89, 97, 98, 99, 102, 128,
 129, 130, 131, 133-137, 139, 140,
 142, 164
 Triest, 38, 183
 Tripa, I., medic, 106
 Turcia, 160
 Turnu Severin, 8, 192

Ț

Țara, ziar, 105, 106, 148, 149, 152
 Țeranu, Ion, 63
 Țichindeal, Dimitrie, 20, 21, 60, 61, 64,
 69, 91
 Ținutul Crișului, 38

U

Ucraina, 89, 94, 185
Udrea, Ion, 12
Ungaria, 5, 9, 10, 12, 22, 24, 29, 31, 32, 38,
39, 56, 57, 61, 126, 182, 183, 184,
195, 196, 199, 201
Ungureanu, Emanuil, 54, 66, 69, 85, 208
Unirea Română, ziar, 79, 80
Uniunea Voluntarilor Români, 18
Universitatea de Vest, 22, 23, 26, 29, 208
Urali, munți, 185
U.R.S.S., 41
Ursu, Ion, 17
Urziceni, 12

V

Vaida Voievod, Alexandru, 55, 80, 102,
105, 149-151, 202
Valea Prahovei, 118, 132
Vasiescu, Mișa, 104
Vasilescu, Stelian, 28, 44
Vatican, 133
Văleanu, Aurel, 19
Vârșand, 144
Vâlcea, 205
Vârșeț, 148, 174

Vecera, Maria, 123
Velceanu, Iosif, 86
Veneția, 38, 183
Venizelos, E., 194
Vestul, ziar, 23, 27-30, 39, 44, 45, 50, 68-70,
74-78, 83-88, 92, 99, 100, 101-103,
106, 110, 140, 163-165, 168, 171,
173, 181, 182, 187, 197, 210
Victoria, bancă, 135, 136
Vidu, Ion, 54, 66, 69
Viena, 24, 26, 42, 49, 50-53, 56, 64, 118,
124, 134, 174, 185, 195, 196, 210
Vinga, 106
Vinnicenکو, 16
Vlad, Victor, 86
Voința Banatului, ziar, 18, 23, 27-30, 35, 40,
44-46, 68-70, 72, 74, 76, 77, 81, 82,
85, 96, 104, 140, 141, 153, 155-157,
159, 162, 166, 176, 179, 190, 194,
201, 202, 208
Vuia, Traian, 17
Vulcan, Iosif, 204

W

Washington, 209

SEVER BOCU

– Summary –

Sever Bocu's life identified with the destiny and the difficulties that the Romanian people went through during the first half of the 20th Century. Before the First World War, he readily got involved in the Transilvanian nationalist movement, and, as a result of the determination with which he struggled against the anti – nationalist policy adopted by the Hungarian authorities, he was sent to jail. He played an important role in the public life of the inter – war period and in the fight for the defence of Romanian democratic values; in the last years of his life, he experienced the tragedy of witnessing the establishment of the totalitarian communist regime. In fact, it is between these two extremes of destiny – the Austro – Hungarian prison at the beginning of the 20th Century and the communist prison in Sighet where he died in January 21st – that the patriot Sever Bocu developed his political ideology and accomplished his remarkable work.

He was born on the November 19th 1874 in Șiștarovăț, a village in Arad county. His great – grandfather, Pavel Bocu, who lived in the Hălmagiu Region in the Apuseni Mountains, died under torture as a result of his participation in the revolt led by Horea, Cloșca and Crișan. His father, the teacher Gheorghe Bocu, was a tireless nationalist fighter, who was also imprisoned for having spread Lucaciu's "doina" throughout the Banat villages. It was in such an atmosphere, strongly marked by the nationalist and social ideals of the Transilvanian Romanians that Sever Bocu spend his childhood and adolescence. In addition to that, we should also mention his excellent intellectual training. After having finished his studies at the primary school in the native village, Sever Bocu attended the secondary school in Lipova, and the college of further education in Arad.

Then, he studied at the Commercial Academy in Vienna and at the School of Advanced Studies in Paris, where he acquired a remarkable amount of knowledge in various fields.

Since his early youth, Sever Bocu became involved in his country's political fight as a publicist. After having finished the college, he was, for a short time, editor of the "Tribuna poporului" newspaper. In co-operation with Vasile Goldiș, he reorganised this important organ of public opinion, which, between 1904 and 1912, appeared under the name of "Tribuna". As editor, as co-owner and, later, as director of this newspaper, Sever Bocu made it a firm supporter of the socio – political desiderata of the Romanians under the rule of the Austro – Hungarian Empire, and, at the same time, a promoter of the nationalist movement. Because of his great devotion to these causes, he faced 36 suits and several prison sentences. Sever Bocu remained one of the elite intellectuals of Arad and Banat, and won wide recognition as one of the most determined Romanian political fighters for the fulfilment of the national unity at the beginning of the 20th Century. In 1912, he left Arad and, together with his family, he settled in "Vechiul Regat", where he stated supporting the actions of the pro - ententist political groups, which were fighting for the liberation of the Romanian provinces which were under foreign domination. He took part in the public meetings organised with that purpose in mind, and, by means of the Bucharest "Tribuna" newspaper, he brought new arguments for the union of these provinces with Romania.

When Romania entered in the First World War, Sever Bocu, at the age of 42, volunteered to join the army and participated in the dramatic military campaign of 1916. Soon after that, the Romanian government assigned him to take part in organising the Romanian war prisoners in Russia and in the constitution of the volunteer Legion. In Kiev, he edited the "Romania Mare" newspaper and established important political contacts with various leaders of the movement for national liberation from the Austro – Hungarian Empire (as, for example, Thomas Masaryk) with a view to undertaking some common actions. In the autumn of 1918, Sever Bocu went to Paris, where he was a member of the National Committee for Romanian Unity chaired by Take Ionescu, and joined the Romanian

delegation at the Peace Conference in their effort to win international recognition of the Great Union. There, he proved to be an important defender of the historical Banat's territorial integrity and of its union with Romania, a cause that he continued to support in the following decades, too.

For Sever Bocu, the inter-war years represented a period of struggle, of complete involvement in Romania's political activities and in the Banat's public life. Before his last election campaign of November 1946, he was voted a member in nine legislative bodies of the Romanian Parliament. From October 1926 to 1947, he was the president of the National Peasant Party Organisation in Timiș – Torontal county, and, then, vice-president of the National Peasant Party Regional Organisation of the Banat and Transylvania. During those decades, his public activity became identified with the interests and the concerns of the people in Banat. He was appointed Minister of Banat in Iuliu Maniu's first government; he was the head of Ministerial Board VII in the south-western part of Romania; he edited two newspapers of wide circulation among the inhabitants of the Banat ("Voința Banatului" and "Vestul"), newspapers to which prominent cultural personalities of that period also contributed.

Although loaded to make official decisions only for a short period of time and under difficult circumstances of the economic crisis (1929 – 1931), he made great effort to meet the social needs of the working class and to solve many of their administrative and cultural problems. He applied himself to objectives which, even if not very demanding, had a great moral impact on the conscience of the people in the Banat. The various important acts of culture that he supported or initiated are a taken of his deep respect for national history. In December 1932, a monument was erected to the scholar Dimitrie Țichindeal in the village of Becicherecu Mic; in November 1934, the statue of the nationalist fighter Vinčențiu Babeș was unveiled in Timișoara, which was shortly followed by the unveiling of Alexandru Mocioni's and Coriolan Brediceanu's statues (in Lugoj); Vinčențiu Babeș' and Eftimie Murgu's "bones" were brought and re-buried in Romania. All these acts carried a strong national connotation

and were performed at a time when the aggressiveness of the revisionist countries and the political attacks on Romania's territorial integrity were getting stronger and stronger every year.

In the light of this tireless effort to support the consolidation of România Mare and of its democratic institutions, we should also mention Sever Bocu's important contribution to the foundation of the West University, the Diocese of Timișoara. The Metropolitan Cathedral of Banat etc. During the whole inter-war period, he constantly strived for the establishment of these institutions which were meant to amplify the effort put into the defence of the borders and to support the aspirations of the Romanians who, after 1919, had been left outside Romania's territory. During the personal political regime of King Carol II (1938 – 1940) and, then, during the authoritarian government of marshal Ion Antonescu, Sever Bocu's involvement in the political life was more and more limited. He remained, however, an active presence in the press of the time, and he also took part in various cultural events by means of lectures, which, although referring to history, were meant to convey an important political message. During those years, he was still the most representative and the most popular political personality in the Banat area. After 23rd of August 1944, the violent attacks of the communist press, the unjust accusations and even the use of physical violence against him could not affect his popularity and his moral strength. In the elections of November 1946, he got a new deputy's mandate, being the only representative of the National Peasant Party organisation of the Banat. But he refused to participate in the debates of the Parliament on the grounds that it was governed by the communists and that it had been formed through electoral fraud and under the pressure of Soviet tanks. It is under occupation and of the totalitarian regime established in Romania that Sever Bocu, who was 72, put an end to his political career after 50 years of effort and sacrifices for the benefit of the Romanian people.

On the night of 5/6th of May 1950, he was arrested by the communist secret services and put into Sighet prison, where he died on the 21st of January 1951. Just like his great-grandfather Pavel Bocu, who had died under torture in the revolt of 1784, Sever Bocu paid with his own

life for his unshakeable faith in the democratic values and in the justice of the nation he was born in.

Sever Bocu was a committed democrat, a fact proved by his political opinions and by his public activity. In his belief, the basic condition of a democratic life was **liberty**, founded on the ideas of order, peace, social justice and the fight against public and private corruption. From that perspective, he constantly struggled against the xenophobic, chauvinistic and anti – Jewish manifestations; he categorically rejected the “racial patriotism”, considering it harmful to the interests of the Romanian people. For the same reason, Sever Bocu frequently resorted to the lessons offered by history. For this highly educated man, history was pragmatic in character and historical facts had to be permanently correlated with the present needs in order to be used for achieving the primary objectives of the society. The fact that Sever Bocu always made reference to the historical events was an organic part of his democratic opinion about the evolution of the society. It was with such arguments offered by world history that he rejected the dictatorial type of government, which restricted the people’s liberty and prevented the nations’ progress. Dictatorship, either communist or fascist, was always established and maintained through acts of terror and political crime, aiming at the suppression of the population and the elimination of the opponents. In his opinion, the Romanians had no need of dictatorship and they could prevent such forms of government only by defending their democratic values. As he said, Romania could be consolidated only by raising the civic and the democratic awareness of the society, by preserving a sense of morality and Christianity in public life, and by strengthening the country’s eternal foundations: justice, tolerance and unity.

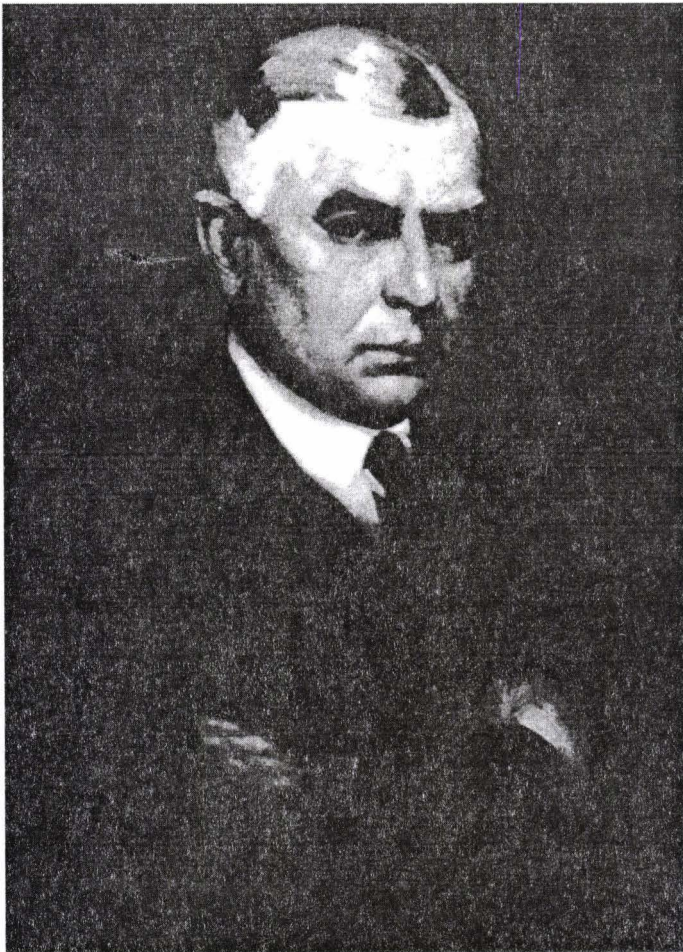
Although he had proved to be a committed supporter of Romania’s unity and of its consolidation, he disagreed, however, with the excessively centralist policy adopted by the government in Bucharest, policy which had an unfavourable influence on the provinces outside Vechiul Regat. Sever Bocu was a partisan of the principle of administrative decentralisation, but he explained that he favoured not the idea of Romania’s federalisation, but a sound national policy meant to assure the harmonious development

of the whole Romanian society and a fair equilibrium between the various provinces of the country.

Sever Bocu's political ideology, as well as his activities over more than half a century, define him as a remarkable personality. He was always firm in his democratic convictions, trustful in the future and in the creative powers of the Romanian nation, and true to the principle of Christian morality and social justice that he faithfully served until his dramatic end.

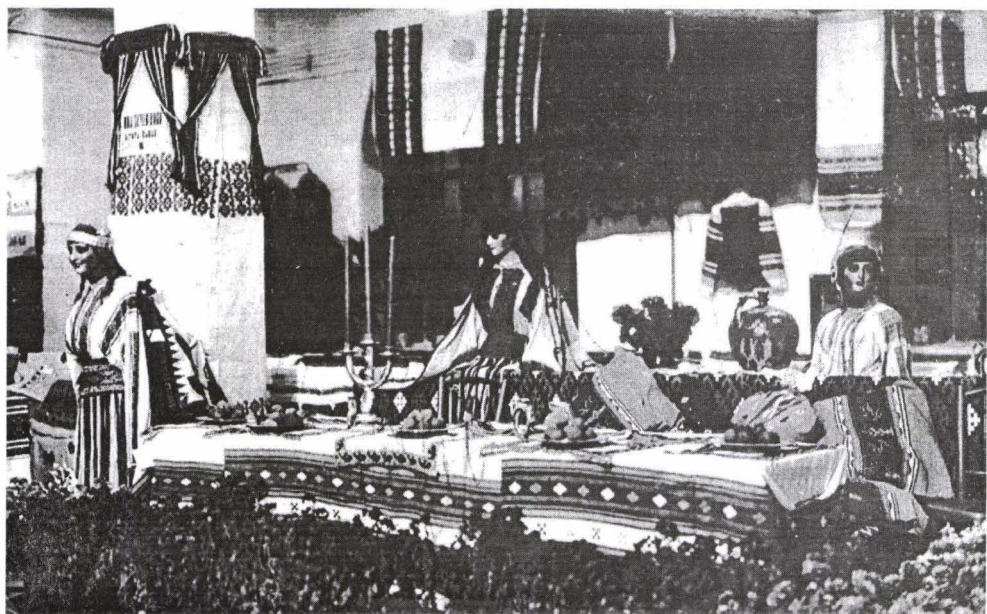
SEVER BOCU. 1939

SEVER BOCU.
Portret de Corneliu Baba

Casa Sever Bocu. Lipova. Anul 1930 (stânga).

Expoziție de artă populară țărănească organizată de Marilina Bocu. Anul 1933.

Lipova. Crucea Memorandului ridicată din inițiativa lui Sever Bocu.

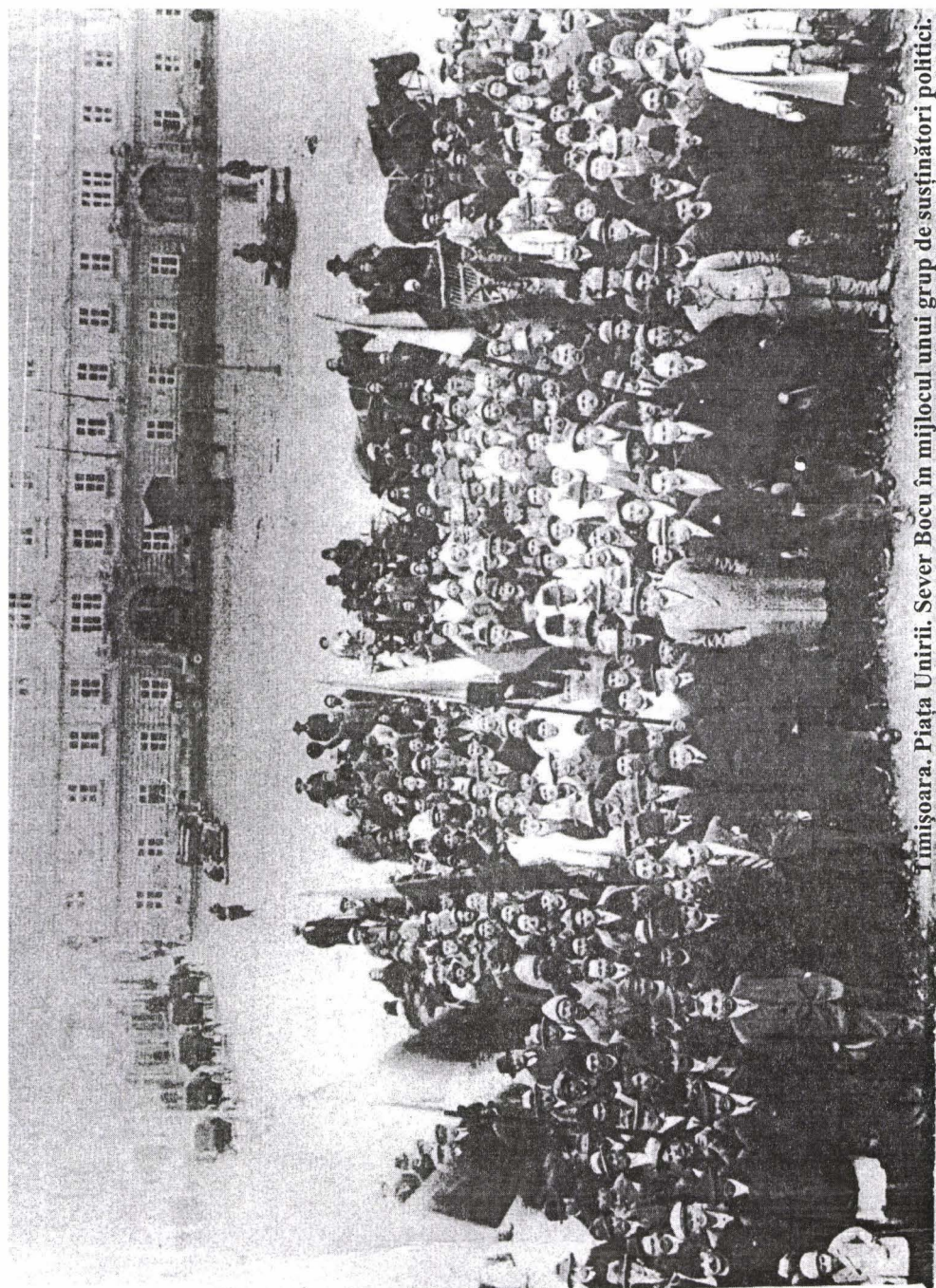

Sever Bocu (centru) la Sfințirea Crucii Memorandului.

Timișoara. Piața Unirii. Sever Bocu (centru), în fața sediului P.N.Ț.,
alături de susținători politici.

<https://biblioteca-digitala.ro>

Timișoara. Piața Unirii. Sever Bocu în mijlocul unui grup de susținători politici.

Lipova 1926. Sever Bocu și Marilina Bocu (stânga, jos) în curtea casei.

“Tipografia Românească”. Un grup din redactorii ziarelor “Vestul” și “Voința Banatului”.

VESTUL

Lozinka noastră:

**Vrem Banatul întreg
prin respectarea tratatului
din 1916 pentru care Ro-
mania a sângerat.**

Fondator:
SEVER BOCU

ABONAMENTE:
Pe an 480 lei pe lună 60 lei. Pentru creștinii și
leu, 500 lei pe an, 50 lei pe lună. Pentru jidani
480 lei pe an, 40 lei pe lună. Pentru instituțiile
publice, universități și instituții economice 1200 lei
pe an, 120 lei pe lună. — În străinătate dublu

REDACȚIA: Cetate Piața Unirii 16.
Telefon: 4-20
ADMINISTRAȚIA: Cetate, Piața Teșeș
Vodă 2. Telefon: 1200

ANUNȚURI:
Se primește direct la Administrația ziarului și la
tutură Agențiile de Publicitate din țară.
Mănerișile trebuie să aibă: cele
nepublicate se distruge.

Director:
LIVIU IUGA

D. Sever Bocu a implinit 60 ani

Ea n'am avut, virtuțile să fiu în locul în care m'a pus soartea, dar odată ajuns unde am fost n'am putut să-ți dau nimic, deși am vrut să-ți dau totul ce stăt de mult al bine-meritat. Ți-u să-ți spun că eu te-am iubit întodeauna pe dume-nata. Pentru tradiționalismul dumeitale, pentru talentul și scrisul dumeitale, pentru suferințele din temnițele ce te-al făcui, pentru ruina dumeitale, lăsând tot și străbătând drumurile pe întreg continentul, pentru țara d-tale, pentru lupta d-tale dusă la Paris pentru întregirea scumpului d-tale Banat, pen-tru calvarul urcat în tot acest timp din ură, pentru toate stăcurile suferite în care ai putut avea totuși o mângâiere că ești n'au venit din români adevărați.

Personalitatea D-tale, sufletul d-tale s'au contopit cu sufletul poporului bănățean, conviețuindu-mă că d-ta ești pe-tul și apostolul predestinat poporului bănățean.

(Din discursul d-lui Iuliu Maniu ținut la Lipova.)

Sever Bocu

Evenimente, crezuri și lupte trăite, sub imperiul destinului spre bine ori prin răstăcări de sub robia destinului potrivit, au dăruit o figură reprezentativă a dublului vremii adăncite

până acum. Și cu toate că încercările i-au fost întâmpinate cu zadărnicețoare pizni, iar realitățile cu și mai ticloasă dumă-nare, conștință să demonstreze prin stăruință și faptă că entu-

Sever Bocu

D. Sever Bocu împlinește 60 de ani.

O căruță, la care de obicei, muritorii de rând își încheie ac-tivitatea lor și reclama o bine-meritată odihnă. Dar pe Sever Bocu îl surprinde marea tem-poriză în toată viața. În legătură cu cine? Credem, că nu exagerăm dacă vom spune: cu toată țara-mea. Pentru cel lăsat vom ră-mâne scurt: PENTRU DREP-TATE. Dreptatea, care e răzună de oameni sub aspecte diferite, dăruim diferă și ei, ca ceme-rament, cultură și simțire patri-otice.

Prin urmare, d. Sever Bocu are și adversari, dume-ni însă nu credem să aibă.

Încercat cu un admirabil ta-lent de gazetar, nelăsat arca-mizator și înepuizabil împlitor de acțiuni mari, d. Sever Bocu e un adversar temut și un înspător nelăsat.

Oricine însă, prieten sau ad-versar, trebuie să admită merita

Număr festiv al ziarului "Vestul" întemeiat de Sever Bocu.

<https://biblioteca-digitala.ro>

Anul XIV. — No. 47

Prețul 2 Lei

Timișoara, Duminică 25 Noiembrie 1934

Voința Banatului

ABONAMENT:

pentru preșt. inv. și plugari: 100 lei pe an, 50 lei pe 1/2 an.
 pentru instituții publice și profesioniști liberi peți. dublate
 Yugoslavia: 120 Din. - Franța: 60 fr. - America 4 Dol.

Ziar al Partidului Național-Tăranesc

Apare în fiecare săptămână
 Director: Dr. OCT. CRIȘMARIU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Timișoara—Cetate, Piața Unirii No. 16 et I.

GRANDIOASELE SERBĂRI ALE DESVELIRII BUSTULUI LUI VICHENTIE BABEȘ

**Incisprezece mii de țărani ovaționează pe dl Iuliu Maniu,
 conducându-l în triumf la bronzul lui Babeș**

Dl Ministru Al. Lapedatu, reprezentantul Guvernului: Serbările au fost impresionant de grandioase
 în discursul d-lui Iuliu Maniu:

Dați Cezarul lui ceace e al Cezarului și poporul ceace e al poporului!

zori — În Piața Unirii — Convoiul — La bust — Desvelirea — Discursurile la bust — Banchetul —
 Asistența — Conferința d-lui Sever Bocu la Club

D-l Iuliu Maniu oaspele d-ului Sever Bocu la Lipova

Parastasul — Masa dela d-l Sever Bocu — Toasturile

Sever Bocu va primi satisfacție deplină, trebuie să o primească după 40 ani de luptă, neîntreruptă și
 desinteresată, - a spus d. I. MANIU

Ziarul "Voința Banatului" înființat de Sever Bocu în anul 1921.

Sever Bocu, Stan Vidrighin, Zaharie Boilă la Congresul organizației P.N.T.
 Timiș-Torontal. 1934

CLASS OF SERVICE
This is a fast message unless its deflected character is indicated by the proper symbol.

WESTERN UNION

TELEGRAM

W. P. MARSHALL, President

SYMBOLS
DL = Day Letter
NL = Night Letter
LT = International Letter Telegram

1201

The filing time shown in the date line on domestic telegrams is STANDARD TIME at point of origin. Time of receipt is STANDARD TIME at point of destination.

PB125

P WHY001 WWZ1 GOVT NL PD=THE WHITE HOUSE
WASHINGTON DC 9= *NH*
: MR AND MRS VALERIA C GEORGESCU=45 EAST END AVE NYK=

THANK YOU FOR YOUR MESSAGE. THESE ARE DIFFICULT
DAYS AND SO I AM PARTICULARLY APPRECIATIVE OF YOUR
THOUGHT AND YOUR GOOD WISHES=
:DWIGHT D EISENHOWER=

THE COMPANY WILL APPRECIATE SUGGESTIONS FROM ITS PATRONS CONCERNING ITS SERVICE

Telegrama adresată de președintele S.U.A. Dwight Eisenhower, d.nei V. Georgescu,
fiica soților Sever și Marilina Bocu. 1956.

*În jurnalul „America”
Cleveland, Ohio -
Organul oficial al Uniunii și
Ligei Societăților Române Americane Inc
Joi, 16 Martie 1961*

Însoțitul meu Constantin,

*În momentul când mă cheamă și mă pre-
gătesc să, copiez promisiunea, am călăz
vieții noastre, a iubirii noastre, al meu Aot
și lumina voastră, Sever Bocu, Marele
Supter, naționalist, Președintele, Partidului
Național - Românesc, din Banat, în cel*

Scrisoare din exil trimisă de Marilina Bocu nepotului său.

În loc de Prefață: -
 Viața și sfârșitul
 Vietei iubitelui
 meu sosit Sever Bocu
 în primul și
 în cel de al doilea
 Război Mondial
 începând de la vârsta lui
 de 19 ani în Ardealul
 subjugat și în România
 Mare, eliberată la 1949
 până la moartea lui
 în noaptea din 6 Mai
 1950
 când a fost ridicat ~~și~~ ~~de~~

Filă din "Memoriile" redactate de Marilina Bocu în anii exilului.

Sévère BOCOU

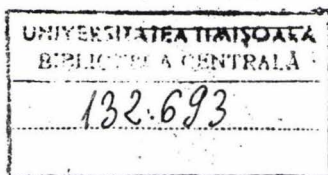
Directeur du journal roumain *Tribuna*, à Arad (Transylvanie)

Membre du Conseil National de l'Unité Roumaine

Les
**Légions Roumaines
de Transylvanie**

L'IRRÉDENTISME ROUMAIN

Quatre gravures hors texte

PARIS
IMPRIMERIE PAUL DUPONT
4, RUE DU BOULOI, 4
1918

Pagină de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

SÉVÈRE BOCOU

LA QUESTION DU BANAT

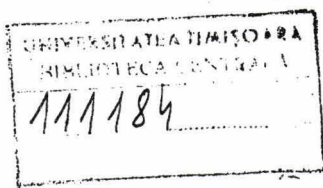
ROUMAINS ET SERBES

Deux cartes hors texte

Biblioteca Centrală
Universitară
Timișoara

H2008007

PARIS

IMPRIMERIE GÉNÉRALE LAHURE

9, RUE DE FLEURUS, 9

1919

Pagină de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

S E V E R B O C U

SPRE UNITATE ORGANICĂ

Dela 30 stegulețe la un singur steag:
al Națiunii! — Dela liberalismul
economic la economia dirijată, me-
canizată. — Națiunea română trebuie
să ajungă la 40 de milioane ca să-și
poată asigura teritoriul național. —
În căutarea unor noi orizonturi!...

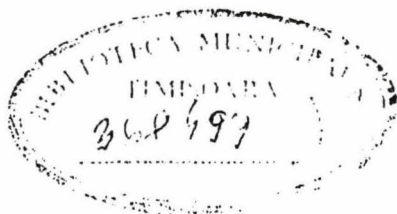
„TIPOGRAFIA ROMÂNĂSCĂ” TIMIȘOARA

Pagină de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

Un veac - al XIX-lea - din istoria Lipovei

Conferință ținută la 6 Decembrie în saloanele
Despărțământului Astra și a Casinei Române,
din Lipova

De SEVER BOCU

Institut de Arte Grafice „Tipografia Românească” Timișoara

Pagină de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

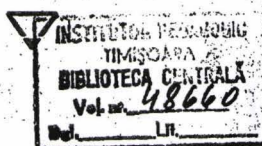
BIBLIOTECA CERCULUI DE STUDII „V.E.S.T.U.L.”

- No. 6 -

Un conte Teleki despre Transilvania și Români la 1848

Discurs rostit la Teatrul Național
din Timișoara în ziua de 11 Aprilie
1943 de

SEVER BOCU

TIPOGRAFIA ROMANEASCA, TIMIȘOARA

Organizația tineretului național-tărănesc
din Banat

Biblioteca Cercului de studii

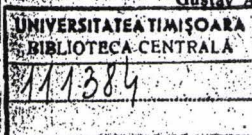
- No. 6 -

Ziaristica ardeleană și bănățană dinainte de războiu

Conferință ținută de D-l

Sever Bocu

la 23 Ianuarie 1938, în Pala-
tul Cultural din Arad, din
prilejul comemorării lui
Gustav Augustin

„Tipografia Românească”

Vichentie Babeș și vremea sa

Conferința d-lui Sever Bocu

1934

Pagini de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

Biblioteca Cercului de studii „Vestul”

- No. 6 -

MEMORANDUL

Discurs comemorativ

al domnului

Sever Bocu

rostit în ședința festivă a Despărțământului „Astra din Lipova” în ziua de 31 Maiu, 1942

OPT LUNI ÎN KIEV

Conferință ținută de d-l

SEVER BOCU

Duminecă 19 Martie 1933, în cadrul de conferințe a Institutului Social din Timișoara

Pagini de titlu din lucrările publicate de Sever Bocu.

PREFAȚA

M'am hotărît să-mi readun munca publicistică din ultimii douăzeci de ani, fragmentată în discursuri, studii, conferențe, articole. Ea constituie patru volume, fără discursurile politice care ar forma singure vre-o patru. Acestea nu le-a sosit vremea, poate nici că le va sosi prin un militantism al lor, rămânând în sarcina urmașilor, a cercetătorilor, dacă îi va interesa.

Recetind și clasificând acest material a patru volume, am văzut clar că în fond, prin o unitate, o filosofie, sunt unul. Din cauza aceasta le-am dat un titlu, generic: „DRUMURI ȘI RĂSCRUCI” Volumelor numai subtitluri. Volumele numerotate vor apare în următoarea ordine:

Volumul I — „MEMORII”;

Volumul II — „DISCURSURI”;

Volumul III — „EVOCĂRI”;

Volumul IV — „CREDINȚI”;

Primul Volum, căruia îi dau drumul sunt „MEMORII”. Nici pe acestea nu le-am putut continua decât până la Conferința Păcii începându-le dela „Tribuna” din Arad, 1912—1919. Am insistat mai mult asupra epocii dela „Tribuna”, eu care nu mai puteam întârzia. S'au scurs 27 ani de atunci. Timpul de după Conferință, ca unul ce se amestecă încă organic în actualitate, nu l-am putut da. Nu-i încă copt pentru istoricitate. L'am lăsat pentru mai târziu, sau pentru niciodată.

Alte lămuriri de dat în legătură cu acest Volum I nu am. Doar să-mi salut cetitorul, oricare ar

SEVER BOCU

**DRUMURI
ȘI
RĂSCRUCI**

VOLUMUL II

DISCURSURI

**PARTEA I
CU 27 PLANȘE**

**CU O INTRODUCERE DE
I. D. SUCIU**

BUCUREȘTI 1945

Sever Bocu, *Drumuri și Răscruci*, vol. II., DISCURSURI, Foaia de titlu.

TRIBUNA

REDACȚIA

Arad, Deak Ferencz u. Nr. 22

ABONAMENTUL

pentru Anul Ungaria:

1 an 20.000

6 m. 10.000

3 m. 5.000

1 m. 2.000

De Distribuție pe an 4.000

pentru România și România pe an

40 franci

Abonamentul se plătește

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deak Ferencz u. Nr. 22

INSERTARILE

de un p. caroua il pona doli

baul: a doua oară 10 baui: a 3

oară 1 b. de locare publicitatem

Adi abonamentele, cat si tinerii

ple supt a se piti inainte la Ar

1905 3. 10. 1905

Telefon pentru ora si comitat

Scrisori adrestate nu se primesc

Scrisori adrestate nu se primesc

Pelerinagin la Viena.

Lucrurile, ce astăzi ocupă politica maghiară, le putea prevedea o cîine. Spiritele maghiare fanatizate de glasurile independențistilor erau pregătite pentru a bloca partidul guvernamental, așa că falimentul, ce l'a prins pe îmbătrînitul în greseli partid, nu surprins pe nimeni, care cunoștea adevăratul magazin de sentimente al Maghiarilor. Numele și președinția lui Tisza a fost o armă mai mult pentru tendințele independențistilor. Se vede, că numai atîta le-a trebuit și colosul urias cu o majoritate parlamentară foarte respectată fu prăbușit cu un așa șgomot, că oare-care timp nici cel-ce l'au nimicit nu s'au putut reculege. Nu le-a trebuit însă mult timp și-au început să fie așa, precum și-au făcut să devină noua situație.

opozitie pe liberalii lui Tisza. Si liberalii vor tremura de frig. Va fi iarnă perpetua pentru ei s'atunci cum va mai purta todeauna baronul Podmaniczky. Doare la butonieră; fi va 'di baron s'atunci todeauna' cu sursul pe buze?

Dar Kossuth treacă-meargă. El a vorbit franțuzește cu M. Sa; *Tóth János* însă, vice-presedintele partidului independențist, va vorbi numai ungurește. Si poate M. Sa ar voi să vorbască și cu el franțuzește. *Tóth* zice, că nici de cum nu e dispus. Mai știr de ce?

Burgul va avea și gusta, vezi doamne, rare plăceri. E rugat să binevoiască a merge acolo și *Thaly Kálmán*, istoricul apologist al epocii revoluționare a lui *Rákóczi*.

A intrat în Burg și *Justh Gyula*. De ce e oare el președintele dietei? Asta e un titlu mare și Burgul trebuie să respecte titlurile, par că vād, ce grațios a fost salutat.

interes localitățile istorice. Impresiile, su analoge. Ideea, pentru care mergi, și-se i rădăcează cu atît mai mult în memor în inimă.

Așa va fi și cu pelerinii opoziționali Viena. Acasă vor veni mai rezoluți, n gata pentru a realiza ideile lor. Foam lor după portofoliile ministeriale crește proporții mai mult decăt cubice cu timp Kossuth scrie articoli peste articoli cu mot *nu cedam*. Ziarele maghiare toate striga gura mare, că-s sătule de pelerinagin; *ság*,-ului lui Tisza i-a mai rămas o singă armă, fără putere însă în luptele politice se dau ironia. Face și ea ceva, ca nu zică, că nu face nimic.

Opinia publică maghiară solicează u latea opoziției, așa că până la o soluție v avea de-a face cu opoziția unită. Că și z rele se uită cu ochi chiorși la atîta pe

Verdict de achitare la Oradea.

Procesul de presă al redactorului nostru responsabil Sever Bocu, desăbătut Sămbătă înaintea Curții cu jurați din Oradea, s'a terminat pe neașteptate cu verdict de achitare.

Verdictul a făcut senzație mare în toate cereurile unde i-a străbătut vestea. Îndosebi în Arad și în Oradea. Șovinii sunt nemulțumiți, ba s'au ivit glasuri condamnând aspru pe jurați pentru verdictul adus.

Procesul a fost în adevăr extrem de interesant.

Substratul acuzei era articolul intitulat „Atentatul comitatului împotriva noastră”, articol, fără îndoială violent și considerând sensibilitatea șovinismului, propriu de a provoca osândă sigură.

Dintr'odată desabătura ia o întorsătură interesantă. După rechizitoriul procurorului, apărătorul Dr. Ioan Suciu, deputat dietal ține o apărare strălucită. Se ridică apoi procurorul și oarecum impresionat de discursul dlui Suciu, declară că și ține de datorință „dela locul său să-și închine steagul înaintea apărătorului” și să-l aducă cele mai calde elogii pentru patriotismul înalt și mintea luminată transpirând din discursul său. Eram cu toții frapați și în prima linie dl Suciu, de emoțiunea aceasta a procurorului și de manifestarea ei puțin obișnuită, cu atât mai ales, că dl Suciu îl apostrofase destul de aspru în vorbirea sa, așa că terminându-și apărarea, președintele s'a simțit îndemnat a-l lua apărarea procurorului.

Situația era interesantă: un procuror captivat de apărător și închinându-și steagul înaintea lui, cum se exprimase.

Urmăză duplica dlui Suciu care mulțumindu-l procurorului laudele ce i-le-a adus zice că acelea dacă sunt sincere trebuie să se resfrângă și asupra acuzatului, cao temeiul lor îl află depus tocmai în articolul în criminat, precum cuvintele sale în conșonanță sunt cu ideile depuse în articolul în criminat.

Procurorul își perduse acum de sub picioare terenul alitudinii rigide de acuzator cu ori-ce preț, și d-aci încolo acuza-l se perde în supoziții ipotetice „dac-așa a înțeles acuzatul” „dac-așa a vrut să zică” și o multime de „dacă”, care era mai bine dacă se observau înaintea de a se face peste tot în criminarea.

Și cu toate că dezbaterea a decurs atât de amuzant, siguri nu puteam fi de achitare.

Verdictul juraților ne-a surprins în chipul acesta și pe noi.

Vom aduce în numărul nostru viitor dublu, cu raport amănunțit despre înțreg decursul dezbaterii, precum vom arăta cu deamănunțit și actele procesului.

Nu putem însă trece nici aci peste nemulțămirea ce-și află într-o formă brutală expresie în organul hispanului Aradului, mergând cu obraznicia până acolo să atace pe cei 12 cetățeni cinstiți, cari după glasul conștiinței lor desigur adus-au verdictul de Sămbătă. Nefiindu-le pe plac verdictul, îi apostrofază pe jurați, tocmai dinșii, organul care până mai ieri alaltăieri apăra și pe Páris și pe Péczely, cari — ca să fim sinceri — recunoaștem, au o mare parte a meritului în verdictul de achitare. Eată cum scrie „Ar. és V.”

Raportorul nostru din Oradea ne avizează, că jurații d-aceia l-au achitat pe redactorul Sever Bocu, care a fost alături în adevăr

Relatarea ziarului „Tribuna” din Arad despre procesul de presă intentat lui Sever Bocu.

CUPRINS

CUVÂNT DE ÎNCEPUT	5
CAPITOLUL I:	
Viața și personalitatea lui Sever Bocu	7
CAPITOLUL II:	
Concepții democratice în gândirea și activitatea lui Sever Bocu	31
CAPITOLUL III:	
Informații istorice în publicistica lui Sever Bocu	47
CAPITOLUL IV:	
Sever Bocu în conștiința contemporanilor săi	71
CAPITOLUL V:	
Marilina Bocu: Din cartea vieții noastre.	
Viața și sfârșitul vieții lui Sever Bocu	109
CAPITOLUL VI:	
Sever Bocu: Din publicistica politică	143
ANEXE	203
INDICE	213
REZUMAT în limba engleză	223
ILUSTRAȚII	229

Tiparul executat la

Imprimeria MIRTON Timișoara
Str. Samuil Micu nr. 7; tel./fax: 056-208924
tel.: 056-225684

Prof. univ. dr. Ioan Munteanu s-a născut în Igrîș, jud. Timiș, la 31 oct. 1938. Este absolvent al Liceului "C.D. Loga" din Timișoara și al Facultății de Istorie-Filosofie din Cluj-Napoca. Din anul 1976 este doctor în Științe istorice. De la absolvirea facultății (1964) și până în prezent funcționează în învățământul universitar timișorean la Universitatea de Vest și Universitatea "Politehnica". Parcurge toate gradele didactice universitare, de la preparator la profesor. Este autor sau coautor la 10 cărți, 3 cursuri universitare și peste 150 studii publicate sau comunicate în sesiuni științifice. A fost distins cu premiul "Nicolae Bălcescu" al Academiei Române (1985). Cercetările sale sunt incluse în numeroase lucrări de referință privind istoria României, publicate în țară și străinătate. Dintre cărțile publicate: Banatul și Marea Unire; Timiș - monografie; Timișoara - ghid istoric; Mișcarea națională din Banat. 1881-1918; Profesori ai Școlii Politehnice timișorene ș.a.

În seria

BIBLIOTHECA HISTORICA ET ARCHAEOLOGICA BANATICA
au apărut:

- I. Florin Drașovean, *Cultura Vinca târzie (faza C) în Banat.*
- II. *The Vinca Culture its role and cultural connections.*
- III. Georgeta El Susi, *Vânători, pescari și crescători de animale în Banatul mileniilor 6 în. Ch. – 1 d. Ch.*
- IV. Vasile Rămneanțu, *Emanuil Ungureanu.*
- V. Marian Gumă, *Epoca bronzului în Banat.*
- VI. Rodica Vârtaciu, *Centre de pictură românească în Banat, sec. XIX.*
- VII/1. Florin Medeț, Nicoleta Toma, *Muzeul Banatului. File de cronică.*
- VIII. Ioan Hațegan, *Filipo Scolari, un condotier italian pe meleaguri dunărene.*
- IX. Lajos Kakucs, *Contribuții la istoria agriculturii în Banat (sec. XVIII–XIX).*
- X. Radu Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană.*
- XI. Vasile Dudaș, *Aurel Cosma.*
- XIV. *The Late Neolithic of The Middle Danube Region.*
- XVI. Doina Florica Ignat, *Grupul Cultural Neolitic Suplacul de Barcău*
- XVII. Coriolan Opreanu, *Dacia romană și barbaricum*
- XVIII. Miodrag Milin, *Rezistența anticomunistă din Munții Banatului.*
- XIX. Dumitru Țicu, *Banatul montan în Evul Mediu.*

În pregătire:

- VII/2. Florin Medeț, Vasile Rămneanțu, *Muzeul Banatului. File de cronică.*
- XII. Eugen Comșa, *Uneltele și armele din piatră cioplită pe teritoriul României.*
- XIII. Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, Zoia Kalmar, *Parța.*
- XV. Lidia Gaga, *Norme sociale și atitudini individuale în obiceiurile de familie din Banat.*

ISBN: 973-578-760-1

<https://biblioteca-digitala.ro>